

29335, II, B, g,

29335

J^m Mollgysbornum

Im

Ganon Ganon

Franz Seraphim Götzy

Magister Im Eimungin, Geburts-,
Jülfa und Augensülfa, Gernatun,

P: P: Hofarzt Im GeburtsJülfa
und Antiumied Im P: P: Gebä-
und Fiedal = Aufstalt zu

Gnützy,

etc

Herrn Leonid Im Hofarzt
und Fiedal = Aufstalt zu

born Linspuzer.

REVUE

PROBATE

PROBATE

PROBATE

PROBATE

PROBATE

PROBATE

PROBATE

BUKVE

od

PORODNE POMOZHI

sa

porodne pomozhnize

na kmetih.

Spifal

Doktor Janes Nep. Kömm,

Vuzhenik sdravnishtva ino porodne pomozhi na
zefarfko-kraljevi Karlo - Franzhevi visnji sholi
v' Grádzi.

V' Grádzi, 1840.

V' salógi ino na prodaj per Franz Ferstli.

Janes Lovrenz Greiner.

BUKVA

do

POROBNÉ POMOCNI

28

porodne pomoznice

na kmetih.

Splati

Doktor James Nep. Kömmer

Vzhenik zdravilstva ino porodne pomozni na
relatko-krajevi Karlo - Franzjevi viliji lhoti
v Gradci.

Natisk ino papir
od Andréja Lajkama dedizhev.

V. Gradci, 1840.

V. salzgi ino na prodaj per Franz Fertil.
James Dottens Greiner.

03005A 086

Dem
Hoch- und Wohlgebornen
Hochgelehrten

H e r r n H e r r n

Lorenz Chris. Edlen v. Vest,

Doctor der Heilkunde, Magister der Chirurgie,
k. k. Gubernialrathe, Protomedicus und Sanitätsre-
ferenten in Steiermark, Impfdirector, Director des
medizinisch - chirurgischen Studiums, emeritirten
Rector magnificus an der k. k. Carl-Franzens-
Universität zu Grätz, Landstande von Kärnten;
der Botanik und Chemie am Joanneo zu Grätz, der
Anatomie, speciellen Pathologie und Therapie zu
Klagenfurt emeritirten Professor; Ehrenmitgliede
der medicinischen Facultät an der königl. ungar-
ischen Universität zu Pesth, der königl. botanischen
Gesellschaft in Regensburg, der k. k. Landwirth-
schafts-Gesellschaft in Grätz, Klagenfurt, Laibach
und Görz; correspondirendem Mitgliede der k. k.
Gesellschaft der Aerzte in Wien etc. etc.

Dem

Hoch- und Wohlgeboren

Hochgelehrten

M e r r e

Lorenz Chris. Edlen v. Vest,

dem unermüdeten Beförderer alles Guten und Nützlichen, als schwaches Zeichen unbegrenzter Verehrung und innigster Dankbarkeit

medicinisches - chirurgisches Studium, emeritirten Rector magnificus an der k. k. Carl-Franzens-Universität zu Grätz, Landstände von Kärnten; der Botanik und Chemie am Joanneo zu Grätz, der Anatomie, specien und Therapie zu Klagenfurt emeritirten Professor; Ehrenmitglied der medicinischen Facultät an der königl. ungarischen Universität zu Pesth, der königl. botanischen Gesellschaft in Regensburg, der k. k. Landwirtschafts-Gesellschaft in Grätz, Klagenfurt, Laibach und Görz, vom Verfasser.

Gesellschaft der Ärzte in Wien etc. etc.

Predgovor.

She v' dvajsto leto vuzhim porodno pomozh v' slovenskim jesiku, in ozhitno ob-
stojim, da bo teshko kako podvuzhenje,
ki bi bilo sa vuzhenika tako teshavno, in
da bi mu toljko zhafa vselo, kakor ravno
v' porodni pomozhi, ker so vuzhenke vezhi
del perletne, ino vuzhenja she odvajene.

**Takshne vuzhenke vender she k' vuz-
zhenju nagniti, se je treba vsiga raspulha-
nja v' ustnim ino pismenim podvuzhenju
sdershati. *)** Kar ni zhifto ino zelo po-

*) Das vorliegende Buch enthält nur diejenige Anleitung, die ich aus den vortrefflichen Werken eines Osiander, Siebold, Froberg, Jörg, Carus, Nader, Hustan, Schwarzer u. s. w. entlehnt habe, und bemerke diese Namen der hochgeehrten Schriftsteller aus

trebno, se mora ispušiti, to pa, kar bres isvsetja porodna pomozhniza snati mora, se mora vuzhenki v' kratkih ino lahko sastopnih besedah bres ovink naprej poloshiti.

Le serzhna shelja, slovenskim porodnim pomozhnizam per porodih bukve ofkerbeti, ki bi jim ne le kar sa voditeljzo v' sholi, ampak tudi sa svetovavko she potim slushile, ko bodo na pot svojiga visokiga pokliza stopile, me je k' pisanju prizhejzohih bukev nagnila.

Sosebno sim si persadeval, mejnike tiga pokliza na ravnost sasnamvati, ino okoljshine, v' kterih se perpomozh vuzhe-

dem Grunde, daß man sieht, daß es mir Ernst war, den windischen Hebammen ein in einer einfachen, deutlichen und ihrer Fassungskraft angemessenen Schreibart zusammengestelltes und ausgearbeitetes Lehrbuch in die Hände zu geben, durch welches sie beim Nachlesen stets auf die strengste Erfüllung ihrer Berufspflichten hingewiesen werden sollen. Und so hoffe ich, daß es mir nicht mißlungen seyn soll, die Ausübung der Geburtshülfe, dem Zwecke entsprechend, bei den windischen Hebammen auch während ihrer spätern practischen Laufbahn durch dieses Buch befördert zu haben.

niga sdravnika iskati mora, raslozhno ras-
kasati.

Tudi sim s' premishlenjom v' vpelja-
vanji imenitnost porodne streshbe, kakor
tudi sa to potrebne lastnosti ino mozhí
porodne pomozhnize pred ozhí postavil ino
sosebno na ferze poloshil; dolgoletna skush-
nja me je svuzhila, da je to raslozhno
ras-kasanje sa vuzhenke slo koristno, ker
se skos to she v' pervim podvuku ob krat-
kim s' mnogimi teshavami njihoviga po-
kliza sesnanijo, si she v' sazhetku is vse
mozhí persadevajo tistim ferzhno nasprot
stopiti, se leshej navadijo, se mnogim od
doma perneshenim smotam odpovedati, in
tako ferze ino shelje dobijo, se to snanje
prav is korenine navuzhiti.

S' nar boljschim namenom ino od misli
oferzhen, k' natenkimu snanju ino korist-
nimu ispolnovanju slovenskim porodnim
pomozhnizam is vse mozhí perpomozhi,
sim isdanje tih bukev ofkerbel, ino sim se
(ker mi je slovenski jesik, kakor se na

Shtajarskim govori (he pre malo snan) na nekte re svuzhene Slovenze na Shtajarskim obernil, ki so mi mojo delo ošlovčili, katerim sa njihovo teshavno delo, s' tim ozhitno is ferza sahvalim.

V Gradzi v' Kimovzi 1839.

Pisavi.

Prav is korenine navuzhiti.

(ker mi je llovenlki jesik, kakor se na im ishanje tih bukev olkerbel, in im se pomoznizam is vse mozi perpomozhi, nima ispolnovanju llovenlkim porodnim olerhen, k' natenkimu snanju in koril-

B A S G L E D
S A P O P A D K A T I H B U K E V.

Vpelvanje. §. 1. — 11.

P E R V I D E L.

Od shenskih porodnih delov, ino od preteka no-
 shenja, poroda ino otrozhje poštele, 'zhe je po
 redi, ino od opravila, ktero porodno pomozhnizo
 sraven sadene.

Pervi Rasdel.

Od shenskiga trupla sploh, ino od shenskih po-
 rodnih delov posebej. §. 12 — 21.

I. P o s t a v a.

Od terdih porodnih delov, ali od shenske medenize. §. 22 — 32.

Od sklepanja medeniznih kosti. §. 33 — 35.

Od votline shenske medenize, njeniga rasdelenja, po-
 dobe ino velikosti. §. 36 — 45.

Od krivine medenize, njene fredne zherte, ino od nje-
 niga nagnenja. §. 46 — 48.

Od snaminaj dobro storjene medenize. §. 49 — 51.

Od pogreschkov shenske medenize. §. 52 — 57.

II. P o s t a v a.

Od mehkih porodnih delov. §. 58. — 59.

Od svunajnih porodnih delov. §. 60 — 70.

Pogrešhki svunajnih porodnih delov. §. 71.

III. P o s t a v a.

Od snotrajnih mehkih porodnih delov. §. 72.

Od materne noshnize, od njeniga prida ino njenih popak. §. 73 — 74.

Od maternize, ino od njene lege, rasedenja, sklenitve, prida ino popak. §. 75 — 82.

Od maternih vés, maternih zeyk ino jajzhnikov. §. 83 — 86.

Od delov, ki v' fofeski snotrajnih porodnih delov leshijo, namrezh od szavniga mehírja ino od ritniga zhrevafa. §. 87.

Drugi Rasdel.

Od nofhenja.

I. P o s t a v a.

Od mesezhniga zhifhenja ino spozhetja. §. 88 — 94.

II. P o s t a v a.

Od sapopadka, rasedenja ino terpezhnosti nofhenja. §. 95. — 104.

III. P o s t a v a.

Od spremenjenja shenfkiga trupla ob zbasu nofhenja. §. 105 — 120.

IV. P o s t a v a.

Od zblevezhkiga jajzeta ino ladu v' njem. §. 121.

Od delov, ki so v' nolezhi maternizi sapopadeni. §. 122.

Od jajzhnih mren. §. 123 — 126.

Od fadne vode. §. 127 — 130.

Od matrne potize. §. 131 — 134.

Od popkoviga traka. §. 135 — 138.

Od zhlovezhkiga sadú. §. 139 — 148.

Od glave sreliga otroka, njeniga rasedlenja, podobe ino premernika. §. 149 — 154.

Od lege sadu v' maternizi. §. 155 — 157.

V. P o s t a v a.

Od snamenjov nofhenja. §. 158 — 160.

Od snamenjov ediniga nofhenja (ino od presójenja spola). §. 161 — 174.

Od snamenjov mnogiga nofhenja. §. 175 — 176.

Od snamenjov popazheniga jajzeta. §. 177.

Od snamenjov nofhenja svunaj maternize. §. 178 — 182.

Od snamenjov shivlenja ali smerti otroka v' nofhenju. §. 183. — 185.

VI. P o s t a v a.

Od rajtanja zhafa nofhenja. §. 186 — 188.

VII. P o s t a v a.

Od sadershanja nosezbe v' nofhenji. §. 189 — 200.

Tretji Rasdel.

Od prejikanja §. 201 — 217.

Šterti Rasdel.

Od poroda.

Od sapopadka ino rasedlenja poroda. §. 218 — 223.

II. P o s t a v a.

Od vsrokov poroda, od bolov (bolesen) sploh, ino njihoviga rasedlenja. §. 224. — 235.

III. P o s t a v a.

Od potrebnih okoljstain sa porođ po redi, (ino od snamenjov nastopniga porođa). §. 236 — 241.

IV. P o s t a v a.

Od navadnih perkasenj, ki naturni pretek porođa napovedujejo. §. 242 — 251.

V. P o s t a v a.

Od otrokoviga hoda fkos medenizo s' glavo naprej. §. 252 — 273.

VI. P o s t a v a.

Od sadershanja porodne pomozhnize ob naturnim porođu (ino od orodja, kteriga ji je per v fakin porođu potreba). §. 274 — 326.

Peti Rasdel.

Od ravnanja s' shensko v' otrozhji posteli, ino s' njenim novorojenim otrokom.

I. P o s t a v a.

Od ravnanja s' shensko v' otrozhji posteli. §. 327 — 351.

II. P o s t a v a.

Od ravnanja s' novorojenim otrokom. §. 352 — 359.

III. P o s t a v a.

Od rejenja otroka fkos materne persa. §. 360 — 367.

IV. P o s t a v a.

Od prerejenja otroka fkos dojke ino fkos umetno rejenje. §. 368 — 378.

šestí Rasdel.

Od nekterih porodov, ki se bolj redko permē-
rijo, ino od opravka porodne pomozhūize per
tistih.

I. P o s t a v a.

Od poroda dvojzhkov. §. 379 — 388.

II. P o s t a v a.

Od poroda s' obrasom. §. 389 — 399.

III. P o s t a v a.

Od porodov s' ritjo. §. 400 — 414.

IV. P o s t a v a.

Od poroda s' kolēni ino nogami. §. 415 — 423.

DRUGI DEL.

Od preteka poroda, noshenja ino otrozhje postele,
zhe ni po redi, ino od opravila, ktero porodno
pomozhūizo sraven sadene.

Pervi Rasdel.

Od porodov, ki savoljo spazhenja porodnih udov
niso po redi.

Od poroda per popazheni medenizi. §. 424.

Od poroda per preveliki tesnobi medenize. §. 425 — 432.

Od poroda per prostrani medenizi. §. 433 — 439.

Od poroda per prevezh ino premalo nagnjeni mede-
nizi. §. 440 — 444.

Od medenizhne krivine. §. 445 — 447.

II. P o s t a v a.

Od poroda per popakih svunajnih mehkih porodnih delov. §. 448.

Od vodene otekline na framnih uftnizah. §. 449.

Od kervne otekline na framnih uftnizah. §. 450.

Od voslov kervnih shil na framnih uftnizah. §. 451.

Od prifadi na svunajnih porodnih delih. §. 452.

Od sarafhenja framnih uftniz. §. 453.

Od pöpazhnosti divifhke koshize. §. 454.

Od preterganja fredniga mefa. §. 455.

Od terdih oteklín na framnih uftnizah. §. 456.

III. P o s t a v a.

Od poroda per popakah snotrajnih porodnih delov. §. 457.

Od pretesne matrne noshnize. §. 458.

Od otekline na materni noshnizi. §. 459.

Od vprepada matrne noshnize. §. 460.

Od rafterganja matrne noshnize. §. 461.

Od sarafhenja ino tefnobe maternih uft. §. 462.

Od prifadi maternize. §. 463.

Od vprepada maternize. §. 464.

Od krive lege maternize. §. 465 — 468.

Od rafterganja maternize. §. 469 — 475.

Drugi Rasdel.

Od porodov, ki savoljo popazheniga shivota porodnize nifo po redi. §. 476.

I. P o s t a v a.

Od poroda per starih, skljuženih ino naduflljivih porodnizah. §. 477 — 481.

III. P o s t a v a.

Od poroda per nagnenja le kervotokom, kerzhom ino omedlevzam. §. 482 — 491.

III. P o s t a v a.

Od porodov per pozhih porodnize. §. 492 — 493.

IV. P o s t a v a.

Od poroda per kervoshiljnih voslih na nogah, porodnih delih ino ritnim zhrevesu porodnize. §. 494 — 496.

V. P o s t a v a.

Od poroda per vprepadu ritniga zhrevela. §. 497 — 499.

V. P o s t a v a.

Tretji Rasdel.

Od porodov, ki savoljo popak otroka, ino kar je okolj njega, niso po redi. §. 500.

I. P o s t a v a.

Od poroda per popakih otroka. §. 501.

Od prevelike velikosti otroka. §. 502 — 505.

Od okostenja glavnih kosti ino sarafhenja shivov ino mezhav. §. 506 — 508.

Od vodenizhne glave otroka. §. 509 — 511.

Od prevelike velikosti trebuha. §. 512 — 513.

Od popak otroka, ki porod teshaven storijo. §. 514 — 517.

II. P o s t a v a.

Od poroda per popazhenih jajzhnih mrenah. §. 518.

Od tenkih jajzhnih mren. §. 519 — 521.

Od debelih jajzhnih mren. §. 522 — 525.

Od navkasanja umetniga rasgnanja jajzhnih mren. §. 526.

Od sopernaturniga sarafhenja jajzhnih mren. 527.

III. P o s t a v a.

Od poroda, per katerim otrozhja voda ni po redi. §. 528.

Od preobilnosti sadne vode. §. 529 — 532.

Od premale mere sadne vode. §. 533 — 534.

Od mnogotire sadne vode. §. 535.

IV. P o s t a v a.

Od poroda per popakih popkoviga traka. §. 536.

Od prekratiga ino samotaniga popkoviga traka.
§. 537 — 541.

Od rafterganja popkoviga traka. §. 542 — 543.

Od vprepada popkoviga traka. Glej §. 623.

V. P o s t a v a.

Od poroda per popakih streve. §. 544.

Od predolgiga saostjanja streve v' maternizi, — od kod to isvira, in kako se sposná. §. 545 — 551.

Od preterdniga sarafhenja streve s' maternizo. §. 552 — 556.

Od skerzheniga vkupvlezenja maternize, ino uvesnjenja streve. §. 557 — 562.

Shterti Rasdel.

Od porodov, ki savoljo napzhne (pogrešne) lege otroka niso po redi.

I. P o s t a v a.

Od sapopadka, vsrokov ino snamenjov napzhne otrokove lege. §. 564.

Od krive ali poprezhne lege otroka v' maternizi.
§. 565 — 567.

Od vsrokov popazhene lege otroka. §. 568.

Od snamenjov popazhene lege otroka. §. 569 — 571.

Od opravila per popazheni legi otroka. §. 572.

II. P o s t a v a.

Od obrazhanja.

Od sapopadka obrazhanja, ino njegoviga rasedlenja.

§. 573 — 576.

Od navkasnov sa obrazhanje na noge. §. 577.

Od okoljshin, ktero delo obrazhanja na noge prepo-
vejo. §. 578.

Od lastnosti, ktere porodna pomozhniza per obrazhanju
imeti mora. §. 579 — 580.

Od nevarnosti sa mater ino otroka per obrazhanju na
noge. §. 581 — 583.

Od nar boljshiga zhafa sa obrazhanje na noge.
§. 584 — 585.

Od opravila s' obrazhanjom na noge, kakor ga ima po-
rodna pomozhniza storiti, zhe ni porodni pomozh-
nik prizhejozh. §. 586 — 611.

III. P o s t a v a.

Od krive lege glave (njeniga sposnanja ino ravnanja).

§. 612 — 615.

IV. P o s t a v a.

Od udov, ki sraven glave ali riti naprej padejo (isro-
kov ino ravnanja). §. 616 — 622.

V. P o s t a v a.

Od popkoviga traka, ako sraven naprej-leshezhih otrozhjih
delov naprej pade (vsroki, sposnanje ino ravnanja
per takih porodih). §. 623 — 631.

VI. P o s t a v a.

Od ramne lege, ino vprepada narozhja. §. 632.

Od snamenjov ramne lege, ino opravila per takim
porodu. §. 633 — 635.

Od ramnih porodov, njih vsrokov, sposnanja; in kako
mora porodna pomozhniza sraven ravnati. §. 636 — 642.

VII. *P o s t a v a.*

Od leg s' vratom, herbom, perfi, trebuhom ino bedro. §. 643.

Od vratnih leg. §. 644.

Od leg s' herbom. §. 645.

Od leg s' perfi ino stranó. §. 646 — 647.

Od lege s' trebuhom, s' bedrami, ino the drugih leg otroka. §. 648 — 650.

Od pomozhi per eni ali drugi tih leg, kionifo poi redi. §. 651 — 654.

Peti Rasdel.

Od porodov, ki savoljo nepravih popadkov niso porredi. §. 655.

I. P o s t a v a.

Od 'poroda, per premozhnih popadkih (njih vsrokov, sposnanja, nevarnosti ino) ravnanja porodne pomozhnize poleg). §. 656 — 659.

II. P o s t a v a.

Od 'poroda per pre slabih popadkih (njih vsrokov, sposnanja, nevarnosti ino) opravilov per takih porodih v' raslozhnih zhasih poroda). §. 660 — 671.

III. P o s t a v a.

Od tako imenovanib nepravih popadkov (njih sapopadka, snamenjov ino) opravilov porodne pomozhnize per tistih. §. 672 — 679.

Šesti Rasdel.

Od porodov, ki so s' kervotoki maternize fkle-njeni. §. 680.

Od sapopadka ino rasdelenja materniznih kervotokov. §. 681 — 682.

Od zhafa v' kterim maternizhni kervotok per shenfski nastopiti samore. §. 683.

Od snamenjov, kteri od prizhejozhnosti maternizhniga kervotoka prizhujejo. §. 684.

Od vsrokov maternizhnih kervotokov v' nofshenju, porodu ino kmalo po porodu. §. 685.

I. P o s t a v a.

Od negodniga poroda (in njegoviga raslozhka). §. 686.

Od teka negodniga poroda. §. 687.

Od vsrokov negodniga poroda. §. 688.

Od snamenjov, ki nastop in preték presaranih porodov kashejo. §. 689 — 692.

Od nevarnih nastopkov sa mater ino otroka per presaranih porodih. §. 693 — 694.

Od ravnanja per presaranih porodih. §. 695 — 704.

II. P o s t a v a.

Od fnetniga poroda (raslozhnosti fnetja, snamenjov ino ravnanja). §. 705 — 710.

III. P o s t a v a.

Od sedenja streve na maternih uftih, ali poleg tiftih. §. 711.

Od vsrokov, hudih nastopkov ino sposnanja sedesha streve na snotrajnih maternih uftih ali bliso sraven, ino od pomozhi, ktero pomozhniza v' ti nevarni perméri podeliti mora. §. 712 — 723.

IV. P o s t a v a.

Od prevsgodniga odlozhenja streve med porodom (vsrokov, snamenjov ino ravnanja per takih porodih). §. 724 — 731.

V. P o s t a v a.

Od maternizhniga kervotoka po porodu (vsrokov, sposnanja ino ravnanja poleg. §. 732 — 746.

VI. P o s t a v a.

Od porodov, ki so s' boshjastmi, ali strefenjom sklenjeni. §. 747 — 754.

Sedmi Rasdel.

Od navadnih bolesni nosezhih. §. 755.

I. P o s t a v a.

Od premnogiga zhresmetanja (in kaj ima tedaj porodna pomozhniza opraviti). §. 756 — 757.

II. P o s t a v a.

Od kervoshiljnih voslov na nogah, bedrih ino porodnih delih (vsrokov, sposnanja ino pomaganja). §. 758 — 764.

III. P o s t a v a.

Od vprepada maternize v' noshenji (vsrokov, sposnanja ino ravnanja). §. 765 — 770.

IV. P o s t a v a.

Od opognjenja maternize (vsrokov, sposnanja ino ravnanja). 771 — 781.

Osmi Rasdel.

Od narnavadnih bolehnost per otrozhnizah. §. 782.

I. P o s t a v a.

Od savihnjenja ali obernjenja maternize (vsrokov, sposnanja ino pomozhi). §. 783 — 792.

II. P o s t a v a.

Od otoka ino prifada na svunajnih porodnih delih. §. 793 — 795.

III. P o s t a v a.

Od preterganja fredniga mesa (hudih nastopov; in kaj ima porodna pomozhniza sraven opraviti). §. 796 — 800.

IV. P o s t a v a.

Od izavnih teshav po porodu. §. 801 — 804.

V. P o s t a v a.

Od isvinjenja ino poknjenja kukovize. §. 805 — 806.

VI. P o s t a v a.

Od otroznhifke trefhlike (vsrokov, sposnanja; in kaj imá porodna pomozhniza sraven napraviti). §. 807 — 812.

VII. P o s t a v a.

Od mosolov otroznhize. §. 813 — 815.

VIII. P o s t a v a.

Od nekterih bolesni siszov v' otrozhji posteli. §. 816 — 822.

Deveti Rasdel.

Od narnavádnihih bolestnost novorojenih otrokov, ki porodni pomozhnizi snane biti morajo, ino od njihoviga vrazhenja. §. 823.

I. P o s t a v a.

Od dosdevne smerti novorojenih otrokov (njenih fort, vsrokov, sposnanja ino pomozhi per oshivlenju novorojeniga). §. 824 — 833.

II. P o s t a v a.

Od premaknjenja glave — glavne otekljine — (ino kervne otekljine na glavi novorojeniga). §. 834 — 840.

III. P o s t a v a.

Od otezhenja siskov per novorojenih otrokih. §. 841 — 842.

IV. P o s t a v a.

Od slatenize novorojenih otrokov. §. 843 — 846.

V. P o s t a v a.

Od zhresmetanja ino sapretja novorojenih otrokov. §. 847 — 850.

VI. Postava.

Od strefenja ino zhelustniga kerzha novorojenih otrokov. §. 851.

VII. Postava.

Od prifada na trepavnizah novorojenih otrokov. §. 852 — 855.

VIII. Postava.

Od oranjenja (novorojenih otrokov). §. 856 — 858.

IX. Postava.

Od gobiz novorojenih (vsrokov, sposnanja ino ravnanja). §. 859 — 863.

X. Postava.

Od perrojenih popak otroka. §. 864 — 865.

XI. Postava.

Od perrafhenja jesika. §. 866 — 867.

TRETI DEEL.

Od opravkov, ki so porodni pomozhnizi per ispolnovanji njeniga pokliza potrebni, ino od njenih dolshnost v zerkvenih ino sódnih okoljshinah.

Pervi Rasdel.

Od opravkov, ktere so porodni pomozhnizi per ispolnovanju njeniga pokliza potrebni.

I. Postava.

Od vdriftljanja v ritno zhrevo. §. 868 — 875.

II. Postava.

Od ritnih satizhkov. §. 876. — 877.

III. P o s t a v a.

Od vbrisanja v' shenske porodne dele. §. 878 — 881.

IV. P o s t a v a.

Od umetniga ispuhanja szavnize s' pipizo. §. 882 — 883.

Drugi Rasdel.

Od dolshnost porodne pomozhnize v' zerkvenih okoljshinah.

I. P o s t a v a.

Od kersta v' fili. §. 884 — 888.

II. P o s t a v a.

Od skerbi porodne pomozhnize, kar prvi pot otrozhnize v' zerkev sadene. §. 889.

Tretji Rasdel.

Od dolshnost porodne pomozhnize v' fódnih okoljshinah.

I. P o s t a v a.

Od dolshnost porodne pomozhnize v' fódnim prejisnkaju. §. 890 — 892.

II. P o s t a v a.

Od dolshnosti porodne pomozhnize per nagli smerti nolezhe, porodnize, otrozhnize ali novorojeniga otroka. §. 893 — 897.

Shterti Rasdel.

Od snamenjov neposhkodvaniga ino sdraviga divishtva ino poprefhniga poroda v' fódnih okoljshinah. §. 898 — 904.

Peti Rasdel.

Od podvuzhenja sa porodne pomozhnize. §. 905.

Šesti Rasdel.

Od perfege sa porodne pomozhnize. §. 906 — 908.

Sedmi Rasdel.

Softava okoljshin, v' kterih je porodna pomozhniza dolshna, sdravnika v' pomozh poklizati. §. 909 — 918.

Osmi Rasdel.

Od ravnanja s' prstavljeno kalendro noshenja. §. 919.

Tretji Rasdel.

Od dolshnosti porodne pomozhnize v' lednih okoljshinah.

I. P o s t a v a.

Od dolshnosti porodne pomozhnize v' lednim predelam. §. 890 — 892.

II. P o s t a v a.

Od dolshnosti porodne pomozhnize per nashi inerti nozhe, porodnize, otroznize ali novorojeniga otroka. §. 893 — 897.

Štirti Rasdel.

Od znamenjov nepolshkovaniga ino sdraviga di-
viltva ino popretelniga poroda v' lednih okoljshinah. §. 898 — 904.

Vpelvanje.

Nauka od porodne pomožni kasha, kako porodna pomožniža shenške, ki so nalezhe, alj v' porodu, alj v' otrozhi posteli, ino novorojene otroke nevarnosti prevarvati, in kako jim, zhe so she v' nevarnosti, potrebno pomozh podeliti samore.

V' porodih si zelo shivali pomagajo med lebo, nekte matere pomagajo lame lebi, dosti nevednih pomaga v' fili drugim shenfkam. Toraj v' porodih, ki so zhifto lahki ino navadni, samore vsak zhloyek v' pomozh stati, ki le nekoliko vé, kaj se vse per porodih godi; ker se pa vender k' v'fakimu porodu, naj se she tako lahko ino navadno sazhe ino ispelja, toljko nevarnih okoljshin perdrushiti samore, ktere frezhno vstavljati, je vezh snanja potreba, kakor se ga na samo besedo ino perpovedovanje drusih bres popolniga podvuzhenja per porodih dobiti da; tak se dolshnost vidi, k' v'fakimu porodu le takshne ljudi v' pomozh klizati, ki so se to vuzhenost nalash vuzhili, in si potrebno snanje ino prebrifnost perdobili.

§ 3.

Zilj in konz porodne pomozhi je prevarvanje, odvernenje alj faj pomanjshanje vsih nevarnosti sa mater in deteta, kër je vse, kar se po navadnim potu nature per porodih ne godi, vezh alj manj nevarno, in se odverniti mora. Ta zilj in konz je smeraj eden in tajisti, alj shé potrebuje, de porod bolj hitro, alj bolj kefno pride, alj se dofeshe fkos vkasila, kako se naj porodna shenfka dershi, kakshnih sdravil ji je potreba, alj se ji pomaga fkos rozhno pomozh alj pa s' zevmi, ki so sato narejene, alj se dofeshe fkos perpomozhke, ki niso zhifto nizh nevarni, alj fkos take perpomozhke, ki so s' navarnostjo fklenjeni, zhe je le nevarnost, ktëra se fkos takshne perpomozhke perpelja, manjsha, kakor ta, ktëra se fkus nje odvrazhuje.

§ 4.

Pomozh per porodih veliko obféshe. Od spozhetja noter do tih mal, gde nastopki poroda minejo, potrebuje mati s' otrokam vred fkerb porodne pomozhnize.

§ 5.

Pokliz porodne pomozhnize je eden nar vikslih dolshnosti, kterim se podvershe, so ravno tako slo imenitne, kakor sa spolniti vezhrat teshke; sakaj na tém, kak jih dopolni, je leshezhe, da prav dostikrat eden alj vezh ljudi, namrezh mati in eden alj vezh otrok per sdravju in shivljenju ostane.

§ 6.

Skos svefsto spolnenje dolshnosti svojiga pokliza samore porodna pomozhniza vezhkrat vezh

ljudem sdravje in shivljenje obdershati, blishno smert odverniti; nasproti pa samore škos nekernost, nevednost, neobdelanost ino terdoglavost mater in otroka, v' nevarnost, in zelo ob shivljenje spraviti, in tako frezho zele hifhe podkopati.

§. 7.

Ktera se misli sa porodno pomozhnizo vuzhiti, ino sheli svoj stan po frezhi peljati, se naj škernbno prejifhe ino dobro prevdari, alj vse tiste lastnosti ima, ktére so k' navuzhenju imenitne vuzhenosti potrebne, poverh pa tudi, alj ima potrebno mozh in pa terdno voljo, teshke dolshnosti téga pokliza po vesti in kakor gre, dopolniti.

§. 8.

Sploh se navuzhenje porodne pomozhi pre lahko domifhluje, in se ne premisli, da nepopolno snanje nikjer vezhe shkode ne naredi, kakor tukaj, se dershi sa kaj majhinga, in se ji ne da toljko zhafa, koljkor ji ga gré. Shenška, da bo pridna pomozhniza per porodih, mora imeti nektere lastnosti telefa, in nektere lastnosti duha in ferza.

§. 9.

Kar telo sadene, se per vsaki nastopni porodni pomozhnizi na nasledne rezhi gledati mora:

a) Kakshne starosti je. Nar boljshi leta sa navuzhenje porodne pomozhi so od 20.—30. leta. Kar se v' mladosti vuzhi, se leshej sapopade in ohrani; roke so she mehkeje ino gibke, mnogitere teshavnosti, ktére flushba porodnih pomozhniz s' sobo pernese, kakor bujenje, se leshej prenese; tudi je savupanje,

da bodo takšne šle ne postarane pomožnice; dalej shivele, in se zhelda je bolj isrihtale.

b) Kakšno je njeno truplo. Shenfka, ktera se v ta stan poda, mora imeti ne pre tihko truplo ino stanovito sdravje, ne sme imeti slabih ozhi ino terdiga sluha, obenih sopernih pogrešk, postavim smerdlive sape, nalésljivih ispuškov, hudih oteklin, boshjati i. t. d., ker taki slegi porodno pomožnico soperno storijo, de se shenam, ktirim bi v pomozh stati mogla, nad njo gabi: in torej takšne dostokrat ne mogo svoje službe opravljati!

c) Kakšne ima roke in perste. Porodna pomožnica mora imeti voško in urno roko, perste prezej dolge ino gibke, bres vsih israfk ino popak. Posebno ji je v konz perstov potrebna tenka obzhutnost, ker ji na porodnih postelah ozhi malo perpomorejo, in se le po tipanju ravhati mora; tukaj mora prav sa prav svoje ozhi konz perstov imeti. Vse to je filno potrebno; saka zhe porodna pomožnica savolj prekratkih ali neobzhutnih perstov ne more sposnati, kak otrok lesi, tudi ni vftani previditi, alj bo porod frezhen alj ne. Navadno preposno sposna, zhe le treba po sdravnika poslati. Torej se porodnim pomožnicam perporozhi, da si naj roke ino perste vezokrat s deshevnizo, alj s vodo in pshenizhnimi otrobnimi vmi vajo, tudi si jih v meš s' svinško anastjo ali s' jelenovim lojom namashejo, de dobijo gibke, mehke ino urne roke; nohte si naj vedno zheldno obresane ino vglajene obdershijo.

d) Ali je per opravkih brihtna. Neke shenfke so tako okorne, telegaste, phtoraste in neprevme-

ne, da se povsed sadevajo, spotikajo, kar v roke vsemejo, narobe primejo, vbijejo, alj na tle spustijo; takšne se bodo tefiko kdaj sbrih-tale, da bi si v' neprevidenih okoljihmah, kjer ni nizm sa odlagati, pomagati, in da bi lizhne opravilize per porodnih varno ino dobro ispe-lati samogle.

e) Snashnost shivota in oblazhila je posebni lishp shenfki ga spola, in se tudi per porodni po-mozhnizi ne sme grefhati. Kdor snago nad soboj ljubi, jo ljubi tudi na drugih, ino taka bo s' srozhenimi shenami in otrozi fkerbneje ravnala, kakor kaka nefnashna. Snaga je pa novorojenim detetam ravno tako potrebna, ka-kor porodnizam.

§. 10.

Lastnosti duha, ktere so porodni pomozhnizi po-trebne, so: dobra in nagla sastopnost, svest spomin, pravi ras-fodik, premishljena predvarnost, ne-vplafhnost, ferzhnost, stanovitnost. Tudi mora taka shenfka dobro brati ino pisati snati.

§. 11.

Lastnosti ferza, na ktere se per shenfki, ki shelj porodna pomozhniza postati, gledati mora, so:

a) Poboshnost, brumnost in strah boshji; vřak mosh bo gotovo rajfhi shivljenje svoje ljube shene shenfki srozhil, ki te lastnosti ima, ka-kor takfhi, ki flabo shivljenje pelja, in je sa voljo svojih napak sanizhljiva, ko bi tudi bila bolj brihtna. Brumno ino kerfhanfko shivle-nje bo porodnizi tudi mozh dajalo v' spolnu-

vanju njenih dolžnosti, ino tolashenje v' toljkih sopernostih podelilo.

b) Ojstra vestnost. Porodna pomozhniza, ki bi svojih prevsetih dolžnosti popolno ne spolnjavala, ki bi is lahkomišlosti alj neskerbnosti srozhenim shenfkam dostkrat neosdravljivo in nepovrazhljivo shkodo storila; ki bi is neumnosti kaj sazabela, od zhesar bi nastopke prevideti ne samogla, bi nikak sa to flushbo ne bila, in bi she poverh nar hujsho pokorjenje saflushila.

c) Preljudnost in ljnbesen. Po nozhi in po dne mora porodna pomozhniza vsaki trenlej biti perpravna, vsm, ki jo petrebujejo, hitro in bres goderjanja v' pomozh perstopiti; oben domazh opravk, oben' veselje jo ne sme nasaj dershati. Mora skerbeti, da si skos prijasno, krotko in dopadljivo sadershanje savupanje perdobi; ne sme ne s' porodnizo ne s' drugimi prizhejozhimi neobtesano ravnati, alj jih nespodobno safegati, alj nad njimi revkati; tudi tedaj, zhe kaj prav ne storijo, alj zhe niso dopolnili, kar se jim je narozhilo, ne sme pomozhniza ras-fajati, ampak refno, pa vender perljudno ljudi poduzhiti in boljshati jiskati.

d) Poterpeshljivost je porodni pomozhnizi silno potrebna; per porodih, ki kesneje tezhejo, ne sme nikdar ob poterpeshljivost priti, in nikolj bres nar vezhe file kaj sazheti, s' zhim bi porodno opravilo prenaglila, ker bi skos to mater in otroka lahko v' nevarnost spravila. Tudi s' posebnostimi ino nerodnostimi nekterih porodnih mora nevtrudeno poterpeshljivost imeti, in smirej misliti, da takshne pershone v'

grosnik bolezhinah ne premislijo, kaj pozneje, in se vezhdelj savoljo svojiga sadershanja potém sgovarjajo.

e) Zhujezhnost (budenje). Nikdar se porodna pomozhniza per kateri porodni ne smé od spanja posiliti pustiti, to veliko nekernost kashe in savupanje manjšha; ko bi se pa spanja potrebovala, se pa ne smé pred ozhmi porodne vlézhi, ampak naj gre v en drugi hram spat, in fizer ob zhafu, v katerim nizeh kaj posebniga naprej ne stoji, mora pa ta zhaf kako modro shensko namesto sebe per porodni pustiti, ktira jo, zhe bo fila, kmalo ima sbuditi.

f) Vsmilenost je ena poglavitnih zhednost porodne pomozhnize; toshvanje, zhe je tudi presileno, naj poterpeshljivo ino s' vsmilenjom poslushta, ino naj ima sa vsako kako tolashljivo besedo perpravleno. Naj vedno misli, da ima s' flabimi ino revnimi sirotami opraviti, ki so vsmilenja vredne. Kjer je pa pomozh potrebna, se porodna pomozhniza od slespiga vsmilenja naj ne da sapeljati, da bi kaj opustila, kar je fizer porodni sa sdaj teshavno, pa k' prevarvanju nefrezhe potrebno.

g) Molzhanje se porodni pomozhnizi ne more dosti perporozhiti. Njoj per opravlilih svojiga pokliza nepostanejo kar telefne ampak tudi hifhne okoljshine srozhenih perfhon snane, in njena dolshnost je, vse to oistro samolzhati. Ko bi le koljkej od tega med ljudi spravila, bi veliko prasnih marnov in prepira naredila, sebi velike sitnobe storila, in kmalo ob vse savupanje perfhla.

h) **Tresnost.** Zhe porodna pomozhniza premisli, kako strahno škodo sna narediti, ko bi per opravih svojiga pokliza bila pijana, in bi se dosti ne svédila; tak jo bo nad pijanostjo, nar gerfho pregreho sa njenin pokliz, grosilo. So- sebnó se per botrinjah naj varje pred nesmer- nostjo v' jedi ino pijazhi, ino se, dokler dolgo njen opravk per porodnih shenskah terpi, fkerbno vsake ypanljive pijazhe sdershi, ker bi drugazhi ras sodik in zhujeznost sgubila.

i) **Miledarna móra** vsaka porodna pomozhniza biti, móra, v bogim in bógatim s' enako vest- nostjo, s' enako fkerbnostjo in s' enako dobro voljo frczhi. Ne smé revne savoljo njihoviga vbofhtva sanemariti, in naj blago zhednost mi- losti v' zeli njeni íepóti íspolnuje. Kjer bo- gatin s' dnarmi plazhuje, tam plazhuje re- vesh s' hvaleshnimi blagodarmi; in saj je ven- der tudi to plazhilo, — veseli spomin, de smo kaj dobriga storili, kar je po boshji sveti volji! — Naj forej nesapuhti vbogo revzo v' svojim omedlavanji, da bi se k' kaki bo- gati podala; ampak tam naj narpre svojo dolshnost opravi, kjer je sila nar vezha.

k) **Porodna pomozhniza** se nikdar naj s' svojim snanjam ne baha, in naj bo sosebnó tajiste zha- ffisheljnosti prasna, ki hozhe povlod sama po- magati. Nektera porodna pomozhniza namrezh se framuje per teshkih porodih sdravnika v' pomozh klizati; mu nevarnost sakriva, in do- fikrat veliko škodo s' tim naredi. Sadnizh se pa vender le své, de je le ona sama tega kriva, in sgubi vse savupanje in ípofhtvanje. Naj ne stopa zhes mejnike svoje snanosti,

in naj modro pové, kadar nevarnost vidi, domazhim, da sbe ob pravim zhafu po sdravnika poshlejjo. Skos prasno odlaganje ravno toljko pokasi, kakor skos predersno pazkanje, ki drusiga ne stori, kakor da nevarnost pomnóshi. Sakaj porodna pomozhniza, ki materi in otroku skos to pomagá, da v' fili po perpomozhniga sdravnika sbe ob pravim zhafu poshlej, je ravno tako dobro ravnála, kakor da bi bla kakiga zhloveka skos to reshila, da bi sbe bila koga drugiga h' pomozhi poklizala, ko ni bila v' stani, nefrezhniga fama is kake smertne nevarnosti reshiti. Sploh naj porodna pomozhniza sdravnika in porodniga pomozhnika slo obrajta, sposhtuje, in zeló vbo-ga, ker per bolnih in porodnih sa frezho zhlovezhstva gre; naj se pufti rada od njega podvuzhiti, in naj ne verjame, da bi se kdaj samóglo vuzhiti nehati; sakaj zhaf vuzhenja terpi zelo shivljenje, ker vuzhenost porodne pomozhnize toljko obfeshe, in kér so okoljshine, ki se sraven perpetijo, tako mnógotire, da se porodna pomozhniza, zhe sbe tako dolgo svoje opravilo shene, sbe vsaki dan vezh vuzhiti mora. Tako bo smeraj vezh snála, bo smeraj bolj rasumna, urna ino brihtna. Tudi proti drugim porodnim pomozhnizam naj bo perjasna ino preljudna, in jih nikdar naj ne pomanjshuje. Sdershi se naj, kar je kolj mogozhe, vsakiga pazkanja per nosezhih, porodnih ino novorojenih otrokih.

- l) Le od shenske, ki imenovane lastnosti imá, in se teshkim dolshnostam tiga imenitniga pokliza rada hozhe ino samore podvrezhi, se smé per-

zhakati, da bo desheli in svojim terpežnim
 to storila, kar oni od nje po pravizi perzhakujejo.
 In zhe dolshnosti svojiga pokliza prav sve-
 sto in fkerbno spolni, bo gotovo savupanje,
 spofhtovanje in ljubesen svojih sravnljudi vshi-
 vala, in si posebno hvaleshnost tistih perdo-
 bila, katerim je shivljenje ino sdravje obder-
 shala; in bo enkrat s veselo vestjo, da je
 vselej svoje dolshnosti dobro dopolnila, svet
 sapustila, in pred pravizhnim sodnikom rajtengo
 poloshiti samogla.

O d

Porodne pomozhi.

PERVI DEL.

Od shenskih porodnih udov in navadniga preteka noshenja, porojenja ino otrozhje postele.

...zakoni, da se deseti in vsi drugi terpehiti
 ...to kar je, kar ni od njega praviz perzhaknjejo,
 ...In zlo delo, ki je vsa prav... sve-
 ...da in ... spoli, da gotovo savopanje,
 ...spolstavuje in ljubezen svojih sravnjudi vshi-
 ...vaja, in si posebu hvalestnost tisti perdo-
 ...rdnje opravde mo oglevati je zmeraj
 ...da, in bo ... O d ... je

Poročne pomozhi.

PRVI DEL.

Od shenleik porodnik vhor in na-
 ...dniga preteka nosljenja, porojenja
 ...ino otrozije postele.

§. 11.

Vender le ne raslozijo vte shenke od moshki kili fkos tako raslozno spodobenje. Nektere ima jo moshki glal, nekaj berk nad sgorno ruznizo. Shiroke perla, volke bedre, in taklne lo manj sa prave shenke namembe. Taklne shenke tud teshe rodijo imajo manj mleka, in bolj vodeniga.

PERVI RASDEL.

Od shenfkiga trupla sploh, ino od shenfskih porodnih delov posebej.

Shenka ima rassen lativniga spodobenja zega shivota the doleno spodobenje ude spola, kakor otroje, fkos katore samore svoj namem dolexhi. Med te ffilijije siseki. Pred letmi dosorenja le the malo postoj potem le pa naprejo.

§. 12.

Shenfka je poklizana, otrake spozheti, v svojih telefih nositi, roditi in podrojtvi nekaj zhafas' svojim mlekom preshiviti.

Po tim poklizu je shenfka spodobljena, in fe raslozhi ne le sploh na zelim trupli, is posebej na porodnih utih od moshkiga, ampak tudi zelo fkos zhaf ras-zvetenja in dosorenja fvojih telefih in dufnih mozhi.

§. 13.

Shenfko truplo je po navadi manjshe, drobnejshie ino flabejshe spodobleno, kakor moshko. Vte kosti shenfkiga trupla so manjsi ino tenjsi, kakor per moshkih; posebno najdemo to na glavi, rokah ino nogah. Okoljza herbta je per shenfski voshja, spodni shivot ino bedre so pa vezhe ino shirje, kakor per moshkim. Tudi zhreve, ki so v shirim spodnim shivotu shenfske, so vezhe od moshkih, satorej fe v shenfskim trupli vezh preshivitka napraviti da, kakor v moshkim. In ker fe v shenfskim trupli vezh preshivitka napravi, satorej fe otrok lahko pred porodom v maternim telefih ino potim na njenih perlah prerediti.

§. 14.

Vender se ne raslozhijo vse shenfke od moshkih skos tako raslozhno spodobljenje. Nekatere imajo moshki glaf, nekaj berk nad sgorno ufnizo. shiroke perla, voske bedre, in takshne so manj sa prave shenfke namenbe. Takshne shenfke tud teshje rodijo imajo manj mleka, in bolj vodeniga, in perneso navadno le majhine ino floke otroke; in ker so moshkim podobne, jim pravijo, da so moshakinje alj moshazhke.

§. 15.

Shenfka ima rasen lastivniga spodobljenja zeliga shivota she posebno spodobljene ude spola, kakor orodje, skos katere samore svoj namen dosezhi. Med te slifhijo siseki. Pred letmi dosorenja se she malo posnajo, potem se pa napnejo, in se na obeh straneh perl okroglo spuhnejo, vezhe alj manjshe velikosti, ki so mehki in vlazhni in s' filno tenko in belo kosho pokriti. Na vsakim siski se raslozhi berdoviza, ki ni per vsih enako velika in dolga, in je tako obzhutna, da se spre, zhe se jo dotakne alj per sesanju sa njo prime. Okolj berdovize je kosha bolj temnikasta, kakor po drugim siszu; in to selo imenujemo obfertje.

§. 16.

Pod kosho siszov lesni rasen mnoge masti sisifzhna shlesa, ki je is mnogih shlesatih rezhi sostavljena, in je k' odlozhitvi mleka namenjena. Is lete sisifzhne shlese ishajajo 15 drobnih in tenkih zevk na vsakim sisku, ki se sem in tje v' vijajo, do berdovize mleko perpelajo, in se tamkej s' konzhajjo.

§. 17.

Dobri in sdravi siski morejo fredno velikost ino lepo popolno podobo imeti, kakor dve mesnate zhes fredno prereseane krugle. Ispod koshe se morejo sem in tje tekozhe, sivkaste shilize viditi. Berdovize ne smejo biti ne prevelike ne premajhi-

ne, ne pregloboko leshezhe, da jih déte lahko ob-
sine ino sisá.

Namen siszov je, da so sa isvirk, is kateriga
bi novorojeno dete svoj shivesh dobilo.

§. 18.

Shenfki porodivni udje alj spola so tifti deli
trupla, ki od shenfke strani prvi vtók na spo-
zhetje, nosezhnost ino rojstvo imajo, in v' katerih
se nar imenitnifhi delo nature, spozhetje in rojstvo
zhloveka opravlja; flushijo k' timu, da shenfka
spozheti, nosezha postati ino roditi samore.

§. 19.

Shenfki spolni ali rodivni udje so podloga vfi-
ga tiga, kar je porodni pomozhnizi vediti treba;
dobro ji morajo snani biti, ali she sato, da samore
preték nosehenja ino porojenja prav presoditi; alj
pa tudi, da kadar kaj po redi ne gré, vsroke spos-
nati in se po njih ravnati samore.

§. 20.

Spolni ali porodivni udje imajo tako légo, da
se, alj she odsvunaj vidijo, alj se pa le kar ofhla-
tati, in le na rasdjanim trupli viditi dajo.

§. 21.

Shenfkini porodivni udje se rasdelijo:

- a) v' terde porodivne ude, h' katerim slifhijo
kosti, hrustez ino kite, ino
- b) v' mehke porodivne ude, med ktere mesnate,
mafnate ino koshnate dele fhtejemo, ki so od
sunaj okolj ali pa v' jami medenize in se sato po
svoji légi v' svunanje ino snotrajne rasdelijo.

ne, ne pregledoko teshenke, da jih dote lahko ob-
sine ino sias.

Perva Postava.

Od terdih porodnih delov, ali od shénfke
medenize.

Terdi porodni deli tkunej storijo kofnasto vot-
lino, ki se medeniza imenuje. Shiva medeniza je
tako tklenitev kofti ino mehkih delov, ki na nar-
lpodnihim konzu shénfka terfha, medenizi nar-
bolj podobno votlino storijo, ki na kofteh beder lesni.

§. 23.

Ker ta medeniza ni kar samo k v terdenju
mehkih snotravnih ino sunajnih porodnih delov ne
slushi, ampak tudi dote ob rojstvi tkus iti mora,
tak je popolno snanje, kak je lpodoblena, sa po-
rodno pomozhnize filno slo potrebna.

§. 24.

Zhe se spregleda, kar je kofteniga na mede-
nizi bres mehkih delov, tak imato dizer zelo lastno
podobo ino kostavo, ipa vender podlogo shive me-
denize stori, in pomaga k ras-sojenju zela nje-
ne kostave.

§. 25.

Zela medeniza ni kje ena sama kof, ampak
je kostavljena per odrashenih shénfkih is posledne
ledne kofti, is krishne kofti ali fveté kofti, is ku-
kovize, ino is neimenovanih kofti, kterim se pa
bolj prav postranske medenizhne kofti pravi, ker
postranske stene medenize stori.

§. 26.

Nar vezhi del medenize stori neimenovane
kofti, ker is njih so obé postranske stene ino
spredna sténa. Per odrashenih shénfkih so neime-
novane kofti srafhene, da so le kakor ena sama;
per otrozih se pa vsaka neimenovana kof da v tri

posamne kosti rasloshiti, namrežh ledno kost, sedno kost ino framno kost. Te tri kosti so per otrozih leskos hrustez sklenjene, in se snidejo v' jami, ktera se ponva pravi, in je sato, da glavo sgorniga bedra sprejme.

§. 27.

Ledna kost je nar vezha med timi tremi kostmi, leski od strani in od sgorej, in stori sgorni del postrankke stene per medenizi. Sazhne se v' ponvi, in gre na odsadej noter do krishne kosti. Per fredi je nar tenjšha, debeljšha na sgornim robu, nar debeljšha pa nad ponvo. Sgorni rob ledne kosti imenujemo lednizhni greben, in spredni vogel grebena ledenizhno ost, in zelo lize kosti, ki le nekaj rasprostreni perotnizi tizha podobna, imenujemo lednizhno perotnizo. Ledna kost je na svunajim lizi nekoliko robafta, na snotrajnim lizi nekoliko gladka ino le malo vdobljena. Na spodnim deli ledne kosti se najde odsnotraj tumpast rob, ki naprej moli, ino en del neimenovane zherte ali yhodišha v' malo medenizo stori. Te kosti so sato, da te ho zhrev ino nosezhe maternze, so sebnno per sedenju, podpirajo, in sosebno, da terbuhoivi votlini potrebni proftor skos odvernenje terbuhoivih pokrovov podelijo, ino da nekterim misfizam sa podlogo in sa terden oprimik flushijo.

§. 28.

Sedna kost leski pod ledno in framno kostjó, in stori spodni del postrankke stene in tudi en del spredne stene medenize. Na sedni kosti raslozhimo dve veje, ena gre na odspod, ena na odsgor. Veja na odspod se sazhne v' ponvi, gre na dol, in na svojim nar spodnim feli stori debelo gumbo, sedno gerbo, na kateri per sedenju zelo sgorno truplo pozhiya. Od gerbe sedne kosti gre veja na odsgor na spredej in na kvishko, in se sklene s' vejo framne kosti, ki gre na dol. Na veji sedne kosti, ki gre na dol, se sagleda sadi shpizhasto napremolenje, ki se sednizhna ost imenuje. Te dve sedne kosti so sato, da tesho trupla v' sedenji podpirajo, in da proftor, ki je sa spolne ude, szavnike ino rit potreben, spodobijo.

§. 29.

Sramna kost leshi nar bolj na spredej; obe framne kosti skupej spodobita s' na gor gredezhimi vejami sednih kosti spredno steno medenize. Sramna kost ima dvé veje, eno popreki ino eno na sdol. Veja po preki se sazhne v' ponvi, in gré popreki sem na spredej noter do sklenitve framne kosti.

Na sgornim robu te poprézhne veje se najde vun stojezha ojstra zherta, ki se grebén framne kosti imenuje, in tudi en dél neimenovane zherte stori. Ta doligredozha veja framne kosti od sklenitve na dol, smeraj tenjshi perhaja, in se sklene s' na gor gredozho vejo sedne kosti.

§. 30.

Ondi, kjer se obe framne kosti na spredej med sabo, ino s' gori gredozhimi vejami sednih kosti skleneta, ostaja oblokafti (velbafti) isresik, framni obok imenuvan. Med framno in sedno kostjo se snajde na vsaki strani ena okroglo podolgovata velika odpertina, ki se jajzhnata ljuknja imenuje, in med ledno kostjo doli gredozho vejo sedne kosti ino krishno kostjo se najde velika odpertina, ki se lednizhni isresik imenuje, in je na shivih shenških na sdol s' vlazhno kito, v' fredi pa s' mesnatimi déli sapert. Sramne kosti so sa podlogo szavnimu mihurju in pa maternizi, ino v' nekterih okoljshinah sa brambo proti ranjenju od svunaj.

§. 31.

Krishna kost, tudi sveta kost imenovana, stori s' kukovizo sklenjena sadno sténo medenize. Sveta kost leshi pod herbtishom med dvémi neimenovanimi kostmi ino med kukovizo, ima podobo trivoglato, ki je sgorej shiroka, spodej shpizhasta. Njeni sgornji shiroki dél je s' sadno obrazhno kostjo herbtisha sklenjen; na tim feli se sagleda veliko naprejmolénje, ki ima ime klanéz. Na obéh stranéh klanza se vidi naprej molézhi rob, ki s' klanzom sadni dél neimenovanih kosti stori. Spodni shpizhasti dél krishne kosti se sklene s' kukovizo. Na svojim snotravnim lizi je krishna kost gladka in nekoljko votla, kar medenizhno jamo bolj proftorno

stori, na svunajnim lizi je pa oštra ino obokana (vélbana). Krishna kost obstoji per otrozih is peterih obrazhnih kosti, ki so per odraslenih shenskih skos kostenino sklenjene. Na vsaki strani krishne kosti se vidi shtiri ali pet ljukenj, skos katere gredo shile in zhutne nitke sa mehke porodne ude ino bedre. Na sadnim lizi krishne kosti se sagleda struga, ki je skorej na tri vogle, in je podaljšanje herbt'niga mosga, ter spodni del herbt'niga mosga sapopade. Ta kost je sato, da se tesha zeliga obrazhniga stolpa nad njo vifezha obdershi, in da se medeniza dofti isdaljšha, dalej da se obzhutne nitke in kervne posodve v' medenizi rasdelijo, in sadnizh, da se medenizhni deli podpirajo, in da so od sadej okovarjene.

§. 32.

Mala, en payz dolga trivoglata, od spodej pa slo shpizhasta kukoviza obstoji is shtirih posamnih kofhiz, ki so skos hrustez gibko med sabó sve-sane, od katerih je vsaka sgorna vezha, ko ta pod njo. Sgorni shirji del kukovize je tudi skos hrustez ino kite s' krishno kostjo sklenjen, pa nekoljko gibzhen, tako da se kukoviza naprej ino nasaj tiftiti da. Spodni shpizhasti del ni s' obeno kostjo vezh sklenjen, in je nad ritno odpertino ofhlata. Kukoviza v' to flushi, da ritno zhrevo ino maternizhne pote podpéra, sayoljo svoje gibkosti pa pot napravlja vsm rezhém, ki se tu skos is shivota trebijo, in da skos svojo vlazhnost pre hitri is-hod otroka per porodu prevarje.

Od sklepanja medenizhnih kosti.

§. 33.

Te kosti, ki medenizo storijo, so skos hrustez in kite terdno in nepremakljivo sklenjene, se torej per porodu nizh ne vdajo, samo fklepanje krishne kosti s' kukovizo se da premikovati.

2*

§. 34.

Ne imenovane kosti se sklepa na sprednji skopek skozi prezej debel hrultez ino skozi kite ino sklepanje se imenuje sklepanje framne kosti. Na sadi se sklepa del neimenovane kosti, ki se bederna kost imenuje, na obeh straneh s' stranskimi lizi krishne kosti, in te sklepanja se imenujejo sklepanja krishne kosti.

Krishna ali sveta kost se sklepa na obeh straneh s' bedernimi kostmi, na sgoraj s' sadno lednih obrazljivih kosti herbustha, in na spod s' kukovizo.

Kukoviza se sklene na sgor s' krishno kostjo, na s' dol je pa njena s'piza prosta, in je samo s' mefnatimi deli obdana.

§. 35.

Manj sa vterdenje kosti, kakor sa spodoblenje medenizhniga prostora so falopfske kite, ino kite, ki od gerba ino ostri s'pizhalte kosti do krishne kosti grejo. Sklepanje bederne kosti v' ponvi stranke medenizhne kosti, ki se prav rada krene, se s'godi skozi skatelnizno kito ino okroglo kito.

Od voline shenske medenize njeniga rasedenja, podobe ino velikosti.

§. 36.

Medenizhne kosti in pa medenizhne kite storijo medenizo, ktere snotrjni prostor je sgoraj s'hirja, spode voshji, in je toliko s'hirja ali voshja, koljker vezho alj manjsi je zelo truplo shenske. Medenizhni prostor se rasedi v' s'gorno ali vezho, ino v' spodno ali manjsi medenizo. Mejo med obema storijo klanjz svete kosti, neimenovana zherta bederne kosti, in pa greben kriline kosti.

§. 37.

S'gorna alj velika medeniza se mej sadi od sadnih lednih vretenzov, ki na s'pred v' obok storijo, od strani od lednih kosti, ki postransko leshijo, ino predi, kjer obene kosti ni, od falopfskih

kit in pa mehkih delov; mala, ali spodna medeniza se pa lozhi od sadej od krishne kosti, in kukovize, od strani od sedne kosti, ino spredej od framne kosti.

§. 38.

K' vezhim raslozhenju marskterih rezhi, so sebnno per porodnim prejškavanju se rasdeli spodna ali mala medeniza:

1. v' vhodifhe, ki stori mejo med sgornjo in spodno medenizo, in je otupljeniinu bolj shirokimu ko dolgimu na klanjzu vresanimu kartnimu ferzu nekak narbolj podobno.

2. V' medenizno jamo, ktero stor isvotlina svete kosti ino spodno mesto krilno kostne klembe, kjer je medeniza okrogla, ino

3. v' ishodifhe, ki se od shpize kukovize od bolj spodej stojezhih gerb sedne kosti, in pa od knilniga oboka meji, ino vpognjeno podoba ferza imá, ki se pa na okroglo podolguje, zhe kukoviza nasaj stopi.

§. 39.

Savoljo raslozhne podobe medenizhne jame od sgorej, v' fredi ino spodej se vidi, da otrozhji udje fkos medenizo gredozhi drugazhji prostor per vftopu, drugazhi v' medenizi in fpet drugazhi v' istopu najdejo, in da po tej raslozhnosti tudi v' drugazhno stajobali légo pridejo, ali fkos vmetnost dobiti morajo.

§. 40.

Prostranost medenizhniga prostora v' njih raslozhnih odpertinah sposnati, to je, svediti, kak dalezh so medenizhne kosti na enim alj drugim mestu narasne, alj meriti raslozhno dalezhino ene medenizhne kosti do druge, se vlezhejo od ene pike ravne zherte, ki se premerniki imenujéjo.

§. 41.

Na veliki medenizi imajo se en sam premernik, gre poprek fkos medenizo od ene kosti sedne kosti do druge, in snefe 9/10 pavzov. Ravniga pre-

mernika na veliki medenizi ni, ker predi ni obene kostene stene.

§. 42.

Mala medeniza, ktere prostranost je she veliko bolj vediti treba, ima v vhodishu ino ishodishu, in tudi v medenizhni jami raslozhno premero; in sfer so pervizh v vhodishu ti le zhveteri premerniki sa pasiti;

1. Mali ali ravni premernik, ki od klanjza noter do sgorniga roba sklembe framne kosti gre, snefe per dobro spodobljeni medenizi po navadi 4 pavze.

2. Veliki ali poprezhni premernik, ki od frede neimenovane zherte ene ledne kosti popreki zhes vhodishe medenize noter do ravno tistiga mesta druge ledne kosti gre, snefe 5 pavzov; in oba poveshna premernika

3. gresta od vsake sklembe ledne in krishne kosti na eni strani noter do vsakrat postranskozhes stozezhe sklembe ledne in framne kosti nad jajzhnato ljukno, ino merita $4\frac{1}{2}$ pavza.

§. 43.

V' fredu alj v' jami male medenize se naj na dva premernika gleda, in sfer:

1. na velikiga alj ravniga, ki od nar vezhe isvotline krishne kosti, noter do sadne stene sklembe framne kosti gre, in 5 pavzov snefe;

2. na maliga ali vprezhniga, in ta gre od sadniga spodniga dela dna ponve ene strani noter do ondi druge strani, in snefe 4 pavze.

§. 44.

V' ishodishu je viditi:

1. Ravni premernik, ki od osti kukovize do frede oboka framne kosti séshe, in $3\frac{1}{4}$ do $3\frac{1}{2}$ pavzov snefe; da se pa skos vkrenenje kukovize sa pol pavza, in zelo sa zeli pavz per rojstvi sdalfhati;

2. Poprezhni premernik, ki od eniga sedniga gerba do drugiga gre, in 4 pavze snefe.

§. 45.

Globozhina ali visokost zele medenize se razlozhi po vezhim ali manjšim nagnenju lednih kosti, snefe pa sploh 7 pavzov. Globokost male medenize ni povfod enaka. Na sadi od klanjza krishne kosti do oſti kukovize je medeniza $4\frac{1}{2}$ pavza globoka. Po strani od neimenovane zherte lednih kosti do fedniga gerba snefe globokost $3\frac{1}{2}$ pavza, in na spredej od sgorniga do spodniga roba ſklepanja framnih kosti $1\frac{1}{2}$ pavz.

Od krivine medenize, njene ſredne zherte, ino od njeniga nagnenja.

§. 46.

She ni doſti, da porodna pomozhniza proſtranoſt medenizhniga proſtora poſná, dobro ji mora tudi njena krivina snana biti, ker medenizhne kosti ne ſtorijo ravni, ampak kriv ſhleb. Krivina medenizhne ſtruge ſe dershi po krivini krishne kosti ino kukovize, in je ſkorej krivini meſza podobna, kadar ſe ko mlad meſez na nebi perkashe.

§. 47.

Zhe ſi zherto miſlimo, ki bi ſe od vhoda do is-hoda po ſredi ſkos medenizo vlekla, tako da bi od vſih ſteni medenize enako dalezh oſtala, tak ſi ſkos to légo medenize ſasnamvamo. Takſhno zherto imenujemo medenizhno oſ, ali zherto lége, alj pelavno zherto medenize. Ker pa medenizhna jama nikdar ni ravna, ampak ſtori le krivo ſtrugo, tak tudi medenizhna oſ ni nikdar ravna, ampak mora vſelaj obokano ſkrivena biti. To vediti je porodnim pomozhnizam ſilno treba, ker po tim obokofſtim potu dete ſ' vſim porodnimi rezhmí ob rojſtvi is medenize ſtopiti, in ſe ob vſaki pomozhi roka obokano v' medenizo peljati mora.

§. 48.

Zhe ſe medeniza po konzú ſtojezhe ſhene premilí, tak ſe najde, da vhodíſhe male medenize

slo naspred vifi, in da klanjz sploh 2 $\frac{1}{2}$, do 3 pavzov vifhje stoji, kakor fklepanje framnih kosti. To odvifljivo felo medenize imenujemo nagnenje medenize. Zhe pa shena fedi, alj zhe naj herbti leshi, in se ji podglavnik pod rit poloshi, se nagnenje medenize veliko pomanjsha; zhe se pa leshézhi podglavnik dvé gibé pod krish dene, tako, da je rit nishje ko herbety, tak se nagnenje poviksha.

Od snaminj dobro storjene medenize.

§. 49.

Dobro storjeno imenujemo sploh vsako medenizo, ki je v' vseh svojih delih tako prostrana, da srelo déte bres nevarnosti sa mater in sebe lahko fkos samore. Premerniki medenize morejo torej pravo velikost imeti, in se morajo eden drugimu perlézhi. Zhe pa premerniki ali vfi, ali po samim nifo po tim, tak imenujemo tako medenizo, zhe jo velikosti otroka per porodi nasprot dershimo, spazhno medenizo.

§. 50.

Dobro spodobljeno medenizo smemo vupati, zhe je shenfka dosti velika, ino njeno zelo teló dobre postave, zhe ima raven in lehek hod, bedre enako vifoke, malo navnoter nagnjen krish in dosti dobokano felo neframnih kosti; dalej zhe bedre prezej ena od druge stojijo, in zhe se bedeme kosti nasdol s' koleni fklepajo in zhe porodni udje naspred leshijo.

§. 51.

Natenzhno snanje fhrokosti ino globokosti medenizhne votline je sato filno potrebno, da se proftor medenize prav napré postávi, da se mogozhnost ali nemogozhnost, lehkost ali teshavnost porodá po naturnim potu presodi, in da se po raslozhnosti proftora ino velikosti otroka per porodu ravnati vé. Nad to dobro naprépostavo je dostikrat leshezhe, da se materno in otrozhje shylenje ohrani.

Od pogreškov shenske medenize.

§. 52.

Niso vse medenize tako po redi spodobljene, kakor so bile tukej popisane; ampak dosti pogreškov se lahko naključni, ktere so porodu škodljive, ga velikrat storijo nevarniga, in ga velikokrat zhisto vstavijo. Nar navadnih pogrešk na medenizi so: a) ni pravi nagnjena, b) je pretesna, c) je preširoka, d) je pokvezhana in vsa spazhena.

§. 53.

Dvojno nagnenje medenize ni pravo, preveliko, pa premajhno. Je medeniza prevezh nagnjena, tak lesi njeno vhodishe prevezh napred, in njeno is-hodishe prevezh navsad. Shenskam s' slo nagnjeno medenizo rit slo vun stoji, krish je zhes navadno bolj vpognjen, trebuh jim napred nekoliko zhres stoji, porodni udje jim slo navsad leskijo. — Je medeniza pre malo nagnjena, tak e njeno vhodishe prevezh navsad, in njeno is-hodishe prevezh napred nagnjeno. Shenske s' pre malo nagnjeno medenizo imajo bolj gladko rit, slabov' pogrenje krishniga sela; napred motzhi trebuh, in dalez napred lesiezhe podobne uder.

§. 54.

Pretesna se medeniza imenuje, zhe so njeni premerniki manjši, kakor so bili sgorej sa dobro spodobljeno medenizo popisani. Pretesna medeniza pa ni viecej fkos in fkos, ali v' vsih svojih premernikih pretesna, ampak vzhafi le na posamnih mestih, ali v' posamnih premernikih. Vzhafi je vhodishe pretesno, druga medeniza pa dobro spodobljena, ravno tako sna tudi is-hodishe pretesno, zela druga medeniza pa dosti, in she zel prevezh prostorna biti. Medeniza sna v' vhodishu pretesna biti, zhe klanjz predalez noter mosi (pogrešnik, ki se nar vezkrat naključni), zhe je tklenitev framnih kosti preplahata, ne dosti oboklana, ali zhe je medeniza od strani prevezh stijnjena. Sna v' is-hodu pretesna biti, zhe kukoviza prevezh

noter moli, ali zhe je terdno ali nevgiblivo s' krishno kostjó fklenjena, zhe sedni gerbi prebliso eden drusiga stojijo, zhe je framni obok pre shpi-zhafti. Medenize, ki so v' vhodishu slabo storjene, ino tesne, so vzhafi nenavadno velike ino shiroke v' is-hodishu, in tak nasprot; vender se ne najde vselej tako.

§. 55.

Pre prostrana je medeniza, zhe so njeni premerniki vezhi, kakor so bili sa prav storjeno medenizo popisani. Tudi pre shiroka medeniza ni skos in skos, ampak je le ali v' vhodishu, v' votlini, ali v' is-hodishu, ali v' posamnih premernikih pre shiroka, zhe klanjez prevezh sadi stoji, ali zhe bedre predalezh vsakfebi stojijo. V' votlini je medeniza pre shiroka, zhe je krishna kost preshiroko, ali prevezh isvotljena, in zhe sedne kosti prevezh narasen stojijo. V' is-hodishu je preshiroka, zhe je kukoviza pre kratka, ali zhe predalezh sadi stoji, zhe sedni gerbi pre dalezh narasen stojijo, zhe je framni obok preprostran.

§. 56.

Pokvezhena ali spazhena medeniza je, zhe je odspred navsad, ali od obéh strani stisnjena, zhe je pokvezhena, premaknjena, fkerzhena, ali zhe se v' njeni votlini oteklini ali israftki na kostéh snajdejo.

§. 57.

Sroki, ki pogreshke medenize perpeljajo, to je, da jo pre shiroko ali pre tesno storijo, so mnogi, kakor bolesni, ki kosti omehzhajo (postavim kerzh, shelve, framna kuga, po kateri samorejo kosti otezhi, in prostornost medenize smanjshati), pre sarano silenje k' hodi ino sedenji zelo mladih ino slabih otrok, mnogo sedenje na terdih klopéh sa mlade deklize, padi ino tepenje na krishno kost ino kukovizo, pre terdno prevesovanje spodniga trupla ino medenize, isvinenje bederne kosti, prelombe kosti in neumna pomozh per porodih.

Druga Postava.

Od mehkih porodnih delov.

§. 58.

Tako imeniten ko je sa porodno pomozhnizo bil navk od kostene podloge porodnih udov, da vé, kaki so sami na sebi, in kako med sabó stojijo, ravno tak imenitno ji je vediti, kaki so mehki porodni deli enkrat sami na sebi, in kakšno je njihovo opravilo, kar spozhetje, preshivitek ino rojstvo otroka sadene.

§. 59.

Mehki porodni deli se rasedijo v' svunajne, ali take, ki se odsvunaj viditi, ino v' snotrajne, ali take, ki se viditi ne dajo, drugazhi zhe se truplo shenske odpré.

Od svunajnih porodnih delov.

§. 60.

Svunajni mehki porodni deli leshijo vfi na ishodishu male medenize pred noshnizo, ino okolj nje, in se v'fim skupej pravi shenska fram. Semkej flifhi zela framna ali krilina okoljza (krilo), framni verh, velike framne uftnize, male framne uftnize, shegetavez, odpertina szavne zevke, v'hodifhe noshnize, divizhna koshiza, véš framnih uftniz in sredno meso.

§. 61.

Zela framna okoljza se v' letah dosoritve obraste s' kratkimi, kodraftimi lasami, ino imá ondi, kjer se spodno truplo njehá, is masti spodobljeno moljavo, imenovano framni verh. Zela lega framne okoljze je per velikih pa tenkih shenskih bolj naspred nagnjena, per majhnih, debelih shenskih se pa bolj spodej med bedrami snajde, in se po nagnenji medenize ravna.

§. 62.

Velike ali svunajne framne uftnize so tiste velike koshne gerbanze, ki se od framniga verha sazhnejo, in med tim, da navspod smeraj tenjši perhajajo, noter do sredniga mesa, kjer so skos koshnato framno ves svesane, grejo. Pustijo veliko skladi med sebo, ki se framna skladi imenuje. Na svunajni strani je kosha velikih uftniz bolj temnikasta, kakor kosha drugiga telefa, gerbanzhasta, in s' posamnimi lasmi obraslena; na snotrajni strani je kosha pa silno tenka, rudezha, obzhutna, in lojenasto shleso is se spuisti. Per divizah so te uftnize terdno skup sklenjene, in druge dele popolnoma sakrijejo; per shenskih, ki so she rodile, so bolj ohlapne, in bolj v'aksebi. Savoljo svoje rahlobe se dajo silno slo raspotegniti; nabirki kervi in vodenih popak, posebno pa zhrevelni is-stopi jih samorejo v' zhudno velikost nategniti, in v' noshenji, porodu in otrozhi posteli nesreklive teshave in nevarnosti narediti.

§. 63.

Snotrajne uftnize (vodne uftnize) spet dvoje koshnih gerbanz so prav sa prav le podaljhanje koshe, is ktere so svunajne uftnize; le she bolj rahle in bolj rudezhe. Vezhi del lesihjo skrite pod svunajnimi uftnizami, vzhaji pa v'ender tudi ismed njih v'up molijo, in tedaj so v'masano erjavkaste. Uftnize so stvarjene, da se snotrajni porodni deli od pertifkanja svunajniga sraka (lufa), prahu itd. obvarjejo, in da szayniza tak pot dobi, da se drugi deli trupla ne ofhkropijo.

§. 64.

Shegetavez lesih tikama nad sazhetkom malih uftniz, in je majhina, okrogla silno obzhutna rezh, je obdan s' kosho, ki is podaljhanja malih uftniz obstoji, in se predkosha shegatavza imenuje. Tamoshkimu udu kolj enaka rezh je zelo majhina, kje $\frac{1}{3}$ — $\frac{1}{4}$ pavza dolga. Per novorojenih deklizah, posebno per tistih, ki so pre sarano rojene, je shegetavez neperleshno velik, se lahko zhe se

pre malo pogleda, sa moshki udek sposna, in samore v spremenjenje rodu sapeljati.

§. 65.

Odperlina szavne zevke lesi med malimi ustnizami, en pavz fhiroka pod fhegetavzom in tikama pred vhodifhom noshniz. Je okrogla odperlina, velikosti perefne zevke, in je s' nakipnjem terdim robom obdana, tako da se she fkos otipanje od drusih delov raslozhiti da.

§. 66.

Vhodifhe v' noshnizo lesi tikama pod odperfino szavne zevke, in kje en pavz snefe. Je s' mnogimi shlesastimi bisgavkami ino s' nekoliko navsdignjenim robom obdana.

§. 67.

Divizhna koshiza je tenka koshna gerbanza, polmeszu podobna, ki globokoji navnoter v noshnizi lesi, noshnizo fkoraj savfim sakrije, in le majhino odperfino ima, fkos katero mesizhno zhi-fhenje odtoka. Per pervim spolnim sdrushenju s' moshkim se divizhna koshiza vezh del preterga, in potim 3 ali 4 koshne berdovize savftanejo. Se pa tudi s' drugih nakluzh rastergati samore.

§. 68.

Ves framnih ustniz lesi ondi, kjer se velike framne ustnize v' sredno meso sdaljhajo, in jih ondi sklene. Je majhino, vosko svesilifhze, ki se le tedaj sagleda, zhe se velike framne ustnize v' faklebi rastegnejo. Rasterga se sploh per pervim porodi.

§. 69.

Sadni svunajni porodni delj je sredno meso, jes ali fredni proftor med framno skladjjo ino ritjjo, in obftoji is koshe, masti, mnogih kervnjakov (Blutgefäß) ino zlatnih shiliz. V' njegovi fredini se sagleda temnikasta vun molezha zherta, ki se fredna zherta ali fhiv (Mast) imenuje. Shirokost fred-

niga mesa ni vfelej enaka, fhirja ali voshja po dolgoti ali kratkosti framne skladi, namrezh od $\frac{3}{4}$ do $1\frac{1}{2}$ (poldrugiga) pavza fhirokofti; med porodom se pa raftegne od 4 do pet pavzov, in se per sanemarnjeni fkerbnosti ino fhtorasti pomozhi rado vterga. Sredna fhirokoft sredniga mesa je sa porod velik varnisthi ino bolja, kakor prevelika. Je she bilo rezheno, da porodni deli po svoji legi per tenkih, dobro srafshenih ino velikih shenfskih bolj navspred, per majhnih ino terfatih (podstavljehnih) shenfskih bolj navsad stojijo; per prvih je sredno meso fhiroko, per poslednih vofko, in nevarnost vterganja vezha, ko per prvih.

§. 70.

Vfi ti deli rasen framniga verha in sredniga mesa niso fuhi, ampak s' lojenasto shleso prevlezeni, ki vse te dele smeraj povfke (fliske) obdershi, in vsako doteknenje, posebno per telefnim sdrushe-nju (Beischlaf) in porodu manj bolezhje stori.

Pogreshki svunajnih porodnih delov.

§. 71.

Svunajne framne uftnize se vzhafi vse ali slo sarafshene najdejo; ali se najdejo fkos mnogotere nakluzhbe fkerzhene, pre majhine, vodeno nakipnjene, otezhene, gerzhove, tudi ima ondi vezhkrat gerba zipne ali kervne shile, ali raspok framnih uftniz fvoj fedesh. Na snotrajnih (malih) framnih uftnizah se v' zhafi ravno ti pogreshki najdejo, ki so ravno tako fhkodljivi, kakor zhe so na svunajnih framnih uftnizah. Pogreshki lege szavne zevke in njene odpertine, kakor pogreshki shegetavza snajo tudi marfkatiriga neprijetniga nastopka krivi biti. Slo je pa tudi na pogreshke koshize, ktera sna zhifto sarafshena, terda, vterpnjena, vkostenena biti, dvojo odpertino imeti, alj, bres nevarnosti sa porod, zhifto faliti, gledati. Pogreshki sredniga mesa so; sna vzhafi pre fhiroko biti,

in storiti, da je potim framna sklada prevoska, ali veliko prevoska, ali savoljo slabo opravljene pomozhi per poprejšnih porodih vtergana ali zhisto pretergana, otezhena, prifadna, in k' preterganju slo nagnjena biti.

Trétja Postava.

Od snotrajnih mehkih porodnih delov.

§. 72.

Snotrajni porodni deli leslijo vfi v' votlini medenize. Sem se rajta noshniza, materniza, materna trobenta, jajzhnik in okrogle in shiroke materne vesi.

§. 73.

Noshniza je koshnata zev, ki se odspod svunajnih porodnih delov dershi, se med malimi framnimi uftnizami sazhae, v' skriveni (frumm) legi med szavno zevjo in ritnim zhrevesom do maternize dofeshe, in s' svojim sgornim konzom vrat maternize objame. Spodni konz se imenuje vhodifhe, sgorni konez, ki je obokast (savelban) alj kakor shakel sadelan, in materin vrat objame, se imenuje noshnizhni obok (velb); uni del, ki je proti szavni zevi, ino szavnimu mehirju obernjen, se imenuje predna, in ta, ki je proti ritnimu zhrevesu obernjen, sadna stena. Noshniza je 4 — 5 pavzov dolga, in per divizah na vhodifhu 1 pavz, na noshnizhnim oboku pa 1 1/2 do 2 pavzov prostorna; per shenških, ki so she rodile, je pa krajsha in prostranjsha. Imá od-notraj veliko gerbanz, kterih vezhi del se tikama nad vhodifhom in na predni steni noshnize snajde; na noshnizhnim oboku je pa le malo gerbanz viditi. Ob porodu te gerbanje k' podaljšhanju noshnize veliko perpomorejo. Na snotrajnih obkrajih noshnize, in lošebno med gerbanzami se veliko shlése lozhi, ki je sato, da noshnizo per telefnim sdrushenju (Beischlaf) in per porodu otroka varje, in jo povsko (flisko) obdershi.

§. 74.

Noshniza je vzhali velikim pogreškom podvershena. Samore pre dolga, pre kratka biti, tudi je vzhali nizh ni, vzhali je pa dvojja, sna biti otekla, in fkos to pre vofka in sarafhena, rakasta, od ran nazheta, alj tudi rastergana biti. Lozhenje shlese se sna bolezhno pomnoshiti in spreminiti. Najdejo se shte na njoj gerzhe kervnih skil, hudo mefo, in druge noshnizhne nakluzhbe.

§. 75.

Materniza je preshivivno selo, in losfebno isgonjavfshi del sa otroka. Bres nje po naturnim potu dete na svet ne more priti, pa syunaj maternize samore sad rayno tako dobro, ko v nje svojo popolnoli dosezhi.

§. 76.

Materniza je po tim takim nar imenitnejfshi del med snofrajnimi porodnimi deli. Leshi v vhodifhu male medenize med szavnim mehrijom in ritnim zhrevesom, spodej se s' noshnizo sklenjena, nad njolleshije zhreva. Per divizah, ali per tik, ki shte niso spozhele, je plashato-ftifnjeni, grafhki podobna; in je $2\frac{1}{2}$ pavza vifoka, sgoraj $1\frac{1}{2}$ pavza; odspodej pa $\frac{3}{4}$ (tri shtirtize) pavza shiroka. Zhe je bila shenska she nosezha, ji materniza ne bo pre kakor v viflji starosti tak majhina, kakor pred nosezhim stanom.

§. 77.

K' boljshimu rasgledu se materniza rasdeli: a) v dno, ali v sgorni, debeljshi ino nekaj obokasti del; b) v truplo ali sredni del; c) v vrat ali vofki spodni del, ino d) v shtiri stene. Tista plashat maternize, ki je proti szavnimu mehriju obrnjena, se imenuje: spredna stena, ta pa, ki je proti ritnimu zhrevesu, sadna stena, in stene na obeh stranéh, se imenujejo postranske stene.

§. 78.

Spodni del materniga vratu, ki v noshnizo molt, ino je od noshnizhniiga oboka obdan, imenujemo

noshnizhni dél maternize. Per divizah je ta noshnizhni del kje en pavz dolg, in se skos otipanje ofhlata terden, gladek in kakor hrustezhaft; per shenfkih, ki so she rodile, je debelej, mehkej in rahlej. Na spodnim konzi noshnizhniga dela se sagledata dve uftnize, ena spredna in ena sadna; prva je debeleja ino dalja, kakor posledna. Med obema uftnizama se snajde majhina odpertina, ki je per shenfkih, ki so she rodile, podolgovato-okrogla ino sobzhafta; to so svunajne materne ufta. Skos svuna ne ufta se pride s' nogovizhno iglo (fondo, Stricknadel) v' tefni potez, kje en pavz dolg, ta se imenuje struga materniga vratu, gre navsgor v' maternizo; felo, kjer se s' maternizo sklene, se snotrajne materne ufta imenujejo.

§. 79

Nad snotrajnimi maternimi uftmi se snajde votlina maternize, ki je v' nenoshenji filno majzena, komaj tolika, da bi eno bobovo serno v' njoj prostor imélo. Materniza je trivoglata, je sgoraj shirja in spodej shpizhafta. V' svojih sgornih kotih ima na vsaki strani eno materno trobento, in odspod se sgré v' strugo materniga vratu, ki se potem skos svunajne materne ufta noter v' noshnize sdaljsiha. Stene maternize so prezej terdne, in kje pol pavza debele.

§. 80.

Materniza sama je is neke lastite mefnate osnove (Masse), is kervnih in vodenih posodov ino zhutnih nitk tako storjena, da je v' maternim dnu nar bolj debela, pa tudi nar bolj rahla, v' maternim trupli manj debela in bolj gofta, in v' maternim vratu nar tenjsiha, pa tudi nar bolj gofta.

§. 81.

Prid (hafen) maternize je, da njena snotrajna plashád svunaj noseshtva ob zhasu mesezhniga toka mesezhno kri isliva, ki skos materne ufta vun kaple. Rasen tega imenitniga opravka she flushi k' spozhetju, hranjenju ino preshivenju, in sadnizh k' istishenju sadu in vsih delov, ki sraven (sém) flishijo.

§. 82.

Pogrešhki maternize, ki na ravnost nošhenje ino porojenje sadenejo, bodo posnej pokasani. Drugazhi se je she najshlo (bres da bi sdravju shkodvalo), da je zelo nizh ni bilo, ali da sta dvě bile v' dvě votline sdalshane. Sna biti vspred vpadena, vpognjena, prifadna, otekla, oterdena ali okoftenena.

§. 83.

Materniza ima shtiri vesi, ki jo vterdijo ino v' njeni legi obdershijo, namrezh dvě okrogle ino dvě shiroke. Okrogle materne vesi is-hajata na obéh straneh materniga dna tik maternih trobent, greta v' podobi dveh okroglih vervi navspred skos trebuhov krog (Bauchring) in se polek sklepanja framnih kosti vterdita. One sosebnoprevarjeta, da se materniza navsad ne vpogne. Shiroke materne vesi sta dvě shiroke pa tenke koshnate gerbanze, ki od poštranskih stén maternize ishajata, trobente in jajzhnike pokrijeta, in se ob straneh medenize vterdita. One sosebnopovéshno lego (Schiefslage) maternize prevarjeta.

§. 84.

Sgor od obeh straneh materniga dna sadi sa maternimi vesmi se sazshnejo kje tri pavze dolge materne trobente kakor dve zevke s' filno tenkimi odpertini, grejo valovato (wellenförmig) proti straném medenize, kjer se njihova stran nekaj isdalshha, sraven materne vesi naprej, in nehajo (henjajo) v' odpertini, ki proti jajzhniku obernjena ino s' enakimi ruzdezhkastimi sobzi obroblena prosto v' trebuhovi votlini visí, in je v' divishkim stani bolj nagerbanzhana, kakor she po porodih. Odpertine zevk so na svunajnim vustji (Mündung) kje toljke, da ne predebéla nogovizhna igla (sonda) skos gré, proti maternizi so pa smeraj tenjshe, ino grejo v' kote materne votline. Osnova (Substanz) maternih trobent je osnóvi maternize slo enaka, in pogrešhki, ki maternizo poprimejo, tudi sploh trobente sadenejo.

§. 85.

Jajzhnika leshita ob obéh stranéh maternize, tikama maternih trobent med gerbanzi širokeh maternih vesi. Sta podolgato-okrogle, plashato stifnjene, ino bobu podobne rezhi, velika ko fredni oréhi. Poverh se na njih najde, kadar shenske dosorijo od 16 do 18 s' belo-romenkasto mokroto napolnjenih mehircov, ki se jajzhize imenujejo. Per shenfkilt, ki so she vezhkrat porodile, se manj tih jajzhiz najde, namesto njih so pa romene pike, ki so oftanki odlozhenih jajzhiz. Nar bersh je, da ti mehirci, kar shenfsko sadene, zimo spozhetja v' sebi sopopadejo.

§. 86.

Pogresfhki jajzhnikov so: Prifad, oterjenje ino rak, otekline ino tvorci, vodenika; pogresfhki, ki, zhe oba jajzhnika poprimejo, rodovitnost vedno vstavljajo.

§. 87.

Tudi je potrebno, da porodna pomozhniza rassen porodnih udov tudi she nekaj drusih bliso leshezih delov shenfkiga trupla sposna, na ktere se v' nosheni, ob porodu ino v' otrozhji posteli velikokrat gledati mora. Med te flishita fosebno szavni mehir ino ritno zhrevo. Szavni mehir leshi tikama sadi nad fklenitvo framnih kosti fred in nekaj nad maternizo, ino je snjo s' trebuho vo kosho svesan. Zhe je s' szavnizo napolnjen, tak se vsdigne sadi sa framnim na kvishko, ino medenizhno votlino smanjsha. Szavniza se isteka fkos szavno zev, ki sadi sa f'lenitvo framnih kosti nadol gré, ino se med malimi framnimi uftnizami in pred noshnizami odpre. Ritno zhrevo leshi v' isvotlobi krishne kosti, nekaj na levo sad sa maternizo, je snjo fkos trebuho vo kosho svesano, in se neha sadi sa frednim mesom, in tikama pred oftjo kukovize s' odpertino, ki se ji rit pravi. Zhe je ritno zhrevo s' blatom napolneno, tak tudi smanjsha medenizhno votlino, ino stiska strugo noshniz vkup.

DRUGI RASDEL.

Od nofhenja.

Perva Postava.

Od mésezahniga zhifhenja ino od fpozhetja.

§. 88.

Le fama materniza je od porodnih delov per srelih divizah delavna; drugi bodo she le posnej. Shenfka ftaroft, ki je sa fpozhetje she pripravna, fe v' nafhkih krajih malo kdaj pred ftirnajftim letom sazhe, in terpi kje do 46. — 50. leta.

§. 89.

Kdar je deklina dosorela, fe fskashe fkos odtékanje kervi is porodnih delov, ki fe vfaki 28. dan ali vfaki lunini mezez ponovi, in toraj mésezno zhifhenje imenuje, in fploh od 4 do 6 dni terpi. To odtékanje snefe od 4 do 6 unz kervi, vzhafi manj. Kri, ki fe per méseznim zhifhenju lozhi, je bolj temna, in fe ne raftaja, ko druga kri, in je fofebno od sazhetka in proti konz u felaj s' shleso smefhana. Savoljo tega sapufti ta kri v' platni fkorjafte maroge, ki fe pa leshej, ko drugi kervni vmaski isprati dadó.

§. 90.

Ta mésezni kervotok ima fvoj vsrok v' shenfkim trupli, ki imá preobilnoft kervi, ktera je sa fplofhni pokliz shenfke, namrezh mnoshenje plemená odmerjena, in fe toraj le najde, dokler fe ta zil in konz da dosezhi. V' mladofci fe ta preobilnoft kervi v' preshivitek ino ispodobljenje trupla obrazha, in to perpomore, da deklizh hitrej rafte, in préj dosori ko fantizh. Zhe fe pa enkrat truplo israfte, fe preobilnoft kervi fkos zhifhenje lozhi.

Zhe méfezhno zhifhenje saoftaje, vezhdelj bolesni nastopijo. Preobilnost kervi je shenfski fofebno sato dana, da samore v' nofhenji v' telefí, in po porodi na perfih otroka prerediti. Poftane nofezha, tak fploh zhifhenje vezh ne od-téka, ampak s' to kervjo se sdaj déte preshivi. Per kervipolnih shenfskah se pa v' prvih mefzih nofhenja enkrat ali vezhikrat fhe zhifhenje pergodi. Ravno tak se ob zhafu, ko déte na perfih doji, imenovana preobilnost kervi v' mleko preobrazha. Rezhem tedaj, da shenfska ob zhafu, ko déte doji, fploh zhifhenja nima. Le per kervipolnih, in takih shenfskih, ki predolgo dojiyo, je drugazhi.

§. 91.

Pervi sazhetek tiga opravka maternize je fkle-njen s' nekimi nakluzhbami, ki se napovedovavke méfezhniga zhifhenja sovejo; in v' fpremenenju krogotéka kervi, in prekuhanja vshitih jedi, v' glav-nih bolih, v' lehki griselizi (maternzi), v' obzhutki téshe v' spodnim telefí ino udih, v' gomsenji po kofteh ino bedrah, v' otékanju ino oterdenju siskov obfto-ijjo. Te napovedovavke pa smeraj manj nastopajo, vezhkrat ko se méfezhno zhifhenje ponovi, in le v' zhafí se sopet neko preobzhutenje verne.

§. 92.

Per méfezhnim zhifhenju je dofti nakluzhb, ktire vezha ali manjsha fhkoda sa sdravie ino mno-shenje plemena fpremlja. Namefto navadnih os-nanvavk pridejo vzhafi prelétovanje vrozhine ino sime po shivotu, kérzhi, huda griseliza, zhresmeta-nje (bluvanje), hitriza. In famo zhifhenje sna prevred alj preposno, premnogokrat ali preredko, v' preveliki ali pre mali mnoshi priti, ali zlo saoftati; samore predolgo terpeti, prevred ali zelo saoftati, tudi zhifto drugazhno biti, ino po zhifto nenavadnih potih priti.

§. 93.

Zhe se dosorela shenfska fpolnima sdrushenju vda, in ta rodoviten poftane, tak pravimo, da je fpozhela, in to njeno okoljfhino fpozhetje imenu-

jemo. Zhe se spozhetje pergodi, tak se med spolnim sdrushenjom trompete po konzi sprejo, se s' svojimi sobzi jajzbnikov terdo primejo, da jih skoraj zhisto objamejo, ino vsamejo eno, malokdaj vezh jajzhiz, jih predenejo v' materno votlino, kjer potem napré raftó, in se v' prihodniga zhloveka isfnujejo.

§. 94.

Sazhetje perve oshivljene zime zhloveka nam je she skrito, satoraj nevemo nizh segurniga od tega povedati.

Druga Postava.

Od sapopadka, rasedlenja in terpezhnosti noshenja,

§. 95.

Noshenje je tifti stan shenfkiga trupla, v' katerim se shenška od spozhetja do poroda snajde, kjer se sad prerediti ino pravo raft in podobo sadobiti samore.

§. 96.

Zima fkos opravk obrodenja oshivljenja se snajde ob noshenju sploh v' votlini maternize, in ona fama je, ki mozh frezhniga ino naturniga poroda v' febi ima, ali tifta (zima) se sna tudi svunaj maternizhne votline v' drugih delih telefa sazheti ino napré rafti, toraj se noshenje v' vezh delov rasedi.

§. 97.

Se jajzhize od trobente v' votlino maternize prenese, in rašte tam po rédi, tak se timu spozhetju pravi, da je po rédi, in tudi timu tako sazhetimu noshenju, da je noshenje po rédi, ali maternizhno noshenje, ktero po navadi, zhe svoj pravi konez dofeshe, 280 dni ali 40 tjednov, ali deset luninih mezov po 28 dni ali 4 tjeden rajtati,

terpi, po mnogih nakluzhbih pa okrajshano, ali noter do 44 — 46 tjednov sdaljshano biti samore. Zhe pa jajzhize v' materno votlino ne pride, ampak na jajzhniku obleshi, ali na eni trobenti obvesi, ali v' terbuho vo votlino pade, in tamkej napré raste, tak se timu noshenju pravi, da je nenaturno, ali noshenje svunaj maternize.

§. 98.

Terbuho vo noshenje sna tudi posnej postati skos rasterganje maternize ino noshnize, ali, zhe je noshenje popré she bilo, se sna na jajzhniku ali na materni trobenti rasterganje pergoditi, potem je nakljuzheno terbuho vo noshenje, in otrok sna zelo v' szavni mehir ino v' ritno zhrevo priti. Zhe jajzhize nepride v' svoje namenjeno mesto, tak samore, ker lastno shivljenje imá, tudi na drugih mestih en zhaf shiveti, pa le per terbuhovim noshenju se samore sgodnjati, in njegov sad dosoriti. Per noshenji na jajzhniku in v' trobente je pa rasti ino isgodjanju vezh vstavkov na poti, ki mu kmalo shivljenje vga fnejo; saka zhe se tukaj sad (dète) skos umetno pomozh prozh tak bo ali skos ognojenje is telefá perfhlo, ali pa she dolgo v' telefonu ostalo, se posufhilo, ino 's terdo, apnjeno skorjo obleklo, takshnimu se rezhe kam eno dete.

§. 99.

Se snajde snotraj ali svunaj medenize le eno dete (en otrok), tak je to edino noshenje, je pa vezh sadov, dva, trije, shtirji, peteri, tak je mnoshno noshenje. Po vřak-kratnim shtivilu sadov imenujemo noshenje dvozhkov, trozhkov, shtirzhkov itd.

§. 100.

Se snajde obrojeno jajzhize (refnizhni zhloveshki sad) v' shenskim trupli, naj si bo snotraj ali svunaj maternize, naj si bo popolnoma ali nepopolnoma, isobresano ali vse popazheno; naj si bo sad (eden alj njih vezh) v' njemu srel ali nesrel, shiv ali mertev, tak je pravo noshenje.

§. 101.

Pride jajzhize fzer v' maternizo, pa tam ne rafte po redi. ampak se spazhi ino fkerzhi, tak imenujemo tako sprideno ja ze fnetje (Mole) in nofhenju pravimo, da je fnetno nofhenje.

§. 102.

Dosdevno ali nepravo nofhenje je tedaj, zhe ni ne praviga sadu, ne fnetja, ampak je trebuch is mnogih drugih vsrokov tak napet, da bi se nofhenje snalo domifhlovati. Vsroki, ki snajo tiga krivi biti, so: sadufhenje méfezhniga zhifhenja, vode-nika, shivi israftki (hudo mēfo) ali drugi narafski v' maternizhni ali terbuchovi votlini, ali zhe se jajzhniki in zhrevje narafstejo (napihnejo). Ta nakljuzhba se nemore nofhenje imenovati, ampak je le gola bolehota.

§. 103.

Se snajde sraven praviga zhloveshkiga jajzeta she kaka fnét, ali kaka sgoraj neimenovanih bolehót v' votlini medenize, tak se imenuje to smefno nofhenje.

§. 104.

Nofhenje je potim, kak istezhe, frezhno ali nefrezhno. Srezhno je, zhe se telefni sad saref v' maternizi snajde, zhe je sdrav ino shiv, zhe sraven njega ravno tazhaf obene druge rezhi, kje kake fneti v' maternizi ni; zhe nofhenje bres nevarnosti sa otroka, in bres fhkodljiviga kasenja materniga sdravja pretezhe, in tako dolgo terpi, kakor je k' popolni dorafsti sadú potrebno. Nefrezhno je pa nasprot, zhe se ti timu ravno kaj nakrihf pergodi, in zhe je vezh alj manj nevarnosti sa mater ino otroka.

Trétja Postava.

Od spremenjenja shenfkiga trupla ob zhafu nofhenja.

§. 105.

Po spozhetju se v' nofezhim shenfkim télefi sploh, fofebno pa v' siskih, porodnih delih ino na spodnim shivotu prav veliko spremeni, kar vse dobro vediti je porodni pomozhnizi silno slo potrebno. Té premembe mora porodna pomozhniza narpré sploh, potim she pa k' ispolnovanju svojiga pokliza tudi posebej sposnati se vuzhiti, kakó se vsak mesez nofhenja (po 4 tjedne ali 28 dni rajtati) perkashejo.

§. 106.

Sploh sagledamo v' pravim ino ponaturnim nofhenji, fofebno v' sazhetku per nofezhi shenfki posebno trudnost, bolezhno nateganje ino kerzhenje v' spodnim shivoti, nevoljo ino nepreljudnost, vméf pa nenavadno veselje, pogosto mrasenje, nenavadno dremoto, glavni bol, sobji bol, gabzhinost, riganje, zhresmetanje, fofebno sjutra, per kterim se pa vezhdel le shlesa s' nekoljko sholzom ispljuva; nevolja proti moshu, omedlevze, fofebno v' zerkvi, gnusenje nad jedmi, ktere so ji drugazhi dobro difhale, in shelje po nenavadnih jedéh, vzhafi po rezheh, ki niso sa jésti; ofufhenje rok, nog in jobrasa, nasprot natekanje trebusfhne okoljze, sgornih beder ino vratú. Kri ji vezhkrat slo v' glavo pertifka ali na perfa, vezhkrat se ji po glavi luzhe, ferze mozhno bije, slabosti jo obhajajo. Lize ji vezhdel bolj vpade, okolj ozhi se ji napravijo sivkasti okrogi (Ring), perkashejo se vezhkrat na zheli ino na lizi ramene maroge, bolj velikokrat jo szat tifhi, kar samore velikrat le s' bolezhinami opraviti. Marfkake bolesni, na kterih je pré terpéla, se v' nofhenji nehajo, ki se pa po porodu sploh opet vernejo. Shile na nogah se bolj napnejo, in vezhkrat se shiline gerzhe naredijo;

tudi noge ino framne uftnize vzhafi vodeno ote-
zhejo. Vender pa porodna pomozhniza naj ne per-
zhaka per eni ino tifti sheni vse te nakluzhbe,
sakaj eno bolj eni, drugo bolj drugi pripadki (Zu-
falle) sadenejo.

§. 107.

Mésezžno zhifhenje fploh per sazhetku noshe-
nja henja, vender se pa per nekterih shenfskih, po-
febno kervipolnih v' pervih mezzi noshenja ene-
krat poverne; in zeló se je she sgodilo, da je zeli
zhaf noshenja kakor drugi krat terpelo.

§. 108.

Posebno se pa per siskih veliko spremeni, ki
se zhifto po maternizi ravnati sazhejo. She med
noshenjom postanejo bolj shivi, bolj polni, bolj
lazhni, bolj v' obok napeti (velbani), in napra-
vijo nekteri nofezhi hudo napinjenje ino bodenje,
farba obftretja in berdoviz postane bolj temnikafta,
ino is njih fofebno k' konzu noshenja neka vodena
firotkasta (moffenähnlich) mokrota tezhe.

§. 109.

She vezho spremenenje se pa ob noshenji na
porodnih delih godi. Zhaf noshenja in nastopniga
poroda prerajtati, je toraj potrebno, spremenenje
na fpodnim shivotu, na porodnih delih ino sizzih
vfako posebej, in fizer tako posnati, kakor se vfak
mefez (po 4 tjedne ali 28 dni rajtati) rasodenejo.

§. 110.

V' pervim mezzi noshenja, kmalo po fpozhetju
ino fprejetji jajzeta v' maternizhno votlino ofhla-
tamo materno noshnizo in svunajne porodne dele
nekoljko otezhene, mokreje in topleje. Stene ma-
ternize fo debeleje ino rahleje, njena votlina se
sdaljsha in sgubi svojo trivoglato podobo, materni-
za sama na febi je she pa smeraj v' svoji po-
preshni legi, torej se tudi na fpodnim shivotu v'
sazhetki perviga mezza skoraj nizh nespremeni.
Noshnizhni del maternize postane debelej in meh-

kéj, uftnize maternih uft fo fi na dolgofti enake, in poprezhna fklad svunajnih maternih uft se v' majhino, okroglo, terdneje sklenjeno jamo fpremeni. V' prvih fhtirih tjednih po fpozheti pa fpodni shivot proti tretjemu ali fhtertimu tjednu she nekaj otezhe; je pa per v'fim tim vender she mehek, tak, kakor fhen se svunaj nofhenja pred naftopnim zhfhenjom sagleda, ktero zhfhenje pa sdaj ali zhfsto prehenja, ali se pa le bres v'figa reda in le po malim perkashe.

§. 111.

V' drugim mefzi se smeraj vezha in teshja materniza she nishje v' medenizhno votlino vgresne, fpodni shivot poftane plafhát, in sgubí lizhno obokoft (okrogloft), kakfšno v' divifhkim ftanu tikama nad tramnimi koftmi imá; do maternize, ki sdaj nishje fto i, se per prejifkanji she leshej s' perftom dofeshe, in siski sazhinjajo terdi ino napeti biti.

§. 112.

V' tretjim mefzi se materniza po malim is male medenize vsdigovati sazhe, ker ji je proftor v' n'oj premajhin; to zhreve v' kvifhko tifhi; in fpodni shivot fpet obokoft (velban) prihaja. Materne ufta fo v' podobí in legi she malo fpremenjene, le nekaj vifhji fo, in siski sazhejo med majhinimi vbodlaji v' njih, otekati.

§. 113.

V' fhtertim mefzi she maternizhno dno nad medenizhni rob v'fpred ftopi, in se per fuhih shenfkkih ene pavze nad framnimi koftmi kakor terda krugla otiplje. Spodni shivot ie she bolj obokoft, materne ufta fo mehkeje, she vifhe in njekoljko navsad proti isvotlini svete kofti obernjene. Obftretje okolj sisizhnih berdoviz je sopet temneje, berdovize fame pa debéleje in nekoljko napozhene.

§. 114.

V' petim mefzi se obók fpodniga shivota bres velikiga pafanja she kar vezh ne da fkriti, in je

sofobno ob straneh trebuha viditi. Materno dno stoji vsred med frannimi kostmi ino popkom, in materne ufta vishe. Nofezha obzhuti po navadi v tim mezji prvo gibanje otroka kakor rahlo gomsenje.

§. 115.

V' fheftim mezji se materno dno na popki ofhlata, nar spodne gerbanze popkove jamize postanejo gladke, in popek dobi svojo lego kakor navsgor (pravimo, da se popek tazhaf sazhe safipavati), gibanje otroka se kakor hitro sadevanje she raslozhnishi obzhuti, in noshnizni del je mehkeji ko poprej.

§. 116.

V' sedmim mezji je materno dno 2 — 3 perfte fhiroko nad popkom, nad kteriga jamiza je tudi she bolj plafhata. Noshnizni del maternize je she krajshi ino omehzhan, in materne ufta vishe stozjehe so she bolj navsad proti isvotlini svete kosti obernjene. V' materni noshnizi se ofhlata spred sa krilnimi kostmi fkos noshnizni obok prav gibki navspred leshezhi del otroka. Kervne shile siszov se fivkasto fkos kosho leskezhejo; in is siskinih berdoviz se vzhafi vodena mokrota istifniti da.

§. 117.

V' osmim mezji stoji materno dno med popkom ino ferzhno jamo, nad kterimi se rasprétrehi terbhovi pokrovi napeti, obokasti in bolj na eni strani (po navadi na desni) snajdejo. Popkova jama je via plafhata ino mehka (rezhemo sdaj; popek je safut), in vstran njega se vezh ali manj raslozhno vspred molezhi del prihaja zhedalje krajshi, materne ufta stojijo prav visoko in navsad, in se tefhko dajo dosezhi.

§. 118.

V' devetim mezji se vsdigne maternza do svoje nar vezhe vishine, namrezh do treh perstov fhiroko pod ferzhno jamo, ino trebuh je svojo nar vezho raftegnjenje dobil, tako da sapa ino hod te-

shavneja postaneta. Noshizhni del je zhisto kratek, komaj fhterti del pavza dolg proti klanjzu svete kofiti obernjen, in komaj dofezhi. Stene materniga vratú fo veliko tenjshi postale, in materni vrat je ves safut. Vspred leshezhi del otroka sedi terdneje na medenizhnim vhodifhu. V' drugi polovini devetiga luniniga mezsa se materne ufta po malim vsdol vsedati sazhno. Pogostim se she najde mleko v' sisizih, in vzhafi famo od feb' tezhe.

§. 119.

V' defetim mezzi se ygrosne materno dno po malim noter do vfredi med serzhno jamo in popkom, in kratko pred porodom she nishje; shenska se sploh polajshano obzhuti, popek je keglasto úvun sgnan, trebuh se shpizhi. Materna noshniza je shirja in mokreja, materni vrat zhisto safut, materne ufta fo nekoljko nishje leshezhe, pa she smeraj slo navsad obernjene. Uftnize maternih uft per pervizh nosezhih zhisto sginejo v' tim mezzi, materne ufte pa sploh noter do poroda saperte oftanejo, in se kakor majhina grudiza otipajo. Per shenskih pa, ki fo vezhkrat nosile, in per kterih fo se per pretezhenih porodih materne ufta nekoljko navtergale, she noter do poroda nekoljko narahljane oftanejo. Per tih fo tudi she ene mezze pred porodom materne ufta nekoljko odperte, tako da se konez persta skos spravi. Spredi leshezhi del otroka stoji terdno nad medenizhnim vhodifhom, in se lahko raslozhi, in se ofhlata kakor pol krugle s' rastegnjenim zhisto tenjkim noshnizhnim obokom, kakor s' mehirjom pokrit.

§. 120.

V' sazhetku noshenja se sosebnó maternizhno dno rastegne, posnej truplo, ino od sedmiga mezsa noshenja se rasshirjenje materniga vratu sazhne. Materniza dobi podobo na shpizi stojezhiga jajzeta, in je proti konzú noshenja sploh 12 pavzov vifoka, olem pavzov shiroka. Per tim rasshirenji maternize njene stene nepostanejo tenjshe, ampak tudi s' njo vréd rasejo, postanejo bolj rahle in

shlesafte, in njih shile fo bolj velike; same stene maternizhniga vratú se istenjfhajo v' dvéma sadnima mefzoma, kar se safutje materniga vratú imenuje.

Šterta Postava.

Od zhlovezhkiga jajzeta, ino sadu v' njem.

§. 121.

Zhe se fkos rodovitno spolno sdrushenje sadna zima v' mehirzhku zhlovefhkiga jajzhnika oshivi, kjer se sad osnuje, tak se to imenuje zhlovefhko jajze. V' naturnim, pravim noshenji se lozhi mehizhek od jajzhnika, in se fkos materne zevke v' votlino maternize spelá, da bi se tam, kakor serno v' rodovitni semlji ozimil, to se pravi, korenino pognal, in se s' dnom, is kteriga ina shivesh dobivati, fklenil. Na jajzhize se mnogo shiliz napravi, ki fo od kraja okolj ino okolj jajzeta rasfhirjene, in fkos katere k' svoji rafti potrebni shivesh vlezhe. Té shilize pa ne obdajo zeli zhaf noshenja jajzeta, ampak se proti konzi tretjiga mefza ena sa drugo pozhafí s'gubijo ob fstranéh ino na fhpizhafitim konzi jajzeta, in se na njegovim tumpafitim konzi vkup s' vlézhejo. Tamkje postanejo veliko vezhe ino mozhnéfhé, in fstorijo na tiftim mefsti, ki se potim sploh v' dno maternize oprime, materno potizo. V' pervih dnéh po spozhetji je oshivlenjeno jajzhize v' maternizi komaj viditi, v' tretjim tjedni se pa sagleda resafta rezhka, kjé (do) léfhnikove velikosti, ktera pa potém filno hitro rafe, tako da je v' fhtertim tjedni she toljka ko golobjo, v' fhestim pa ko gosje jajze, in potim do konza noshenja s' votlino maternize vréd smeraj napré rafe.

Od delov, ki fo v' nosfzhi maternizi sapopadeni.

§. 122.

V' votlini maternize se snajde ob pravim ponaturnim noshenji otrok, materna potiza, popkov

trák (Nabelschnur), jajzhe mréne, in sadna voda. Vse té rezhi skupej se imenujejo zhloveshko jajze, in otrok samo na sebi se imenuje sad.

§. 123.

Jajzhe mréne storiyo svunajno ogrinjalo zeliga jajzeta, ino druge njegove dele rasen matérne potize v' sé saprejo. V' tréh pervih mezzih noshenja se fizér tri mréne na jajzetu vidijo; ali ena od njih, minljiva ali fitova mrena imenovana, sopet sgine (premine), kakor hitro se matérna potiza stori. Ona tudi, rasen v' pervih mezzih, s' jajzetom manj vkup visí, kakor s' maternizo, tak, da she, zhe she drugi deli jajzeta s' pota pridejo, v' maternizi obvisí, in she le nekaj zhafa posnej s' porodnim zhishenjóm v' shlesastih flakotzih prozh gré.

§. 124.

Shilna mrena je prezej debela ino krepka, in se torej tudi usnjata mrena imenuje. V' pervih mezzih noshenja je ta mréna she s' shilizami (v' §. 121 popisanim) obdana, v' posnejim zhafi noshenja je od njih profsta, se prezej skos njo vidi, odsvunaj je she nekaj refasta, od snotraj pa gladka ino s' snotrajno, ali ovzhjo mreno svesana.

§. 125!

Ovzhja mrena ali vodna mrena leshi v' usnjati mreni, je veliko tenjsiha ino glajsha, kakor poprefhnja; se vidi skos njo, je bres raslozhnih pofodov, ino stori s' svojim snotrajnim, gladkim lizom jajzho votlino, v' kateri so prava sadna voda, popkov trak in sad saperti. She sdaljsiha she naprej zhes popkov trak, in okolj njega kakor neko noshnizo stori. Te dve mrene leshita sploh tikama ena verh druge, in sta v' zhafi s' filno tenkimi nitki vkup svesane. Vzhasi, vender malo kdaj se snajde med téma dvéma mrenama nekaj vode, ki se neprava sadna voda sove. Zhe so dvojzhki, tak imá vsako déte svojo lastno ovzhjo mreno, dostkrat imata obá le eno usnjato mreno.

§. 126.

Prid (korist) jajznih mrén je, da zelo jajze v maternizi vterdijo, dele, ki so v njoj, od vsih strani dobro saprejo, sadno vodo istezhi nepustijo, pertifkanje sraka (lufta) v jajzno votlino oddershavajo, in sraven tiga en del materne potize pokrijejo, in nar berfh k' odlozhenju sadne vode perpomorejo. Ob zhafu poroda storijo s' sadno vodo skos vkupvlezenje maternize mehír, ki se vodni mehír imenuje, ino skos to materne ufta kakor sagvosda pozhafí ras-shirijo. Potim, kak so velike, ino kakshne so, se presodi, kak dete lesní, kak bo na svetlo perfhlo, in kakshen bo porod.

Od sadne vode.

§. 127.

Raslozhi se pa dvojna sadna voda, prava ino neprava. Prava sadna voda je vselej sraven, je v' jajzni votlini saperta in obda sad in popkov trak, je v' sazhetki noshenja zhišta, proti petim mezzi pa she kalna, flakotkasta in shlesasta postane, in je po farbi firotki podobna, zhišto lastno, semeno ino soperno dišhi, ino platno od nie omokreno se vterdne, v' porodnih bolah smeraj odteka, in kadar is-tezhe, mora porod priti. Mnogóft sadne vode se ravna po zhafu noshenja ino velikófti sadu. Mlajšhi in toraj manjšhi ko je sad, sa toljko vezha je mnogóft sadne vode, da se rahli sad v' njoj bolj obvarje. Bolj pa ko sad raste, in noshenje h' konzu gré, bolj voda minuje. V' sreim jajzetu snefe mnogóft vode kjé 1 1/2 (poldrugo) libro; sna se pa tudi tako is-sesati, da nje je zhišto malo, ali pa se sna na 10 liber (funtov) pomnoshiti.

§. 128.

Sadna voda je sato: maternizo v' noshenji na vse strani enako ras-stegne, in podeli takó sadu priloshen proftor, da se lahko mesi ino raste; prevarje, da se bliso leshezhi deli sadu vkup ne sraštejo; prevarje, da kak pertifk od odsvunaj tako

hitro sadu ne fhkodijo, in da možno gibanje otroka tako ne boli; pomaga otroka prerediti, in polajsha porod, ker se fkos sadni mehira materne ufta nategnejo, in fkos sadno vodo porodne pote povfke (fliske) poftanejo.

§ 129.

Neprave vode je malokdaj kaj sraven, in se snajde, kader je med shilno ino vodno mreno, alj med maternizo in shilno mreno. Neprava sadna voda je vezhdel vfa zhifta, nizh flakotkasta, in odtezhe vezhkrat she prezej en zhaf, vzhafi vezh tjednov pred rojftvom, nektirkokrat pak tudi she le ob rojftvu prozh, vfelaj pa bres vfe bol. Ni je nizh k' pridu, pa zhe je she le prevezh ni, tudi k' obeni fhkodi. Slo je pa potrebno, da se od prave sadne vode raslozhiti vé, da se per njeni téki obene perprave sa porod ne sazhdnejo.

§ 130.

K' delom, ki sad obdajo, flifhi v' sadnih mefzih nofhenja tudi bela shajfnizhkasta prevleka, s' katero je vezhkrat sad ali le na enih meftah, alj pa zelo povfod pokrit, in se otrozhja shlesa imenuje. Sploh se je najde narvezh na gibzhnih udih, pod pal-hi (pasduhi), med bedri; vzhafi je ni, da fi fta ravno mati in otrok sdrava, tudi je ni vfelaj enako veliko, in ni vfelaj enakofhna.

Od materne potize.

§ 131.

Materna potiza se tifti, mefu enaki, gobafsti ino posoduv poln del zhlovesfhkiga jajzeta imenuje, ki se po porodu otroka s' sadnimi kofzi (falazhki) popkoviga traka in vterganih mren po porodnih potih is-tifhi. Kako poftane, se she dofti ne vé; menijo, da se is tiftih posodov, ki pervetri mefze nofhenja jajze na svunajshnim lizi obdajo, naredi. Na materni potizi se dvojo lize raslozhi, eno svunajno in eno snotrajno. Svunajno proti maternizi obrnjeno lize

je refaſto, negladko, gobafto, in fe s' ſvojimi nitki terdno maternize derſhi. Snotrajno proti ſadu obernjeno lize je gladko, od jajzbnih mren prevlezheno, vidi ſe na njem veliko molezhnih ſhilj, in na tim lizi ſe ſazhne popkov trak.

§ 132.

Materna potiza je ſploh okrogla, vzhafi nekoliko podolgovata, in je plafhato ſtiſnjeni potizi podobna. Njeni premernik ſneſe 6 — 7 pavzov, njena debeloſt v' fređi po navadi en pavz, in njena peſa (teſha) ſneſe kjé vpizhlo libro, njena farba je fijolzhnata (med ſivo in rudezho). Per fređi, ali ondi, kjer ſe popkov trak vraſe, je nar tovjá (debeleja), ob krajéh je pa zhedalje tenjſha; zhe ſe pa popkov trak bolj proti kterimu njenimu vſadí, tak je potem navadno ondi potiza nar tovjſha. Materna potiza ima ſvoje ſelo v' dnu maternize nekaj navdeſno, vendar ſe pa vzhafi na vſakim drugim meſti maternizhne votline, in ſhe zelo ſnotraj na maternih uſtah ali pa sraven vſadi.

§. 133.

Zhe ſo dvojzhki, ima vſak ſvojo laſtno potizo, vſak ſvoj popkov trak, vſak ſvoje mreſe, in vſak ſvojo ſadno vodo; potize ſe pa rade ondi, kjer ſe ena drugo tiſhijo, ſprimejo; alj pa imata oba le eno ſamo potizo, is ktere dva popkova traka iſhajata.

§. 134.

Materna potiza je ſoſebno ſa prerejenje ſadu, ker ga ſ' materjo ſklene; podeli kri, ki ji od matere dotéka, potem ko je v' njoj (potizi) laſtno ſpremenenje preſtala, ſadu ſkos popkov trak, in vsame nekaj kervi is krogotéka ſadu ſopet v' ſebe; materna potiza je torej ſa ſad nameſto pljuzh, ker ſe v' njoj kri ſa ſhivljenje ſadu ſhe popré vdélati mora.

Od popkoviga traka.

§. 135.

Popkov trak je tisto, ko verv spleteno sdaljšanje matrne potize, ki v popki sadú sgubi, ino is dvéh ziplj (shil, da bijejo) ino is ene kervne shile obftoji, med kterimi se pa nekakšna sferdjina (kakor shovza) snajde, in je s' noshnizo, ktera se is ovzhje mrene naredi, oblézhená.

§. 136.

Te dvé zipli popkoviga traka is-hajata vezhi del ob obéh stranéh is medenizhnih ziplj otroka, stopita skos popkov okrog is njegove trebuho ve votline, in od ondi greta po filno dolgi poti v materno potizo, kjer se v' smeraj manjšhe vejze rasdelita, ino se v' pískrizhaftim tkanji (Zellengewebe) matrne potize sgubita. Popkova kervna shila, ki preseshe na velikosti obé zipli vkup, se is-haja is vkup stekanja nepreshtétih kervnih shiliz, ki so po otrokovim deli matrne potize rasdelene, in gré potim, od obéh popkovih ziplj ovita, skos popkovo odpértino otroka, ino se skonzhá nekoljko v' vsgor gredezhó votlo shilo tiste. Popkov trak je sdaj debelej, sdaj tenj potim ko je pískrazhafto tkanje, ki posodve obda, vezh alj manj s' sferdjino (shovzo) napolnjeno; savoljo tega se tudi popkov trak sdaj tolft, sdaj suh imenuje.

§. 137.

Dolgoft popkoviga traka je dolgofti sreliga otroka po navadi enaka, kje 18 do 20 pavzov, sna pa tudi daljšha ali krajšha biti, se je she najdla 40 pavzov dolga, krajšhe pa ko 7 pavzov she ni bilo. Zhe se na ene mesta popkoviga traka vezh sferdjine napravi, alj zhe se kervni krogoték savoljo velikiga sukanja popkoviga traka nekoljko vftanovlja, tak postane skos to nekaj nepravih voslov, is kterih shtevila prasnoverzi na shtevilo otrok she v' prihodnje sklepa. Pravi vosli se pa na popkovim traki le malokdaj najdejo, in so, zhe

so slo skup s' vlezheni, shivlenju sadu nevarni, ker mu potem potrebna kri ne more pertekati. Popkov trak shiviga snofheniga otroka je po navadi bel, in vezh alj manj temno-fiv, vzhasi nekoliko romenkast.

§. 138.

Popkov trak je she sato, da krogotek kervi med materjo ino otrokom obdershi. Kervna shila popkoviga traka je vezha kakor njegove ziple, je sivkasta, in vpelava v' sad potrebno kri is materne potize. Ziple popkoviga traka so manjsi, kakor kervna shila, so rudezhe, in bijejo kakor shila na roki, ino peljajo en del kervi, ki je svoj krogotek v' sadu ispolnila, v' potizo nasaj.

Od zhloveshkiga sadu.

§. 139.

Kakor hitro je jajzhize v' maternizhno votlino perfhlo, sazhne rast; she le tretji tleden po spozhetji se sad pervizh v' mrenah sagleda; je per eni meri toljki kakor ena mravla; she nima obene odlozhene podobe, in obstoji is dveh belkastih sferdnastih mehizhkov, od kterih je ta vezhi, perhodni terfh trupla, s' svojim shpizhastim konzom sa eno tenjko nit (popkov trak) vterdjen, ta majhni pa, prihodna glava, prost vifi.

§. 140.

V' drugim mezzi dofeshe jajze velikost gofjiga jajzeta, in mu je tudi prezej podobno. Sad je she tolik, kakor ena zhbela; glava se she od terfha dobro raslozhi, in glava je proti terfhu velika. Ismoljave rok, nog, kakor votlinze sa ufhesa, nos ino ufta, se she dajo sposnati, in na feli ozhi se vidijo zherne pike.

§. 141.

V' tretjim mezzi je sad kje $2\frac{1}{2}$ (poltretji) palez dolg, glava na zheli ino sadi lepo obokana,

je vsa nagerbanzhana, na rokah se sagledajo majhni okrogli persti, in she zelo sazhetik nohti. Skos mefo, ki sdaj postane, se vse skos vidi, tako da se reberze skos obokane perfa raslozhno svetijo; zhreve leshijo v' trebuhoi votlini, pa spodni shivot, ondi, kjer se popkov trak sazgne, tako navspred moli, de je popkovimu pozhu (raspoku) enak. Spolni deli navspred molljo, in shegetavez bi se lahko sa moshki ud dershal. Tam pa tam se she pikze okofhenja (okofsteningenja) sagledajo.

§. 142.

V' shtertim meszi dofeshe sad 5 ali 6 pavzov dolgosti. Vsi deli, rasen nohtov se she raslozhnifhi vidijo, in glava she ni vezh tako velika proti terfhu.

§. 143.

V' petim meszi se sazgne sad, bliso 8 pavzov dolg, tudi po mishizah (ribizah, Rusfel) mesiti, in proti konzu tiga mesza sazgne mati po navadi mosenje sadu zhutiti. Udje so se bolj napolnili in so mozhneji postali, kosha se pokrije s' tenkimi, belimi lasmi, ki se vuneneni lasji imenujejo, in posneji sopet ispadejo; na spolnih deli se moshna alj pa framne uftnize raslozhno vidijo.

§. 144.

V' sheftim meszi je sad 9 do 12 pavzov dolg in 1 1/2 libro teshek, glava je she manjshi proti drugimu truplu, glavni lasji se sazgho zimiti, vuneneni lasji so she vezhi. Nohti se sazgnejo na rokah in na nogah kasati. Zhe se otrok v' tim meszi porodi, tak fizér diha, vpije ino poshira, vender pa vmerje zhes ene ure.

§. 145

V' sedmim meszi dofeshe sad 14 do 15 pavzov dolgosti, in peso od dvéh do poltretje libre; truplize je tovfhi, bolj ispolnjeno, oberve se sazgho odpirati, vuneneni lasji so she godneji, nohti na rokah in nogah mozhneji. Glava je vezha ino teshja, in se she vezhkrat vifoko nad medenizhnim vhodi-

štom obzhuti; mesenje je she bolj shivo. Zhe se sad ta mesez vléshe, tak shivi svunaj maternze komaj zhes dvé ure.

§. 146.

V' ofmim meszi je sad 15 do 16 pavzov dolg in 3 — 4 libre teshek; farba na zelim trupli je filno ruzezha, lize ino udje so she s' mnogimi ino leshezhimi vunenimi lasmi pokriti, temen na glavi je she slo mehék, globok ino shirok, stiki (Náhte) she tam pa tam shiroke shpranje puftijo med sebo; nohti na rokah no na nogah so she filno mehki, in ne molijo naprej, moshnja je slo ruzezha, pa malo nagerbanzhana, in v' njih se levi mod (šode) navadno she obzhuti; per deklizhkih stojijo velike framne uftnize she dalezh v'fakfebi, tako da male framne uftnize ino shegetavez is med njih vun molita. Se otrok v' tim meszi vléshe, tak skoraj kar naprej spi, njegov glas je slab in jezhez, smola ki od njega gré, svetlo-selena, in samore, zhe je drugazh vse sdravo, in bres v'fih pogreshkov, per dobri reji ino skerbi she per shivlenju obvfieti.

§. 147.

V' devetim meszi je sad bliso 17 pavzov dolg, in kjé 5 ali 5 1/2 libro teshek; nohti na nogah ino rokah so she bolj terdi. Oberve ino trepavnize so she vun stopile, vunenih lasi se vezh toliko ne vidi, in gerbanze na udih se sgubijo, ker je she vezh masti. Po navadi sta sdaj oba moda v' moshnji, in per deklizhkih framni deli bolj sklenjeni. Kar she v' poprejshnim meszi ni bilo na otroku prav dosoreno, je sdaj she vezhi del, posebno konez tiga mezsa, ker se sad smeraj bolj svoji srelofti blisha; in torej otrok v' tim meszi rojen, smeraj she berfh per shivlenji ostane, kakor zhe je is ofmiga mezsa.

§. 148.

V' desetim meszi sad popolnoma dosori, je proti konzú tiga mezsa 18 alj 20 pavzov dolg, in od 6 do 8 liber teshek. Lasji na glavi so kjé po pavza dolgi, vuneni lasji pa vezhi del prozh.

Telo deteta je bolj okrogljeno, njegovi udje ispolnjeni kakor gré; kosha ne vezh vifoko rudezha, ampak she bolj mefnate farbe, in je rada s' belo firjovkašto shleso polita. Glavne kosti ne stojijo vezh tako narasen kakor popré; nohti so terdneji, vezhi ino seshejo do konza perftov na rokah ino nogah; hrustez v' ushesih je prezej terd. Moshnja per fantizih je nagerbanzhana, in imá po navadi obá moda; velike framne uftnize per deklizhkih so terdno sklenjene; popek je v' fredi telefa, tak dalez odverhglave kakor od podplatov. V' zhrevih se najde temno-selena, shlesašto blato, otrozhja smola imenovano.

Od glave sreliga otroka, njeniga rasedelenja, podobe ino premernika.

§. 149.

Da bo mogozhe prefoditi, ali bo samoglo dete per porodu prav ino lahko po porodnih potih is materniga telefa priti, je potreba, da porodna pomozhniza tudi velikost premernikov isnosheniga otroka na enih ino drugih krajih dobro posna.

§. 150.

Nar tovfhi del na otrozhjim trupli, ki sploh porod nar bolj vstavlja, je glava; to moremo torej nar pré pregledati.

§. 151.

Glava se rasedi v' buzho (hubanjo) ino obras. Buzha je na otrozhjim telefi veliko vezha kakor obras, in na njo se mora per porodu nar bolj gledati. Buzha je is osmerih kosti soštavljena, od kterih so shtiri sa porodno pomozhnizo nar bolj imenitne. Te so:

a) Zhelna kost leshi navspred nad obrasom, ino stori predno glavje ali zhelo. Per otroku e she v' dvé polovize rasedelena, ki se pa posnej terdno srasejo, tako, da se per odrashenih po navadi obene sledi te lozhitve ne vidi.

b) Obé teméne kosti (stranize) leshita ob obéh stranéh glave nad ozhéfi, in storita na verhi teme, kjer so škos fhiv sklenjene.

c) Satelnikova kost (satelniza) leshi navsad, zhelni kósti nasprot, in stori satelnik. S' svojim sgornim fhvizhaftim delom leshi med obema teménima kostema, njenin spodni del seshe noter dol do vratu. Kósti buzhe per otroku niso terdno sklenjene, ampak visijo le sa tenke koshe skup. Se dajo torej nekoliko mesiti ino ena verh druge sriti, kar per poródih silno prav pride.

§. 152.

Tiste mesta, kjer se dvé kosti ena v' drugo sadeneta, ino sta s' koshami sklenjene, se imenujejo fhivi. Od njih se shtirji raslozhijo, namrezh:

a) Zhelni fhiv rasdeli zhelno kost v' dvé polovize; se sazgne nad nosno korenino, in se neha v' veljki mehzhavi.

b) Venzhni fhiv lozhi zhelno kost ob obéh teménih kosti, in gre od eniga fenza poprek zhres glavo do drugiga fenza.

c) Pfhizhni fhiv (Pfeisnaht) lozhi obé teméne kosti narasen, sazgne se v' velki mehzhavi, tezhe po sredi zhres temen naprej, in se nehá v' mali mehzhavi.

d) Satelnikov fhiv lozhi obé teméne kosti od satelnikove kosti, se sazgne v' mali mehzhavi, in gré naprej po obéh stranéh satelnika doli do vratu.

§. 153.

Tiste mesta, kjer se vezh glavnih kosti ino fhivov snide, ino vezhi prasni prostor, kteriga le koshe pokrivajo, pustijo, imenujemo mehzhave. Na dvé je gledati treba.

a) Perva je velika ali predna mehzhava, ino leshi na predglavji, ondi, kjer se zhelni fhiv, pfhizhni fhiv ino venzhni fhiv snidejo: je podolgovata ino shtirvoglata, vezha kakor sadna; samorejo se v' nji is-hodki shtirih kosti in pa poti shtirih fhivov ofhlatati.

b) Mala ali sadna mehzhava leshi na saglavji, ondi, kjer se satelnikov shiv od obéh strani s' pshizhnim shivom snide; je trivoglata: v' njoj ofhlatajo se is-hodki tréh kosti in poti treh shivov.

§. 154.

Velikost glave sposnati, imamo shtiri premernike:

a) Ravni premernik od nosne korenine do sadne mehzhave, ki je po navadi $4\frac{1}{2}$ pavz velik

b) Poprezhni premernik, od srede ene teméne kosti poprek zhres glavo do ravno tiftiga mesta une strani; snefe $3\frac{1}{2}$ pavz, ino pokashe shirokost glave.

c) Navpizhni premernik od vsredja temena do dna buzhe je toliki kakor popréfni, in iskashe vifokost glave.

d) Poveshni ali narvezhi premernik; ta gré od konza zhelufi do male mehzhave in snefe pet pavzov ino eno shtertizo. Po besedah nekterih porodnih pomozhnikov je neko obfeshje glave moshkiga sadu sploh vezho, ko shenkiga. Rasen tiga se she meri shirokost plezh, ki $4\frac{1}{2}$, ino beder, ki ena do druge od $\frac{3}{2}$ do 4 pavzov snefo.

Od lege sadu v' maternizi.

§. 155.

V' sazhetku noshenja, ko je pesa vode, v' kateri sad plava, vezha, kakor pesa samiga sadu, she sad obene prave lege nima. Szhasama se po navadi plava, ker je nar tenshji del trupla, navsdol nagne na medenizhno vhodishe (proti maternimu vratu), in sad obdershi potem vezhi del v' zelim noshenji to lego s' glavo navdol, ktera se she vezhkrat v' shestim ino sedmim meszi nad vhodishom medenize prav gibka ofhlata. Od tih mal je vezhi del sadno oglavje, satelnik ino herbet na levo stran, rit pa navsgor s' petami na desno stran obernjena, per zhim se streva (Nachgeburt), kateri

sad svojo terbuhovo plat obrazha, po navadi na desni strani materniga dna ofhlata. Pa se she tudi mnoge druge lege sadu permerijo. Vender pa le sami prasnoverzi menijo, da se dete v' sadnih mezhih noshenja kar na enkrat s' glavo navdol pre-kuzne (prekopizne).

§. 156.

V' noshenji dvojzhkov ima eden sad sgoraj popisano lego, drugi pa vezhi del ravno nasprotno, s' nogami navdol; redkeje lesi dvojzhek, ki napre pride, s' nogami, in ta, ki sa pervim pride, s' glavo naprej, pa she bolj redko leshita oba s' glavo navdol.

§. 157.

Sad v' maternizi tisto lego vsame, s' ktero nar manj saleshe, in je okroglo vkup svit. Truplo je navspred vpognjeno, brada sloni na perfih; roke so ali proti nogam dol stegnjene, ali pa s' stisnjnimi pestmi na glavi leshijo, ali pa zelo na perfih krishom pozhivajo; sgorne bedre so v' kolenah vpognjene, in slo proti trebuhu vpotegnjene, spodne bedre pa, ali ravno navdol leshijo, ali so pa ena verh druge, noge pa na sadni mezhi.

Peta Postava.

Od snamenjov noshenja.

§. 158.

Sposnati, ali je noshenje ali ni, se gleda na nektere perkasne, ktere so po velikoletni skufhnji noshenje spremljale, in te perkasne imenujemo snamenja noshenja.

§. 159.

Misliti bi pa kdo snal, da je nepotrebno, rassen she popisniga spremenjenja nosezhiga telefa she posebne snamle noshenja rafkasovati, da bi

se sprizhalo, ali je noshenje refnizhno ino gotovo. Ali skufhnja naf je svuzhila, da ni, ne eniga famiga spremenenja nosezhe shene, ktero bi se tudi is drugih nakluzhb kakor is prizhjozhnosti sadu neperkasalo.

§. 160.

Snamle, da se je ravno kar spozhetje sazhelo, na ktere se med rodovitnim telef sdrushenjom, ali kmalo potim gleda, so, toliko ko jih tudi je, eno ko drugo nesanesljive. Med te slifhi: nenavadno veliko obzhutenje fladofti med sdrushenjom, majhin dregetez, ki is spodniga shivota skos truplo gré, preletezha gorkota, nekoliko bolezhni kerzh v' spodnim shivotu, teshavnost, majhina omotiza, vezhkrat tudi omedlenje in slabo pozhutenje kmalo po telefnim sdrushenju, sprejetje ino saoftaja moshkiga semena, in shelja, bedre eno verh druge djati.

Od snamenjov ediniga noshenja.

§. 161.

Snamle, ki se is mnogih perkasenj per nosezhih ino is spremenenja shenfkiga trupla vsamejo, se dajo v' dva dela rasdeliti; pervizh v' take snamle, ki po samim ino sa-se prizhjozhnosti noshenja ne sprizhajo, ino drugizh v' take, ki she tudi po samim prizhjozhnost noshenja poterdijo. Perve so negotove, posledne pa gotove snamle.

§. 162.

Negotove snamle noshenja imenujemo tedaj take, ki se ne snajdejo per vsih nosezhih, ampak jih vezhkrat ni; se pa nasproti tudi per shenfkih najti samorejo, ki nosezhe niso. Gotove snamle noshenja so pa tiste, ki per vsaki nosezhi potrebno biti morajo, in kterih per nobeni ni, ki ni nosezha.

§. 163.

Med negotove snamenja nofhenja fhtejemo nasledne: slabosti, dergetez, glavji bol, omotiza, sobji bol, gabnost, teshkost, zhresmetanje, sosebnno sjutra, omedlevze, gnusenje nad nekterimi jedmi, redke shelje po rezheh, ki so vezhkrat fhkodljive, alj pa zeló niso sa jesti, spremenjen obras, fufhenje na trupli, nenavadno veselje, alj velika otoshnost i. t. d. Te nakluzhbe se vezhkrat sagledajo per shenskih, ki so pervizh nosezhe, sosebnno zhe so she pré bile slaboshivotne ali slo obzhutljive. Tudi so nar vezhkrat in nar mozhneje v' sazhetku nofhenja, v' drugi njegovi polovizi se pa vezhi del zhisto sgubijo; nektero shensko pa vender vzhafi v' zelim nofhenju nadlegvajo. Vse te nakluzhbe se snajo pa tudi savoljo bolesni v' shenskim telefi sazheti, in torej prizhejozhe biti, defi (akprem nobeniga nofhenja ni; pa tudi jih vzhafi per refnizhno nosezhih ni, ali pa so tako majhine, da se zeló ne sapasijo.

§. 164.

Defi (zhe) ravno saostava (isostanje) mefezhniga zhifhenja sploh prizhijozho nofhenje osnanuje, tak se vender tudi na njo ni sanesti; sakaj mefezhno zhifhenje she sna v' nofhenju napré tezhi, ali pa tudi bres nofhenja is drugih vsrokov saostati; kakor se je tudi sgodilo, da je shena le obnofhenji svojo mefezhno po redi iméla, drugazhi pa ne.

§. 165.

Ako shelimo saostavo mefezhniga zhifhenja sa sanefljivo snamenje nofhenja obrniti, tak nam je treba na tenko svediti, alj je zhifhenje popré smeraj po redi teklo; alj bi ne bilo samoglo kje is drugih vsrokov saostati, kakor postavim is prebladenja, raspotenja, velike jese, shalosti ali nesmerniga veselja, is popréfhne bolesni, velike slabosti i. t. d., ino ali po saostaji zhifhenja ni shenska sboléla.

§. 166.

Otezhen'e trebuha v' drugim mefzi s' pozhafnim spremenenjom; vender pa per vodeniki, vetrovih, per sbiranju kervi, per israfskih na maternizi, per ras-shirjenju jajzbnikov i. t. d. trebuh rad ravno tako otezhe, in naf sna lajhati (geniti), da na prizhejozhe nofhenja fklenemo.

§ 167.

Spremembe na siskih fame sa se fo tudi snamenja na ktere se ni sanesti, sato, ko se nekterim nofezhim, to je tiftim, ki fo she vezhkrat rodile, in she vezhkrat otroke dojile, siski kar nizh ne spremenijo; nafprot se pa tudi siski savoljo telesnih bolesni, fofebno maternize, fkorej ravno tak spremeniti samorejo, kakor v' nofhenju.

§. 168.

Zhe feté popifane negotove snamenja nofhenja per eni shenfski ali vfe, ali vezhi dél snajdejo, zhe se po téka zhafa med febó srajmajo (sloshijo), in zhe obene bolesni per shenfski ne sapasimo, od ktere bi samogle leté negotove snamenja is-hajati, tak samoremo fkleniti, da je nar berfh, pa vender ne, da bi bila gotovo nofezha.

§. 169.

Med gotove snamenja pa rajtamo:

a) Gibanje otroka, ktiriga mati in porodna pomozhniza obzhutita, kar se sploh dvajstimu tjednu nofhenja sapasi. Mati sama nar bolj raslozhno obzhuti gibanje otroka, zhe prav mirno leshi, v' sazhetku kakor rahlo gomsenje, posnej kakor majhino dreganje (sadevanje) proti eni ali drugi strani materniga dna. Porodna pomozhniza samore gibanje otroka nar raslozhnishi obzhutiti, zhe tvegama (vnaglo) merslo roko na fpodni shivot nofezhe poloshi; potim bo dreganje sploh vezho ino raslozhnishi. Le potim, zhe porodna pomozhniza gibanje otroka raslozhno obzhuti, ga samore sa gotovo snamenje nofhenja dershati. Pa tudi tukaj se she

lahko lajha (vkani); sakaj vetrovi ino napinjanje v' spodnim shivoti, kerzhi per shenfskih maternim teshavam podvershenih, glifte samogo enako, zhe ravno ne pravo mesenje narediti. Sedesh tiga mesenja pa, ker je sdaj v' tim, sdaj v' unim koti spodniga shivota, in ker dolgo ne terpi, se da kmalo po naturi sposnati. Pravo mesenje otroka se raslozhi od vsakiga mesenja lahko skos to: da se le samo ino edino v' obzhitno rasstegnjeni maternizi obzhuti, in da se rahlo sazgne, potim pa od tjedna do tjedna zhedalje mozhneje in urnishi (hitreje) perhaja. Tudi se she opomni, da se mesenje otroka per nekterih nosezhnih, ktere velikiga ino mozhniga otroka ino malo sadne vode nosijo, she dolgo pred polovizo, nasprot pa per drugih nosezhnih, ki slabiga otroka ino veliko sadne vode imajo, velikrat she le po polovizi noshenja sposna. Tudi se she dosti porodnih pomozhniz v' tim moti, da menijo, otrok bi she le tedaj sazhel shiveti, kadar mati njegovo pervo gibanje obzhuti. Sad shivi od perviga trenljeja spozhetja, drugazhi bi rafti ne mogel, dobi pa she le v' petim meszi toliko mozhi, da njegovo mesenje mati obzhuti.

§. 170.

b) Spremenenje, ki se na maternih uftih ino maternim vratu od mesza do mesza noshenja obzhuti; kakor je bilo she rezheno. Zhe imamo perloshnost, nosezho vezhkrat ino od zhafa do zhafa, fosebno v' sadnih meszih noshenja preifkati. tak nam bo, zhe smo le koljkaj navajani, to snamenje veliko raskasalo.

§. 171.

Dele otroka svunaj na spodnim shivotu obzhutiti, bi nam tudi bilo v' refnizi gotovo snamenje noshenja; pa kaj, ko se po tefnobi medenize, po legi otroka in po shtivilu fadjov ravna! Vezhkrat se to snamenje le kar malo posna, in velike otekline v' medenizhnim dnu ino na spodnim shivotu vzhafi ravno takfhe perkasne pernesejo. Ko bi se pa vender le vspred leshezhi del otroka skos she safuti materni vrat ali per tih, ki so she vezh-

krat nofile, fkos odperte materne ufta ofhlatal, tak je to nar gotovfhi snamenje nofhenja, pa se le proti konzuz nofhenja v' prid oberniti samore.

§. 172.

Is vfih tih popifanih snamenjov se pa vidi, kako teshko je velikokrat fkleniti, ali je nofhenje prizhejozhe ali ga ni; in da se tedaj ne da fhe nizeh fegurniga sgovoriti, zhe se tudi fofebne ino malo sanefljive snamenja vkup saftavljajo, ino eno s' drugim permerijo (perglihajo). Ni tedaj obeniga zhfsto gotoviga snamenja, ki bi naf famó ino v' vfih okoljfhinah od prizhejozhiga nofhenja popolnoma preprizhalo; rafen refnizhniga sazhetka porodniga opravila, kjer po ofhlatanih delih otroka fkos jajzhne mreene v' odpertih maternih uftih, se takó vé, vfako dvomenje sgine.

§. 173.

Vezhi del se is prizhejozhih le nekaterih ali pa mnogih raskasanih snamenjov (postavim: meseenje otroka, raslozhno otipanje delov otroka, raft trebuha po redi, k' temu permerjeno spremenenje na maternim vratu ino maternih uftih, sléganje (sglihanje drugih okoljfhin) nekoliko — in zhedalje bolj, vezh snamenjov ko se perkafhe, in bolj dolgo ko terpijo, fkleniti da. Sploh pa je filno teshavno delo, zhes nofhenje fkleniti; smota se zhfsto lahko permeri; in satoraj se porodnim pomozhnizam previdnost ne more nikdar sadofsti perporozhiti.

§. 174.

Skufhuje, spol fadu fposnati, fo fkoraj vfe flabo ftekle: ino snamle, is kterih bi se to fposnalo, da postavim vezha moljava na defni strani fantizha, in na levi strani deklizha napoveduje, da je per moshkim fadu mleko v' siskih nofezhe bolj gofsto, per shenfkim fadu pa bolj redko, fo zhfsto golufljive (vkanljive). Ravno tako malo se da to is zhafa fpozhetja (ali je bliso ali dalezh od supet sazhejozhiga mefezhniga zhifhenja; ali zhe je ob ftarim mefzi ali ob mlaji) fposnati. Ref je pa, da je ob nekterih zhafih vezh fantizhov, ob drugih vezh

deklizhov spozhetih ino porojenih. Ali bi ne samogli kje zhafi ali lafnofti léta, vreme, shivesh i. t. d. vézhe snamenja sa spol otroka imeti?

Od snamenjov mnogiga nofhenja.

§. 175.

Snamenja, is kterih bi se samoglo na prizhejzhnost vezh sadov (poftavim dvozhkov) fkleniti, fhe manj v' sebi imajo, kakor snamenja ediniga nofhenja; toraj se nikdar ne da gotovo fposnati, ali je shenfka s' vezh otrokmi nofezha; vender imamo nekateré snamenja, na ktere se je faj nekaj sanefsti; med te se fhteje: vezho ino hitreje raftegnjenje fpodniga shivota, posebno na stranéh, shleb (vpadenje) po fredi trebuha, ki se ali ravno, ali po strani navdol vlezhe, ino shivot kakor v' dve moljave rasdeli, popré sazheto, ino na vezh stranéh ob enim obzhutno mesenje (kar se pa vender tudi per poprezhni legi eniga famiga otroka sgotiti sna) trebuh se v' sadnih tjednih nofhenja nozhe vgresniti; obeden fpred leshezhi del otroka se ne da lahko ofhlatati, tudi se per tenkih trebuhovih pokrovih udje od dvojih otrok vzhafi lahko obzhutiti dajo. Lega sploh, fofebna pa na strani, kjer fo tédej sadovi sploh nenavadno nepokojni, je sa nofezho teshavna.

§. 176.

Per preifkavanju je v' sadnih mefzih nofhenja tésha ino mnosha tiga, kar je v' maternizi sadershano, vezha, kakor se da od eniga famiga otroka mifliti (vender samogo, zhesnavadna velikofst otroka, israftki v' fpodnim shivoti ino maternizi, vodenike ravno to narediti). Zhaf nofhenja je vezhi del krajfhi ko 40 tjednov, ino med porodom imamo potim bolj gotove snamenja. Zhe tako po porodi eniga otroka trebuh fhe nenavadno velik ino terd oftane; zhe se v' novizh sadni mehír perkashe, in fpet kaki fpred leshezhi del otroka ofhlata, potim je gotovo, da je fhe en drugi sad. Nofhenje

s' trojzški, štirzški i. t. d. sopet nima obenih so-
sebnih no gotovih snaminj; kar bi snalo jih napo-
vedati, bi bile snamnje per noshenju dvojzskov
raskasane, to da she veliko bolj, postavim: she
bolj raslozhno mesenje v' she bolj otezhenim trebuhu.

Od snamenjov popazheniga jajzeta.

§. 177.

Snamenja vsiga popazheniga jajzeta so nasledne:
kér takšna snét (ki malokdaj zhes 4 mese v'
trupli nosezhe obstoji) hitro rase, tak se tudi spod-
ni shivot pré rastegne, pa ne povfod enazhno;
zhe se od svunaj pertifne, saboli. Siski otezhejo,
ino imajo v' febi vodeno mokroto, materni vrat ino
materne ufta se pré spremenijo, pa ne po redi,
kakor je she popisano bilo; nosezha obeniga gi-
banja ne zhuti, ampak teshavno tishanje. Da
pa vse té snamenja lahko lajhajo, ni teshko sposnati.

Od snamenjov noshenja svunaj maternize.

§. 178.

Rezheno je she bilo, da obrodno jajze ne
pride v' fekrati v' maternizhno votlino, ampak da
vzhafi na enim jajzniku, na materni trobenti
ostane, ali v' trebuhovo votlino pade, in tam napré-
rase. Takšno noshenje svunaj maternize se redko
kdaj premeri, in se prav teshko sposna.

§. 179.

Nestanovitne perkasni, ki prizhejozhnost no-
shenja svunaj maternize nekoliko misliti dajo, in
jih torej sa snamenja imamo, so nasledne: Kér se
sad ne snade v' votlini maternize, tak tudi v' njoj
ni premenenja, kakor v' naturnim, pravim noshe-
nju. Materniza ne otezhe tako po redi, in materni
vrat ostane, rasen tiga, da je nekaj mehkej ino
rahlej, vezhi del bres vsiga spremenjenja, saj se
ne skrajsha. Mesezhno zhišhenje vezhi del sao-

stane, posnej tezhe pa dostikrat kervava shlesa is-
noshnize. Spodni shivot ne otéka odspod nav-
sgor, ampak po navadi narpoprej per popki, in
vezhi del na eni strani bolj ko na drugi. Nofezha
samore le na eni ali drugi strani leshati, in ob-
zhuti hudo, derezho bolenje v' spodnim shivotu.
Siski so fuhi, uveli bres vfiga mleka, ali le ne-
koliko otezhejo. Giban e otroka se pré obzhuti,
kakor v' naturnim noshenju, in je sa mater filno
boleftno. V' posnejim zhafi noshenja se déli sadu
leshej fkos stene trebuha ofhlatajo, kakor per ma-
ternizhnim noshenji. Prej ali posnej pridejo hudi
porodni bóli, kar je pa le prasno terganje.

§. 180.

Zhe se sad v' trebuhoi votlini snajde, tak se
drobovine, mrene ali snotrajne trebuhoi koshe
dershi, sesá tukaj potrebni shivesh, in samore
vzhafi popolnoma dosoreti. Zhe je pa sad na
jajzhniku ali na materni trobenti oftal, tak se fkos
njegovo pozhasno raft, jajzhnik ali materna tro-
benta, v' kateri se sad snajde, sploh she proti
tretjemu ali shtertimu mezju noshenja rasterga, po-
tim se od snotraj kri istezhe ino mati vmerje.

§. 181.

Sa posamefhne forte noshenja svunaj maternize
neposnamo obenih posebnih snaminj; odtekanje
shlesafte, kervave mokrote zhernkafte farbe ob
zhafu, ob katerim je drugazhi mesezhno zhifhenje
nastopilo, pa vender le nek noshenje v' materni
trobenti spremlja; kar she tudi hudo ino bolezhno na-
tegovanje déla, v' katerim shenska vezhi del, potim
ko materna trobenta pozhi, na kervotoku vmerje.
Le, zhe se sad sgnoji, ino od nje pride, ali zhe
v' trupli oftane, se po smerti nofezhe per rasde-
lenju telefa, vse na tenko sposná.

§. 182.

Nikdar pa nemore sad, naj tudi v' trebuhoi
votlini popolnoma dosori, po naturnim poti na svét-
piti, ampak se od matere dobi, zhe se ji telo
prereshe, in se sad vun vsame; alj tudi, zhe se

oteklina naredi, ktera se sna na enim ali drugim kraji odperti, kakor na spodnim shivotu, v' ritnim zhrevesu, ali na materni noshnizi, in kjer sgnonjeni sad po kozzah ispada. Vzhafi se tudi sad posufhi, in samore she veliko let od matere noshen biti. Kakor hitro se porodni pomozhnizi dosdeva, da bi takshno noshenje svunaj maternize bilo prizhejozhō, tak mora kar berfh, ker fama nizh pomagati nemore, po sdravnika posflati, vender pa nefmé nosezhi nizhefar od svojiga dosdevanja povedati.

Od snamenjov shivlenja ali smerti otroka v' noshenji.

§. 183.

Da v' noshenji otrok shivi, prizhajo lete snamenja:

- 1) vedna raft, gorkota ino lahkota trebuha;
- 2) zhedalje vezho otekanje siskov no istekanja mlezhne mokrote is tistih;
- 3) stanovitna vezha toplota svunajnih ino snotrajnih porodnih delov;
- 4) stanovitnost lehkiga pozhutenja nosezhe;
- 5) stanovitno obzhutno gibanje otroka; in sadnizh
- 6) zhe se nizh ni pergodilo, kar bi bilo smert perpeljati samoglo, tak samoremo po pravizi skleniti, da otrok v' noshenji napré shivi.

§. 184.

Da je dete med noshenjom vmerlo, se da is tih snamenjov, vender ne popolnoma gotovo skleniti:

- 1) se je snalo kaj pergoditi, kar je samoglo otroku shivlenje vseti; kakor huda bolesen nosezhe, nenavadno telesno napinjanje, tepenje, suvanje, velke sfraci (velka jesa, shalost, strah, veselje), preveliko puhhanje shile, mozhne sdravila (arznije), mozhne pijazhe (vino, kafé, shganje), veliki kervotoki i. t. d.; vezhkrat pa vmerje otrok brés vfih ozhitnih vsrokov;

2) nof ezha obzhuti néko nesnano mersloto ino teshavno peso v' spodnim shivoti; zhe se preoberne obzhuti, da néka teshka rezh od ene strani na drugo pade;

3) siski uvenejo, ino mlezhna mokrota fama od feb' is njih tezhe;

4) trebuh vpade, in se hladen ofhlata, tudi porodni deli so bolj hladni, ko sizer navadno;

5) mesenje otroka, ki se je poprej obzhutilo, se vezh neobzhuti;

6) nof ezha postane v' lizi sabuhla, semljene farbe, dobi gnilobno sapo is uft, tud gnilobni pokuf, ji ni nizh sa jed, jo vezhkrat po udih spreleti ino mrasi, udje so teshki, teshave jo poprijemajo, serze ji slo bije, k' potrebi jo velikrat goni i. t. d. Zhe je dete v' maternizi vmerlo, tak ga sploh ne bo vezh dolgo nofila, ampak porod je bliso. Per tim se ima porodna pomozhniza ravno tak nositi, kakor se bo per porodu shiviga otroka vuzhilo.

§. 185.

Imenovane snamenja naf v' nekterih okoljshinah snajo lajhati, vzhafi jih zeló ni; satorej naj bo porodna pomozhniza filno previdna, zhe ima nad smertjo otroka skleniti, in nikar se naj ne sanafha na posamefno eno ali drugo snamenje, ker bi se filno lahko goljfal.

.Shefta Postava.

Od rajtanja zhafabonofhenja.

§. 186.

Naturno ino srezhno nofshenje ima per zhlo-veku kakor per shivali svoj odmérjen zhaf, ki se po velikofsti pléha (ploda) ravna. Navadni naturni zhaf, kteriga dete v' maternim telefi preshivi, in po kterga isteku se po postavah nature roditi mora, snefe devét fonzhnih mezov ali 39 tjednov, ki is 273 dnevov obftojijo; in porod potim v' navadi

tedaj pride, kadar bi menilo mesezhno zhifhenje devetokrat priti. Pa se vendar tudi drugazhi rajta, namrezi po 10 luninih mezih, vsak lunin meziz po 4 tjedne, vsak tjedne po 7 dni, ino tako zeli zhas noshenja po 40 tjedno ali 280 dni, in porod pade potim v deseti mesez poshtirih tjednov, po sadnim perkasanju mesezhniga zhifhenja rajtati.

§. 187.

Vezhkrate se shene najdejo, ki so she vezhkrate rodile, da zhas noviga noshenja prav na tenko sposnati samorejo, kjer njim njihov pozhut zhas, v katerim so nosezhe postale, popolnoma sasnamnjava; vendar je pa v velikih drugih okolishinah delo porodne pomozhnize, to sposnati. Zhe hozhemo srajtati, kak dolgo je shenfka she nosezha ali kdaj bo na porod perfhla, tak moremo gledati:

1) na zhas spozhetja; alj ta zhas se le redko kdaj prav sposnati samore, in ga torej nemoremo v svoj namen obrazhati; in le tedaj bi samogli spozhetje sa rajtanje noshenja oberniti, ko bi se dan spozhetja samogel sposnati; to se pa le redko kdaj sgodi, sosebno ker naf vse snamnje tistiga filno slo lajhajo: le vezhkrate v noshenju bivshe ga vzhafi vedó povedati.

2) Na saoftavo mesezhniga zhifhenja. Pervi tjedne sa sadnim perkasanjom mesezhniga zhifhenja dersimo sa prvi tjedne noshenja, ino rajtamo od tistih mal 40 tjednov; porod bo skoraj vselaj tedaj nastopil, kadar bi menilo mesezhno zhifhenje sadnokrat priti, ko bi shenfka ne bila nosezha. Ker se pa vzhafi zhifhenje tudi she v noshenju enekrate poverne, she tudi pred noshenjom saoftati samore, shenfke tudi zhafa sadniga zhifhenja same prav ne vedo, ali ga povedati nezhejo, tak se tudi na same leté snamenja nemoremo sanesti. Tudi tedaj, kadar dojezhe shenfke nosezhe postanejo, se is saoftaje mesezhniga zhifhenja ne da nizeh skleniti; ino v ti redki permeri, v kateri se mesezhno zhifhenje le v noshenju, in nikdar drugazhi perkashe, se mora ravno njeno pervo ponovljenje sa sazhetó rajtengo noshenja oberniti. Zhe se zhi-

shenje v' pervim meszi nošhenja spet poverne, tak se sizer rajtanje zhafa vzhafi po njemu peljati samore, zhe kri bolj ali manj tezhe; vender pa to ne more v' vfih okoljshinah snamenje nošhenja biti, fe tudi svunaj nošhenja bolj ali manj perkashe, kar is drugih isrokov is-haja.

3) Na zhaf, v' kterim se je mesenje otroka pervizh obzhutilo. Ta pade vezhdel v' fredo nošhenja, in rajta se she od tiftih mal dvajset tjednov do poroda. Ker se pa gibanje otroka sdaj prej, sdaj posnej obzhuti, vzhafi se pa nizh na-nj ne gleda, tak se tudi is tiga kaj zhišto gotoviga skle-niti ne da. Tak pride, da se maršktera goljfa, in njenin porod pride sa ene tjedne poprej ali posnej, zhe mesenje otroka poprej ali posnej kakor v' dvajsetim tjednu obzhutiti mišljivo, kar se pa tudi vzhafi ne le kar sdi, ampak v' refnizi pergodi.

4) Lega materniga dnu od mesza do mesza, kakor je bila she popifana.

5) Spremenenje, ki se na maternim vratu ino maternih uftih pergodi, in kakor je she tudi bilo popifano.

§. 188.

Is vfih tih snamenjov se zhaf poroda na tenko srajtati ne da, in smoti od 8 do 14 dni se skoraj sogniti nemoremo. Vezh snamenjov ko sapisimo, bolj ko se eno drugimu perlegajo, leshei se bo dalo prav srajtati. Satoraj se konez nošhenja nar bolj gotovo prerajta, zhe se je spozhetje kar po mesezhnimu zhišhenju sgodilo; zhe se to zhišhenje potim is obeniga drugiga sroka ni vezh ponovilo, zhe se je gibanje otroka k' konzu dvajsetiga tjedna pervizh obzhutilo; in zhe se na lego materniga dnu ino na spremerenje na maternih uftah ino maternim vratu skerbnno gleda.

Sedma Postava.

Od sadershanja v' nofhenju.

§. 189.

V' nofhenju pametno shiveti, ne podpera le kar sdravja nofezhe, ampak samore tudi veliko perpozozhi, da bo porod leshji. Sploh pa nofezha od navade shivlenja pred porodom ne smé prevezh odstopiti; navada vezhkrat stori rezhi nefhkodljive, ki bi ne navajenimu zhloveku fhkoduvala.

§. 190.

Nofhenje famo na sebi ni ftan bolesni, ampak sdravja; nofezha mora pa vender fhe enkrat toljko na svojo sdravje gledati, ker si ga leshej v' nofhenji, kakor drugazhi popazhi. Popazhenje sdravja v' nofhenji pa samore sa mater ino otroka filno fhkodljivo, in per porodu nevarno biti. Zhe shenfka s' kako bolesnjo na porod pride, tak pride v' filno nevarne okoljfhine, ino sna tudi vmreti.

§. 191.

Ker pametno shivlenje in dobro dershanje nofezhe fhe poverh tudi rast otroka podpira, in fkoraj vse teshave nofhenj odshene, ali jih faj smanjsha, tak je porodna pomozhniza dolshna, v' ti rezhi svetvati.

§. 192.

Nofezha se naj vsaki dan nekaj prehodi, posebno se naj od svunaj sprehaja, naj lahke dela v' verti ali na polji opravlja, ali domazhe opravke ofkerbi, vender tak, da se prevezh ne vtrudi. Vse, per zhim se prevezh in pre hitro premesi, alj kar jo pre slo prime, kakor plesanje, fkakanje, tekkanje, voshnja na gruzhastih potih, trét, kofiti, mlatiti, teshke pése vsdigavati i. t. d. je filno slo fhkodljivo, ker se fkos to veliki kervotoki, odlozhenje jajzeta, pre sarani porod, flaba lega maternize in druge nevarne permére nakljuzhiti sa-

morejo. Tudi pre pogosto ino preposheljivo telefno sdrushenje se ne smé goditi. Sosebno je vse to v' tretjim ino fhtertim meszu noshenja shkodljivo, ker so ob tim zhafu nosezhe shenske narbolj k' nefrezhnim porodom nagnjene. Pa tudi veliko sedeti je shkodljivo, posebno v' safoparjenih hifshah, v' kterih je nesdrav, ali savoljo prebivanja mnogih ljudi popazhen srak (luft).

§. 193.

Varvati se more v'figa, kar prenaglo in prevezh zhloyeka preleti, kakor jese, togote, shalofli, fstrahu, bojezhnosti, prevelikiga ajfranja ino telefniiga sdrushenja, ktero se v' nekterih okoljshinah zeló ne ali vender le s' narvezho previdnostjo smé sgoditi; naj se ga torej varje, kar je mogoche, in naj se v'figa prav fkerbno ogible, kar bi ga napeljati samoglo; ker is tiga rade hude bolesni nosezhe ino njeniga sadu, kérzhi, kervotoki ino nefrezhni porodi ishajajo. Nar boljshi je, zhe nosezha s' mirnim duhom, terdno ferzhnostjo in dobrim savupanjem porod perzhakuje, k' zhemur ji samore porodna pomozhniza veliko fskos pametne befede perpomozhi.

§. 194.

Kar jed ino pijazho sadene, se nosezha naj sploh dershi, kakor je bila drugazhi navajena; naj pa ne vshije na enkrat veliko, ampak v' sazhetku ino proti konzuz noshenja raj nekaj manj kakor drugi krat. Sploh se pa naj sdershi v'fih tiftih jedi, ki se teshko prekuhajo, in ki napihujejo, kakor so: mastno meso, mastne ribe, mastne pekarije, ne dosti pezhen kruh, zmoki, nesrel ali tak sad, ki napihuje; potim takfshnih jedi, ki prevezh grejejo, kakor so vse tiste, ki se s' vinom in olom (pivom) napravljajo ali veliko difhav (gvirza) v' sebi imajo, tudi fklezhih rezht se naj varje, postavim, flanine, povojenih rib, premozhniga fira i. t. d. Slo previdna ino varna mora nosezha tudi biti, kar grejozho pitje sadene: kafé, vino ino dober ol (pivo) se snajo fizer she vshivati, zhe je nosezha bila popré na to navajena, pa vender veliko po manj, kakor pred noshenjom; shganize, flivo

vize, možniga teja (té) i. t. d. se pa popolnoma sdershati mora, ker bi savoljo tuga snala kri prehitro po telefonu iti, ali se snali kervotoki sazheti, ali porod nefrezhen biti, ali druge bolesni nastopiti. Pijazhe, ki omehzhajo ino poshivijo, kakor voda, redek ol., voda s' limoni nosezhi nar bolj flushijo. Prav shkodljivo je, zhe nosezhe vezh ino bolj tozhne jedi vshivajo, kakor popré, v' milli, otroka v' telefí bolj srediti; sa njegov preshivitik je she natura skerbela; oni si pa skos to prenapolnijo shelodez, jih sadene zhresmetanje, hitriza, trefhlika (mersliza) i. t. d., in velikrat tudi nevarni pre sarani porod. Ne navadne shelje nosezhih se smejo potolashiti, zhe se vidi, da bi posheljena rezh shkodvati snala.

§. 195.

Nosezha si ne sme vse pervoljiti, k' zhimu jo shelja mika, in si mora marfikaj odrezhi; in ni se treba bati, da bi to odrezhenje otroku kaj shkodalvalo. Tako neimenovano sagledanje je rezh, ktera neobtefanim ino prasnovernim nosezhim veliko strahu naredi. Per mnogih se namrezh vera pomika, da se nosezha nad kako gnufobno ali nesnano rezhjo, na ktero neprevidama ozhi padejo; sagledati samore, in da otrok potim kako videni rezhí podobno popako s' sebo na svét pernese, sosebnó na tistim deli trupla, kteriga se je nosezhi ravno ob videnju pertekniti permerilo. Tudi she bedasto vero predajajo, da zhe si mati kake shelje nepotolashi, potim otrok takfhne popake na sebi ima. Vse te vere niso le kar prasne, ampak silno shkodljive; sakaj one napravijo, da nosezha v' vednim strahi shivi, in se pred nar manjsho stvarzo prestrashi, sa ktero bi se drugazhi ne smenila; strah in bojezhnost pa vemo, v' kolikih rezheh je nosezhim shkodljivo! Dolshna je porodna pomozhniza, da skos pametno podvuzhenje nosezhe ob to shkodljivo neumnost spravi. Popake ino maroge, ktere nek otrok na svét pernese, niso is sagledanja perfhle, ampak odstopki od sploshnih opravkov nature, kakor jih tudi nad drugimi stvarjenimi rezhi dovolj vidimo, in mati jih zhisto kar nizh ni kriva. Teshko je bla kdaj ktera nosezha, da

bi ne bila imela perloshnosti sagledati se; ko bi v fjak sijak kakih popák na detetu bil kriv, tak bi ga ne bilo najti zhloveka bres popák na telefí.

§. 196.

Tudi se naj nosezha v' budenji ino spanji sredne dobe dershi. Prevezh spati, sosebnó kmalo po kofili ali vezherji, je shkodljivo, ravno tako spati na eni ino tisti strani. Tudi veliko budenje po nozhi, posebnó zhe je s' vtruden om trupla ali duha fklenjeno, kakor ples, igranje (shpel), branje, bolniku strezhi, je sa mater ino otroka shkodljivo.

§. 197.

Nosezha naj shkerbi, da imá smeraj dosti od-perti shivot, k' zhimur si skos lahko mesenje, ino skos vshivanje tekozhih in lahkih jedi perpomore. Ko bi blato predolgo saostajalo, bi se sa omeh-zhanje kliftiranje moralo v' pomozh vseti; sakaj zhe se zhrevesa samashijo, se materniza ne more po potrebi rastegati, lahko dobi slabo lego, ino hudo napinjanje per potrebi samore pre sarani porod storiti. Ravno tak mora nosezha shkerbeti, da vode ne sadershava, ampak da se k' potrebi podá, kolj-krat jo tishi.

§. 198.

Obleka ne smé biti ne pre lahka ne pre teshka, ne pre tesna, ne pre topla, ampak perleshna, in vselej potim, kakshno je vreme, ino kakshen je zhaf léta. Oblazhila, ki se prevezh shivota ti-shijo in ga stifikajo, ali ki so pre teshke, so shkod-ljive, kakor postavim pretetni nederzi ino pafi, teshke suknje, tak da spodni shivot stifikajo, pod-vese pre natesno sategnjene i. t. d. Sakaj to lahko stori, da so siski prevezh v' stifki, nosezha se sna sadufhiti, materniza se nemore prav rastegniti in sna krivo lego dobiti, otrok se sna shkerzhiti, in slabo lego dobiti; kervne shile na nogah lahko od-revenijo i. t. d. Nosezhe, ki se prehladijo, se mo-rajó bolj toplo oblazhiti, in dobro bi bilo, da bi faj v' sadnim zhafi noshenja, kjer savoljo veliki-ga ras-shirenja trebuha sukne pre dalezh od beder

naprej stojijo, opafivko, ali s'he bolje, spodne blazhe imele. Zhe trebuh vifi, tak mora s' fhiroko opafivko rahlo podvesan in dershan biti.

§. 199.

Siski ne smejo pre toplo imeti, pa vender morajo pred v'fim premrasenjom obvarvani biti. Berdoviza se mora varvati, da ni stifikana; njeni po-verhnji lufek se mora odsdigniti, in ta pod njim leshezha obzhutna koshiza se mora skos vmivanje s' vodo, med ktero se sna tudi nekaj shganja dati, manj obzhutna storiti. Leshijo berdovize zelo globoko, da bi otrok ne mogel s' uftmi do njih, tak se morajo s' perftmi, s' mlezhno kupizo (kosar-zom), s' glinafto tobakovo pipo (fajfo) ali skos nasisavanje sdraviga zhloveka vun potegniti, in se morajo s' berdovifhkimi pokrivavzhkami pokrivati. Tudi porodni deli morajo v' nofhenji snashno dershani in vezhkrat s' mlazhno vodo ismiti biti.

§. 200.

Pred v'fimi sdravilami, posebno sa zhresverzhi ali vmehzhati, zhe nifo od sdravnika narozhene, se mora nofezha slo varvati, ker bi njih neprevidno obrazhanje materi ino detetu filno fhkodljivo biti samoglo. Tudi naj nofezha nikdar kopele sa noge ne vsame, tudi si naj ne pufti shile puhati, drugazhi ko bi ji sdravnik bil svetval. Porodna pomozhniza je dolshna nofezhe pred takshnimi sdravili svariti, in ji ob kaki teshavi ali bolesni sdravnika perporozhiti. Nikdar pa nima porodna pomozhniza fama od feb' sdravilov svetvati.

TRETJI RASDEL.

O d prejškanja.

§. 201.

Prejškanje ali tipanje (shlatanje) je tisto vmetno delo (opravilo), kteriga storimo, se preprizhati, kako da je s' nohhenjom, s' porodom in otrozhjo postelo, kako vfi deli stojijo, in kako otrok lesli.

§. 202.

Prejškanje je med vsemi opravili porodne pomozhi nar bolj potrebno, in nar dalej feshe; ja nar imenitnishi opravilo je, in pa tudi nar teshji; sakaj zhe shenski v' nohhenji, per in po porodu pravo mozh podeliti hozhemo, tak ni drugazhi, da le moramo vsaki krat od okoljshih pomozhi potrebne shenske popolnoma preprizhati ifkati. Ker porodni pomozhnizi per timu opravilo oko malo, ali fkoraj nizh ne vershe, in se ona na porodni posteli le po tipanju ravnati mora; tak je ozhitno, da mora porodne dele shenske, in svunajno postavo otroka vse na tenko posnati. Le, zhe si pridno v' tej rezhi vadi, in le s' dobrim premislikom k' delu feshe, si per tim filno teshkim opravilu potrebno rasumnost ino urnost perdobi.

§. 203.

Prejškujejo se pa shenske vsake starosti, in fosebno v' nohhenji, per porodu ino v' otrozhji posteli; redkeji se prejškujejo shenske, ki niso nofeshe; pa vender je vzhafi na gosposkino poveljenje to potreba, da sodnik zhes divishtvo, vmisshljeno alj satuhtano nohhenje ino porod potrebno snanje dobi; tudi se she to prejškanje stori, da se vsroki nerodovitnosti bolj sposnajo.

§. 204.

Prejiskanje je silno potrebno, ino veliko obfese; in se stori sosebno is letih treh namenov:

1) V' noshenji se periskanje godi, svediti, jeli je shenska saref nosezha ali ne; jeli je she le pervizh nosezha, alj je she kdaj porodila; jeli ima sad naturno ali krivo lego; kak dalezh je she v' noshenji (v' katerim melzi je nosezha) in kakshno je noshenje; jeli se sad gible, ali ne, ino jeli so mehki in terdi porodni deli po naturi ali popazheni.

2) Porod sam da nar vezhkrat perloshnost k' preiskanju, in se sgodi is tiga namena; da se sve: jeli se je she porod sazhel, kak dalezh je she pershel, jeli bo hitro alj pozhasi istekel; kako otrok lesli jeli samore porod po famih mozheh nature istezhi, ali bo vmetne pomozhi potreba; jeli bo presarani ali nesreli porod, ali je porodu she en otrok sadi, jeli se je she streva odlozhila in she v' materni noshnizi sa vun vseti perpravljena lesli, ali she na maternizi terdo vifi.

3) Po porodu ino otrozhji posteli se mora svediti, ali se je materniza po redi sravnala, ali od streve ni nizh saostalo; ali je kervotok prizhejozh, ino od kod to pride; ali so svunajni ali snotrajni porodni deli kaj poshkodvani, ali gre porodno zhihenje po redi naprej; jeli je mleko v' siskih ali ne.

§. 205.

Porodno preiskanje se rasedi v' svunajno ino snotrajno.

Svunajno se godi s' pomozhjo ozhi ino skos fhlatanje s' eno ali obema rokama, in se prejifhe takò, kakshen je spodni shivot, kakshna je medeniza po robéh (krajéh), kakshni so svunajni porodni deli, ino kakshni so siski.

Snotrajno preiskanje pa obfstoji v' tim, da se s' enim ali vezhimi perftmi, ali tudi s' zelo roko v' materno noshnizo, po okol shinah tudi v' famo materno v otlino gre, in se ifhe prejifkati, kakshni so snotrajni porodni deli, kakshna je medenizhna votlina, kakshna lega otroka, kakshen sedesh streve,

in zhefa se dershi. Ako se oboje prejškanje na enkrat opravlja, tak pravimo, da je popolno prejškanje.

§. 206.

Pred vsakim prejškanjem naj porodna pomožnica na to le gleda:

1) Roke morajo biti zhisto vmite, in zhe so mersle, se morejo poprè ogreti; nohti na perstah morajo biti gladko poresani; perstani se morajo na stran djati. Ko bi se moglo snotrajno prejškanje opraviti, tak se morajo persti ali roka, ktera je sa prejškanje, s' oljom, srovim maslom (frishnim putrom), ali mastjo dobro namasati. Skos to se vpeljanje perstov slajsha, in ko bi shenska, ktera se prejškuje, kako nalesljivo bolesen imela, se roke ali perstov porodne pomožnice ne bo tako lahko perjela.

2) Per prejškanju se shenska framoshljivoft ne smé rasshaliti, in zelo delo se mora resno ino spodobno opraviti. Ne smé se torej bres nar vezhe file oben del trupla odkriti, ozhi se naj ne vsamejo v' pomozh kar je kolj mogožhe, vse prizhe, ki niso potrebne, se naj vstran spravijo; naj se molzhezhnost ohrani proti vsakimu zhloveku. Le sdravniku smé porodna pomožnica povedati, kako je vse najshla, zhe je vprashana.

3) Popré, ko porodna pomožnica kako prejškanje sazhe, naj dobro prevdari, na ktere dele imá gledati, da per prejškanju nizhefar ne sgreshi. Naj pervo prejškanje prav rasumno opravi, da ne bo treba velikrat delo ponavljati, ter shensko nadlegvati ino strashiti. Zhe pa per vsm persadevanju vender ne vé, per zhém da je, tak se naj varje, na ravnoft na eno ali drugo stran kaj skleniti, ampak naj zhes nekaj zhaša sopet delo ponovi, in zhe she po tim ne vé, kako se rezh imá, pa naj sdravnika v' pomozh vsame.

4) Per vsakim popolnim prejškanju se mora fzavnica ino zhrevesno blato isprasniti.

5) Porodna pomožnica naj pusti per shenski, ktero prejškati misli, vse oblazhila, ki se pre-

vezh shivota tifhijo, ali flezhi, ali pa bolj rahlo napraviti. Tudi se mora porodna pomozhniza pred prejisfkanjom narboljsho vftavo shenfke isbrati, ki se po okoljshinah spremenjati sna ino mora.

§. 207.

Ni vse eno, v' kaki vftavi ali legi se shenfka prejisfkuje; smeraj se mora tista isvoliti, v' kateri se nar leshej preprizhamo, kakshni so deli, ktere prejisfkujemo. Vftava ino lega, ktera se shenfki v' prejisfkanju da, samore biti zhvetera, namrezh: stojé, sedé, klezhé ino leshé.

§. 208.

Prejisfkanje, da shenfka stoji, je med vsimi nar boljshi, zhe se le storiti samore, sato ker je she nar bolj spodobna, in se nar leshej ispelja; in tudi sato, ker se per stोजezhi deli, ktere shelimo prejisfkati, nar leshej dofeshejo. Sto é se prejisfhujejo shenfke, ki niso nosezhe, sdrave nosezhe ino porodne, per kterih she tretji porodni zhaf ni nastopil. Per tim opravilu se shenfki pustimo proti steni ali kaki omari nafloniti, kolene nekoliko vkloniti, bedre nekoliko narasen vftaviti. Porodna pomozhniza se spuisti pred shenfko, zhe s' defnizo prejisfkati hozhe, na levo koleno, poloshi levizo na krishno felo, vzhafi tudi na trebuš, in pelja defnizo previdno, bres da bi oblazhila prevezh odsdignila, proti porodnim delom.

§. 209.

Leshé se porodne od sazhetka tretjiga porodniga zhafa, take, ki so she porodile, ino bolane, ki nemorejo ne stati ne sedeti, prejisfhejo. Shenfka leshi sploh na herbti, vpogne sgorni shivot nekoliko navspred, rafprestre bedre, in jih nekoliko proti trebušu vpogne; porodna pomozhniza pelja potim per postelji stojé ali sedé, roko pod odejo do porodnih delov.

§. 210.

V' sedenji v' snoshji postelje, ali navadniga stola se prejisfkujejo porodne k' konzu drugiga po-

rodniga zhafa, potim take, per katerih se je nagliga poroda bati, in vse tiste shenske, ki savoljo bolesni ne morejo ravno stati ali leshati; kakor se to per veliki slabosti, nagnjenju k' omedlevzam, kervotokih i t. d. godi. Shenska se mora tako posaditi, da se porodni deli nikjer ne sadevajo, in se roka lahko v' tiste peljati da.

§. 211.

Klezhe se prejškuje le redko kdaj, zhe namrezh hozhemo do delov dosezhi, ki slo navspred ino nad framnimi kostmi leshijo. Shenska, ki bo prejškana, se vpre v' posteli na kolena ino lakte, in porodna pomozhniza na strani stoji, spravi od sad roko do porodnih delov, med tim, da s' drugo roko vifezhi trebulh podpre; fosebno je tedaj to prejškanje potrebno, kadar materniza vegasto (povešno) navsad leshi, kadar je nasaj vpognjena.

§. 212.

Svunajno prejškanje je, fosebno kar medenizo sadene, ravno tako imenitno. kakor snotrajno; fosebno tedaj, kadar je treba skleniti, kakfka da je medeniza, she pre, kakor se govori od porodniga opravila. Svunajno prejškanje se opravlja, nokoliko s' pomezho pogleda, nokolko s' pomozho rok. S' ozhi pregledamo zelo truplo, in vidimo, ko bi kje kaka svunajna popaka na njem bila, ki bi kako popazhenje na medenizi ali na spolnih udih napraviti samogla; in zhe hozhemo shensko sdsvunaj prejškati, tak nesemo ogreto sagerjeno roko na goli ali le tenko pokriti spodni shivot, in prejšhemo podobo ino obokanje trebuha, kakfhnost popka, vifokost materniga dnu in lego maternize. Zhe je stena trebuha tenka, se lega otroka tudi fkos svunaj prejškanja sposna. Potim se poloshijo konzi perstov na herbtishe, in se tikama po njem doli pelajo, svediti, ali ni kje vpognjenje v' krishnim feli preveliko ali premajhino.

§. 213.

Svunajne obkraje medenize prejškati; se poloshita obe roke na robe ledne kosti, in se pre-

gleda, jeli oba enako visoko, in narasen stojita. Se poloshi ena roka na sgorni del svete kosti, in druga na framni verh, da svemo, ali je medenizhno vhodishe dosti prostorno, ali so framne kosti prav bokaste, zhe niso prevezh vtisnjene ali prevezh vun molezhe, in zhe svunajni porodni deli ne lesihjo prevezh navspred ali navsad. Pavez se poloshi pod framni obok (isresek framne kosti) in fredni perst na oft kukovize, da se sposná, ali je framni obok dosti obokast, ali ravni premernik ishodisha potrebno prostranost ima, in ali je kukoviza gibka. Sadnizh se postavi pavez na eden sedni gerb, in fredni perst na drugiga, svediti, ali sta oba gerba prav dalezh narasen, ali jeli poprezhni premernik ishodisha potrebno velikost ima. Per prejisikanju siskov se siski vsamejo med konze perstov, in se dobro prejishe, ali so zherstvi ali uyeli ofhlatati, ali ni kakih oterdkov ali ran na njih, ali so berdovize dobro spodobljene, ali niso premajhne, pregloboko leshezhe, otekle ali ranjene; jeli se kaka mokrota is berdoviz is-tisniti da, ali ne, ali je obstretje bolj temnikašto kakor drugazhi i. t. d.

§. 214.

Snotrajno prejisikanje se opravlja vezhi del skos materno noshnizo, no le malokdaj skos ritno zhrevo. Shenfka prav stori, zhe pred prejisikanjom k' potrebi gré, se sprasni ino spolne dele, ko bi bili nefnashni, s' gobo ino mlazhno vodo ozhedi. Prejisikanje se pa zhveternato opravlja, namrezh; s' enim, dvema ali shtiremi perstmi bres pavza, ino s' zelo roko.

§. 215.

Snotrajno prejisikanje se skoraj vselaj s' enim samim perstom, in sploh s' kasavzom del nize opravlja, vender se mora viaka porodna pomozhniza navaditi, da bo s' levizo ravno tako lahko prejisikovala. Potim, ko se je perst, sa prejisikanje odlozhen, dobro s' mastjo namasal, ino v' roko vpotegnil, se roka previdno, da se oblazhilo ne omashe, k' porodnim delom peljá, s' pavzom ino frednim per-

stom se odprejo framne uštnize, se poloshi potim konez kasavza na spredni rob fredniga mesa, se pelja odsad pozhasi v' materno noshnizo, in se puhti po poti peljavne zherte (medenizhne ofi) rahlo nakvisihko derkniti, med tim da se proti sadni steni noshnize nekaj mozhneje kakor proti spredni pertifne. Pavez pride per tim na framni verh, drugi perfti pa, raspresterti na fredno meso leshati, in tako se fredno meso puhti ob enim rahlo navkvisihko vtisniti, zhe je treba perft posebno visoko peljati. Le per prejisikanju na kolenih, kjer se roka odsad k' porodnim delom pelja, pride pavez tako, da na frednim mesu, in perfti, ki niso k' prejisikanju obrniti, kakor postavim, zhe zelo medenizo na tenko premeriti, ali obrazhanje pred-se vseti, ali lego otroka prav sposnati shelimo, tak se roka odsvunaj dobro s' maitjo namashe, perfti v' kegel sloshijo, tako da pavez v' fredo pride, in potim se med pozhasnim sukanjom po peljavni zherti (medenizhni ofi) v' materno noshnizo pelja, tako, da je svunajno lize roke proti sveti kosti obrnjeno. Le redko kdaj je treba, polovizo roke ali fhtir perfte bres pavza sa prejisikanje obrniti.

§. 216.

Skos snotranjno prejisikanje ishemo napré sposnati, kakshna je materna noshniza, jeli vofka ali fhiroka, slo mozhivna, shlesasta ali suha, slo gerbanzhasta ali suha, kervno-shilinih gerb i. t. d. v' nji. Dalej se prejisikuje, kakshni je materni vrat, fosebno njegova dolgoft, debeloft, terdoba ino lega; kakshne so materne usta, ino jeli so sarperte ali odperte. Dalej se ishe, ali je kak spredi leshezhi del otroka ofhlatati, in kter, kak navpred leshi, jeli she visoko ali she nisko leshi, jeli se da mesiti ali ne, jeli se kak sadni mehri da otipati ali nobeden. Tudi se s' snotrajnim prejisikanjom své, kakshna je materna votlina, kakshna je streva, in kak se dershi ali lozhi. Rasen tiga ishemo po snotrajnim prejisikanji svediti, kakshni je snotrajni proftor medenize (medenizhna votlina), fosebno, ali je do framniga verha mogozhe s' perftmi priti, ino jeli se s' prejisikajozhimi perftmi ob straneh medenize, ali predi sadevamo, kar vselej pre tesno

medenizo kashe: ali se kaki israfki v medenizi snajdejo i. t. d. Potim, ko so se vfi deli, od kterih smo se hotli preprizhati, kar je mogozhe pre- jifkali, se perfti ali roka sopet previdno is porodnih delov isvlezhejo, ino roka se sopet zhedno nasaj fpravi bres pomasanja oblazhila ali odgrinjenja shenske.

§. 217.

Le filno redko kdaj se skos ritno zhrevo pre- jifkuje, kakor postavam, zhe je materna noshniza le pretelna ali prezej sarafhena, ali per noshenju svunaj maternizhne votline i. t. d. Potim, ko se je ritno zhrevo popré s' kliftiro isprasnilo, se fpravi per legi na herbtu ali na strani, she bolj per flo- nenju na kolenih ino laktih s' mastjo pomasani ka- savez med pozhafnim fukanjom v' rit, in se peljá nekoijko proti levi strani nakvifhko.

SHTERTI RASDEL.

Od poroda.

Perva Postava.

Od sapopadka ino rasedenja poroda.

§. 218.

Porod je opravilo shenskgiga trupla, s' kterim jajze sad s' njegovim ovitkom od-se lozhiti, in po porodnih potih od-se spraviti ifhe.

§. 219.

Porod je nastopik noshenja, kakor noshenje nastopik spozhetja. S' spozhetjom se lastovito shivle- nje sadu sazhe, in s' porodom se dodéla. Zhe na to toliko imenitno opravilo poglednemo, nam bo

kmalo ozhitno, da med vsimi opravki, ki se per sdravim zhloveki perpetijo, ni eniga, ki bi tako zhuden ino velik, tak redek ino silen, in sadnizh ne eniga, ki bi s' folkimi teshavami ino nevarnostmi iklenjen bil, kakor ravno porod, kjer se, kar maternizo sadene, ravno vse nasprot godi, kakor v' noshenji; sakaj materniza s' velikim rinjanjom otroka vun tishi, kteriga je v' noshenji redila ino ofkerbovala, in se tako smanjsiha, da kar ni vezha, kakor pred noshenjom.

§. 220.

Porod pride sizer sploh po zelim is-tekunoshenja, vender ne vselaj, ampak samore is enih ino drugih vsrokov poprej ino zelo she posnej priti. Rasdelimo torej porode po zhafu, v' kterim se pergodijo: v' negodne, sgodne, ino pregodne porode.

Negodni ali fkriveni porod se tifti imenuje, ki v' prvih shestih meszih ali pred ofem ino dvajsetim tjednom noshenja nastopi. Otrozi pridejo sploh mertvi na svet, in zhe ravno vzhafi kako snameenje shivlenja pokashejo, se vender nemorejo per shivlenji ohraniti.

Sgodni porod je tifti, ki med ofem in dvajstim ino ofem ino tridezetim tjednom, ali v' sadnih treh meszih noshenja pride. Otrozi v' tim zhafu rojeni se per fkerbni reji she dajo per shivlenji ohraniti.

Godni porod se sove pa tifti, ki nastopi po zelim is-tekunoshenja ali proti shtirdesetimu tjednu noshenja; en teden vezh ali manj ne pomeni toljko.

Pregodni ali kefni porod se pa pravi, da je tifti, ki se she le pergodi, kadar je zhaf noshenja sa v' sim she is-tekem. Ta pervershik pa zhes 3 — 4 tjedne po is-tekunoshenja ne more snefti. Narbersh je pa, da so porodi, ktere kefne (posne) imenujemo, praviga zhafa, in da jim je le smota v' rajtanju zhafa, ali pa zelo golufija perime kefnobe perversgla.

§. 221.

Porod nastopi she sam od sebe fkos sa to stvarjene mozhi nature, kar se vezhi del pergodi,

in potim se imenuje narurni porod; ali se pa le fkos umetno pomozh dopeljati da, in se imenuje potim umetni porod, ali porod fkos pomozh.

§. 222.

Se she rasdeli porod, da se mu pravi porod po redi, ali pa porod ne po redi. Porod po redi pravimo da je tifti, ki se s' samimi mozhmi nature, in ne s' prevelikimi teshavami sa mater ino otroka dodéla. Porod ne po redi je pa tifti, zhe se le s' velikimi teshavami ino s' nevarnostjo sa mater ino otroka, ali zeló sa oba ispeljá, ali zhe se od nature she zeló ispeljati ne dá.

§. 223.

Potim, kak dolgo da terpijo, se porodi she delijo v' lehke ino teshke, hitre ino pozhafne, in po njihovim iskonzhanju v' frezhne ino nefrezhne, v' dokonzhane ino nedokonzhane; potim po fhtevilu porojenih otrok v' edine ino mnoge porode. Srezhni je porod, zhe ni ne materno ne otrozhje sdravje v' nevarnosti; nefrezhni, zhe ni tako. Porod je iskonzhan ali dopolnjen, zhe fta otrok ino ftreva she popolnoma porojena; nefkonzhan, zhe fo she kaki deli sadi, zhe je postavim le otrok porojen, ftreva she pa ne; ali zhe je od dvojzhkov she le eno dete porojeno.

Druga Postava.

Od vsrokov poroda, od bolov (bolesen) fploh, ino njihoviga rasdelenja.

§. 224.

Je noshenje per konzi, dete godno, materniza v' nar vezhim rastegnjenju, tak se v' nosezhi maternizi neka lastovita mozh isbudí, po kateri si materniza persadeva, se smanjshati ino stisniti, ino tako v' svoj poprejshni stan priti; ker se to pa le sgoditi samore, kadar je she jajze ispahnjeno, tak se tudi s' filo ispahne fkos medenizhno fstrugo ino

porodne dele, in se tak refshi od te rezhi, ki ji je sdaj sa nizzh ino napoti, fkoraj ravno takó, kakor se ritno zhrevo ino fzavni mehir smanjshata ino stifneta, ino tako blato ino fzavnizo sprasnita, kadar sta jima she teshavna.

§. 225.

Vsroki tedaj, is katirih otrok s' svojimi deli vred is materniga telefa pride, fo: vkup-vlezhenje maternize, vkup-vlezhenje materne noshnize ino vkup-vlezhenje trebuhovih misfiz (trebuhove stene). Pervi tih srokov porod nar bolj perganja; dva sadna sta she le proti konzu poroda delavna, in jih vzhafi k' iskonzhanju poroda she treba ni.

§. 226.

Vkup-vleke maternize se imenujejo bóli, sato, ker fo vezhi del s' bolezhinami sklenjene. Te vkup-vleke fo v' dnu maternize nar mozhneje, sakaj med tim, da se dno vkup vlezhe, se mora maternizni vrat rastegniti, fkos to se potim materne ufta odprejo, in kar je v' maternizi, se is-shene. Zhudno je pa per vsm tim, da se lastovita, v' nofhenju she pomnoshena mozh maternizhniga shivlenja k' konzu nofhenja in she zelo po smerti nofzhe, kdar she obeden drugi del trupla snamenja shivlenja nepokashe; she en zhaf obdershati samore; tako, da se otrozi tudi she po smerti matere vlezhi samogo.

§. 227.

Per vkup-vlekih maternize, med kterimi se na vse strani smanjsha, se ona stén jajzeta dotakne, in to prav slo; in tako se sgodi, da se jajze proti tiftimu delu stifka, kjer ni le kar obenih vkup-vlék, ampak kjer se sploh na mesti vftavljanja vdajanje ino ras-shirjenje prostora najde, namrezh proti maternim uftam, ki se fkos delo vkup-vlek zhedalje bolj odpirajo.

§. 228.

Boli niso v' oblasti porodnize, ji je torej ravno tako malo mogozhe jih isklizati, kakor vftaviti.

Pa mozh bolov samore podpirati, zhe se napiuja, kakor da bi k' potrebi shla. To napijanje imenujemo krezhanje, stiskanje, pomaganje, ali sdelavanje bolov, torej se tudi vse skup imenuje porodno opravilo.

§. 229.

Ker so tedaj vezhi del vkup-vleke maternize s' bolezhinami sklenjene, ki se boli imenujejo; satoraj se boli rasdelijo sploh po navadi v' prave ino neprave; oboji se morajo dobro raslozhati, ker is premenenja velika shkoda isvirati samore.

§. 230.

Pravi boli so prave vkup-vleke maternize, ki se v' njenim dnu sazhejo, se po straneh doli vlezhejo, ino na maternim vratu nehajo (henjajo). Porodniza obzhuti per tim nar preje bolezhine v' kishu, ki se po spodnim shivotu ras-shirijo, ino proti framni okolizi vlezhejo, kjer stiskavni obzhutik naredijo. Boli od kraja ne dershijo dolgo, in se ponavljajo prav po redi od zhafa do zhafa, med tim, da si porodniza eno malo odahne. Ti medprostori (prenehleji, Zwischenräume) terpijo od kraja prezej dolgo, perhajajo pa smeraj krajshi, blishej ko je porod, ker potim hitro eden sa drugim nastopajo, dalej terpijo ino bolj vijejo (boliyo). Bolezhina per vsaki boli od kraja rahlo pride, pa smeraj rase, dokler na silo pride; potim pa spet pozhafi popufha, tak dolgo, da popufti. Zhe med bolom roko na okolizo materniga dna denemo, tak obzhutimo, kak terda postane, se vkup-vlezhe ino vsdigne, materne ufta se pa nasprot odprejo, sadni mehri se napne, ali se naspred leshezhi del otroka napre pertifne. Oboje per prenehanju bolov spet henja.

§. 231.

Nepravi boli pa drusiga niso, ko bolezhine v' spodnim shivotu, ki is ene ino druge rezhi ishajati samogo; se pa vezhkrat s' pravimi boli spre-menjajo, zhe pertifnejo, kdar se porod perzhakuje. Pa per nepravih bolih prenehleji ne pridejo tako

po redi eden sa drugim, vezhi del dalej terpijo, ino bolj vijejo, ko pravi boli, in prenehajo sa dober zhaf zelo ino zelo. Nimajo obeniga gotoviga ravnanja, ampak se vstavijo na enim ali drugim seli spodniga shivota. Materne ufta ino otrozhji deli se po njih nespremenijo, tek poroda ne gré po njih kar nizh naprej, in she berfh postaja, tudi se sazhetek pravih bolov fkos neprave rad vftavlja. Zhe pravi ino ne pravi boli v enim pridejo, tak jih imenujemo smefhane bole.

§. 232.

She se boli delijo: v' bole po redi, ino v' bole ne po redi. Boli po redi bodo tifti, zhe se po redi, to je: po prezej enakih prenehlejih, fpet povernejo, zhe fo prave mozhi ino terpezhnosti, ino is maternizhniga dna k' maternim vratu, ino maternim uftam pertifikajo. Boli ne po redi fo pa drugi, ki ne prenehavajo po redi, ki fo premozhni ali preflabi, ki predolgo dershijo ali prehitro popustijo, ino obene prave ftese is maternizhniga dna proti maternim uftam ne rasodévajo.

§. 233.

Vkup-vlezhenje materne noshnize she le potim nastopi, zhe se she prezej nekaj is maternize v' materno noshnizo istifhalo. Ona se potim na okroglo vkup-vlezhe ino tako sna porod pohitriti.

§. 234.

Vkup-vleke trebuhojih mifhiz (terbuhove ftene), tudi trebuhoja ftifka imenovane, sploh bolj porod perganjajo, kakor vkup-vleke materne noshnize. Zhe she namrezh porod gre k' konzu, in se bolj filno pohujfhajo, tak se porodniza tifhanja ino poganjanja ne more vezh sdershati. Ko pa to pozhne, se trebuhoja ftena navnoter vlezhe, mifhiza (ópni-za, Zwerchfell), to je méjna ftena med votlinami perf ino trebuha se doli pertifne, in se tak v' materno dregne, da otroka leshe is-fe poganja.

§. 235.

Pravi boli se sŕhe dalej po zhaŕu njihoviga nastopa per porodu, ino po velikosti bolezhine delijo: v' napovedovayne bole (grisenje, ŕhipanje), v' perpravljayne bole, v' prave porodne bole; v' ŕtrefayne (ŕklezhe, ali is-hodne bole), v' ŕtrevine bole, ki se pa od bolov, ki sŕhe le potim v' otrozhji poŕteli pridejo, dobro raslozhiti morajo. Ti raslozhni porodni boli hitreji ali posneji eden sa drugim pridejo, in perneŕejo v' teku poroda poŕameŕhne ŕpremembe v' porodnih delih porodnize kakor tudi na otroku, in na delih, ki k' otroku fliŕhijo. Po tim se mnogoteri zhaŕi poroda ŕhtejejo.

Trétja Postava.

Od potrebnih okoljŕhin sa porod po redi, in njihovih snamenjov.

§. 236.

Da samore porod po redi priti, ŕo ene ino druge rezhi per porodnizi, otroku ino njegovih delih potrebne. In porod nemore po redi nastopiti, se tudi ne more po mozhéh nature dokonzhati, ino bres ŕhkode sa mater ino otroka is-tezhi, zhe se ena ali druga naslednih rezhi greŕha.

§. 237.

Kar porodnizo sadene, je potrebno:

- 1) dobro ŕtorjena medeniza;
- 2) taka léga medenize, da poroda ne sadershava;
- 3) naturno ŕpodobljenje ino sdravje ŕhenŕkih porodnih delov;
- 4) takŕhna lega ŕhenŕkih porodnih udov, poŕebno pa maternize, kakor je potreba k' iskonzhanju porodu;
- 5) obeno ŕpremenenje ino obena bolesn drugih delov, ki v' medenizi porodne dele saklapajo, ali

dalej prozih leshijo, posebno pa tistih delov, ki porod poganjajo;

6) narurne vkup-vleke maternize, in sizer tolike, kolike so potrebne otroka skos medenizo pognati, to je: boli morajo po redi nastopiti, kdar se porod perblishuje, morajo ravno tako po redi oftati, in se pozhasi mnoshiti, ino se morajo od porodnize skos vkup-vleko trebuha podpirati;

7) tako sdravje porodnize, da se porod bres vftavljanja sgoditi samore;

8) nastop poroda ob takim zhasu, v' kterim se narurno ispahnenje otroka ino njegovih delov sgoditi samore, to je: da je per nastopu poroda no-shenje popolnoma is-teklo;

9) obena tako dolga terpejozhnost poroda, ki hi na sadnje iskonzhanje poroda vftavljala.

§. 238.

Kar otroka sadene, je potrebno:

1) more biti dobro spodobljen, ino posebno tako velikost, ino takshno glavo ino shivot imeti, da se po navadnim silenju mozhi skos dobro storjeno medenizo pognati samore;

2) mora po dolgim v' maternizi leshati, tak, da mora porojen biti s' glavo, ritjo ali nogami naprej;

3) tudi ne smé s' glavo ali ritjo vréd oben drugi del naprej leshati, ki bi pogón vftavljal, ali nevarniga storiti samogel, postavam: ena ali obé roke, rame ali noge, s' glavo ali ritjo vréd nastopivshi popkov trak;

4) dete mora shiveti, ker bi se drugazhi savoljo smerti otroka delo poroda lahko vftavljalo.

§. 239.

Kar dele sadene, ki k' otroku slishijo, je potrebno:

1) jajzhne mreéne ne smejo ne pre mozhne ne pre flabe biti;

2) sadne vode v' maternizi mora toljko biti, kolikor nje je k' lehkimu is-teklu poroda potreba;

3) streva mora taka biti, kakor gré, ne smé biti bliso maternih ust, ino ne smé pre terdno ali pre rahlo s' maternizo sklenjena biti;

4) popkov trak ne smé biti ne pre dolg, ne pre kratek, ne smé biti ovit okolj posamesnih delov otroka, ne vprepaden, in ne smé obenih refniznih voslov imeti;

5) lozhenje ino isgnanje streve se mora skos lastno mozh nature sgoditi.

§. 240.

Kar je bilo od §. 237 do sdaj rezheno, she ne isdela naturniga poroda, treba je she, da glava po redi navspred lesli, da se porod bres velikiga filenja ino bres vse nevarnosti sa mater ino otroka pergodi, in da v' tistim zhasu noshenja nastopi, v' katerim je otrok tako israfel, da se njegovo lozhenje is maternize ino njegovo ispahljenje bres nevarnosti sa oboje sgoditi samore.

§. 241.

Snamle nastopniga naturniga poroda niso take, da bi se bilo zhisto na-nje sanesti, ampak le take, da ga samoremo vupati. Savupamo, da bo porod po naturi, zhe trebuch v' sadnim zhasu noshenja prav vpade, zhe je povfod dosti obokan, zhe se gibanje otroka le na eni strani ob enim obzhuti, naj si bo na desni ali na levi, zhe se v' sazhetku poroda naturni boli napovejo, ino v' preteku poroda po redi terpijo; zhe se matrne usta med boli v'grosnejo ino okroglo odprejo; zhe posneji otrozhji mehira terdno ino okroglo napne; zhe se sa otrozhjim mehijom otrokova glava ko okrogla terda rezh ofhlata, ino zhe na terdih ino mehkih porodnih delih, kakor tudi na maternim sdravji nizh ni naskrish.

Shterta Postava.

Od navadnih perkasenj, ki narurni preték poroda napovedujejo.

§. 242.

Sazhetek, tek ino odstopke frezhniga ino narurniga preteka poroda presoditi, se vsak porod v' petere porodne zhafse rasdeli:

1) v' zhaf sazhetka, ki terpi do dokonzhaniga salutja materniga vratu;

2) v' zhaf mehinja, ki nastopi s' odprenjom maternizhnih ust, ino terpi do raspozhenja mehinja;

3) v' zhaf glave (zhaf teka imenovan), v' kterim se vspred leshezhi del otroka doli vtifne;

4) v' zhaf is-hoda, v' kterim se dokonzhanje poroda otroka pergodi; in sadnizh

5) v' zhaf streve, v' kterim se streva is-shene.

§. 243.

Vfaki tih zhafov ni enako dolg, in se nosi po vezhi ali manji mozhi porodnih bolov; sploh terpita perva dva porodna zhafa, s'osebno per tih, ki so pervizh na porodu, nar bolje.

§. 244.

Pervi porodni zhaf (zhaf sazhetka) nastopi per blishanju poroda, ino boli, ki sdaj pridejo, se napovedovavzi, napovedovavni boli, krefhzi ali shiplenzi imenujejo. Ti storijo neprijetno, obzhitno nateganje od krisha navdol proti framni okoljzi, hitro preletijo, ino od kraia dolgo prenehavajo. Trebuh navspred vpade she bolj, kakor v' sadnim zhafu noshenja, in ker se tudi spodni del maternize s' vspred leshezhim delom otroka she globokeje v' medenizhno votlino vgrosne, ino skos to szavni mehira ino ritno zhrevo stiska, tak imajo tudi porodne v' tim zhafu pogostno tishanje k' oboji potrebi. Per snotrajnim prejiskanju se najde, da je

sdaj maternizhna noshniza topleja, proftornifhi, da vezh shlese odlozha, da zela materniza terdneje zhes medenizhno vhodifhe stoji, da je materni vrat vef raftegnjen, tenek, in da fpred leshezhi del otroka kapzi enako obdã; da fo materne ufta per pervizh porodnih vfe safute ino po okrajih ko papir tenke, ino ali fhe zhifto saperte, ali faj fhe malo odperte; per tih pa, ki fo she vezhkrat rodile, fe pa materne ufta she kar odkraja najdejo nekaj odperte, ino uftnize maternih uft oftanejo tovfhe ino bolj sabuhle (napuhnjene). V' preteku tiga porodniga zhafa fe materne ufta le filno pozhafi ino malo odpirajo, tako, da fo k' konzu tiftiga toliske, da fe fhe uvele jajzhne mre-ne ofhlata-tati dajo. Druge snamenja, s' kterih fe nofezhi kakor napoveduje, da je porod bliso, kakor pof-tavim: da, zhe je poprã ferzhna ino na vfe per-pravljena bila, sdaj nepokojna ino plafhna pof-tane, dajo malo fkleniti, ali je she sazhetik poroda pred durmi (dvermi). Pervi porodni zhaf per pervizh porodnih vfelaj dolgo terpi, od pol do zeliga dne, vzhafi tudi vezh dni, per tih, ki fo she vezhkrat rodile, je krajfhi.

§. 245.

Drugi porodni zhaf (zhaf mehirja) fe fpremlja od perpravljanih bolov; ti fo fhe bolj bolezhni, fe ras-fhirijo od krisha proti framni okoljzi, in tudi noter do kolena. Materne ufta fo sdaj mehkeje, fe bolj vdajo, ino fe sazheje hitreje odpirati, med tim, da fe, fofebno zhe fo boli filno hudi, tam pa tam nekoliko pretergajo, ino ondi nekaj kervi ispuhfajo, ki fe s' shleso, ki od shenfke grã, smefha, tak je vfe vkup rudezho; pravijo potim: „snamnuje.“ Skos naprejterpezhe bole fe mater-niza, fofebno v' fvojim dnu smanjsha, in fkos to fe shene otrok s' otrozhjo vodo ino jajzhnimi mre-nami naprej, in jajzhne mre-ne fe shenejo v' ma-terne ufta, kjer fe ofhlatajo kakor kak mehir; re-zhejo potim: „Mehir je naftopil.“ Ta otrozhji me-hir je od kraja uvel ino mehek, fe pa med boli vterdi, napne in pof-tane sa sagvosdo, s' ktero fe materne ufta pozhafi ino rahlo raftegujejo. Med

boli postane materni dno terdo, ino vef trebuh napét, kdar pa prehenjajo, postane sopet mehék, in vspred leshezhi otrozhji del se svunaj bolov po snotrajnim prejškanju s' njegovo lego vřed prezej raslozhno s'posnati dá.

§. 246.

Proti konzu drugiga porodniga zhafa so matrne ufta sploh shtiri perste shiroko odperte, otrozhji mehir molí slo noter v' njé, ino ostane tudi svunaj bolov terd ino napét. Tedej pravijo: „Otrozhji mehir je sa pózhiti.“ Per enim tih pervih porodnih bolov bo otrozhji mehir pozhil, per zhemu se vzhafi puhli pozh salfifhi, ino se tifta otrozhja voda, ki se je med glavo ino jajzhnimi mrenami snajdla, islije: timu pravijo: „vodni pozh.“ Ta porodni zhaf se tedaj sazgne s' sazhetim odpiranjom maternih uft, ino per nastopu otrozhjiga mehira, in se nehá s' mehirjovim pozhom. Je sa perpravljane porodnih udov, ker se per tim matrne ufta ino drugi porodni udje rastegnejo, skos raslito vodo ogladijo ino opovsijo, in se sa skos-pufhenje otroka vředijo. Tudi tá porodni zhaf per pervizh porodnih vzhafi prezej dolgo terpi, 8 do 12 ur dolgo, in jim je fkoraj nar teshavnifhi, ker so v' vednih bolezhinah, in ne obzhutijo, da bi porod kaj naprej fhel.

§. 247.

Tretji porodni zhaf (zhaf teka) se sazgne s' zelim odprenjom maternih uft, ino mehirjovim pozhom, in boli, ki sdaj nastopijo, se pravi porodni boli, ali pertifikajozhi boli imenujejo. Ti postanejo, potim ko je porodna skos pozhalni od-tek otrozhje vode kratko polajshanje dobila, mozhnejfhi, hujfhi, stanovitnifhi, ino hitreje eden sa drugim predejo. Zeli shivot je sdaj v' stifki, porodna se sazgne trestí, je perfilena, se vpreti ino sa kaj perjeti, in per vsakim boli sa pertifniti, kar isdelavanje bolov imenujemo. Zel shivot je vrozh, obras ruzdezh, sabuhel (napuhnjen), ozhi leshezhe, glava vneta, ferze ino shila mozhneje bijeta, porodni deli se bolj napihnejo, postanejo mehkeji, ispufhajo

vezh sblese, ino sadnizh se is zeliga telefa vrozhi pot' ispufti.

§. 248.

Otrokova glava nastopi v' sazhetku tretjiga porodniga zhafa v' odperte materne ufta, in zhe tak dalezh naprej pride, da ga materne ufta kakor venez (krona) obdajo, tak pravijo: „Glava stoji v' venzhanju (kronanju)“. Per enim tih pervih bolov potim se materne ufta zhifto sa otrokovo glavo nasaj potegnejo. Glava pride sdaj she globokeje v' medenizhno votlino, glavne kosti se istifhijo ena zhes drugo, zela glava se sdaljsha, in glavna kosha dobi gerbanze, ki savoljo velikiga stiskanja otezhejo, ino na spredi leshezhim deli glave oteklino naredijo, glavna oteklina imenovano, ki je toljko vezha, vezha ko je glava proti medenizhnim proftoru, in huji ko so boli. Med takimi snamenjami se glava pozhafama fkos medenizhno votlino v' medenizhno is-hodifhe tifhi, tako, da na is-hodifhu medenize tikama sa svunajnimi porodnimi deli stoji, ino jo, zhe porodne dele enokoljko v'fak-sebi raspotegnemo, viditi samoremo. Je enkrat tam, tak je tudi tretji porodni zhaf per kraji. Ta se sazhe s' pozhom mehirja, ino se dodela s' perkasanjom glave na medenizhnim is-hodifhu; in terpi, zhe se porodu kaj fosebniga ne vftavlja, pol ure do dveh ur, pa tudi po 3 — 4 ure.

§. 249.

Shterti porodni zhaf (zhaf is-hoda) se sazhe, kdar se glava med framnimi uftnizami sagleda; timu pravijo: „Glava pride v' sareso.“ Boli tiga zhafa se imenujejo preletajozhi, tudi strefajozhi boli; in ti so nar bolj bolezhni, nar daley poostavajo, nar hitreji eden sa drugim pridejo, ino plashnost ino nevolja porodne je zhes filo; se trefe in in terpezhe na zelim shivotu, in vedno jo navspod tifhi, kakor da bi morala k' potrebi iti. Nad glavo, ki se perkashe, se sagleda, kako se per v'fakim boli napre sashene, in ko boli opufti, sopet nekotiko nasaj stopi, fkos kar se framna sklad zhedalje bolj ras-fhiri; kakor hitro se pa enkrat vmed sedno

gerbo, ali nar vezho proftranost framne skladi per-
shene, ne stopi po bolu nizh veliko nasaj. Vho-
dishe matrne noshnize se sdaljsiha, med tim, da
se male framne uftnize v' njo potegnejo; kukoviza
stopi nasaj, in fredno mefo se od napré stopivshe
glave slo rastegne, ino v' okroglini napré shene;
ritno zhrevo se navspred stifka, in njegova odper-
tina se poprek potegne, vés framnih uftniz se po
navadi per pervo-porodnih rasterga, in poslednizh
permoli per enim prav hudim bolu glava skos ras-
shirjeno vhodishe matrne noshnize; to imenujemo:
„Preresa glave.“ Sdaj nastopi krátek pozhitek. Per
prihodnim bolu se pa oblzhzhe vezhi del po strani
safukne, in plezha pridejo v' sareso, ino s' pre-
reso plezh se vezhi del tudi kar hitro otrokov terfh
perkashe, sa kterim she druga otrokova voda in
nekaj kervi pride. Otrok svojo prizhejozhnost skor-
raj vselej skos en glasni krizh, ki vse preleti, na
snanje dá, per kterim je dihanje od kraja she ne
po redi, kmalo se pa popolnoma vrédi. Svesanje
s' popkovim trakom je sdaj nepotrebno, in se toraj
vezhi del odlozhi.

§. 250.

Shterti porodni zhas se sazhe s' sareso glave,
ino se dokonzha s' popolnim is-stopom otroka, in
kratko terpi, ker se sploh v' shtertizi, polovizi ure,
ali k' vezhimu v' dveh urah dokonzha. Porodna
vshiva sdaj fladek pozhitek, ki ji filno dobro dé
(dene), in se prepusti svojimu neisrezhenimu ma-
ternimu veselju. Zhe so dvojzhki, tak nenaftopi
sdaj treblenje streve ali peti porodni zhas, ampak
popré se she drug otrok zhe je lega naturalna, po
ravno takih perkasnih vleshe. Po dokonzhanim
porodu she le boli streve nastopijo. Zhe je she
vezh otrokov sadi, tak pride ravno toljko novih me-
hírjov, po kterih raspoku se otrozi kakor navadno
vleshejo. Sadnizh, kadar so she vsi otrozi poro-
jeni, gredo streve vse vkup prozh.

§. 251.

Peti porodni zhas (zhas streve) se kmalo po
is-stopu otroka sazhe, in se nehá, kdar je vsa

streva prozih, in je od strevnih bolov spremljen. Kmalo po vlegi otroka pokoj, istrudenje ino sa en zhaf prenehanje vsih bolezhin nastopi. S' vlezhenena materniza se potim med framnimi kostmi ino popkom kakor kaka krugla nekaj na desno, velika kakor otrozhja glava, ofhlata. Kmalo pa, ko se vkup-vlezenje (boli) maternize sazhe, se materniza she bolj smanjsa, skos to se materna potiza od maternizhnih sten lozhi, in se s' savihnenimi mrenami, jajzhnimi mrenami ino nekterimi kervnimi grudami skos materne ufta v' medenizhno votlino ino skos is-hodishe poshene, kar se v' naturnim preteki v' shtertizi ali polovizi ure po porodu otroka godi. Sgubi se per tim opravilu sdaj vezh, sdaj manj kervi. Potim se materniza zhisto vkup potegne, in se nad sklenitvo framnih kosti kakor kaka krugla, ko pest velika, ofhlata. Strevni boli niso ravno bolezhni, in per mladih, mozhnih ino pervizh porodnih preje nastopijo, kakor per slabih shenskih, in takih, ki so she vezhkrat porodile. Kdar je streva odshla, je porod sa vsim dokonzhán.

Peta Postava.

Od otrokoviga hoda skos medenizo s' glavo naprej.

§. 152.

Otrok samore le tazhaf skos medenizo priti, zhe po dolgim v' maternizi leshi, ino tako s' sgor-nim ali spodnim delom shivota porod nastopi.

§. 153.

Nastopi otrok s' sgor-nim delom svojiga trupla porod, tak je glava ali obras napre gredezhi del. Zhe je pervo, tak se porod imenuje glavni porod, zhe je drugo, obrasni porod. Glavni porodi so po tim takim trojni:

1) Satelnikovi porodi, zhe mala mezhava bliso maternih uft leshi;

2) témenovi porodi, zhe se velika mezhava v' maternih uftih snajde; ali

3) obrasni porodi, zhe obras predi leshi. Zhe pa otrok s' svojim spodnim konzom porod nastopi, tak napréj leshi ali rit, ali kolena, ali noge, ino po tim se porodi imenujejo ritni, nogni ali kolenini porodi.

Zhe se pa kak drugi del godniga otroka naprej na materne ufta vftavi, tak porod nemore préje istezhi, da se otrokova lega fkos umetno pomozh spremení.

§. 254.

Tukaj hozhemo le otrokov hod fkos medenizo s' glavo naprej spregledati. Kako se otrok s' naprej gredozhim obrasom, ritjo, koleni ino nogami fkos medenizo poshene, bomo k' vezhi saftopnosti she le ondi popifali, kjer se bo kasalo, kaj je per takih porodih opraviti.

§. 255.

Zhe glava otroka predi leshi, kar se med sto porodi shest ino devedefetkrat sgodi, tak najdemo nar vezhkrat sadno stran glave ali satelnik proti predni medenizhni steni obernjen; in satelnik stoji sato v' hodu fkos medenizo smeraj nar nishje; se toraj per prejiskanju nar leshej ofhlata. Zhe je porod tak, ga imenujemo satelnikov porod. Redkeje najdemo predni del glave (tème) proti predni medenizhni steni obernjen, tako, da se per prejiskanju ta del nar leshej in nar raslozhnej ofhlata dá. Zhe je tako, tak imenujemo ta porod spredno-glavni porod (temenov porod).

§. 256.

Po vsakim tih dveh porodov stopi glava v' dveh raslozhnih legah v' medenizo, tako, da se sa vsm fhtiri glavne lége pergodijo.

§. 257.

Perva satelnikova lega. Per nastopu glave v' medenizhno vhodishe je satelnik proti levi ponvi,

ino témen proti desni sklenitvi svéte kosti obernjen. Per tim stoji satelnik nekaj globokeje, kakor zhelo. Stopi tedaj glava s' svojim ravnim premernikom v' prvi poštranški premernik medenizhniga vhodisfa. Zhe stopi glava globokeje v' medenizhno votlino, tak se obrazha satelnik smeraj bolj navspred, tako da v' fredu male medenizhne votline v' okoljzi leve jajzhnate luknje stoji, in s'he le tedaj, kdar je bila glava doli do medenizhniga is-hodisfa dognana, se oberne glava ravno navspred, in zhelo proti isvotlenju svete kosti, tako, da ravni premernik glave v' ravni premernik medenizhniga is-hodisfa stopi, vender s'he pa tudi med prereso glave satelnik na levo obernjen ostane.

§. 258.

Mala ali sadna mezhava se per toj prvi satelnikovi légi v' pervim ino drugim porodnim zhasu v' okoljzi leviga sklepa ponve ofhlata; zhe je pa glava v' medenizhno votlino sderzhala, tak jo najdemo v' okoljzi leve jajzhnate luknje: in zhe je glava noter do medenizhniga is-hodisfa pershla, tak stoji mala mezhava vezhi del pod navsdol gredozho vejo leve framne kosti, vzhafi tudi v' fredu pod framnim obokom. Velika mezhava se per toj legi vezhi del ne da dosezhi, ker silno visoko in dalezh navsad stoji.

§. 259.

Herbet otroka, ki je s'he v' medenizi, je per toj légi proti levi spredni trebuhovi strani porodne, perfa ino trebuh otroka so pa nasvad ino na desno obernjene; rit ino noge pa leshijo v' maternim dnu nekaj na desno.

§. 260.

Zhe se tedaj glava otroka is medenizhniga is-hodisfa poshene, tak se satelnik na framni obok vpre, per daljimu napré-teku poroda kolena od persf odstopijo, ino zhelo no obras derzhita zhes sredno mefo naprej, tak da glava per svojim is-hodu is medenize kakor pol oboka (loka) popishe, ali po poti pelavne zherte (medenizhne ofi) naprej pride.

§. 261.

Ker glava s' svojim ravnim premernikom v' ravnim premerniku medenizhniga is-hodifha naprej stopi, tak je oblizhje otroka v' sazhetku proti frednim mesu obernjeno. Plezha pa, ki v' medenizhni votlini v' poprezhnim premerniku stojijo, se per daljim derzhanju tak dolgo safukujejo, da v' ravni premernik pridejo, tako, da pride desno plezhe navspred, levo pa navsad, fkos kaj oblizhje otroka proti desnemu bedru porodne obernjeno postane. Tisto plezhe, ki stoji navspred, se per daljim derzhanju otroka pod framni obok vpre, ino sadno se suzhe zhes sveto kost ino fredno meso naprej. Drugi shivot pride potim navadno bres daljiga sukanja naglo naprej.

§. 262.

Druga satilnikova lega. Per nastopu glave v' medenizhno vhodifhe je obernjen satilnik proti desni ponvi, témen pa proti levi fklenitvi svete kosti, per zhim sopet satilnik nekoljko nishje ko zhelo stoji. Glava tukaj stopi s' svojim ravnim premernikom v' drugi postranski premernik medenizhniga vhodifha. Per daljim derzhanju glave se pa satilnik ravno tak oberne, kakor per prvi satilnikovi legi, namrezh, pozhafama navspred, tako, da se per medenizhnim is-hodu ali v' fredi pod framnim obokom, ali pa nekaj na desno obernjen snajde.

§. 263.

Mala mezhava je per tej satilnikovi legi od kraja v' okoljzi desniga fklepa ponve, per globokeji legi glave na desni jajzhnati luknji, ino per njenim is-stopu pod navspod gredezho vejo desne framne kosti, redkeje v' fredi pod framnim obokom ofhlatati. Velika mezhava se tudi v' tej legi, ker pre visoko ino prevezh sadi stoji, ne da lahko dosezhi.

§. 264.

Herbet otroka je navspred ino na desno obernjen, persa ino trebuh pa navsad ino na levo, ino rit s' nogami lesi na levi strani materniga dna.

§. 265.

Is-stop otroka se tukaj zhiſto tako godi, kakor per prvi ſatlnikovi legi, le da levo plezhe pod framni obok pride, deſno pa na fredno meſo, ino obras ſe oberne po sderzhanju glave proti levi bedri porodne.

§. 266.

Te dve ſatlnikove lege ſtorita nar boljši pretek poroda, ne tako dobre ſta pa dve témenove, ki sdaj naſtopita.

§. 267.

Perva témenova lega. Per naſtopu glave v' medenizhno vhodilhe je zhelo proti levi ponvi obernjeno, ſatelnik pa proti deſni ſklembi ſvete koſti; v' daljim teku poroda ſe zhelo zhedalje bolj navſpred obrazha, tako, da na is-hodilhu medenize ſkoraj v' fredo pod framni obok pride, ſe tam vpre, in da ſatlnik potim nad iſvotlenje ſvete koſti ino nad fredno meſo pride. Po glavni vlegi ſe oberne oblizhje proti levimu bedru porodne, in levo plezhe ſe navſpred, deſno pa navſad ſaverti.

§. 268.

Velika mezhava ſe v' ſazhetku poroda v' okoljzi leviga ſklepa ponve raſlozhno ofhlata, tudi do male mezhave ſe v' tej legi vzhafi, deſi ravno teſhavno v' okoljzi deſne ſklembi ſvete koſti doſeſhe. Per globokeji legi glave najdemo veliko mezhavo na levi jajzhnati luknji, in per is-stopu pod navſpod gredezho vejo leve framne koſti. Obras ino trebuh otroka, ki je ſhe v' maternizi, ſta navſpred ino na levo, herbet ino rit pa navſad ino na deſno obernjena. Tudi tukaj ſe v'grosne ſatlnik nekaj globokeje, ino zheluſti ſhe boſj bliſo perſ pridejo; zhe ſe tedaj glava ſkos porodne bole ſhe globokeje v' medenizo poſhene, tak ſe ſatlnik tako dolgo proti iſvotlini ſvete koſti obrazha, dokler zhelo, ki ſe ſpredi od leve na deſno meſi, v' krlini obok pride.

§. 269.

Druga temenova lega. V' sazhetku je téme (zhelo) proti defni ponvi obernjeno, satilnik pa proti levi sklembi svete kosti. Posneje se zhelo zbedalje bolj navspred obrazha, tako, da na ishodishu medenize, fkoraj v' fredo pod framni bok pride, ino tako, kakor v' pervi temenovi legi istopi. Po vlesheni glavi se oberne obras proti defnimu bedru porodne, in defno plezhe pride pod framni bok (obok), levo pa na fredno meso.

§. 270.

Velika mezhava se od kraja poroda na defnim sklepu ponve ofhlata, do male mezhave se pa teshje pride, ino stoji v' okoljzi leviga fklepanja svete kosti. Kadar glava globokeje derkne, najdemo veliko mezhavo v' okoljzi defne jajzhnate ljuknje; in per is-ftopu pod navsdol gredozho vejo defne framne kosti. Obras ino trebuh otroka, ki je she v' maternizi, sta na defno, herbet ino rit pa na levo obernjena.

§. 271.

Per temenovih legah gre porod sploh bolj pozhasi ino bolj teshavno naprej, ker se, zhe temen naprej pride, glavne kosti ne istifhijo tak dobro ena verh druge, kakor zhe satilnik pride naprej, ker shirje zhelo ne vftopi tak dobro v' isvotlino, kakor bolj vosek satilnik, in ker satilnik per temenovih legah veliko teshje zhes fredno meso pride, satorej se mora fredno meso savoljo vezhe nevarnosti vterganja posebno dobro podpreti.

§. 272.

Samorejo se tudi vzhafi temenove lege v' satilnikove lege preverzhi, zhe se namrezh zhelo, namesto da bi se od leviga ali defniga sklepa ponve navspred obernilo, navsad proti levi ali defni sklembi svete kosti oberne. Spremeni se v' tej permeri pervi temenova lega v' drugo satelnikovo lego, in druga temenova lega v' prvo satilnikovo lego.

§. 273.

Zhe premislino otrokov hod skos medenizo, prav kakor gré, tak najdemo, da se glava od svojiga vhoda v' medenizo noter do svojiga is-hoda vedno po malim safukuje, in to sato, ker si natura persadeva, glavo smeraj v' proftornišhi premernik medenize spraviti. Sagledamo dalej, da otrok ne pride po ravnim potu is medenize naprej, ampak to se sgodi po vpognjeni zherti ali po poti medenizhne ofi.

Šesta Postava.

Od sadershanja porodne pomozhnize ob naturnim porodu.

§. 274.

Pomozh, ki se tukaj podeli, obstoji le v' tim, da se per porodnim opravilu snashnost ino polajfhanje ofkerbi, imá namen, hudih nakluzhb prevarvati, in tak mater ino otroka pred nevarnostjo okovariti.

§. 275.

Porodi, ki so zhišto ino sa vřim po redi, se fami od seb' skos naturne mozhi iskonzhajo; porodna pomozhniza nima sraven drujiga opravka, ko naturo v' njenim persadevanju podpirati, in vmes pertiskajozhe shkodljivosti med porodom odpravljati. Porodna pomozhniza torej nima po otroka iti, in ga na svetlo filiti, ampak ga le sprejeti. Varje se torej naj, vezh storiti hteti, kakor je potrebno, in naj se ne da ne skos prořhnje ne skos toshovanje porodne k' presarani ali narobni pomozhi sapeljati.

§. 276.

Pomozh, ktero porodna pomozhniza porodni shenski prav sa prav podeliti imá, obstoji v' tim, da porodno podvuzhi, kak se imá v' porodu nositi,

da porod, kar je mogoče, polajšha, in 'da vso nevarnost od matere ino otroka vftavljati ishe.

§. 277.

Porodna pomozhniza mora dobro presoditi snati, ali ino kdaj je njena pomozh per porodu potrebna, da jo po pravi redi mirno ino s' pravim premislenjom podeliti samore. To, kar pomozhniza po svojim nar. boljim vedenju ino snanju sa potrebno dershi, naj ferzhno ftori, in naj se ne pufti skos dostikrat negodno svetvanje tak imenitnih svedenih shen, ali vse preskerbnih shlahtifhkih ljudi v' svojim opravi-
 lulu motiti, ali sapeljati, da bi porodni kaj svetvala, kar se ni v' sholi vuzhila, in s' zhimur bi mater ino otroka na nize spravila. Porodna pomozhniza naj ne misli, da se mora per nastopu svoje flushbe skos vdajavnost (persaneflivost) ljudem perkupiti; skos ferzhnost, refnost ino varno rasumnost v' svojih opraviilih bo smeraj prej svoj namen dosegla, in si savupanje porodnih perdobila.

§. 278.

Zhe bo porodna pomozhniza, naj bo po dne ali po nozhi, k' kaki porodni poklizana, tak naj hitro vsemi vse tisto orodje ino perpomozhke, s' sebo, ki so per vsakim porodu potrebni, da bo samogla vselej nar hitrejo ino nar boljsho pomozh podeliti; mora tedaj vselej te le rezhi s' sebo vseti:

1) Kofitrafto derfklo (zinafto klistirshprizeljzo) sa odrashene s' košteno zevko.

2) Majhno kofitrafto derfklo sa otroke, ki samore skos savertanje (sahrajfanje) materne zevi sa materno derfklo, in v' sili tudi sa kerst otroka v' maternim telefi napravljena biti.

3) Shkarje, rayne ali nekoliko vflozhene sa odresanje popkoviga traka, ki morajo pa na konzeh namesto shpizhaste, vokrogljene biti.

4) Vezh trakzov, ene zherte shirokih, ino shtertizo prazha (lahta, vatla), nar bolj je, zhe so tkani, sa prevesanje popkoviga traka; niti ali shpagovna pa niso sa to, ker bi snali popkov trak presati.

5) Eno shenſko pipizo, imenovano katéter.

6) Dve okolj dveh prazhov dolge tkane ali spletene obrazhne sanjke, ki na enim konzu uho imeti moreta, da se drugi konez ſkos vdéne.

7) Vmivno gobo sa vmivati ino zhediti mater ino otroka.

8) Ene koſze gobe sa ogenj, da se kri vſtavi, ki tezhe is raſterganih poſodov popkoviga traka ali zhe vosli kervnih ſhilj pezhijo.

9) Eno mehko kertazho, ali koſez ſlanéla.

10) Tudi je dobro, zhe porodna pomožniza v' dobro sataknjenih ſteklenizah (glashkih) nekaj ſalmiakovza, jelenovza, hoſmanovza, dobriga vinſki-ga ozeta (jeſiha) sa sbrihtanje s' ſebó imá; potim malo ſteklenizo ſladkovza (zimetovza), nekaj gomiljz, melife, mete, albeſha i. t. d.

Te rezhi mora porodna pomožniza v' kaki majhini ſhkrinzi smeraj ſkup imeti, ino gledati, da ni obena popazhena, da ji ne bo treba jih ſhe le okolj ſkati, kdar jo kdo poklizhe. Tudi mora porodna pomožniza, kdar se pred ſpanjom raſſpravlja, vſo oblazhilo, po lepi redi vkup ſloſhiti, da ga tudi v' temi na enkrat najde, in kar berſh odriniti ſamore, zhe kdo po nozhi njeno pomožh iſhe.

§. 279.

Zhe se porodna pomožniza k' noſezhi poklizhe, tak naj iſhe, kakor hitro do nje pride, vſe nepotrebne ludi, vender ſpodobno, is hiſhe iſpraviti, raſen dveh ſhenſk, ktere ſi sa ſtreshbo obdershi, in ktere ſi porodniza ſama iſbrati ſna; tudi naj gleda, da, ko bi kakſhna ſhival, ali kakſhna prevezh diſhezha rezh, kakor zvetlize (roſhe) i. t. d., in vſe rezhi, ki proſtor v' porodni hiſhi jemljejo, iſpot pridejo. ſkerbeti mora, da hiſha nebo pretopla ali premersla, da tudi ne bo mokrotna, ino da imá ſdravi zhifti srak (luſt). Okna ſe morajo, ſoſebno, zhe ſo proti zefi ali potu, obveſiti. Potim naj vkaſhe, da bo mersle ino tople vode toljko perpravljene, koljkor nje je treba, tudi zhiftiga olja ali maſla sa perſte namasati, sa pokrepzhanje pa nekaj vina ino ózeta.

§. 280.

Med tim perpravljanjom naj ishe porodna pomozhniza isprafhati, ali se je porod she sazhel, kak dolgo she terpi, ino kak dalezh je she prishel, jeli so pravi, alj pa le nepravi boli poleg, jeli se je porodna v' noshenju dobro pozhutila, ali pa snabiti kakfhne teshave ali bolesni terpela; alj je tudi israjtala, in zhe ni tako, kaj bi bilo presarani porod perpeljalo, jeli je she le pervizh na porodu, ali je she vezhkrat bila; in zhe je she vezhkrat bila, kako so se porodi isnosili, ali ni nizh v' mes' perfhlo, kar bi ne bilo po redi; in kako ji je v' otrozhji posteli fhlo. Pervizh porodnim se mora potim eno koljko tek poroda raspovedati, da se ne bodo zhes kaj neprevideniga v' strafhile.

§. 281.

Po vsim tim se porodna svunaj ino snotraj prejshhe, in gledati je per tim opravili nar bolj, kak visok in kakfhin je trebuh odsvunaj, kako leshi materniza, in kak se medenizhine kosti fklepajo, kakfhna je materna noshniza, kakfhnen materni vrat, ino kakfhne so materne ufta, kdaj je porod nastopil, kakó spredi leshezhi otrozhji deli les'hijo, in kako zeli otrok les'hi.

§. 282.

Se je porodna pomozhniza preprizhala, da se je porod v' resnizi sazhel, in se snajde porodna she v' pervim porodnim zhasu, tak se ji kar hitro drifkla (kliftira) da, narejena is mlazhne vode ino ene ali dveh shliz olja. Skos to se ritno zhreyo isprasni, medenizhna votlina isdaljsha; porodni se ftrah odvsame, da bi per porodu blato famo od se od nje fhlo; in zhe tudi blata ni v' zhrevesu, tak pa drifltanje omehzhi in k' porodu silno pomaga. Tudi se mora porodna opomniti, da naj szavno vodo ispufti, in ko bi kje otrozhja glava prevezh na szavno zev tishala, da bi se sa volje tiga voda ispuftiti ne mogla, tak se mora otrozhja glava s' dvema perstoma, med tim, da porodniza na herbtu les'hi, enokoljko kvifhko vsdigniti; in zhe she to

ne pomaga, tak se mora svavniza s' katetrom ispuftiti.

§. 283.

Porodna mora vse stikavne ino pretetne oblazhila ispot djati, kakor prevesavnike, terdno savesane luknje, podvесе, vratne robze, in jih mora samenjati s' lehkimi, proftranimi ino toplimi oblazhili. Lafje se razsheshejo, rahlo spletejo ino s' mehko avbizo pokrijejo. Je porodna s' voslami kervnih shil na bedrih ali nogah obdana, ki raspohiti hozhejo, tak se s' povijom nekoljko terdno ovijejo.

§. 284.

Porodna pomozhniza naj fkerbi, med tim sa potrebno pertnino, sa postelo sa mater ino otroka, kterih bo med porodom treba; kakor sa eno snashno frajzo (robazho), sa ene rjuhe (pertize, plahte), rozhnike (Sandtuch) i. t. d., ki pa nesmejo she le isperila priti; tudi si naj isbere perpravno posodo sa otroka kopati (kodunjze); in zhe previdi, da bo porod she v' nozh terpel: tak naj fkerbi sa potrebno shtevilo svezhave.

§. 285.

V' pervim porodnim zhasu se naj porodna po svoji volji sprehaja, sedi ali leshi, k' legi jo pa ja ne filiti, ker drugazhi porodne, zhe porod pre dolgo terpi, savoljo dolgiga leshanja nevoljne postanejo, dete veliko poprej perzhakujejo, in tako perloshnost dobijo, she sdaj bole (popadke) isdelavati, potim pa na zhas, v' kterim porodne okolj hoditi smejo, toljko neporajtajo.

§. 286.

Zhe hozhe porodna she kaj vshiti, tak se ji smejo le lahke jedi, kakor redke polivke (juhe, shupe), kuhani sad i. t. d. dovoliti. Sa pijazho je nar bolji voda, vzhafi voda s' mlekom, limonovi sok, malovni sok i. t. d. s' vodo smeshan, in sa bolj flabe porodnize tudi voda s' nekoljko vinom. Narbolj se pa ima sdershati vsih jedi ino pijazh,

ki prevezh grejejo, fofebno shganja, fliyovze ali mozhniga kaféta (kakor je na kmetih fhe kjer bodi fhega); v' pervim porodnim zhafu fe pred timi rezhmi ne more sadofiti fvariti, ker fe fkos te rezhi filno lahko mozhni kervotoki, fmert otroka ino hude okolifhine sa porodnizo nakluzhiti samogo. Tudi fe obeno sdravilo, ki greje, in fe po flabi fhegi bres sdravnikoviga vkasila porodnim davlje, da bi poprej porodile, k' temu oberniti nefmé.

§. 287.

Se je porodna pomozhniza po enim ino drugim prejkkanju preprizhala, da je drugi porodni zhaf bliso, ali da fo fe materne ufita sdaljfhafe, ino otrozhji mehir naftopil, tak fe mora, zhe fe fhe ni sgodilo, poftelj sa porod perpraviti.

§. 288.

Vezh vftavk je she na porod perporozhalo. Alj, ftati prevezh prime, in je nevarno, doli pozhinjati, je gerdo ino nefnashno, po konzi fedeti sdaljfha porod, in je tudi nevarno, klezhati in fe ob roke ali lakti vpreti, fe ne da dolgo preftati, in porod bi tud pre pozhafi naprej fhel. Nar boljfha in nar varnifhi lega med porodom je na herbtu, vzhafi tudi na strani. Na herbtu leshati fe naj perporozhi she tudi v' enim poprejfhnih porodnih zhafov, zhe trebuch kaj zhes vifi, ravno tako fe per v' nagnenju materniga dna na eno stran naj leshi na nafprotno stran.

§. 289.

Defi ravno porodna na vfakim mefti roditi samore, tak fe to vender sgodi varnifhi ino leshje na pofteli, nalafh sa porod perpravljani. Laftnosti, ktere dobra porodna poftelja imeti mora, fo te le:

1) Mora biti taka, da porodna na nji lahko terdno, na pol leshi, da samore per bolu noge vpreti, in dobro poprijeti, po vfakim bolu pa fi odehniti ino pozhiti.

2) Ne fmé isderzhanja otroka vftavljati, ampak mu k' timu perpomozhi.

3) Mora taka biti, da se k' prevarvanju nevarnosti potrebna pomozh lahko podeli.

§. 290.

Nar navadnisthi to sa porod porodni stoli, ali porodne postele; boljsha je pa smeraj postel. Da bo postel sa porod bolj perpravna, je dobro, jo bolj v' frede hifhe pomakniti, da se lahko okolj ino okolj nje gré; zhe se pa to ne da, tak moreta faj defna stran in pa snoshje postele prosto stati. V' postel se poloshi flamniza, po nje vajshenza is konjske shinje, zhe pa vajshenze ni, tak se pa she druga flamniza na pervo poloshi, v' kateri sna tudi resanza sahita biti; pernate postele pa nifo sa to. Ondi, kam ima rit priti, se poloshi povosheno platno ali ufnje; zhe ga pa ni, kol stariga platna vezh gibé, in zhes vse to se pregerne pertizh, kateriga freda se fopet she pokrije s' drugim pertizhom, kjé sheft ali ofem gibé sloshenim. Ondi, kjer krish porodnize pride, se okrogel vs glavnik (polshter) poloshi, tudi glava ino herbet porodne se s' potrebnimi vs glavniki podpre, in sizer tako, da porodna od kraja sizer napol fedi, proti konzu poroda se pa spet nekaj vs glavnikov odvsame. Na oba postelna stebriza v' snoshji se en rozhnik ofuzhe, da je porodni per sdelavanju bolov sa poprijetje, noge pa samore v' snoshje vpirati; in ko bi ne mogla do njega dosezhi, se pa majhino podnogalo (pruzhiza) vpredi dene, in s' zhim pokrije. Odeja, s' ktero se porodna odéne, naj bo fredno topla, in pa ne teshka.

§. 291.

Takshno leshifhe je bolje, ko vfako drugo, sato, ker ni treba po porodu shenško v' drugo postel spravljati, ampak se ta postela skos varno odjemavanje vs glavnikov, nepotrebnih podlog ino vfiga, kar je pod njo mokro, ino skos poddevanje vezh gibé slosheniga ino pregretiga perta lahko v' otrozhjo postel predela; tudi sato, ker se povsod, hitro ino bres vfiga strofhka (kofhtanja) napraviti da; ker se porodna ne prehladi tako lahko; ker se pred njo porodna ne prestrafhi; ker na njoj vse, tudi

nar slabše shenske poroditi samorejo; in ker se zelo lahko v' poprezhno postel predela, ko bi to savoljo umetniga perpravila sa porod bilo potrebno.

§. 292.

Porodni stol je she fizer tam pa tam v' navadi v' domifhljenju, da se v' njem leshej in hitreje poroditi da; alj to je vun ino vun prasno. Nasprot je porodni stol skoraj vsaki porodni neprileshen, ino ima nekaj strahfniga v' sebi sa firotu, njegova raba (nuzanije, shpoganje) velikokrat shkodljivo prehlajenje, kervotoke, prepad materne neshnize ino maternize, savihanje maternize, preterganje fredniga mesa, in zhe porodna pomozhniza ni prav slo pasna, she dosti drusih nevarnost sa mater ino otroka s' sebo pernese. Je torej dolshnost porodne pomozhnize porodne, ki bi she porodni stol rajshi imele, podvuzhiti, in zhe je mogozhe, skerbeti, da bodo vse porodne v' posteli rodile.

§. 293.

Porodna se ima she le potim v' porodno leshe-she spraviti, zhe je otrozhji mehír sa pozhiti, ali drugi porodni zha k' konzu gré. Slabe, bolehe ino pa take shenske, ki imajo prostrano medenizo, in per kterih se je prehitriga poroda bati, se she morajo v' sazhetku drugiga porodniga zhafa vlezhi; nasprot se pa shenskam, ki imajo pre tesno medenizo, ino takim, per kterih porod pozhafi naprej gré, she tudi potim smé perpuftiti, se sprehajati, ko je she mehír pozhil.

§. 294.

Prav shkodljivo je, she v' drugim porodnim zhafu porodni perpuftiti, da bi popadke isdelavala, ker to pred popolnim odpertju maternih ust nizhefar nepomaga. Lehko se pa skos presarano per-tifkanje permeri, da mehír presarano pozhi, in da skos to porod prepozhasen ino bolj teshaven postane; da porodniza pre hitro ob potrebno pomozh pride, tako da posnejih bolov vezh podpirati nemore; in ker se materniza prevezh vpéha, tak tudi po porodu streve dolgo ni, lahko pa hudi kervotoki perderejo.

§. 295.

Drugi porodni zhaš vezhkrat dolgo terpi, popadki so silno bolezihi; in same porodne vezhkrat ne mogo sposnati, da bi porod kaj naprej shel. Postanejo tedaj nevolne, in vedno popraščujejo, ali bo she dolgo tako, in kdaj bodo enkrat otroka vidile? Naj se varje porodna pomozhniza, ji na to na ravnost odgovoriti, ker se lahko tudi per nar vezhi ras-snanosti od dodelanja porodoviga lajhamo (vkanimo); porodna bi le nepokojna postala; vse savupanje do pomozhnize sgubi, zhe se porod dalje vlezhe, kakor je bilo rezheno. Zhe pomozhniza previdi, da se bo porod dolgo vlekel, tak je nar bolje, to porodnizi povedati, jo pa tudi stim tolashiti, da pozhafni porod smeraj bolj nastopke ima, kakor pa hiter, da hitri porodi niso vselaj frezhni, ampak dostokrat s' velikimi nevarnostimi sa mater ino otroka sklenjeni.

§. 296.

V' porodni hifhi ne smé, ne sama porodna pomozhniza, ne njene streshazhke pergodbe od teshkih porodov perpovedovati, ker bi se skos to porodniza splashila, in tudi od svojiga poroda nar hujsho perzhakovala. Nasprot mora porodna pomozhniza gledati, da s' pametnimi besedami porodnizi vso bojezhnost odvsame; gledati, da ji serze da, ino savupanje frezhniga is-teka v'nji vterdi.

§. 297.

So boli hudi, ino pridejo hitro eden sa drugim, tak mora porodna pomozhniza vezhkrat, pa vselaj, kdar bolj prehenja, snotraj prejiskati, da se od teka poroda preprizha, mora pa gledati, da se rahlo dotika, da kje otrozhjiga mehinja presarano ne preterga. Prevezh prejiskovati je pa shkodljivo, ker se prevezh shlese is maternic noshnize spravi, tako, da je potim vrozha, suha ino bolezhha.

§. 298.

Kadar se drugi zhaš poroda iskonzhava, tak she porodna pomozhniza enkrat naj spregleda, ko

bi kjé kake rezhí per rokah ne bilo, ktere ji je med porodom ali po porodu treba, da ne pride potim v' fitnobo, kdár she vezh od porodne ne sméje. Je otrozhji mehir she sa raspozniti, tak naj porodni v'kashe, da se bo vlegla, in ji naj mehék pert ali pa veliko v' toplo vodo namozheno ino potim spét oshmito gobo na porodne dele poloshi, da bo voda noter ostala, kdár mehir pokne. Tudi mora pomozhniza dobro gledati, kakshna voda pertezhe, in koljko je kaj je. Slo shkodljiva je shéga, ki je she kjer bodi, s' nohtmi ali s' kako drugo shpizhaftjo rezhjo mehir raszhesniti, in tako po fili vodo ispuftiti. To se nikak ne smé sgoditi; sakaj zhe otrozhja voda prevred istezhe, bodo porodni deli sopet fuhi, pré ko bo otrok skos. Porod skos to ne bo le kar filno bolezh, ampak bo tudi bolj samudén. Prepufti se naj torej naturi, mehirjovo mreno predreti.

§. 299.

V' tretjim porodnim zhafi mora porodna pomozhniza na tanko preiskati, da prav své, alj v' refnizi glava navspred lesli, zhe ni kak drugi del poleg, in v' kaki legi je proti medenizi. Hitro po mehirjovim pozhu se to nar leshje sposna, ker se s' konz perstov lahko odkrita glaviza dofeshe, ko she ni globoko v' malo medenizo sderzhala, tako she niso glavne kosti ena verh druge stopile, se she ni obena glavna otekljina storila, in se toraj shivi ino mezhave nar raslozhnishi ofhlatati dajo. Slo, ino prav slo je gledati treba, da porodna pomozhnizi ta zhafek s' prejiskanjom ne samudi, ker bi drugazhi lahko v' dvomu ostala, kako otrok lesli; is zhefar pa dosti velike nevarnosti sa mater ino otroka ishajati samoge.

§. 300.

Zhe luknja, ki je na jajzhnih mrenah, ni toljka, da bi se otrozhja voda skos is-tezhi samogla, se mora nekoliko prostranishi natergati, da se ne bodo mrene pred glavo naprej istishale, in da se streva prevred neodlozhi. Se je tedaj porodna pomozhniza preprizhala, da imá glava naturno lego, naj prepufti porod naturnim mozhém, in se naj sdersli

prevelikiga prejškanja. Sofebno fhkodljivo je ras-
tegovanje mehkih porodnih delov, ki ga nespametne
babe is tiga namena sazhnejo, da bi porodni deli
bili bolj prostrani, in da bi otrok leshje fkos mo-
gel. Skos to se pa le nepotrebne bolezhine delajo,
otok, ranjenje, prifad na porodne dele perpelja,
in sderzhanje otroka isteshi.

§. 301.

Boli, ki po raspozhu mehirja in po popolnim
odpertju maternih ušt hujshi nastopijo, se snajo,
zhe porodnizo opomina, rahlo isdeljavati. Porodna
poprime s' obema rokama rozhnike, ki so na fhpa-
petovih šteberzih v' snoshji vterdeni (ali zhe jih
ni, postelne strani ali streshavke), ópre noge v'
snoshje, vpogne sgorni shivot nekaj navspred,
glavo proti persam, sadershi sapo, ino pertifhi per
vsakim bolu rahlo navdol, kakor da bi k' sadni
potrebi hotla. Kakor hitro popadek prenehá, mora
tudi porodna delati prenehati, in si do drugiga po-
padka nove mozhi nabirati, sploh ne smé iskati,
da bi fkos preveliko filenje porod prehitrila; sakaj
enkrat she to nizh nepomaga, dalej bi se pa streva
lahko prevred odtergala, in bi se lahko kervotoki,
maternizhni prifad no tudi lahko rafterganje mater-
nize dopeljalo. Ravne te fhkode snajo tisto sadeti,
ki se v' porodu nevoljno fem ter tje po posteli pre-
metuje, ali prevezh jezhi.

§. 302.

V' tretjim porodnim zhafi vezhkrat porodnizo
tako hudo vije, da se ji sdi, da bi ne bilo sapre-
nesti, to pride od velikiga pertifkanja, s' katerim
otrozhja glava na zhutne shile svete kosti doli tifhi.
Te bolezhine se dajo slo slajshati, zhe se prezej
debel vsglavnik, ki se prav pertifne, pod njenin
krish poloshi; ali, zhe po strani leshi, tak ji naj
ena streshavka med stifikavnim bolom roko pod
krish podloshi. Hudo uvijanje po bedrih ino na
mezhi, ktero porodne vezhkrat s' tim na snanje
dajo, da pravijo: „Popadki so mi v' noge safhli,“
pride od pertifkanja glave na bederne zhutnize,
in se polajsha, zhe se ondi, kjer boli, fem ter tje
pertifka ino rible (gládi).

§. 303.

Pridejo popadki prav pozhafno, tak jih sna pomozhniza fkos rahlo ribanje materniga dna obuditi ino pomnoshiti. Vsih drugih perpomozhkov, ki grejejo, ino od kterih pravijo, da porod perganjajo, kakor vina, shganja, flivovize, se mora porodna pomozhniza fkerbno varvati, ker vezhi del fhkodijo. Sadnizh se v' tim porodnim zhafi fkos prejiskanje fhe mora svediti, ali gré otrok po redi naprej, ali se je kaka glavna otekljina naredila, ino ali se glava po redi safukuje.

§. 304.

V' fhtertim porodnim zhafu se fhe le delo pomozhnize prav sa prav sazgne, ker sdaj nima kar le svetvati ino gledati, kakor v' unih dosdajfhnih porodnih zhafih, ampak tudi serzhno k' delu sezhi. Nar imenitnifhi, kar ima porodna pomozhniza v' tim zhafu opraviti; je:

1) Skerb, da se fredno mefo per porodu ne preterga;

2) ispravljanje ino fprijetje otroka, vse po redi, ino

3) lozhenje otroka od matere.

§. 305.

Vidi v' fhtertim porodnim zhafu porodna pomozhniza, da glava hitro nastopa, tak naj opomina porodno, da nima vezh popadkov isdelavati, ampak da naj nasprot pertiskanje poroda, kar se da, sadershava, ker bi se per hitri preresi glave lahko mehki porodni deli natergali.

§. 306.

V' tim porodnim zhafu se porodnim vezhkrat sdi, da fo k' potrebi opominjane, ali to ni obeno tifhanje k' potrebi, ampak pride le is tiga, ker otrozhja glava slo v' ritno zhrevo tifhi. To se mora porodnim povedati, in jih nikak ne smé k' potrebi fpuftiti; enkrat bi se saftonjn napinjala, snal bi pa tudi per enim hudim popadku otrok vun derkniti, in febe no mater hudo poshkodvati.

§. 307.

Prav potrebno je v' shtertim porodnim zhafi porodni pomozhnizi gledati ino sferbeti, da se fredno meso dobro podstavlja, drugazhi bi se snalo med prereso otroka vtergati. K' timu je nar poprej potreba, da se porodni prava lega da. Nepotrebni vsglavniki se ji spod glave ino ispod herbta vsamejo, tak, da porodna s' sgornim shivotom le kake betvize vishje, ko s' spodnim leshi; bedre se pa vender dalej narasen ne rasproftijo, kakor toljko, da is-hodu otroka niso napotu. Sredno meso se pa she ne podpira, kdar se glava ismed framnih uftniz perkashe, ampak she le potim, zhe pod framni obok stopi, in med popadkom fredno meso ras-steguje, ino ga istifhati shuga. In sdaj se porodni pre mozhno isdelavanje popadkov na ravnoft prepovedati mora.

§. 308.

Podlaganje fredniga mesa se she fizer s' golo roko da sgoditi, boljshi je pa, zhe se roka s' kakim mehkim platnom ali zoto ovije ali pokrije (ktera se s' fuho prenovi [premenja], kadar je mokra). To pokritje je sato bolje, ker (bres da bi roki pozhutek odvselo):

- 1) Roko prevarje, da se ne ogerdi;
- 2) bolj povfod zhes zelo lego fredno meso podpre.

§. 309.

Kakor hitro glava, ki vun tifhi, fredno meso na okroglo raspinjati, in napetiga vun tifhati sazhe, mora porodna pomozhniza kar hitro fredno meso tako le podpirati: Zhe stoji ali sedi na defni strani porodne postele, tak naj tud s' defnizo fredno meso podpre; zhe le pa na levi, tak pa s' levizo; in naj ali she golo roko, ali (kar je boljshi) s' zotnim ovitkom, kterga sgorno lize je s' mastjo namasano, tako naprej spravi, da bo kipa (bát) na svesi framnih uftniz, perfti rasproftreni in narasen poleg odpertine ritniga zhrevesa, in pavez proti framnim oboku leshal, fredno meso pa na dlanu pozhivalo. Med popadki pertifne tak fredno meso s' tako raspro-

streno roko is odsad navspred, ino is odspod nakvishko, da bo glavo bolj proti framnimu oboku utifhala, in njeno tifhanje na fredno mefo manjshala (ravno tak, kakor da bi is-stop glave vstaviti, in jo navsgor nasaj istifhati hotla), in pufti posled-nizh glavo zhes svojo roko vun in navsgor isderzhati.

§. 310.

Vse, kar she drugazhi per tej rezhi napravljajo, je vezhi del sa nizh, vzhafi she pa poverh fhkodljivo. Tako bo gladenje koshe proti frednimu mesu malo pomagalo, kakor tudi podpiranje tiga mesa s' famim pavzom ne bo dofti teknilo. Nektere porodne pomozhnize vupajo tudi s' tim pomagati, zhe eden ali dva perfta med glavo ino fredno mefo spravijo, ino fredno mefo proti ritnimu zhrevesu doli vlezhejo. Pa ravno skos to pride porod she bolj bolezh, ino fredno mefo pride v' nar vezhi nevarnost, se pretergati. Ravno tako fhkodljivo je, en perft v' ritno zhrevo spraviti, ino kukovizo nasaj tifhati. Zeló neumno ino fhkodljivo je pa sadnizh, porodne dele s' perftmi rasdaljshat ifkati.

§. 311.

Pride glava is medenizhniga is-hodifha, tak se naj porodna pomozhniza varje, s' roko po njo iti, ampak roko naj nepremaknjeno na frednim mesi imá, dokler tudi plezhe skos pridejo, ker se med is-stopom plezh fredno mefo tudi lahko preterga.

§. 312.

Zhe se s' frednim mesom tako ravna, tak se vezhi del kar nizh ne rasrani. Ko bi se pa vender le vtergalo, tak je to smeraj neprijetna pergodba, ktera naglo pomozh sdravnika potrebno stori, so-sebno zhe je ras-zefa toljka, da do ritniga zhrevesa feshe. Zhe se ta fhkoda popolnoma ino dobro ne sazeli, tak shenfsko teshavno ino revno shivljenje zhaka.

§. 313.

Zhe je tedaj s' to fkerbjjo glava porojena, tak se morata obé roke porodne pomozhnize v' jo ober-

niti, dete umetno ispeljavati, ino sprejeti (Gleda
 sdaj naj, kam se glava safukuje. Se safukuje lize
 proti desnimu bedru, tak naj porodna pomozhniza
 levo roko pod glavo podloshi; zhe se pa na
 levo saobrazha, tak se dershi glava s' desnizo, s'
 levizo se pa per fkos-derzhanju plezh fredno mefo
 podpira). V' ta namen prime s' rasprostrenimi perftmi
 ene roke otrozhjo glavo tako, da ufta ino nos profta
 oftaneta, ino dete dobro dihati samore, med tim
 da s' drugo roko fhe smeraj naprej fredno mefo
 per fkos-derzhanju plezh, kterih eno sa drugim
 naprej pride, podpira; ne smé nikak s' filo rojeno
 glavo vlezhi, zhe nekoljko poftoji, préje da plezha
 sa njo pridejo, da bi otroka préje na svetlo spra-
 vila, ker bi ga fkos to snala per prizhi vmoriti;
 ampak mirno naj zhaka na prvi popadek, in naj
 med tim vrat ofhlatuje, zhe ni kje popkov trak
 okolj njega ovit; in ko bi to bilo, mora kar natve-
 gama (vnaglo) to ftoriti, kar bo posnej od tiga re-
 zheno. Da terfh fhe kak zhafek naprej ne pride,
 nima nizh hudiga v' febi, ampak je fhe le prav
 dobro, sato ker obene nevarnosti sa otroka ni. Ko
 bi plezh, desi ravno v' ravnim premerniku mede-
 nizhniga is-hodifha ftojijo, le pre dolgo vun ne
 bilo, in ko bi lize otroka med tim fivkafto perha-
 jalo ino otekati sazhello, tak se mora okoljza ma-
 terniga dnu ribati, in zhe na to ne pridejo kmalo
 mozni popadki, se pa mora kasavni perft v' pod
 pasduhno votlino tiftiga plezheta spraviti, ki nar-
 blishje fredniga mefa leshi, in po tim se to plezhe
 prav rahlo po poti peljavne zherte (medenizhne
 ofi) isvlezhe.

§. 314.

Kakor hitro je dete sa v'fim rojeno, in zhe je
 porodna v' posteli porodila, tak ga naj porodna po-
 mozhniza popreki med njene bedre poloshi; zhe je
 pa v' ftolu rodila, ga pa naj porodna pomozhniza
 v' svojo laftno krilo dene; v' obéh pergodilih pa
 bliso porodnih delov matere, sato da se popkov
 trak s' filo ne rastegne, tako, da bo lize otroka
 profto, in bolj navsgor obrnjeno.

§. 315.

Hitro po istifhanju otroka naj porodna pomozhniza svojo roko na trebuh porodnize rahlo poloshi, da bo prejiskala, ali se materniza tudi po redi in od vseh strani enako vkup vlezhe, ino, ali se she kje eno dete v' maternizi snajde.

§. 316.

Novorojeno dete naj porodna pomozhniza skerbno spregleda, ali prav diha ino vpije (križe); ko bi ga kje kaka shlesa v' uftih leshezha v' tim vftavljala, tak naj tisto s' zoto ovitim perftom vun ispravi. She le potim, ko sapa dobro gré, ino shile popkoviga traka biti henjajo, kar se kjé 4 ali 6 minut po porodu sgodi, se smé popkov trak podvesati ino prerესati.

§. 317.

Dete, ki je tak na svet perfhlo, se maternize s' popkovim trakom she dershi; in to se mora tako le lozhiti: Porodna pomozhniza naj prime s' pavzom ino kasinzom one roke popkov trak bliso otrokoviga popka, s' pavzom ino kasinzom druge roke pa naj kri ino shleso popkoviga traka navsgor proti ftrevi ftifhi, naj sdaj trakez kje tri ali shtiri pavze (shtiri poprezhne perfte) dalezh od popka okolj popkoviga traka dene, ga naj s' voslom saveshe, ino en ali dva pavza od vosla proti ftrevi s' fhkarjami odréshe; sdaj naj pogleda, ali prvi vosel posodve popkoviga traka dobro ftifne, ko bi to ne bilo, naj ga she bolj terdno saveshe, in da se bo gotovo sanesti, naj she en voslizh naredi, potim naj predni profti konez proti otrokovimu popku nasaj ofukne, in she naj eno preveso napravi sgoraj nad pervo, s' enim samim voslom, ino s' enim ali dvema penklama (Schleife). Zhe je popkov trak tenek ino rahel, tak se naj dobro gleda, da se s' trakzom preterdo ne preveshe, to bi ga snalo prerესati; zhe je pa popkov trak skos veliko shlese (shovzhe) slo debel se pa smé she bolj terdno prevesati.

Opominjanje. Istifhanje (is-shuljenje) kervi is tiftiga kofa popkoviga traka, ki na detetu oftane,

je nepotrebno, in s'he lahko s'škodljivo, ker se s'kos to s'ploš popkov trak is' s'podniga shivota nategne, in lahko kako oteklino na popkovi okoljzi naredi.

§. 318.

Drugi konez popkoviga traka, tako imenovani materni del se pa nizh ne saveshe, sakaj ko bi se to s'godilo, bi se kri, ki je v' s'trevi sadershana ne mogla is'prasniti. Otrokov del se pa mora vselaj podvesati, kdor ga toraj posabi podvesati, ali to delo sanikerno opravi, shivljenje otroka v' nevarnost postavi, in saflushi o'stro pokorjenje; satoraj mora porodna pomozhniza vezhkrat pogledati, zhe is' podvesaniga popkoviga traka kje kri nepremaka; in ko bi to bilo, tak naj vosel rasveshe, in s'podni le enkrat prevesan voslizh bolj terdno sadergne, ali pa naj s'he eno preveso napravi. Ko bi se kasalo, da bi s'he en otrok snal sadi biti, tak se mora tudi uni del, ki proti s'trevi gré, prevesati, ker bi se drugazhi lahko, ko bi sa obá otroka le ena s'treva bila, drugi otrok iskervavil. Zhe je pa le en otrok, tak druge prevese ni treba.

§. 319.

V' petim porodnim zhafu porodna pomozhniza novorojeno ino v' ogrete rute (pelnize) savito dete na en zhaf eni s'treshavki s' v'kasilom podá, vezhkrat pogledati, zhe kje popkov trak nekervavi, ino s'apa ne saostaja. Ona sama pa se mora s' porodnizo s'he toljko zhafa muditi, da s'treva od nje pride, se materniza svlezhe, in porodna suho les'hi. Le tedaj, ko bi se s'treva dalej mudila, se sna porodna pomozhniza otroka perjeti.

§. 320.

Po porodu otroka svleke maternize s'he naprej terpijo, da se tudi s'treva odlozhi, ino s' jajzhnimi mrenami vred is'pahne. Te svleke so tako dolgo nebolézhe, dokler se materniza sa toljko ne smanjsha, koljkor s'ta otrok ino od-tezhena otrozhja voda snefla; potim so pa s'pet bolezhje; sdaj nastopijo sabolezhki (Nachwehen). S'kos to se s'treva, ki se s'he tudi med porodom s'kos mozhno vkup-vlezenje

maternize vezhkrat nekoliko lozhi, popolnoma outerga ino is-shene; per zhim vezh ali manj kervi prozh pride.

§. 321.

Odlozhenje materne potize se tedaj skos nature mozhi sгодí, ker se tisto selo maternize, na katerim streva fedí, skos vedno vkup-vlezhenje smeraj bolj smanjsa; ker se pa streva ne manjsa, tak jo to stiskanje sadnizh vun is-tifhi. Porodna pomozhniza nima nizh in nizh sazheti, da bi odlozhenje streve prehitrila; vfaka na to obernjena pomozh, postavam: pihanje v' pést, kafhlanje, vfekanje, kihanje, tesanje sa popkov trak, terganje streve od sten maternize, je slo fhkodljiva, ker lahko nevarni kervotok, vpad, savihanje, otok ino prifad maternize ino zelo smert perpeljá.

§. 322.

Porodna pomozhniza naj veliko vezh hitro po porodu otroka roko s' dlanom na spodni shivot porodne poloshi, da se bo od vkup-vlezhenja maternize preprizhala; in le, ko bi se to zeló ne, ali le pre pozhasi sgodilo, mora skos rahlo gladenje trebuha tisto obuditi ifkati. Zhe se je materniza popolnoma vkup svlekla, [da se kakor ena krugla, velika ko otrozhja glava nad framnimi kostmi nekaj na desnim ofhlatati da, zhe so se she sabolezhki oglafili, in zhe je she nekaj kervi is porodnih udov isteklo, potim samoremo misliti, da se je streva odiozhila. In kadar je vse tako, je porodni pomozhnizi perpusheno, strevo odvseti, da porodno nekterih bolezhin in daljih fkerbi réfhi.

§. 323.

She odlozheno strevo vun ispraviti, prime porodna pomozhniza sa konez popkoviga traka s' desnizo ali levizo, potim kakor streva na desnim ali levim kraji leshi, tak bliso porodnih delov, ko se dá, da se pa, ker je filno gladek, ne spodmakne, tak se naj s' fuknom obviye, in potim poprime, ali pa okoli kasinza ovije, in s' pavzom poprime, kasinz ali fredni perst druge roke se pa poloshi na

rahlo napotegnjen popkov trak, in se gré po njem v' materno noshnizo noter do maternih uft; potim se bo snotrajno gladko lize streve obzhutilo, in zhe je streva she nekoljko fkos materne ufta fhla, tudi vsafadenje popkoviga traka v' strevi nafhlo. Sdaj naj natilka navsad ino navspod, kakor da bi strevo v' isvotljavo svete kosti istifhati hotla, s' drugo roko pa naj natesava popkov trak, lepo rahlo navsgor, in naj poskufha, zhe se bo kaj pretegnil. Zhe na to natesavanje streva ne pride, ampak popkov trak; kakor se popufti, kar nasaj fkozhi, in zhe to rahlo natesavanje porodni bolezhine ftori, tak se vfaka dalja fkuhfna sa sdaj opufti, in se fhe en zhafek zhaka. Zhe pa streva pride, in je is maternize stopila, tak se mora s' noter fpravljenimi perftmi perjeti, med tim, da se s' drugo roko sa materni trak nekoljko potegne, in se takó po malim fkos materno noshnizo po poti pelavne zherte (medenizhne ofi) isvlezhe; sdaj se fprejme s' obema rokama, in se med pozhafnim vlezhenjom enekrat ofukne, da od jajzhnih mren nizhefar nesaofstane, ki bi hude sabolezhke naredile. Navadno se pa streva she v' materni noshnizi najde, kjer se potim vun ispravlja, kakor je bilo gori rezhenó.

§. 324.

Streva, ki fse je she odlozhila, se mora v' fklédi zhifte vode ofnashiti, in dobro pregledati, zke joj kak kofez (falazhek) ne falí, in zhe je taka, kakor mora biti. Ko bi kak vezhi kofez streve bil saofstal, in ko bi se lahko nesamogel vun ispraviti, tak je treba sdravnika v' pomozh poklizati, da ga bo vun ispravil. Ko bi se kaj nesnigniga na strevi najfhlo, tak se mora to hraniti, ino sdravniki pokasati.

§. 325.

Per porodih, ki fo zhifto po redi, pride streva kje fhtertizo ali pol ure po porojenim otroku; vendar se pa to tudi vzhafi fhe le zhes ene ure fkos edine mozhi nature ino bres nar manjshé fhkode sgoti. Zhe tedaj obeniga kervotoka ino obenih

bolezhin sraven ni, in porodna ni slo flaba, tak se sna per mirni legi v' posteli, in per fredno topli odeji prihod streve perzhakovati. Ko bi je pa she zhes dve ali tri ure ne bilo, tak se mora bres odlafhka porodni pomozhnik poklizati.

§. 326.

Zhe je vse to isteklo, to je: zhe je peti porodni zhaf dokonzhan, tak se she porodni deli prejifhejo, ali ni kaj rasranjeno; potim mora porodna bedre vkup fkleniti, in da si pozhine she nekaj zhafa na porodnim leshifhu leshati; mora se tudi odeti, potim, ko ima hifha toplote, da se ne prehladi; omokreni ino okervljeni perti se ispod nje vsamejo, in se suhi pod njo stifhijo. Porodna pomozhniza se mora fkos vezhkratno prejifkanje trebuha preprizhati, ali materniza po redi svlezhena oftane, in vezhkrat pogledati, zhe kervotok neperhaja; potim se she le njeni porodni deli odspod nasgor s' gobo ino mlazhno vodo ozhifstijo, in porodna postel v' navadno postel spremini. Zhe je pa shenfka na porodnim stoli porodila, tak se more varno v' rasgreto postel pernesti. Okolj hoditi pa ne smé, naj se she tako mozhna obzhuti.

PETI RASDEL.

Od ravnanja s' shenfko v' otrozhji posteli, ino s' njenim novorojenim otrokom.

Perva Postava.

Od ravnanja s' shenfko v' otrozhji posteli.

§. 327.

Kakor hitro je shena popolnoma porodila, to je, da je od otroka ino streve refhena,

tak rezhemo, da je refhena, in v' prvih sheftih tje dni potim jo imenujemo otrozhnizo.

§. 328.

V' otrozhji posteli se pa v' telefonu refhene veliko spremenitev pergodi, ki se, ali na preshivitek otroka, ali pa na to nanafhajo, da porodni deli spet v' svoj prvi stan nasaj stopijo. Tudi otrok po porodu novo shivljenje sazhe, se she fizer odkraja od materniga telefata, tudi drugazhi, koker popr  preredi, poslednjizh se pa zelo in zelo od nje lozhi.

§. 329.

Po porodu se mora otrozhnizi nar vezhi pozhi tek na truplu ino dufhi perporozhiti. Naj she leshi na strani ali na herbti, le mirna mora biti, se vfa kiga velikiga mesenja, zelo glasniga govorjenja varvati, in she kafhel (ko bi jo kje napel) kar se premore, vstavljat, ker is takih rezhi radi hudi kervotoki, velika slabost, vprepadenje maternize pridejo. Zhe se je fraiza (robazha) med porodom premokрила, se mora kaka fuha, ogreta platnina med truplu ino mokro stlazhiti, da bo skos in skos na fuhim leshala. Druge oblazhila, ki so se pomasale ali omokrile, kakor spodne fuknje, nogavize i. t. d. se isflezhejo, in druge dajo. Odeja otrozhnize mora biti sadofiti topla, pa ne preteshka. Mrasenje, ki po porodu savoljo hitriga isprasnenja maternize rado nastopi, pa kmalo famo od feb' mine.

§. 330.

Otrozhnizo kmalo po porodu rado nagnjenje k' spanju prime. To spanja ni fhkodljivo, ampak ji je sa dober pozhinek; in nevsmileno bi bilo, ga odganjati. Vender pa mora porodna pomozhniza vezhkrat pogledati, ko bi kje med spanjom sazhe la kri obilnifhi tezhi, ali, ko bi kje velika slabost, obledenje liza ino uftniz, merslota udov nastopila, in tudi vezhkrat tipati, ali materniza po redi svlezhena oftane.

§. 331.

V' hramu otrozhnize mora biti vse tiho ino mirno, bres vfiga hrufha; tudi svetloba se mora smanifhati, fkos to, da se pred okna kaj obéfi; zeló temno pa vender ne smé biti. Ne sme biti v' tim hramu ne premerslo ne prevrozho, ampak fredna toplota. Postel otrozhnize tudi ne smé prebliso pezhi biti, zhe pa le drugazhi biti nemore, se pa faj naj kaj saftavi, da ne bo zela toplota kar na ravnoft v' shenfko hlipéla.

§. 332.

Skerbeti je treba, da srak (luft) v' hifhi zhift ino fuh oftane; satoraj se morajo odvsete mokre ruhe, tudi vse, kar je od shenfke fhlo kar hitro v' ftran ispraviti. Sakaj te rezhi se per ftanovitni toploti rade vkifajo, in potim gnufobni smrad napravijo, ki bi otrozhnizi ino otroku snal hude bolesni pernefti. Tudi se ne smeje perilo v' ti hifhi fufhiti, ali jedi na pezhi kuhati, tudi se ne sme s' takimi rezhmi fvetiti, ki prevezh dima ino fopoha naredijo, zvetlize (roshe), ki prevezh difhijo, fe morajo ravno tako ispoti fpraviti.

§. 333.

Per dobrim vremenu se sna kako okno odpreti, ki ni prebliso postele otrozhnize, to de varno, da ji kar na ravnoft naprot ne hlidi; fkos to se srak (luft) prenovi ino íboljsha. Zhe se mora savoljo kakiga neprijetniga fopa hifha prekaditi, tak je sato nar boljsha fhkodeljza dobriga ozeta (jefiha) ki se po simi na pezh postavi, po leti pa po rasbelenim plehi rasljiva, da se iskadi. Tudi brinjovo (borovizhovo) vejo hitro seshgati, je sa to dobro.

§. 334.

Je otrozhniza nekoljko zhafa 'pozhivala, in fi od vpahanja nekoliko odahnila, tak se potim lepo varno spreoblezhe. Snashno oblazhilo mora biti fuho ino fkerbno rasgreto. Tudi se smé sdaj otrozhniza v' drugo fnashno in dobro vgreto postel prenefti, zhe jo ima, to de lepo varno. Zhe porodni

toki slo od nje grejo, tak se mora pertnina vsaki dan prenoviti. Je fhkodljivo, da nemore bolj biti, zhe se otrozhniza dolgo v' vmasani pertnini pufti, in tako je tifta prasna vera, ki se porednih ljud-jeh tam pa tam pomika, da se otrozhnizi pred devetim dnevom ne smé frajza po praji oblezhi, filno pogubljiva. Svunajni porodni deli se morajo vsako jutro ino vsak vezhér s' gobo, ki je bila v' mlazhni (mlahni ne pretopli) vodi namozhena, izshediti, dobro s' fuho, ogreto pertnino pokriti.

§. 335.

Kmalo po preoblezhenju, tak kje shest ali ofem ur po porodu mora mati svojo dete na perfa djati, in ne na to gledati, jeli je mleko she v' njih, ali ga she ni. Kaj to pernese, se bo posneje raskasalo.

§. 336.

Zhe je v' otrozhji posteli vse po frezhi, bo kmalo lehek, topel pot nastopil, ki se bo zhes zeli shivot ras-shiril, in ene dni saporedama terpel. Ta pot je otrozhnizi filno k' sdravju, zhe le ni zhes filo, in se toraj fkos vshitje nekterih fhkodeljzhk fredno topliga albesha ali lipoviga zvetja, in pa fkos smeraj enako-toplo odejo podpirati smé. Nespa-metno pa ino fhkodljivo bi bilo, ta pot fkos debele pernate postele, možhno kurjenje hishe ali možhne pijazhe filiti ino slo mnoshiti, sakaj is tiga bi lahko velika slabost, treshlika, in sofebno fhkodljivi ispuhki po shivoti na otrozhnizo vdarli.

§. 337.

Nizhefarja se pa nima otrozhniza toljko bati, kakor premrasenja, katero bi se je tudi nar poprej lotiti snalo. Obena rezh, ki na njenin shivot pride, ne smé biti mersla, sato ker se s' tim nar berfh pot vftavi, ino snotrajno izshifhenje obftoji, kar velikrat nar nevarnisthi bolesni ino zelo tudi smert perpelja. Porodna pomozhniza mora tedaj slo na to gledati, da se fkos preveliko is-hodenje ino no-terhodenje ljudi hishni luft ne prehladi, tudi, da ne bo ravno na otrozhnizo od odsvunaj sahlide-

lo, da se tle ne bodo vmivale, da ne bo bófa na tle stopila, da ne bo presavred vftajala, pre dolgo svunaj poštele oftajala, merslo pila i. t. d.

§. 338.

Otrozhniza fi mora, kar je le mogozhe, vsako fkerb is glave isbiti, kar jo prevezh prime ali na dufhi ali na telef, ji je fhkodljivo. Zhe prevred vftane, dokler se porodni deli she niso fkos pozHITEK dofti okrepzhali, tak ji sna materniza ali noshniza lahko prepafti. Pred vfm, kar prevezh glavo ali ferze prime, kakor jesa, strah, bojezhnost, ajfranje (fumlje), nevolja in tudi preveliko vefelje, se mora she bolj ko fizer varvati, zhe hozhe dobro odleteti. Satoraj mora porodna pomozhniza, in vsak, kdor je per njoj, fkerbno gledati, da se ji nizhefar napré ne pernese, kar bi jo prevezh prijelo.

§. 339.

Per otrozhnizah, ki so she vezhkrat porodile, posebno takih, kterih porod je hitro istekel, radi sabolezhki ene dni saporedama terpijo, ki pridejo od vedniga vkup-vlezhenja maternize, ktere stene po mnogih porodih zhedalje debeleje ino rahleje perhajajo, vzhafi tudi od kerzhov, od saoftanih kervnih grud, ino jajzhnih kófzov. Sposnajo se pa is tiga, da kakor porodni boli ali popadki s' prenehanjom nastopijo, da so s' nekoljkim kervlenjom is porodnih delov sdrusheni, in da je otrozhniza med prenehleji bres vsih bolezhin, da njenin trebuh, zhe se potiplje, ni obzhuten, in da se po okoljshinah dobro pozhuti. Zhe ti sabolezhki niso zhes filo hudi, tak ni treba nizhefar nasprot ravnati, zhe so pa le prebolezhni, tak se snajo s' tim slajshati, da se kamilze v' mleku kuhane, mlazhno v' maternizo brisgajo (fhkropijo) ali pa derfklajo (kliftirajo), ali da se ji ne mozhen té is kamiljz piti da. Na spodni shivot se ji topla platnina polaga; ino kér bi per vfm tim bolezhine ne opustile, je treba sdravnika v' pomozh poklizati.

§. 340.

Vfak dan se ima vprašati, sosebnó po pervih dneh, ali kaj od nje gré. Ko bi ne shlo, tak se ji mora pomagati, sakaj zhe se prevezh blata namafhi, tak to prevezh na maternizo tifhi; pa ne, da bi se ji kaj takiga piti dalo, kaj bi zhreva odperlo, ampak to se mora sgoditi le skos derfklanje s' mlazhno vodo ino oljom. Zhe se szavni mehir vkup ne vlezhe, tak se mora, dokler dolgo je takó, vfaki dan po dvekrat ali trikrat s' katetrom na pomozh priti. Ko bi fredno mefo bolelo, defi ravno ni vtergano, tak se naj pokladki is kuhaniga lenoviga seména ino mleka na spolne ude polagajo.

§. 341.

Oranjeno felo maternize, kjer se je streva der-shala, se mora v' otrozhji posteli sazeliti, in materniza fama mora v' tifti stan nasaj priti, v' katerim je v' prednofhenjom bila. Sato se ishe skos vedno skupvlezhenje zhisto smanjshati, ino se vse kervi refhiti, katera je she v' njenih posodvih, satoraj she shir do sheftih dnevov po porodu pozhasi tekozha vmes tudi sterdena kri is porodnih delov od-teka, potim je smeshana s' vodo, she posnej s' shleso, in poslednih gre gola shlesa, mleku enaka, prozh. To od-tekanje se otrozhjo zhishenje imenuje; ne terpi vselej enako dolgo, in njena terpezhnost se ne mora popolnoma presoditi. Per shenskih, ki svoje otroke same dojijo, rasumno shivijo, ino niso predebele, terpi 3 ali 4 tjedne, per drugih pa, ki ne dojijo same, ki vshijejo veliko tezhnih (mastnih) jedi, ino so prav debele, terpi pa rado she enkrat tako dolgo.

§. 342.

Otrozhniza naj gleda, da se zhishenje ne bo nikak vstavljalo, kar bi se lahko skos vfako premrassenje, skos preveliko poprijetje glave ino serza, kakor tudi skos preveliko vshivanje jedi ino pijazh, ki prevezh grejejo, nakljuzhilo. Ta vstava nar raji perpelja nevarne bolesni, kakor prisad maternize, prisad moshganov, treshliko in tudi zeló smert. Naj se toraj imenovanih nevarnosti skerbno varje, in

porodna pomozhniza naj posebno prvi teden po porodu vsaki dan dobro pogleda, kako je s' otrozhjim zhihenjom, to bo nar bolje sposnala, zhe fama otrozhnizi postila. Ko bi per zhihenji koljkor kaj sapasila, kar ni po redi ino pravizi, mora kar navtegama sdravnika v' pomozh sesvati (poklizati).

§. 343.

Mati mora, zhe je le mogozhe, fama dojeti, to je njena dolshnost, tudi se mnogim nevarnim nakljuzbam isogne, ki se drugazhi rade perpetijo; fizer she perve dni po porodu obeniga praviga mleka v' sizzih ni, ampak le neka belo-romenkasta, firotkasta mokrota, ki pa otroku sa prvi shivesh in sa isprasnjenje otrozhje smole ravno prav pride. Zhe se toraj otrok kmalo po porodu na perfa vsame, tak pravo mleko le pozhafama, in bres shkoda sa sdravje otrozhnize nastopi. Zhe se pa to samudi, tak se navadno prevezh mleka natezhe, sizzi so prenapoljeni, terdi, bolezhni, in drugi ali tretji dan po porodu nastopi imenuvana mlezhna treshlika.

§. 344.

Mlezhna treshlika se pa s' takimi okoljshinami perkashe: otrozhniza obzhuti nekoljko mrasenje, posebno po herbtu, kmalo potim nastopi suha vrozhina, ki vezh ur terpi, med tim boli eno malo glava, shila bolj hitro bije, jesik postane belkast, sheja se pomnoshi. Po sizzih jo napinja ino vbada, in otrozhje zhihenje gré bolj pomalim. S' zhafama pa po zelim shivotu nekoljki pot nastopi, in sh' njim vse bolezhine prenehajo, sizzi pa bolj otezhejo. Po navadi drugi dan she enkrat mlezhna treshlika pride, pa ne tako huda. Zhe mlezhna treshlika ni ravno huda, tak porodna pomozhniza nima drasiga svetovati, kakor, da se naj otrozhniza mirno dershi, da naj bo toplo odeta, da se naj grejzhih jedi ino pijazh dershi, in vezhkrat otroka na perfa dene.

§. 345.

Ko bi se k' v'fim tim nalétkam hude ino stojezhe bolezhine v' spodnim shivotu ali glavi, suh

jesik, huda sheja, velik nepokoj, opominanje k' bljuvanju (zhresmetanju), blodenju i. t. d. perdrushilo, siski pa veli (uveli) ino prasni postali, tedaj porodna pomozhniza ne sme vezh mifliti, da ti naletki mlezhno trefhliko pomenijo, s' kterim imenom se rado toliko raslozhnih bolesen kerfti! Kadar je tako, se filno nevarna bolesen napoveduje, in porodna pomozhniza naj sferbi, da umen sdravnik kmalo (hitro) v' pomozh pertezhe.

§. 346.

Da to trojno isprasnenje (namrezh: pota, otrozhjiga zhfhenja ino mleka) ne saoftaja, mora porodna pomozhniza veliko sferb imeti; sakaj zhe te rezhi grejo lepo po redi, bo otrozhniza kmalo k' sebi perfhla; ko bi pa saoftajale, se je pa skoraj vfelaj nar nevarnistih bolesen bati, ki pod grudo spravijo. Naj otrozhnizo opade ktera bolesen hozhe, ko bi she tako majhina se sdela, je le slo nevarna, in treba je hitre sdravnikove pomozhi, ker se vfaka bolesen v' otrozhji posteli toljko rada v' otrozhnisthko trefhliko prevershe. Treba je tedaj, da porodna pomozhniza pasno na otrozhnizo gleda, in kakor hitro se kaj bolehniga na njoj perkasuje, pametniga sdravnika sa svet (rat) vprafha.

§. 347.

Sosebno je na to gledati, da otrozhniza prevezh shkodljivih jedi ne vshiva, ker vfak pogrehek v' ti rezhi vezhi del strafhno pokorjenje zhaka, in jih je she veliko is nekernosti pod semljo perfhlo. Porodni pomozhnizi je she pa bolj treba na otrozhnize shlahto, bótne ino soféde gledati, kakor na samo otrozhnizo; sakaj te modrijanke ji eno ino drugo prepovedano ino shkodljivo rezh pernesejo, da bi se dobro podshivila in se okrepzhala. Porodna pomozhniza naj toraj otrozhnizo refno opominja od nikogar obene stvarze sprejeti, katera ji ni bila na ravnost perpushena.

§. 348.

Otrozhniza ne sme shtiri perve dni, ali saj tak dolgo, dokler se mlezhna lozhitva v' siskih popol-

noma ne urédi, drusiga jeſti, kakor vodne polivke, jezhenove jedi ino jezhenove odzedke. Mozhne meſene polivke (juhe, shupe) poſebno kurje shupe, kterih ne morajo prehvaliti, potiza, hleb, zvertje (ajerſhmaljz) ſo pa ſilno ſlo ſhkodljive. Sa pijazho pa ni boljſhiga, kakor gola voda, pa ne premerſla; vender ſe pa tudi redkiga jederzhniga mleka (mandelmilh) vode s' kravjim mlekom ſmeſhane, ali pa ne mozhnih odzedkov od kuhaniga albeſha ſme ſa pijazho poſluſhiti. V' tim zhaſu ſo poſebno grejozhe jedi, kakor jih ſoſebno po ſpodnim Shtajerſkim, Krajnſkim in Korofhkim viſoko obrajtajo, vinſke ino olove (pirove) shupe, ravno tako grejozhe pijazhe od vina, ſhganja, ſhivovize, brinjovza, mozhen kaſé (ſhe nemozhniga ſe mora ſdershati) i. t. d. ſilno ſlo ſhkodljive.

§. 349.

Kadar ſe je enkrat mleko v' ſiskih dobro iſlozhilo ino urédilo, potim ſe pa ſhe ſme otrozhnizi bolj tezhna jed dati, kakor polivke od telezhjiga, govenjiga ino kurjiga meſa, od kruha (Brotpanadel), rajſha (riſhkafhe), grifa, redke mozhnate polivke, potim tudi mehko telezhje ino kurjo meſo, govedne ino meſa od hoſtnih ſhival (ſajzov, ſern i. t. d.) pa ne. Sa pijazho ſe ji potim ſna tudi nekaj vina med vodo, ali dobro iſleſhan ol (pir, pivó) dati, po tim, kakor je bolj navajena; ali pa ſhe ſama voda. Le po malim ſe mora k' popreſhminu ſhiveshu ſpraviti. Takſhne jedi ino pijazhe ſadenejo ſdrave otrozhnize; tiſte, ki ſvojih otrok ſame ne dojijo, ſe jih morajo ſhe bolj na tenjko derſhati; zhe pa bolesni vméſ perſtopijo, ſe pa jedi ino pijazhe od ſdravnika nalafh napovejo.

§. 350.

Slo ſhkodljivo je tudi ſa otrozhnizo, zhe je, ſoſebno v' pervih dneh po porodu ſlo objiſkovana, in zelo, zhe ſe veliko ljudi na enkrat v' njeno hiſho natepe, kakor ſe na kmetih ob nedelah ino praſnikih rado ſgodi. Raſen tiga, da ſkos mnogo odpiranje hiſhnih vrat rad hlip na otrozhnizo pade, in ſe hiſha raſ-hladi, od mnogo ljudi luſt popazhi (ſkva-

ri), tudi veliko govorjenje ino hrufh otrozhnizo slo prime; potim se ji she marfkak nevaren svet da, ali se ji kaka jed fkrivaj pernese, ali kaj pravi ino zhenzhá, kar bi ne smela flifhati. Porodna pomozhniza ima pravizo, to presarano ino premnogo objifkovanje prepovedati. Ravno toliko in she vezho nevarnost lahko perhitri kerft otroka pernese, fofebno, zhe se potim navadna kerftna pojedina (kerftitki) ravno v' tiftim hramu dershi, v' katerim otrozhniza leshi.

§. 351.

Otrozhniza mora, she, kadar vse nar bolj po frezhi gre, nar manj 8 ali 9 dni v' posteli oftati. Nektere shene fe s' tim bahajo (fhtimajo), da prav kmalo po porodu k' navadnim opravilam ino poprejšhnim shivlenju perftopiti samorejo. Naj she ena ali druga s' to perdersnostjo frezhno odleti, veliko vezh jih je pa, ki fo to prevsetnost s' veliko nefrezho plazhuvale, nar rajfhi se jih bolesni lotijo, katerih fe dolgo, ali zelo shivlenje vezh snebiti ne morejo. Zhe je she ravno otrozhniza otrozhjo postel sapuftila, mora she vender ene dni v' hifhi oftati in le pomalim supet hifhne opravila v' roke jemati, in le take, ki jo prevezh ne primejo. Kar jo pa prevezh prime, kakor postilanje, vsdigovanje tefhkkih pés, telefno sdrushenje i. t. d. je vse filno fhkodljivo.

Druga Postava.

Od ravnanja s' novo-rojenim otrokom.

§. 352.

Kakor se je na maternim telefu per porodu veliko spremenilo, toljko, in she veliko vezh se je spremenilo na telefu porojeniga detéta; in toraj je potreba, da se, tudi od otroka vse to nasaj dershi, kar bi mu od odsvunaj fhkodovati samoglo.

§. 353.

Med rezhi, ki so nar bolj potrebne so enaka toplota in pa ljuba snashnost mende kolj na per-
vim mestu. Shivali ofnashijo s'voje novorojenze s'
lisanjom, zhloveka pa hitro po porodu v' kopel
spravijo, in ga tako v' vodi od nefnage defetih
mezov ozhifitjo. Tak se tedaj dete, kakor se mu
popkov trak podveshe, ki ni pre hladna, ne pre
topla, in se v' kodunjeze (nizhke) ali bano tako
poloshi, da od v'fih strani v' vodi leshe, fama glava
se mu mora smeraj is vode dershati. S' mehko
gobo se sdaj zelo otrozhjo telefze omije, da gre
v'fa kri, sadna voda in tista bela firotkasta shlesa
prozh. Ker pa tako imenovana firova shlesa od
fame vode ne gre prozh, tak je treba otroka, pre
ko se v' kopel dene, s' mastjo ali neflanim frovim
maslom (putrom) premasati, in potim s' fuhim, meh-
kim platnom otreti, kar vezh del kosho ozhifiti.
Med kopanjom naj porodna pomozhniza vezhkrat
pogleda, ali saves na popkovim traku dobro dershi,
in zhe nizh nekervavi. Tudi naj fkerbi, da mati
ne bo v' kopeli otroka vidila, ko bi kje kak po-
greshek na telefzi imel. Ko bi bilo v' vodi kaj
milja (shopuna, shaife) vina, ozeta, ali naj bo,
kar hozhe, tak je gledati, da kaj do ozhi ne pride.
Sej fhe goba, s' katero se je otrokovo telefze v'
kalni vodi vmivalo, ne sme na otrokove ozhi,
sakaj tudi s' njo bi lahko prifad v' ozhi perfhel.

§. 354.

V' kopeli naj porodna pomozhniza, potim ko je
vse odpertine od shlese ino kervi ozhifitila, zelo
dete dobro pregleda, ali nima kakih ran ali popak
na febi. Sofebno je treba gledati, ali niso odper-
tine ozhesov, ufhesov, nosa, uft, fzavne zevi, po-
rodnih delov in riti sarafhene, ali ni kak ud slo-
men, fkerzhen ali ftuzhkan, ali ni na telefzi kakih
oteklin sajzhjih fkerbin, maternih marog, fpazbe-
nih udov i. t. d. Ko bi imelo dete kako rano ali
popako, tak se naj pred materjo fkriva, dokler se
ji pomalim od tige dopove; drugim, ki k' hifhi fli-
fikijo, pa nesme porodna pomozhniza samolzhati

tiga, sato, da po sdravnika pofhlejo, ko bi bilo potreba.

§. 355.

Po iskopanju naj porodna pomozhniza natvegama s' fuhimi ino eno malo ogretimi rutami (pel-nizami) novorojeno dete otére (obrifhe), ker mu mras filno slo fhkodi; tako, da ko bi ga le ene trenleje mokriga ino odkritiga puftila, bi kmalo fivo pofthalo, in bi sazhele teshavno fopihati ino trepetati. Dobro podvesan popkov trak fe sdaj v' zotizo s' maftjo namasano ovije, navsgor proti levi strani trebuha poloshi, in s' popkovim povojom, ki mora biti tri perfte fhrok in tri prazhe (vatle) dolg, ne preterdno povije, in s' trakmi saveshe. Ko bi se povoj preterdno ovil, bi se trebuhov drob prevezh pretifnil, dete bi ne samoglo prav dihati, in bi snalo pözhati, zhe fe pa prerahlo ovije, pa lahko doli sderzhi.

§. 356.

Ker konzhek trebuhoviga traka fhe le zheterti ali peti dan po porodu fam od féb' odpade, tak fe do tiftih mal mora smeraj v' fnashno zotizo savi-jati; in gledati je treba, da fe fkos neprevidno tesanje ne odterga. Zhe popkov trak enkrat odpade, tak fe na ranjeno felo popka nekaj vkup-svesanih zotiz dene, in se povoj eno malo terdneje sapotegne. Povijanje otroka fe pa naj, kar je mo-gozhe, priprofto godi. Koljkrat dete jezhi, fe mora odviti. Otroka prav terdno povijati, je filno fhkod-ljivo, le trebuh fe mora fkos povijanje podpirati, okolj nog fe kar kak pert ovije, in ta pert fe vterdi gori na trebuhu s' povojom. Roke fe mu puftijo, da jih lahko po volji mesi; in le perve dni je dobro, da se otroku kaka avbiza na glavo dene. Zhes vse to fe pa tudi mora gledati, kak zhaf léta da je, da ne bo premerslo ne prevrozhe oblezheno ino pokrito.

§. 357.

Kadar je otrok tako ofkerblen, fe sme, da fe bolj ogreje, perve ure v' pofthel k' materi poloshiti, sakaj materna toplota je bolja, ko vfaka druga; pos-

nej pa mora v' laftno postelo ali v' sibel priti. Vender je dete v' materni posteli v' veliki nevarnosti, da bi se ne potlazhilo, ko bi ne bilo fkos kako nalafh sato storjeno (pripravo pred tim okovarjeno. Negodni otrozi se morajo v' nekoljko vezhi, pa smeraj enaki toploti obdershati. Zhe je vreme merslo, tak se sna v' prvih dneh po porodu na vsako stran postele, v' kateri otrok leshi, verz h s' vrozhim pefkom napolnen in dobro sataknen poloshiti, otrok tudi s' vuno obdati. Verh tiga se sibeljka tak postavi, da je dete pred preveliko svetlobo, h lidenjom ino pezhno vrozhino obvarvano, zhes sibeljni dozen se pa ruta (pèzha) pogerne, fkos katero se nekoliko vidi, in ki je bolj temnikaste farbe.

§. 358.

Sibanje, zhe je lepo rahlo, otroku ni ravno fhkodljivo, drugazhi je pa, zhe je premozhno, sofebno zhe tle niso gladke: sakaj, zhe se prav dobro na otroka ne gleda, lahko is sibe le pade, poverh tiga sè ga pa tudi lahko prifad moshganov, glavna vodenika, sfanovitno zhresmetanje, in dolgo terpezhe bolesni shelodza lotijo. Otrozi se dajo prav dobro bres vfiga sibanja isrediti.

§. 359.

Sterdena shlesa, ki se vezhkrat v' nosu nabere, in lahko sisanje vftavlja se mora prozh fpravljati, ufta se morajo fkos vezhkratno vmivanje s' vodo zhifte dershati, in varvati je otroka treba, da se mu po uftah gobe ne napravijo. Da se kosha otroka, posebno, kjer se gerbanzhi, ne rasrani, ni nizz boljfhiga, ko vmasane fela koshe vezhkrat vmiti, in ga vezhkrat po praji snashno (frifhno) preoblezhi. Ko bi se s'he pa vender le rane snajdle, tak se pa naj s' merslo vodo vmivajo ino vfelaj lepo ofufhijo ino fuho dershijo, tak dolgo, da prejdejo (preminejo).

kovu nolizne stak (luff) imajo, in da se berdoviziz
kuna lkos to bolj navprek istilji, per vlakim do-
jenju se morajo drugi sisek
otroku podati.

Tretja Postava.

Od rejenja otroka skos materne perfa.

§. 360.

Shivesh, ki se edino ino samo popolnoma novorojenimu otroku po naturi perleshe, je v' maternih perfah perpravljen; satoraj se dete na materne perfa vsame, kakor hitro si je mati od velikiga terplenja nekoljko odahnila, ino ene ure prespala. Otrok s'he sdaj fizer malo shivesha na perfih dobi, in obeniga mleka prav sa prav, ampak le redko firotkasto mokroto, alj ta je sa otroka filno perleshna, ker mu shivot odpre, in otrozhjo smolo iszhrev istrebi, tako da drusih sdravil sa to treba ni, ki bi bili tudi otroku fhkodljivi. Zhe je otrok sdrav, tak se mu vsaki dan ene krat shivot odpre, zhe se pa to ne sgodi, in sazhe otrok savoljo saoftave tiga prasnjenja nepokojni biti, tak se mu mora drifla od ne mozhnih kamilzhnih odzedkov dati. Kar pa novorojenim nar bolj देने, je spanje, ktero se toraj nikdar vstavljati ne sme.

§. 361.

Sa otrozhnizo je pa ravno tako dobro, da otroka berfh ko more, na perfa vsame, tako se siski she od kraja isprasnijo, mlezhne zevke odprejo, mleko, ki potim pertezhe, ne saoftaja tako lahko, siski manj bolijo, se ne otezhejo tako lahko, in tudi mlezhna treshlika ni tako huda. Materi ino otroku bi filno slo fhkodvalo, ko bi se otrok s'he le tretji, peti dan, alj s'he le po prestani mlezhni treshliki na perfa djal.

§. 362.

So siski polni ino napeti, ali berdovize globoko leshezhe, tak se morajo pred nastavo otroka s' perftmi ali s' mlezhno kupizo (kosarjom glashom) rahlo isvlezhi, ino med perftmi rahlo shuliti. Med sisanjom se siski s' dvema poleg berdovize poloshenima perftoma nasaj dershijo, da otro-

kove nosnize srak (luft) imajo, in da se berdoviza sama skos to bolj navspred istifhi. Per vsakim dojenju se mora enzhaf eden, enzhaf drugi sisek otroku podati.

§. 363.

Porodna pomozhniza mora gledati, da si mati per dojenju siskov prevezh ne raskrije, da se v' prvih dneh per tim opravku v' posteli po konzue ne vsede, ampak na strani leshé otroku sisek poda, in da kadar she otrok sisa, perfa skerbno okovari, ino s' toplo ruto pokrite obdershi. Zhe so siski slo napolneni, ino mleko samo od seb' odteka, se morajo mlezhni kosarzi spredi postaviti, in ruhe, kolikrat so mokre, prenoviti.

§. 364.

Zhe imá mati dosti mleka, tak otrok v' prvim zhafu obeniga drugiga shivesha ne potrebuje, in se po dné vsako tretjo, po nozhi pa vsako fhterto uro obdoji; vender se je per tim ravnati po vezhi ali manjshi potrebi otroka, in po hitrejim ali kefnejim prekuhanju shelodza. Rasen tega pa tiste matere shkodljivo ravnajo, ki otroku, kakor le sajozhe, kar hitro sisek podajo; mislijo, da otrok vselej savoljo glada jozhe, pa ne premislijo, da je she dosti drugih srokov jokanja per otrozhih, postavim: griselza, leshanje na mokrim, rasranjenje, stiskanje oblazhilov, merzhaf (shivad) mras i. t. d. She bolj shkodljivo je, otroka po nozhi k' febi v' postel vseti, in ga zelo nozh na persih imeti, ker se skos vezhkrat vstavljeno spanje matere, ino vedno sisanje otroka filno slabo mleko napravlja, siski lahko prehladijo, berdovize rasranijo, otrok she pa poverh v' nevarnost pride, da bi ga mati v' spanju ne satuzhkala. Tudi ne sme kmalo po jedi, ali po ispotenju, she manj pa, zhe je slo poprijeta (od jese, strahu, shalosti i. t. d. dojiti, ampak naj enokoljko pozhaka, in naj si pufti popré mleko skos mlezhni glashek is-sisati; mora se slo varvati, da jo ne bo kdaj prevezh kaj prijelo.

§. 365.

Dojezha mati mora tudi v' jedi ino v' pijazhi pravizhno méro iméti, sraven pa fofebno se tiftih jedi varvati, ki napihujejo, ki fo kifle, pre difhezhe (gvirzane) in zhes potrebo flane (ofolene), tudi se tiftih pijazh sdershati, ki prevezh grejejo, kakor mozhniga kafeta, teja, vina ino shganja. Sredni (smerni) vshitek vina ino ola (piva) je ni fhkodljiv. Silno dobro ftori dojezhi materi, zhe se v' dobrim vremenu pod milim Bogom (jafnim nebom) sprehaja.

§. 366.

Kak dolgo ima dete na maternih perfah prerediti, je is tiga le fkleniti: zhe fta mati ino otrok sdrava, in je mleka dovolj, tak naj otroka ofem do devet mehzov (ali tri fhtertize leta, tak ravno tako dolgo, kakor je nofhenje terpeló) na perfih obdershi, in ga potim, ne ko bi odresal, ampak le pomalim odstavlja. Dalje dojiti, ni materi ne otroku sdravo, in sna fofebno otroku dolgo terpezhe bolesni perpeljati. Tudi nam obtim zhafu natura fkos perkasanje sobov pomigne, da je otroku bolj tezhne jedi treba, kakor je mleko, kakor tudi fkos to siski puhli in veli poftanejo.

§. 367.

Ko bi med dojenjom mesezhno zhifhenje nastopilo, tak se otrok ne sme dojiti; tudi tedaj ne, ko bi mati fpet med dojenjom nofezha poftala, ker bi to otrok na perfah, sa fad v' maternim telefi in sa mater, ki bi na dva kraja fok sgubljala in slo oflabela, enako fhkodljivo bilo. Tudi se mora dojenje vfim tiftim shenfkam prepovedati, ki fo k' fufhizi nagnjene, ali fo fkos sgubo mnoge kervi slo oflabele, ali fo melanholizhne (zhernokervene, boshjafne, tudi vfim tiftim, ktere rak je, ali imajo stare rane ino oteklina i. t. d.

Shterta Postava.

Od prerejenja otroka fkos dojko (amo) ino fkos umetno rejenje.

§. 368.

Dolshnost vsake sdrave matere je, svojo dete na lastnih perlah preshiveti, she natura ji to kashe, in ona svojimu poklizu ino boshji volji nasprot ravna, zhe se temu opravilu is lenobe odrezhe. Per vřim tim so pa vender okoljřhine, ki ne dopuřtijo, da bi mati sama svojiga otroka dojila, postavim: velika slabost, boli perf, nalesljive bolesni, dolgozřhafni in nevarni ispuřhki, gnojenje siskov, ali zhe siskinih berdoviz nima i. t. d. V' vřih tih okoljřhinah mora pa sdravnik presoditi, ali mati smeje dojeti ali ne, ker porodna pomozhniza ne same dosti tiga sposnati.

§. 369.

Zhe mati nezhe, ali ne more otroka sama dojeti, tak se otrok na dvojno visho prerediti da, ali fkos dojko ali pa fkos umetno ipitanje (kermtenje).

§. 370.

Maternimu mleku bo she smeraj mleko dojke nar bolj enako, ki je po truplu ino sadershanju materi slo enaka, ki je bliso tiga zřhafa bila na porodu, kakor mati, ali redka je dojka, ki bi vse te lastnosti imela, ker se vezhi del le nesakonfke k' timu opravilu podajo, ino dosti neskerbnořti in nepremiřhlenořti je she treba, lastno dete ptujim ljudem prepustiti, in ptujo dete na svoje perla vseti. Rasen tiga so tako rade s' eno ali drugo bolesnjo navdane, ktere so si fkos rasvusdanje nakopale, ali so pa she tako spazheniga sadershanja, da mora vřakimu merseti, jih pod řtreho vseti, in she vezh jim preshivenje ino rejenje svojiga otroka savupati.

§. 371.

Zhe se vender le mora dojka ifkati, tak se naj, koljker se da, taka isbere, ki ima nasledne lastnosti, ali vse, ali faj vezhi del, in fizer:

1) Mora prezej enake starosti s' otrokovo materjo biti, in da ni dolgo pré ali dolgo posnej rodila, kakor otrokova mati; sakaj zhe je pervo, tak je mleko sa novorojeno dete she pre teshko, se neprekuha in je shkodljivo, zhe je pa drugo, tak mlado mleko sa bolj staro dete ni dosti tezhno.

2) Mora biti zhisto sdrava bres vfake bolesni.

3) Mora imeti snashne ufta, sdrave sobé, terdno mefo na sobéh, obenih ran po uftah; obeniga uftniga dela savoljo poprejshnih bolesni v' uftah ali v' vratu ji ne smé manjkati, ne smé imeti smerdljive sape, ali pota, ki bi slo hlapil.

4) Ne, da bi se ji bilo mesezhno zhifhenje spet ponovilo, ali pa, da bi bila vnovizh nosezha.

5) Siskov ne smé imeti ne prevelikih ne premajhnih, ne premajhnih ali prevelikih berdoviz na siskih, in nizhefar, kar se per sdravih na tih delih ne najde.

6) Mleko mora imeti dobro tezhno, da ni pre-redko ne pregofto. Dobro materno mleko je tisto, ki lje sivkasto-belo, ne pregofto in je prejetno fladko okufiti. Zhe se ga ena kapliza na noht pavza spravi, ki se vegasto dershi, tak mora, kadar rastezhe, belkasto sled sapuftiti, zhe to ne stori, tak je mleko pre redko, zhe pa kar nizh ne tezhe, tak je pregofto. Zhe se ene kaplize dobriga materniga mleka v' kosarz vode kane, tak se morajo v' fredi vode s' majhino meglizo rasdjati, ino po malim rasdeliti; zhe se kar hitro kakor kanejo, rasdelijo, tak je mleko pre redko, zhe se pa skoraj nizh ne rasdelijo, ino kolj zeze na dne kosarza padejo, tak je pre gofto, ali zhe frage na vodi oftanejo, tak je premafno. Rasen tiga tudi ne sme mleko obene flabe farbe, duha ali neprijetniga okufa (shmaha) imeti.

7) Dojka mora biti snashna na truplu ino v' v'fih svojih opravilih: in da je sakaj, mora tudi

njeno lastno dete prizhati, zhe je snashno ino lepe reje.

8) Mora biti krotka, postreshljiva, svesta, mirna, ne ferditna, besedljiva, pohujshljiva ino rasvusdana, pa tudi ne shalofiti podvershena, kir bi tako tudi nar boljsho mleko shkodljivo postalo.

9) Gledati se mora, da se dojka ne bo s' moshkmi pezhala, ne pijazhe vshivala, ki vpijani, in da njeno sdajno shivljenje ne bo veliko drugazhi, kakor je bila popré navajena. Tudi je kmetizhka dojka sploh bolja, kakor mestna.

§. 372.

Zhe novorojeno dete ne dobi shivesha is maternih perf savoljo eniga ali drugiga vsroka, in zhe tudi ni najti dojke, ki bi ravno imenovane lastnosti imela, alj, zhe ne najde na persah ne matere, ne dojke dovolj shivesha, tak se je na umetno rejenje obrniti. Alj per tim prerejenji je filno veliko fkerbi, pasnosti ino poterpeshljivosti potreba. Shivesh, ki se mu daja, se mora smeraj po starosti otroka ravnati.

§. 373.

V' takshnih okoljshinah je shivinško mleko namestek. Satoraj se daja v' pervih dneh shivljenja otroku en del, novo namolseniga (nadojeniga), ne kuhaniga mleka s' dvema deloma vode ino nekaj beliga zukra smeshano ali s' kafeno shlizhizo, alj is shkodelze s' dulzom, ali she bolje, se napolni en navadni kosarez sa sisati, ali kosarez s' tenkim gerbom (robom, krajnikom), na shrelo se oterdi kofez gobe, da je toljka, kakor berdoviza sizza, in se ovije s' tenkim platnom, ali se pa oterdi nalash sa to s' narejeno berdovizo is flonove kosti, in potim se poda otroku, da is njega sisa. Zhe otroka vetrovi rasganjejo, tak se sna na mesto vode nekaj birovigá (bérovigá) teja med mleko djati.

§. 374.

Gledati je pa treba, da se smeraj novo namolseno mleko dobi, in zhe je mogozhe, vfelaj od ene in tiste krave; tudi se ne sme vezh vkup sme-

fhati, kakor toljko, kar bo sa pol dne dofti, in per pofodvah je nar vezhe snage potreba, ker bi fe shivesh drugazhi lahko iskifa, ino otroku fhkodoval. Shivesh fe mora otroku mlazhen dajati. Pogreti ga je nar leshej, zhe fe s' mlekom napolnjen kosarez v' pofodvo tople vode postavi.

§. 375.

Na kar je pa per tim rejenju nar bolj potrebno gledati, je to, da fe mora otroku v' prvih tjednih sam rédek in tekozh shivesh dajati, ker fe shelodzu novorojeniga otroka nar bolj perleshe. Zhes ene tjedne fe sme otroku poverh tiga tekozhiga shivesha od kraja enkrat posneje pa tudi dvakrat ali trikrat kasha is dobriga suharja (zvi-baka), obfufhene pshenizhne moke, psheno (grif) s' vodo ino mlekom kuhano. v' kterim fe je nekaj zakra ras-talilo, dati. Kasha mora sa vfako jed prot kuhana biti, in fe mora vzhafi s' drugo sameftiti (premenjati), ker otrozi smeraj enakafhne kaffe ne morajo prenefti, zhe fe jim pre dolgo daje. Slo fhkodljivo je pa, otroka she perve dni shivlenja s' kasho filiti; fofebno fhkodl ive fo pa mozhnate kaffe, kakor jih na kmetih radi otrokom dajejo, sakaj ker fo preshlihtnate, jih shelodzhek ne prekuha, zhrevje fe smafhi, otrozi dobijo debele trebuhe, in lahko eno in drugo bolesen. Kadar she otrok nekoljko odraste, potrebuje tudi bolj mozhnih jedi, satoraj fe mu naj te kaffe kuhajo, s' telezhno ali kurjo polivko, fe mu naj dajejo vodne polivke s' jajzhnim romenjacom (shuzhakom), in tak fe naj pomalim na bolj terdne jedi navadi.

§. 376.

Ravno tako fhkodljivo fo zuzeljni, ktere nekte matere otrokom v' ufta ftlzhijo, da bi jih potolashile. Jed, ki je v' zuzeljni, fe rada iskifa, ino okifa fkos to tudi ufta ino shelodez otroka, napravi teshek shelodez, kteri ne prekuha ino gobize; fkos vedno sisanje veliko lufta poshré, otrokove ufta postanejo fhiroke in neprijetne; tudi samore otrok, zhe fe premalo manj gleda, zuzelj predalezh v' ufta potegniti, in med tim, da fe zu-

zelj na gergutez (Zuftröhre) vleshe, samore otroka sadufhiti.

§. 377.

Tudi ni varno, da bi otrok kakšno shival sisal, posebno kosjo, ki toljko mastno mleko ima, da si ravno nekteri koso sa narboljšho dojko, ktera se tudi nar boljšhi kup dobi, perporozhajo.

§. 378.

Sploh je per tim prerejenji bres perf tudi na to gledati, da se shivesh po eni redi in ne pregošto otroku daje, skos kar se veliko premore, da ho otrok dobre reje.

SHESTI RASDEL.

Od nekterih porodov, ki se bolj redko permérijo, in od opravlka porodne pomozhnize per tistih.

Perva Postava.

Od poroda dvojz hkov.

§. 379.

V takšnih okoljšinah ni nizeh drusiga storiti, kakor per navadnih poródih, dokler ni porod perviga otroka konzhan, posebno, ker se nikdar ne samore prav sa gotovo vediti, ali je she drugo dete v^o telefí, dokler she ni eno porojeno.

§. 380.

Zhe je she eno dete v^o maternizi, tak se tista po porodu perviga otroka she slo raspotegnjena, terda in robašta ofhlatati, vzhafi se zelo deli otroka otiplejo. Per snotršnjim prejiskanju se najde drugi

otrozhji mehir, in sadi sa njim tudi dostikrat otrokovi deli.

§. 281.

Porod dvojzhkov sploh bolj pozhaſi pretezhe, kakor porod eniga ſamiga otroka. Po navadi ſe vſtavi prvo dete, ki je ſploh mozhneje, s' glavo k' porodu, drugo pa tudi pride s' glavo dostikrat pa tudi s' nogami ali ritjo naprej. Per taki frezhni legi ſhe ſama natura vezhi del vſe po frezhi ſiskonzha, in le ko bi eno od obojih otrok poprezhno lego imelo, bi bila umetna pomozh potrebna.

§. 382.

Se je porodna pomozhniza zhſto preprizhala, da je ſhe en otrok sadi, tak naj ne poſabi, da bo per lozhenju popkov trak na dveh meſtih podveſala, in pod obema podveſama preresala, da ſe ne bo drugi otrok iſ popkoviga traka prvo rojeniga iſkervavil, ko bi oba le eno ſtrevo imela, ali pa, ko bi obe ſtreve bile ſraſhene.

§. 383.

Po porodu praviga otroka ſe ne ſmé ſtreva poprè vun vſeti, da bo tudi drugi otrok rojen, da bi ſe kje s' ſtrevo praviga otroka tudi ſtreva drugiga ne iſvlekla, in bi bila ſtreva tedaj prè odlozhena, kakor je otrok rojen. Samo tedaj, ko bi ſe bila ſtreva praviga otroka pred porodom drugiga noter deli do framne ſkladi iſtiſhala, je perpuſheno, jo prozh vſeti. Zhe ſe pa ſhe raſen tiga pred porodom drugiga otroka njegova ſtreva odlozhi, kar ſe iſ dvojnih popkovih trakov ſpoſná, tak ſe mora gledati, da bo otrok berſh ko berſh na ſvetlim.

§. 384.

Porodna pomozhniza naj pové porodni varno ino previdno, da je ſhe en otrok sadi; in da ſe ne bo preſtraſhila, ji naj iſhe to kar je mogozhe prijetno dopovedati. Tudi naj ſkerbi, da bo vſe hitro per rokah, kar bo ſa drugi porod potreba, in da bo tudi ſa drugi otrok pertnina perpravljena.

§. 385.

Nihzher naj ne misli, da mora porod drugiga otroka hitro sa pervim porodom nastopiti; rad she le zhes ene ure nastopi, in samore zelo she le zhes ene dni bres fhkode sa mater ino otroka priti. She le prav dobro je, zhe se drugi porod nekaj zhafa pomudi, med tim se mati od perviga vpehinja eno malo odehne ino si novih mozhi sa drugi porod nabere, materniza pa ima perloshnost, se pomalim vkup vlezhi. Nasprot se pa tazhaf, ko oba poroda naglo eden sa drugim prideta se materniza ne rada fkerzhi, in velikrat nevarni kervotoki perdero.

§. 386.

Po porodu perviga otroka, zhe ni kakih nevarnih okoljshin, postavim: kervotokov, boshjasti per porodnizi, se nikak ne sme prenagliti, in drugi porod siliti, ampak porodnizi se perporozhi, da se naj na dushi ino telefonu mirno dershi ino pokojno zhaka: materniza, ki med tim zhaf dobi, se po malim sa drugo vkup svlezhi, se bo hitrej ali kefnej s' novo mozho na-nj obernila, vender se mora porodni med tim vse predelovanje bolov (popadkov) ojtro prepovedati. Sdaj pridejo novi boli, nov otrozhji mehir nastopi, ki se pa rad kmalo rasterga, ker je vezhi del le is ovzhje mreene; in zhe porodna pomozhniza najde, da ima drugo dete dobro lego, tak naj naturi porod prepusti, in le ko bi otrok poprezhno lego imel, bo umetne pomozhi potreba.

§. 387.

Se je materniza od obeh otrokov isprasnila, tak naj tudi tukaj odlozhenja strev naturi prepusti; in she le potim, kadar je preprizhana, da so odlozhene, naj gleda, da jih ispot spravi. Nikdar ne sme porodna pomozhniza na enkrat sa en sam popkov trak vlezhi, ampak sdaj sa eniga, sdaj sa drugiga, dokler se preprizha, kter se bolj sapoteguje. Sploh lesi streva perviga otroka nar blishje maternih uft, in ta mora tudi napre v' materno noshnizo priti. Zhe je le ena

fama streva, ali zhe sta obe po robih srafhene, tak je gledati potrebno, da se s' robom v' materne ufta spravijo, da se potim leshej vun ispelajo.

§. 388.

Ko bi she vselej eno dete sadi bilo, tak bi se moral she drugi popkov trak na dvema mestoma podvesati, in potim tretji otrok ravno tako sprejeti, kakor se je drugi sprejel. Trojzhki se vunder le file malokdaj vleshejo. Lega trojzhkov v' maternizi je vezhi del raslozhna, ker od eniga ali dveh otrok sgorni ali spodni konez terfha proti medenizi obrnjen leshi, med tim da uno drugo, ali oba druga ravno nasprotno lego imata. Malokdaj imajo vsi trije otrozi enakofhno lego. tako, da bi per vlih sgorni ali spodni konzi terfha navspred leskali. Materna potiza je vezhi del sa vse tri le ena sama, vsaki pa ima svojo jajzhno odejo famo sa se odlozheno. Streva ne gré popré prozh, kakor po porodu tretjiga otroka; satoraj porodna pomozhniza nikdar ne imé po porodu perviga ali drugiga otroka popkov trak natesovati. Po dokonzhanim porodu se mora na rasedenje mleka gledati, sakaj, zhe se bo vidilo, koljko bi ga snalo biti, se tudi da presoditi, ali bo mati vlih trojeh otrokov preshiveti samogla, ali ne. Vezhi del je sofebne reje potreba, da per shivlenji oftanejo. Ker jim je od kraja she malo shivesha potreba, tak jih vezhi del famo materno mleko prerediti samore, zhe je le mati sdrava; alj posnej, kadar so she vezhi, pa od mleka is enih famih pershiveti ne mogo. Kar jim potim premalo hodi, se mora skos kakfhni drugi prileshni shivesh domestiti, ali pa dojka v' pomozh vseti. Je drugi ino tretji otrok rojeni, pa ravno tiftiga spola, kakor prvi, tak se morajo otrozi sasnamvati, da se bo pervorojen od drugih dveh dobro posnal, sato ker so per nekterih familjah na prvi porod posebne pravize navesane.

Druga Postava.

Od poroda s' obrasom.

§. 389.

Svoje dni so terdili, da so porodi s' obrasom naturi nasprot, in rekli, da naturi ni mogoče, takšne porode, saj ne bres škode sa mater ino otroka dokonzhati, sato ker otrokova glava savoljo svoje velikosti škos medenizo ne more, ker obras otezhe ino se raspodobi, fredno mefo se napne ino vterga, luft prevred v' otrokove ufta pertifne, in ker otrok ne samore prav dihati, se mora sadu- fhiti, popkov trak rad naprej pade, in ker mersel postane, se tudi kervni krogoték med materjo ino otrokom rad vftavi, in sadnizh lega glave navsad, Tkos kar se vratne shile nategujejo, rada kap (boshji shlak) perpelja.

§. 390.

Per vřim tem se je pa vender sadofiti iskasalo, da per mozhnih popadkih, naturnim řpodoblenju medenize ino otroka porodi s' obrasom ravno tako frezhno istezhejo, kakor temenove lege, in da se tudi toti porodi med naturne řhteti samorajo. Vender se to le od perve ino druge obrasove lege rezhe; tretja ino řhterta padeta pa she pod umetno pomozh, ker se brada nemore v' fredno mefo vpreti, ino řhiroko zhelo na framnim oboku sadershek najde. Naturna mozh je sa istifhanje otroka preřlaba, zhe se ne řpremenita tretja ino řhterta lega v' pervo no drugo she ob pravim zhafu, kar se ob frezhnih okolřhinah vzhafi sгоди.

§. 391.

Zhe obras naprej leshi, tak se najde per snot- rajnim prejřkanju nad maternimi uřtami en del zhela, ozhi, noř, ufta ino brada. Zhe she etrozhji mehir řtoji in je napet, tak se obras teshko řposná; ravno tako teshko je to, zhe je per dolgi terpezh- nofti poroda obras slo otekel, lahko se s' ritjo řpre-

menja. Nar leshej se sposna tazhaf, kadar je otrozhji mehir ravno pozhil. Prejiskanje se mora filno pasno goditi, da se tenzhki deli obrasa, sosebno ozhi kaj ne poshkodijo.

§. 392.

Nastop obrasa v' medenizo pride sa v'fim tako, kakor nastop temena. Satoraj samoremo vse porode s' obrasom v' shtiri rasdeliti.

§. 393.

Perva obrasna lega. Brada je proti levi ponvi, zhelo proti defni sklenitvi svete kosti, perfa ino trebuh navspred ino na levo, herbet ino rit bolj navsad ino defno. Pride obras v' medenizhno votlino, tak se safukne brada od leve na defno, in pride sad sa krilini obok, in obras v' isvotlino svete kosti: v' toj legi se tudi porodi, ker se brada pod framni obok vpre, ino zhelo s' temenom s' safukanjom glave zhes fredno meso sderzhi.

§. 394.

Druga obrasna lega. Brada je proti defni ponvi, zhelo proti levi sklembi svete kosti obrernjeno. Safukanje brade gre od defne na levo, in se po ispelanju zhela sopet pod framnim obokom vun istifhi.

§. 395.

Tretja obrasna lega. Brada stoji proti defni sklenitvi svete kosti, in zhelo proti levi ponvi, in per shterti obrasni legi stoji brada proti levi sklenitvi svete kosti, in zhelo proti defni ponvi. V' obema legama se zhelo pod framnim obokom in brada nad frednim mesom istifhi.

§. 396.

Perve dve obrasne lege se nar vezhkrat premerita, in tudi nar frezhnifhi istezheta; dve sadne se le redko kdaj vidita, ker se po navadi v' preteku poroda v' eno dveh pervih leg preversheta.

§. 397.

Obrasni porodi pretezhejo po navadi bolj pozahafi in teshje, in ker se ne mora vselj gotovo presoditi, alj se sme porod s' obrasom naprej bres fhkode sa mater ino otroka naturi prepustiti, tak je porodna pomozhniza dolshna, per vsakim porodu, per katerim se kashe, da bo obras naprej, po porodniga pomozhnika poslati. Dokler pomozhnik ne pride, naj pufti porodno v' posteli na tisti strani leshati, proti kateri je zhelo obrnjeno, da bo leshej naprej derzhalo. V' drugim se naj porodna pomozhniza nosi, kakor per temenovim porodu; naj ne nagovarja porodno k' predelavanju popadkov, in se naj sferbno varje, da ne bo hotla glavi s' roko drugo lego dati.

§. 398.

Ko bi pre, ko porodni pomozhnik pride, porod k' konzu fhel, tak mora porodna pomozhniza v' shtertim porodnim zhafu sredno mefo sferbno, pa ne s' preveliko mozhjo podpirati, da ne bo prevezh vrat pertiskala, ki se v' prvi ino drugi legi sa krilnimi kostmi snajde; po porodu se pa ne sme sposabiti, da bi kje otroka, kteriga obras fkos oteklino vzhafi vfo zhloveshko podobo sgubi, kar hitro materi pokasala; to se shte le potim sme sgoditi, kadar se je oteklina she sa v'fim spet sgubila. Tudi nagnjenje otroka, da svojo glavo nasaj dershi, se bres vse posebne pomozhi kmalo sgubi.

§. 399.

Sem flishijo tudi tisti porodi, v' kterih se glava s' eno stranjo na porod vftavi, ker se samore s' desno ali levo stranjo ino v' mnogiterih legah sgoditi; tak postanejo tiste lege, kterim lege ushel pravijo. Tudi tukaj mora porodna pomozhniza vse tisto storiti, kar je bilo per obrasnih legah rezheno; zhe ne storijo posebne okoljshine, kakor popake medenize kaj naturi nasprot, tak se tudi te tako imenovane vegaste (povésane) lege fkos famo naturno mozh skonzhati snajo. Ko bi pa s' obrasom ali stranfkimi deli glave tudi kaki del vratu na porod

naftopil, potim je pa she druga, in ta lega se ne more vezh med naturne ampak popazhene lege fhteti. Porodna pomozhniza mora per takih porodih hitro pomozh porodniga pomozhnika jifkati.

Tretja Postava.

Od porodov s ritjo.

§. 400.

Zhe se otrok s' ritjo na medenizhno vhodifhe k' porodu vftavi, tak pravijo: „pride dvojno;“ in imenujejo tudi fam porod dvojni porod, po jesiku porodnih pomozhniz.

§. 401.

Ritna lega se sa glavno lego narvezhkrat per-godi; pa se ne sposna gotovo, dokler mehira nepozhi, in se lahko dershi sa glavno lego, in posneje sa otekli obras. Vendar se da fkos to raslozhiti, da noshnizhni obok in mehira nista tak kruglasto okrogla, kakor per glavni legi, ampak bolj na fhirko vtfihnjena, zhe se trebuha porodne ni prevezh vgrosnil, in sadnizh, zhe se vfi deli na riti mehki, vse kosti globoko v' mesi leshezhe, obene neravnosti, obeni lasje, obeni fhivi ino mehzhave ne ofhlatajo.

§. 402.

Potim, kadar je she mehira pozhil, se she le dobi gotovost. S' prejifkajozhim perftom se v' maternih uftah riti sadene, in fizer od kraja vezhi del le ene strani. Zhe se gre s' perftom nekoliko vifhje, tak se she rasklad raslozhi, ki dve ritne strani v'fakfebi lozhi, v' sakladi ritno zhrevó, ofti svete kosti, fhpiza kukovize in navspred spolni deli ino bedre, per zhemu prejifkajozhi perft vzhafi s' otrozhjo smolo okablan postane, in tudi drugazhi k' sposnanju perpomore, fkos to, da (smola) prozhgré, zhe se tudi druge snamle od smerti otroka

ne perkashejo. Vender per otrokih moshkiga spola molhnja velikrat stori, da se teshko sposna, ker je vzhafi tako napeta, da bi ne bilo verjeti.

§. 403.

Per porodih s' ritjo so bedre v' koleninih sklepih vezhi del vpognjene, in noge se snajdejo bliso riti, vzhafi se dajo sraven riti ofhlatati. Kadar rit bolj naprej gré, sderzhijo navsgor, in se pertifnejo gori po spodnim shivotu.

§. 404.

Ker ima rit tudi vezhi premernik ino shirokost beder, tak tudi svojo lego spremenja, kakor pride v' eden ali drugi prostor medenize. V' zhveterih legah sna v' malo medenizo stopiti, in tako postanejo shtiri ritne lege, kér pride odkraja kakor glava fizer v' poprezhni ali ravni premernik, potim pa vselaj v' en vegasti.

§. 405.

Perva ritna lega. Herbet je obrnjen navspred ino na levo, trebuh ino bedre pa navsad ino na desno.

Druga ritna lega. Herbet je navspred ino na desno, trebuh ino bedre navsad ino na levo obrnjeni.

Tretja ritna lega. Herbet stoji navsad ino na desno, trebuh ino bedre navspred ino na levo.

Shterta ritna lega. Herbet stoji navsad ino na levo, trebuh ino bedre navspred ino na desno.

§. 406.

Dvé perva ritne lege se nar vezhkrat prideta (sgodita), in fta sa porod bolje, kakor te sadne, sato ko je per unih herbet navspred obrnjen, in se upati samore, da bo per prehodu glave tudi satilnik navspred obrnjen ino bo pod framni obok pershel; in tako pride glava veliko leshej vun, kakor, zhe je obras navspred obrnjen.

§. 407.

Zhe fo bedre fkos vhodifhe perfhle, naj fo v' njé nastopile, v' kateri legi je, tak potim v' votlini medenize tako stojijo, da je ena bedra prédi proti framnim oboku, druga pa navsad proti isvotlini svete kosti obernjena; perva pride pod framni obok, in se tamkje vpre, med tim, da se ta druga bedra zhes fredno meso naprej spravlja. Terfh otroka se sdaj v' vegastih legi s' herbtom navspred ino na levo, ali pa navspred ino na desno obernjen naprej spravlja; in kadar je otrok do perf rojen, padejo noge doli. Plezhe pridejo v' ravno ti vegastih legi naprej, roké fo vezhi del terdno na perfa pertifhnjene, in pridejo s' laktmi nar-naprej. Med tim pride glava, ki s' brado na perfa lesi s' enim tih vegastih premernikov v' medenizhno vhodifhe, se is-fuka pomalim, bolj ko naprej pride, v' ravni premernik, tako, da se per njenim istopu satilnik pod framni obok vpre, ino obras zhes fredno mesó naprej pride, kar se vezhi del naglo isdela.

§. 408.

Per tretji ino shterti ritni legi se otrok, potim ko fo she bedre rojene, vezhi del tako fuka, da herbet, ki je bil od kraja navsad obernjen, pozhaf navspred pride; potim drugi porod ravno tak istezhe, kakor per prvi ino drugi ritni legi. Le redkokdaj tiga fukanja ni, in glava se tazhaf tako porodi, da je obras navspred obernjen.

§. 409.

Ritni porodi se sa glavnimi porodi nar vezhkrat pergodijo; fo nekaj pozhafnisthi ino toshavnifhi, kakor glavni porodi, ker mehkeja ino shirja rit ne more tak hitro porodne dele rastegniti in bolj pozhaf naprej derzhi, kakor glava. So sploh tudi sa otroka bolj nevarni, kakor glavni porodi, sato ker se lahko sgodi, da bi popkov trak sraven perf ino glave per pozhafnim preteku prevezh ali predolgo itiskan bil; pa vender fo manj nevarni, kakor porodi s' koleni ali nogami, sato ker navsgor

obernjene noge nekoliko popkov trak varjejo, fhi-roka rit pa porodne dele tako rastegne, da potim drugi deli, tofobno pa glava, leshej ino hitreje fkos pridejo. Bolj pozhalen ko je toraj od kraja ritni porod, in bolj debela ko je rit, ki naprej pride, toljko hitreje bojo perfa ino glava fkos perfhle, in toljko hitreje bo otrok shiv na svet porojen.

§. 410.

Per vřakim ritnim porodu je porodna pomozhniza dolshna, hitro po porodniga pomozhnika poslati, sato ko ni v' ftani previditi, ali bo natura dofti mozhna, porod dodelati, ali je medeniza dofti prořtorna, ino ali ni otrok preveliki. Ko bi pa po porojenim terřhu savoljo eniga tih vsrokov glava naprej ne mogla, in bi ne bilo porodniga pomozhnika, ki bi porod umetno Źpeljati sařtopil, tak bi morala porodna pomozhniza gledati, kako bi otrok pred njenimi ozhmi shivlenje sĹgubil, bres da bi mu pomagati samogla.

§. 411.

Porodna pomozhniza naj vřashe porodnizi, da ima v' pořteli mirno leřhati, naj se varje, da ne bo s' fhtorařtim prejřfkavanjom otrozhji mehira prevred rastergala, ker bi tako lahko popkov trak naprej padel. Pride rit blishje naprej, tak ne Źme porodna pomozhniza nikdar fkuřhati, sa njo, ali sa noge vlezhi, ali eden ali drugi otrokov del sařfukavati, naj she ima otrok lego, kakřhno hozhe, v' kratkim, nizheřar neřme pozheti, kaj bi le narmanj porod pohitrilo, dokler ni terřha odsvunaj. Silno nevarno bi bilo, noge naprej vlezhi, alj pa iřkati, da bi se ritni porod v' porod s' nogami sprevergel. Škos vlezhenje ali fukanje na delih, ki so she porojeni, se natura v' svojih opravilih vřtavlja, roke bi lahko nasaj sderzhale, brada bi odřtopila od perř; ino potim bi glava teshko vun perřhla.

§. 412.

Ko bi bil pa otrok v' tretji ino fhterti ritni legi naprej tiřhan, in ko bi se ne sařfukal sam od sebe, tak se naj otrok tako fuka, da bo herbet navřpred

proti krilini okoljzi obernjen, to je, tako, da pride v' prvo ali drugo lego. Zhe glava ne gré dofti hitro fkos medenizo, tak se móra, zhe porodniga pomozhnika ni v' pomozh, in zhe je nevarnost, napré spravljati, kakor bo posneje rezhenó.

§. 413.

Kadar she rit fkos pride, móra porodna pomozhniza fredno mefo podpirati, in otrokove dele, ki vun pridejo, v' ogrete rute (pélnize) savijati, in dobro fkerbeti, da ne bo obeden del ftifkan ali nategovan. She le potim, kadar je she otrok do plezh porojen, smé pomozhniza porodni rezhi, da naj bole predeljava, da bo glava popré na svetlim. Ko bi boli sdaj saoftali, ali ko bi preflabi bili, tak se dajo sbuditi ino mozhnejí ftoriti, zhe se trebuh s' shganjom, melifnim ali drugim mozhnim duhom riblje. Zhe je glava do medenizhniga ishodifha perfhla, tak se naj otrokov terfh prav rahlo na kvifhko vsdigne, in fredno mefo ravno tako rahlo podpira, da bo glava leshej fkos perfhla.

§. 414.

Nekteri ritne porode med tifte porode fhtejejo, ki se ne fmejo naturnim mozhém prepustiti, kér pravijo:

- 1) da fo bolj bolezhí;
- 2) da se sagvosdenje riti teshko odgvosdi;
- 3) ker se je prevelikiga muzhkanja (tuzhkanja) sa mater ino otroka, ino
- 4) ftifnjenja popkoviga traka treba bati.

Pa obena tih fhtirih rezhi per naturnih ritnih porodih se ne sgodi; zhe se perve tri okoljfhine nakljuzhijo, tak se otrok ino pa deli materniga telefa prav ne fklepajo, da tako porod soper naturi postane, in potim v' refnizi umetno pomozh potrebuje, in zhe je popkov trak sraven riti naprej padel, kér se le per napréj padenim popkovim traku ftifnjenje med ritjo otroka ino medenizo matere pergoditi samore, potim ritni porod, ki bi drugazhi po naturi bil, tudi naturi nasproten postane, ino vuzhene pomozhi potrebuje.

Shterta Postava.

Od poroda s' koleni ino nogami.

§. 415.

Porodi s' koleni se malokdaj perpetijo. Perzha-kuje se porod s' koleni, kadar je otrozhji mehira (špizhaft) ino majhin; gotovo se pa to s'he le potim s'posna, ko je s'he mehira pozhil, ker se ena ali dve okrogle rezhi ofhlatata ki sta na lizi s' negladkim, gibzhnim golenom (Kniescheibe) pokrite, in katerih sadna stran je isvotlena; zhe se dalej nakvifhko gré, se pride do sgornih beder ino spolnih delov, navsad k' spodnim bedram ino nogam. Koleno se od lakta, s' katerim bi se lahko premenjalo, v' tim raslozhi, da je laketa bolj špizhaft, in da nima obene okrogline (Scheibe) na sredi.

§. 416.

Nekteri ménijo, da se s'he v' noshenji s'posná, zhe porod s' nogami naprej stoji; zhe okroglina ni ravna (gladka), zhe se v' materni noshnizi ne ofhlata naprejleshezha glava, in se nasprot s' rahlim pretifkanjom na spodni shivot le okroglo-podolgovata rezh otiple; alj vse te snamenja rade lajhajo (vkamijo), ino nikdar se ni na nje sanesti. Bolj imenitne so snamenja pred vodnim pozhom med porodom; pozhafno ino bolezhno ras-shirjenje maternih ust, doli visezh, klobafi podoben, otrozhji mehira, ino v' njem noge, ki se s'kos tipanje nekoliko dajo s'posnati. Kadar mehira pozhi, vezhi del vsa voda na enkrat istezhe, in potim se noge in vezhkrat tudi rit raslozhno dajo ofhlatati.

§. 417.

Noge se tudi lahko s' rokami spremenijo; ali noge se dajo s'posnati na petih, zhlenkih, podplatih ino perstih, in se raslozhijo od rok s'kos to, da persti na nogih niso tako dolgi ino gibzhni kakor na rokah, in da se palez na nogi ne da tak dalez od drugih perstov odpotegniti, kakor palez na roki.

§. 418.

Zhe oba kolena ino obe noge naprej leshita, tak imamo popolni porod s' kolenom ali nogo; zhe pa le eno koleno ali ena noga naprej leshi, tak se porodu pravi, da je nepopolen porod s' kolenom ali nogo.

§. 419.

Noge se samorajo v' mnogoteri legi, na vse strani medenizhniga vhodisha obernjene, na porod vstaviti. Dokler tedaj she le noge ino bedre po medenizi doli derzhijo, she nima otrok obene gotove lege, ampak gre na ravnost doli; gotovo lego she le dobi, kadar bedre v' medenizhno vhodishe pridejo. Bedre dobijo potim eno od tih shtirih leg', ki so bile per ritnih porodih raskasane, ino is-stop terfha ino glave se ravno tako godi, kakor per porodih, v' kterih rit naprej pride.

§. 420.

Porodi s' kolenom ino s' nogo so sa shivleni e otroka she bolj nevarni, kakor ritni porodi, ker se skos otrozhje dele, ki so she naprej shli, porodni deli le malo rasdaljshajo, in satoraj porod terfha ino glave bolj pozhasi ino bolj teshavno naprej gre, kakor per ritnih porodih. Med pozhasnim pretekom poroda se pa popkov trak sraven perf ino glave filno slo pertifka, tako da otrok med porodom vmreti samore.

§. 421.

Nepopolni porodi s' kolenom ali s' nogo niso sa otroka tako slo fhkodljivi, kakor popolni, sato ker nepopolni porodne dele bolj ras-shirijo, ino noga, ki je po shivotu otroka nasaj poloshena, nekoljko popkov trak varje. Da je nekteri porod s' nogo slo nevaren, ne leshi vfelaj na porodu s' nogo samim na sebi, ampak vezhkrat na drugih nefrezh-nih okoljshinah, ki bi tudi per drugih legah otroka porod naturi nasproten storile. Zhe je medeniza dosti prostorna, zhe so materne ufta dosti gibzhne, mozhi porodnize dosti velike, zhe otrok ni preve-

liki, tako da glava kmalo fkos derkniti samore, tak se porodi s' kolenom ino nogo vezhi del od same nature frezhno fkonzhajo.

§. 290.

Porodna pomozhniza se ima per porodu s' kolenom ali nogo ravno tako nositi, kakor per obrasnim ino ritnim porodu, to je, naj hitro po porodniga pomozhnika poshlje, ker se zelo tedaj, kadar se vidi, da bi vse po frezhi isteklo, lahko kaj nevarniga nakljuzhi, kar shivlenju matere ali otroka shugati (shkoditi) samore. Per tih sdaj imenovanih porodih ni kaj redkiga, da terfh otroka sama natura is-shene, glava pa, ki je she saoftala, fkos samo persadevanje porodne pomozhnize ne more vun priti. Dalej naj porodna pomozhniza porodnizi mirno lego v' posteli vkashe, ji naj vfako predelavanje bolov prepove, da otrozhji mehri zel oftane, kar se nar dalje da, tako se bodo materne ufta bolj ras-shirile, in prevarvalo se bo, da popkov trak ne bo naprej padel, kar se v' tih okoljshinah lahko sgoti.

§. 263.

Zhe popkov trak med bedrami otroka fkos gre, ali zhe otrok na popkovim traki jesdari, tak se mora tisti njegov del, ki doli zhes herbet gre, tako dolgo lepo rahlo nategoyati, da je mogozhe, eno vpognjeno bedro fkos sanjko ftlazhiti. Ko terfh she bolj naprej derzhi, se ima na to gledati, da se popkov trak ne pertifka ali ne nateguje. Zhe je terfh do plezh rojen, se mora fredno meso rahlo podpirati; porodnizi se mora pa rezhi, da naj bole predelava, in ko bi boli bli preflabi, se morajo bolj mozhni ftoriti, ravno tako, kakor je bilo per ritnim porodu rezheno.

O d

Porodne pomozhi.

DRUGI DEL.

Od pretéka poroda, noshenja ino otrozhje postele, zhe ni po redi, ino od opravila, katero porodno pomozh-nizo sraven sadene.

liki, tako da glava kralja stoji derkati samere, tak se porodi s kolonom mo nogo vezhi del od same nature sozhaa skonzhaa.

Porodna pomozhniza se ima per poroda s kolonom ali nogo ravno tako nositi, kakor per obrasnim mo rdnim porodu, to je, naj hitro po porodnem pomozhnika postije, O. B. Ce zelo tedaj, kadar se vidi, da bi vse po vezhi isteklo, lahko kaj nevarno.

Porodne pomozhni.

ma porodni in naj razlaga, da terih otroka sama natura is-shere, glava pa, ki je iste narave, fkos samo pomozhniza ne more razloziti.

DRUGI DEL.

rednja morna vega v polih v zabi, ji naj vka- preclavaje, da se prepove, da otroci mehri zel ostane, kar se par ino, to je, da se nobo matera- uita bolj ras-shirni, in prevarvalo se bo, da popkov trak ne bo naprej padel, kar se v tih okoli-

Od pretka poroda, rosherja ino otrozije postele, zhe ni po rdi, ino od opravlja, ktero porodno pomozh-

niso smere sdrere, tako daga spo rablo nategati, da je mogzbe, ene spopnje, ledra fkos sarko izkzki. Ko terih ni bolj naprej derzhi, to izi na to gledati, da se popkar trak ne perstika ali ne nateguje. Zhe je terih do plezh-rojen, se mora sredno meso rablo podpirati, porodni se mora na rezhi, da na bole svelava, in ko bi bolj bi prelah, se morajo bolj mozni fkos, ravno tako, kakor je bilo per nima porodno resheno.

PERVI RASDEL.

Od porodov, ki savoljo spazhenja
porodnih udov niso po redi.

Perva Postava.

Od porodov per popazheni medenizi.

§. 424.

Vfak kaj vezhi odstóp od naturiga soštavljenja
ino postave pošamešnih kosti, od podobe ino pro-
štranosti medenize, je popaka medenize. Popake
medenize, ki se nar vezhkrat permerijo, so: pre-
velika telnoba, prevelika proštranost, popazheni
nagnenje ino ras-podobljenje tiste.

§. 425.

Prevoška je medeniza, zhe imá manjšho pro-
štranost, kakor da bi se srel otrok po naturi, lahko,
ino bres nevarnosti škos tisto samogel poroditi.
Medeniza samore v' mnogoterih svojih okoljazah
pretelna biti. Je sgorina medeniza pretelna, tak
to sploh le nošhenje vsadene. Mala medeniza sna
torej v' vhodifhu, v' medenizhni votlini ali v' is-
hodifhu pretelna biti. Imá vhodifhe medenize kakšne
popake, tak is-hodifhe vezhi del nima nobenih; je
pa is-hodifhe pretelno, tak je vhodifhe faj dobro
štorjeno. Vzhal je pa tudi ena votlina toljko vezha,
koljkor je druga pre majhina; ino porod gre leshej
ali teshej naprej, potim ko otrok v' eno ali drugo

okoljzo, v' vhodifhe ali is-hodifhe medenize pride. Prezej redko se pa pergodi, da bi medeniza bila fkos no fkos pretefna.

§. 426.

Pretefno medenizo si sna porodna pomozhniza she domifhljavati, zhe vé, da je shenfka v' otrozhjih letih engendarfko (anglizhanfko) bolesen iméla, in se posno hoditi navuzhila, zhe ni ravno srafhena, zhe je fhantava, zhe po strani ali hromo hodi, zhe herbet ni raven, zhe ena bedra vifhje ftoji, ko ta druga i. t. d. Rasen tiga se pretefna medeniza da fkos dobro opravljeno prejifkanje fposnati. Zhe najde porodna pomozhniza, da grebena lednih kofiti nifta faj defet pavzov narasen, da je krishna okoljza fila slo vpognjena, ino zherta krishniga krila manj ko sedem pavzov snefe, da fedne gerbe nifo fhtiri pavze narasen, da je framni obok zhes navado fhfizhaft, da kukoviza ni faj tri pavze od framniga oboka, ali da se kukoviza kreniti ne da, fofebno pa, zhe se s' prejifkavnim perftom lahko proti klanjzu ali proti postranfkim ftenam medenize sadene; tak se fme sanefsti, da imá prevosko medenizo pred febo. Zhe je shenfka s' prevosko medenizo she porodila, tak fo gotovo popréfni porodi bili filno pozhafni, teshavni ino bolezhni, in vzhafi le s' sdravnifhkimi orodjami dodelani, otrozi fo se pa s' filno podolgovato glavo ino veliko glavno oteklino porodili.

§. 427.

Zhe je medeniza, fofebno pa njeno vhodifhe zhes filo tefno, tak otrokofhe v' medenizhno votlino ftopil neobó, ampak bo ob straneh lednih kofiti oftal. Zhe pa tefnoba ni tako slo velika, pride glava fizer v' medenizhno votlino, popadki jo pa sméracij bolj navfpod tifhijo, in tako se filno slo vkup ftlazhi ino otezhe, dokler sadnizh obftoji in naprej ne more, s' leno befedo, sagvosdi se.

§. 428.

Po raslozhnih prostranfkih medenize se rajtajó tri ftopnje vogosdenja, ino fizer :

1) kjer se glava fizer teshko ino pozhasi, vendar pa per mozhnih popadkih ino mehkih gibkih kostéh od same nature bres velike shkode vun istifhi;

2) medeniza je tak tefna, da glava shiviga ino sreliga otroka nikak skos ne more, mozhni popadki she vgosdenje pomnoshijo, otrok se filno vkup tlazhi, in je v' smertni nevarnosti; porodnizi se blishni deli tuzhkajo, maternizo prifad prime, in rada se tudi rasterga. Per tim je natura vendar she v' ftani otroka na svet spraviti, zhe med porodom vmerje, sato ko kosti glave potim vkup padejo, se oteklina sgubi, in njena velikost veliko manjsha postane;

3) na nar vishi stopnji tefnobe she prostranost sa mertvo dete ni dosti velika; mora se tedaj ali materni resek (Kaiserschnitt) napraviti, ali pa, zhe je otrokova smert gotova, se v' kosze rasdeliti.

§. 429.

Eni ino drugi porodni pomozhniki poftavljajo mejnike posamefnih stopinj otesnjenja v' vhodifhu medenize po dalikosti, ki se is snotrajniga prejkajanja is-haja, od klanjza svete kosti do frede sgor-niga roba sklenitve framne kosti, in fizer sa prvo stopnjo dalikost od $3\frac{3}{4}$ do $3\frac{1}{4}$, sa drugo dalikost od $3\frac{1}{4}$ do $2\frac{1}{4}$, kakor sadnizh sa tretjo dalikost od manj ko $2\frac{3}{4}$ pavzov. Alj to sasnamvanje ni sadoftno, she naprej presoditi, ali se bo porod po naturi dokonzhati samogel ali ne; in zhe zeló is poprejsfnih porodov se to ne more sa gotovo sposnati; raslozhna velikost glave, vezha ali manjsha gibzhnost glavnih kosti, mozh bolov i. t. d. se per presojenju, ali bo medeniza pretefna, morajo vselej v' rajtengo vseti, in torej se nastopki pred tekom poroda ne dajo sposnati.

§. 430.

Se je porodna pomozhniza preprizhala, da bo medeniza premajhina, in vidi, da po raspozhu mehirja in per mozhnih popadkih glava kar nizh naprej ne gré, da se glavne kosti ena verh druge

istihhijo, ino glava hudo otezhe, tak naj hitro po porodniga pomožnika poshle. Dolgo odlaganje spravi otroka škos hudo stiskanje, katiro glava v' medenizi prestopi, v' nar vezho nevarnost shivljenja, in istrudi porodno bres potrebe. Prav dobro je, zhe je per filno majhini medenizi porodni pomožnik prav savred per porodni, da samore porod sposnavati, in si nar boljši zhas sa pomozh odbrati. In she tedaj, ko bi bila porodna pomožniza she med noshenjom od slo tefne medenize snanje dobila, je njena dolshnost, nosezhi porodniga pomožnika perporozhiti, ker se she v' sadnih meszih noshenja ena in druga rezh sa polajshanje poroda perpravljati, in vzhafi she pred istekom noshenja umetna pomozh podeliti mora.

§. 431.

She prav storižena, pa savoljo prevelikiga oiroka pretelna medeniza stori, da je porod filno pozhasen, teshaven ino bolezh, ali da se sagvosdi, in to toljko bolj, vezha ko je glava, bolj nepravda ko je lega, manj ko se glavne kosti kreniti dajo.

§. 432.

Porodna pomožniza naj ima per takshnih porodih poterpeshljivost, naj tolashi porodno s' lepshimi besedami, ko more, ji naj ne rasodene, da porod bres pomozhi sdravnika ne bo srezhno istekel, ampak naj samo gleda, da porodna popadkov ne bo prevezh isdeljavala, dokler porodni pomožnik pride. Zhe vmef boli nekoljko potihnejo, alj ko bi porodna zelo saspala, tak je to nar boljši perpomožnik, da se vtudene mozhi ene malo poshivijo, in torej se sploh ne sme odganjati. Rasentiga je skerbeti, da se ritno zhrevo ino szavni mehri proti isprasnujeta, da se bo prostor medenize leshej rastegnili. Tudi je gledati, da se mozh porodnize s' dobrimi, mesenimi juhi ali s' vinom med vodo (pa le, zhe je v' refnizi slaba) obder-shi: pomnoshenje isdelavanja popadkov se ji pa zelo nizh ne sme perpuftiti.

§. 433.

Medeniza bo ali skos ino skos pretesna, ali pa le na eni ali drugi odpertini. Je medeniza na eni odpertini preprostrana, tak je vezhi del na drugi pretesna. Tak, zhe je vhodifhe preprostrano, je is-hodifhe vezhi del pretesno, zhe je medenizna votlina preprostrana, tak je pa nar raji sgorna ali spodna odpertina medenize pretesna, in zhe je is-hodifhe preprostrano, je vzhafi vhodifhe pretesno.

§. 434.

Odsvunaj se sposna preprostrana medeniza na preshirokih stegnih, na bedrih, ki so prevezh vsakfebi, na sveti kosti, zhe je nasvunaj obernjena ino obokana, na maternizi, zhe se bolj globoko dolj ponisha, in poslednizh na tim, zhe so prejejhni porodi bili lehki. Nar boljshi preprizhanje se pa vender le dobi skos snotrajno prejiskanje.

§. 435.

Tako dobro pa, ko preprostrana medeniza vse kashe, s' tolkimi nasprotnostmi je sklenjena v' noshenji, v' porodu ino po porodu. V' noshenju je kriva, da materniza pre globoko pade, da se ne more dosti vsdigavati v' votlino spodniga shivota, in da lahko naprej pade ali se saviha: in to stori, da porodnizo smeraj k' isprasnenju vode ali blata tifhi, zhe se pa to isprasnenje vstavlja, da prifad k' porodnim delom pertifne, ali porod prevred nastopi.

§. 436.

Misliti bi bilo, da bo porod toliko leshej pretekkel, bolj shiroka ko je struga (shleb), skos katero otrok mora; pa timu ni tako; sakaj preprostrana medeniza stor she vezh nevarnosti, kakor pretesna. Vezhi del porod prehitro nastopi, in skos to lahko materna noshniza ino materniza naprej pade, in fredno meso se lahko vterga. Po prehitrim isprasnenji materniza vezhi del skerkzhena oftane, kadar je otrok she isgnan, se ne s' vlezhe vkup, kakor bi se morala, streva saoftaja, in

leško s'he hudi kervotok nastopi. Pride porod pré, kakor se je porodna tuga prevedila, ali, zhe ni porodna pomozhniza sadosti skerbna, tak lahko otrok kar tvegama isderkne, na tle pade, in se hudo poshkodi: popkov trak se lahko vterga, streva s' s'ro odlozhi, materniza prevershe, in otrok s' zelimu jajzhuimi mrenami porodi. V' otrozhji posteli pridejo hudi ino dolgi sabolezhki, in rade tudi nevarne bolesni.

§. 437.

Desi ravno skushnja poterduje, da per medenizi, ki je skos ino skos preprostrana, porod hitrej ino leshej nastopi, tak vender to ni vselaj; sakaj zhe je glava proti medenizi velika, zhe prav ne leshi, zhe sraven glave s'he kaki drugi del otroka, postavim, roka naprej pride, zhe voda prevred prozhré, zhe materniza s'he v' noshenji globoko v' medenizhni votlini stoji i. t. d., tako porod ne bo prehiter, ampak s'he sna prepozhasen biti.

§. 438.

Porodna pomozhniza si mora, kar se dá, persadevati, da per perprostrani medenizi porod prehitro ne nastopi. Mora toraj porodni sapovedati, da se hitro v' pervim zhasu poroda v' postel vleshe, mirno leshi, in nikar okolj ne hodi: da naj na eni ali drugi strani leshi, le s' malo povikshanim sgornim delom shivota, in da popadkov ne isdeluje: sato se ji vsi perpomozhki morajo odvseti, s' katerim bi samogla popadke predelavati, postavim, da se porodna nikjer ne samore s' rokami perjeti, ali s' nogami vpreti: in postele ne smé zhisto kar nizh sapustiti. Zhe pa per vsim tim porod le prehitro pretezhi hozhe, tak mora porodna pomozhniza otrozhji mehira odpreti, kakor hitro se materne ufta toljko odprejo, da do njega samore, sato, da se bodo materne ufta bolj pozhasi odpirale, in da materniza zhas dobi, se vkup s'vlezhi. Kakor hitro pa hozhe glava vun stopiti, kar s'he vezhkrat en sam popadek naredi, tedaj mora fredno mefo podpirati, in ker bo glava nasprot pertifikana, ne bo mogla kar hitro zhrés fredno mefo isderzhati. Tudi

mora porodna pomožnica svojo levizo na maternizo polohiti, ino ob trenleji, ko se otrok is nje poshene, prezej terdno tisto vkup tishati.

§. 439.

Porodna pomožnica mora hitro po porodu otroka spodni shivot porodnize rahlo ribati, da se bo materniza leshej vkup svlekla, in ko bi je she to vkup ne svleklo se ji morajo pokladki (Umschläge) is mersle vode dati; streva se pa ne smé popré prozh vseti, da se materniza majhina ino terdno vkup svležena nad framnimi kostmi ofhlata; in she potim, kadar je porod popolnoma dodelan, mora porodniza, ker je filno slo k' kervotokom ino k' prepadu maternize nagnjena, dalej ko po navadi v' posteli oftati.

§. 440.

Da je medeniza prevezh ali premalo nagnjena, se is snamenjov sposná, ki so bili per popisovanju terdih porodnih delov raskasani.

§. 441.

Per prevezh nagnjeni medenizi vhodishe prekrivo leshe, klanjz sploh prevezh naprej moli, in tak je medenizhno vhodishe pretesno, in v' noshenji trebuh naprej vifi. Otrok torej per porodu ne more lahko v' medenizo stopiti, in otrozhji del, ki je nar spredi, vezhi del na robu framne kosti obstoji.

§. 442.

Shenske s' prevezh nagnjeno medenizo morajo she v' noshenju pal nositi, da bo zhres vifezhi trebuh na kvishkim obdershal. Per porodu mora porodna she od kraja na herbti v' posteli leshati, bedre gori proti shivotu vlezhi, pod rit se morajo nekteri vs glavniki djati, da bo bolj vifoko, dve pomožnice pa moreta njeni trebuh per vsakim popadku s' rozhnikom (obrisazho, Sandtuch) na kvishko ino proti erbtishu rahlo nategavati, dokler glava v' medenizhno votlino ne stopi. Terpi porod predolgo, tak se mora po porodniga pomožnika pollati.

§. 443.

S' premalo nagnjeno medenizo je, vzhasi preprostrano medenizhno vhodishe sklenjeno. Spodni del maternize pade savoljo tuga pregloboko v' medenizo, in materni vrat se potim per porodu lahko med otrozhjo glavo ino medenizhnimi kostmi prevezh stiska.

§. 444.

Kadar je si medenizo takó, se ima porodni mozhen vs glavnik pod krish poriniti, ino predelavanje popadkov se ji ima prepovedati. Zhe je she po verh tuga medeniza zhes navado prostrana, tak mora henika na strani leshé porod perzhakovati, in se drugazhi nositi, kakor je bilo rezhenó per preprostrani medenizi.

§. 445.

Krivina medenize obftoji ali v' tim, da ena njenih strani vislje stoji, ko ta druga, ali da framni lok ni klajnzú navshtriz, ampak da je vstran na desno ali levo sagnan. V' obéh nakluzhbah je sploh vretenzov stebrizh popazhen.

§. 446.

Popaka medenize, ki pride ali is engendarfke bolesni, ktera se je v' otrozhjih letih prestala, ali od omehzhanja kosti, ki se je v' posnejih letih pergodilo, od kerzha (protina), nemarne bolesni (franzosov), prelomenja kosti ali premaknjenja medenize, stori, da je medeniza v' velikih rezheh drugazhna, kakor je po naturi; eni premerniki so prekratki, eni predolgi, tukaj so moljave, tam vgresnjave, tukaj prevezh tam premalo krivine.

§. 447.

Kar sklenitev medenizhnih kosti sadene, tak se na preterdno sklepanje le tedaj ima gledati, zhe sadene sklepanje svete kosti ino kukovize, ker se skos to is-hodishe medenize ismajnsa; per drugih kostéh pa nizh ne pomeni, ker se per porodu nizh

ne krenejo. Prerahlja sklenitev stori, da se zela medeniza maji, vender je per porodnih silno redka. Najde porodna pomozhniza vso spazheno ali skerzheno medenizo, tak naj kar hitro po porodniga pomozhnika poshle.

Druga Postava.

Od poroda per popakih svunajnih mehkih porodnih delov.

§. 448.

Na svunajnih mehkih porodnih delih se tudi pogreski permerijo, ki teshki porod delajo, ali ga vstavljajo. Nar vezokrat se perkashejo: 1) Vodeni otok; 2) keryni otok; 3) veliki vosli keryne shile na framnih uftnizah ino na materni noshnizi; 4) prifadni otok; 5) sarafshenje framnih uftniz; 6) she prizhejozha divizhja koshiza; 7) preshhiroko sredno mesó; 8) terde oteklina; 9) pozh framnih uftniz, ino 10) prirojeni pogreski.

§. 449.

1) Vodeni otok na framnih uftnizah pride ali od noshenja, ali je pa snamenje sploshne vodenike. Zhe je prvi vsrok, tak se otok napravi sadne mezze noshenja na velikih framnih uftnizah, vzhafi tudi na bedrih ino nogah, fosebno per takih nosezhih, ki so she oflabele skos popreshne porode, ki so se she velikrat, ino kmalo eden sa drugim permerili, ali pa skos bolesni, ali ki per slabim shiveshu ino poredni obleki v' merslih ino mokrotnih hifhah stanujejo. Otok je bel, mehek, bolj hladen ko topel, ne ravno bolezh, in zhe se s' perstom pertifne, tak se jamiza naredi, ki se pozhafi spet sadela. Je vodeni otok uftniz velik, tak je v' shtertim porodnim zhafi skos-hod otroka teshji, porod bolezh, pozhafen, in sa porodno lahko nevaren, ker se takih oteklin, skos stiskanje ino natesovanje per porodu rad prifad prime, ino ravno one samorajo vterganje sredniga mesá nakljuzhiti.

Porodna pomozhniza naj gleda, da bo ta vodeni otok s'he pred porodom fkos napovedanje mirniga leshanja v' posteli, fkos naloge ogretih fuhih rut (mokrotne rezhi so fhkodljive), ali fkos nalaganje toplih shaklizhov, ki so s' moko ali otrobi napolnjeni, rasdjala. Ko bi pa vse te rezhi nizh ne pomagale, ali zhe je vodeni otok framnih uftniz is splofhne vodenike perfhel, tak mora porodna pomozhniza kar hitro po porodniga pomozhnika poslati. Po porodu otok kmalo sgine sam od sebe, zhe je le od noshenja perfhel, bres da bi bilo potreba, kakfhne sdravila savolja tiga iskati.

§. 450.

2) Kervni otok se napravi vezhi del le na eni fami framni uftnizi, in pride ob porodu, zhe se kaka kervna posodva rasterga, per zhimu se kri pod kosho v' eno framnih uftniz raslije; in ta potim hitro ino slo otezhe, postane siva, in zhe se je dotekne, bolezhla. Zhe je takó, tak naj porodna pomozhniza hitro gleda po porodnim pomozhniku, ker sna kervotok hud in nevaren postati, in se tudi otrok teshko prérودي, da se ta otekljina odpre. Do prihoda porodniga pomozhnika naj porodna pomozhniza is platnenih svitkov, ki se v' ledeno ali slo merslo vodo s' ozetom smeshano namozhijo, pokladke naredi, ki se morajo pridno ino pogosto ponavljati.

§. 451.

3) Je na framnih uftnizah in pa vhodishu materne noshnize dosti debelih kervno-shilnih voslov, tak je porodni pomozhnizi fkerbeti, da se nobeden ne rasterga, ker bi drugazhi hud kervotok nastopil. Mirna lega porodne, sredno predelavanje popadkov, pokladki is mersle vode s' ozetom vezhi del nevarnost odshenejo: ko bi pa vender to le saftonj bilo, in da bi se is eniga preterganiga vosla hitro kri vlila, tak je spet kar hitro porodniga pomozhnika treba, dokler ga pa s'he ni, naj odperto kervno shilo ali fkos satiskanje s' perstmi, ali s' perstmi ino ognjeno gobo, ali s'

svitki, is zotnih nitk narejenimi, ino v' ozet namozhenimi, in pa s' satiskanjom sadeluje.

§. 452.

4) Prifad se na svunajnih porodnih delih rad she v' noshenji, sosebnno v' sheftim ino sedmim mezsu napravi. Vzhafi se perkashe kar na naglima, in rad vezhkrat ko enkrat v' enim samim noshenju. Vzhafi prime porodno ali otrozhnizo po silnim nategovanju framnih uftniz, ali fhtorastim prejiskanju, ali savoljo kake druge file od svunaj, ali savoljo premrasenja porodnih delov, tudi savoljo teshkih porodov i. t. d. Se sposna po navadnih snamenjih prifada, namrezh: na vrozhini, bolezhini, terkanju, ino na vezhim ali manjshim otoku; rada je tudi treshlika poleg. Porodna pomozhniza naj ishe prifadnim delom mirno lego dati, in jih naj poklada s' rezhmi, ki vkrotijo, kakor s' ne sherezhim oljom, ali srovim maslom (putrom) na zotizo namasanim, naj naredi pokladke is topliga mleka ali lanenih odzedkov ino mleka; in zhe je prifad tudi na materni noshnizi, tak je dobro, tudi shlesaste ino oljnate rezhi v' njo driflati, da bo sa skos-hod otroka povfka ohranjena. Sa shejo ogafiti se imajo hladezhe pijazhe dati, kakor jedrovez (Mandelmilch), limonada ali voda s' ozetom; ko bi pa prifad per vfih tih rezhéh le she huji perhajal, tak ima porodna pomozhniza ojstro dolshnost, hitro, kakor je sposnala, da gré slég naprej, po porodniga pomozhnika poslati, in le do njegoviga prihoda sa polajfhanje prifada imenovane rezhi obrazhati.

§. 453.

5) Sarafhenje framnih uftniz ni nikdar popolnoma, ampak obfeshe le ene ali druge mesta. Ali je she perrojeno, ali je pa she le posneji po otekljinah, rasranjenjah ali opekljinah na tih mestih nastopilo. Slo otrozhji skos-hod per porodu vftavlja, in se torej mora po porodnim pomozhniku s' noshom rasparati.

§. 454.

6) Divifhka koshiza je malokdaj tako mozhna, da bi se per telefnim sdrushenju ne rastergala; ko

bi se pa vendar ne bila, in ko bi se otrok per porodu na tim mestu vftanovil, tak bi se ta koshiza morala od porodniga pomozhnika preresati.

§. 455.

7) Sredno meso se sna per porodu otroka vtérgati. To vtérganje vzhafi dalej ne seshe, ko do ritniga zhrevesa, vzhafi she do tiftod ne. Ta nakljuzhba ne pomeni veliko, in ne potrebuje drugiga, ko pokoj ino fkerbno fnashnost. Ker se pa per porodu stena med ritnim zhrevesom ino materno noshnizo navspred ino navsdol istifhi, tak se vzhafi permeri, da se med tim, ko se fredno meso od fkos-hoda glave filno natesuje, vtérganje noter do imenovane stene isdaljsha, tako da se fklenitev med ritnim zhrevesom ino materno noshnizo napravi. Zhe je tako, tak nastopi velika bolezhnost ino hud kervotok, kakor tudi nesmoshnost blato sadershavati, ki sdaj raji fkos materno noshnizo kakor fkos ritno zhrevo prozh gré. Vzhafi tudi po tim vtérganju maternizhni vprepad nastopi. Vezhi del so tiga krive skushnje, med porodom otroka rodne dele rastegniti, ali raba s' porodnifhkim orodjom, tudi nagli porodi i. t. d. Nar leshej se ta nesrezha prevarje, zhe se fredno meso s' roko podpre, kakor hitro je napeto, per zhim se tudi prevarje, da glava kar natvegama ne isderkne. Zhe se je pa fredno meso s' materno noshnizo vendar le vtérgalo, tak naj jifhe porodna pomozhniza pred vfm drugim kervotok vftaviti, ki je vzhafi kolj velik; in to bo ispeljala nar leshej fkos satisfkanje, pokoj in mersle pokladke; ob enim pa tudi naj poklizhe sdravnika v' pomozh.

§. 456.

8) Tudi terde otekljine se snajo na framnih uftnizah perkasati, ktere se fkos terdobo in ganljivost pod kosho rasdenejo; zhe porodna pomozhniza v' takih nakljuzhbah kakfshno sadershavanje v' preteku poroda previdi, tak naj to porodnim sdravniku rasodene.

Trétna Postava.

Od poroda per popakah snotrajnih porodnih delov.

§. 457.

Popake snotrajnih mehkih porodnih delov, ki snajo porodu biti škodljive, in se narajajo nakljuzhijo, so: 1) Vtefnjenje; 2) otoki ino prifad; 3) vprepad; 4) rasterganje matrne noshnize; 5) vtefnjenje ino sarafhenje maternih ust; 6) prifad; 7) vprepad, 8) kriva lega, ino 9) rasterganje maternize.

§. 458.

1) Vtefnjenje matrne noshnize je she ali od nature, ali nastopik poprefhniga prifada, ali otoka v' matrne noshnizi; napravi se skoz kerzh, ali skoz otekljine v' matrne noshnizi, ali tikama njé. Vtefnjenje matrne noshnize gré ali zhes zelo materno noshnizo, ali je kar na enim seli. V' prvi nakljuzhbi pride is sadershaniga israfhenja tiga dela, v' drugi je sploh nastopek ranenja s' sgubo (sgubikom) lastnyh delov per teshkih porodih zhe eden njenih delov konez vsame, kjer se potim, ko se brasgotina, (krafsta, Marbe) naredi, materna noshniza vkup svezhe, ali pa trakizhafte rajde (klobafize) naredijo, ki poprek skoz materno noshnizo grejo, ali so pa posamefni saraftki.

Ko bi bila materna noshniza she od sazhetka, savoljo she prezej vifoke starosti shenfke, ki pervikrat rodi, ali savoljo sarafhenja ali oterdenja, ki se je posneje nakljuzhilo, tako tesna postala, da bi se bilo bati, otrok ne bo mogel skoz njeno strugo isderzhati, ali da se bo noshniza vtergala, tedaj naj porodna pomozhniza hitro po vuzheniga porodniga pomozhnika poshlje, med tim pa do njegoviga dohoda naj pridno v' noshnizo toplo mleko ino olje brisga, ali pa gobo v' olji napojéno v' njo polashi, alj poslednih vtisnjeno selo s' ne sherezhno mastjo mashe. Ko bi pa vtisnjenja noshnize

kerzh bil kriv, kar se vzhafì per prav obzhtljivih ino she rasen tiga kerzhu podvershenih porodnizah rado pergodi, tak se vhodifhe materne noshnize bolezhò vkup svlezhe, da ne le prejiskanje, ampak tudi fkos-hod otroka ino streve filno vftavlja ali zeló vftavi. Porodna pomozhniza naj gleda, da bodo porodni deli per pokoji, naj gréje tiste s' gobo v' kamilzhini té ino mleko namozheno, ali naj te rezhi v' noshnizo brisga; in zhe potim kerzh she ne prehenja, naj pofhlje po viklho pomozh. Ko bi otekljine v' materni noshnizi ali svunaj tiste vtesnjenje odershavale, in isderk otroka vftavljale, tak se naj kar hitro sdravniki poklizhe.

§. 459.

2) Otekljine v' materni noshnizi fizer malokdaj porod vftavljajo, vender pa per prejiskanji in fkos-hodu otroka hude bolezhine naredijo, in lahko ftorijo, da se materna noshniza isterga. Ko bi bilo tako, tak imá porodna pomozhniza prav pridno ovarke (Abfochungen) od lenoviga femena ino mleka, ali pa olje v' njo brisgati. Ravno tako imá ravnati, ko bi bila materna noshniza po dolгим prejiskanji otekla, ali prifad dobila.

Kar je dalej rezhi, tak se naj porodna pomozhniza varje, to bolesen vfelaj sa nemarno (franzofko) dershati, ker imá dostikrat tudi druge vsroke. Ko bi se ji bilo pa s' porodno pezhati, da imá ref franzose, ali da bi se bilo faj bati, da jih imá, tedaj naj bo vfa previdna, da se jih kje ne nalése. Treba je v' takih okoljshinah, da se porodni deli smeraj v' nar vezhi fnagi dershijo; porodna pomozhniza ne smé imeti ranjenih rok, mora fi pa roke ino perfte prav dobro s' majstjo namasati.

§. 460.

3) Zhe koshnata ftruga, ki ftori materno noshnizo savfim ali le nekoliko is framnih uftniz is-ftopi, tak se pravi ti nakljuzhbi: vprepad materne noshnize. Ta sadene ali kar snotrajne, ali tudi vfe koshe (mrene) te ftruge; le v' prvi nakljuzhbi je mogozhe, da se materniza doli ne

vgrosne. Vprepad je ali popoln, ali nepopoln. V prvi naključbi pade zela materna noshniza doli, v drugi pa le ena ali druga, vezhi del pa njena predna stran.

Vprepadena materna noshniza se nameri vezhi del po moznim belim toku (belim zveti), po gostih porodih, po nesmafni telefni sklenitvi, po vsdigo- van i teshkih pes, po hudim zhresmetanji, krizhanji, per velikim tishanji na porodu, sosebno kadar se porod stoji ali v' porodnim stoli sgodi, per is- prasnjenju blata i. t. d.

Porodna pomozhniza bo vprepad materne nosh- nize sposnala na mehkim, sivkasto-rudezhim, glad- kim ali malo nagerbanzhanim obrozhku (Ring), ki po pozhafnim isdalfhanji ravno sdobljeno okroglijno dobi, in na spodnim konzu odperino ima, v' kateri se lahko perst vpelja, da se tako materne usta ti- pati dajo. Vezhi je prepad, zhe shenska stoji, manjshi, zhe se na herbet vleshe. Nepopoln vpre- pad materne noshnize je kakor prasen shakelj, ki je na spodnim konzi sadelan, ino sraven kteriga se perst v' frugo materne noshnize vpeljati da.

Pride shenska s' prepadeno noshnizo na porod, tak otrozhja glava vprepadeno noshizo naprej is- tishi, in s' tim sgorni del materne noshnize tak nategne ino stiska, da se vprifadi, in per mozh- nih popadkih she sgorej odterga.

V takshni porodni naključbi mora porodna na herbti s' slo povikshano ritjo leshati; vse predela- vanje popadkov se ji mora prepovedati, in po- mozhniza mora s' dvema v' olje namozhenima per- stoma vprepaden del materne noshnize tako dolgo nasaj dershati, da je spredi leshezhi del otroka zhres perhel. Ko bi pa vprepad maternize bil slo velik, tak je treba kar hitro sdravnika poklizati, do tistod pa mora vprepaden del s' toplimi oljna- timi pokladki pokrit biti. Po porodu mora pa taka shenska dalej ko navadno v' posteli leshati, se mirno dershati, in se savoljo sazelenja tiga slega s' sdravnikom posvetovati.

§. 461.

4) Vterganje matrne noshnize se ob porodu otroka lahko permeri, zhe je noshniza pretelna, otekla ali vprepadena, zhe je skosgredozh del otroka vse prevelik, in zhe so popadki zhes filo hudi, ali ko bi pomozhniza kak velik otrozhji del, ki je v noshnizo perderzhal, s' filo hotla nasaj v maternizo stihati. Porodna pomozhniza sposna vterganje matrne noshnize na tim, da porodna bolezhino, ki jo je kar na naglim perjela, v noshnizi obzhuti, da kervotok nastopi, da popadki pohenjajo, in da porodna v obrasi bleda postane, kjé vnef omedli, ino veliko nagnenje do zhesmetanja dobi. Per snotravnim prejkkanji se vezhkrat to rafterganje v materni noshnizi ofhlata. Kadar je tako, tak naj porodna pomozhniza hitro po sdravnika poshlje, in kar naglo gobo v merslo vodo namozheno, na rano dene, jo naj tam terdno perstifne, in jo naj tojkrat ponovi, koljkrat je s' kervjo napojena. Iskonzhanje poroda in te druge opravila per tim nevarnim porodu se mora savfim porodnimu pomozhniku prepustiti. Ravno tako se mora porodna pomozhniza nositi, ko bi bil vosel kervne shile v materni noshnizi pozhil, in hud kervotok naredil.

§. 462.

Vtesnjenje ino sarafhenje maternih ust je, ali she od sazhetka, ali se je she le posneje sazhelo, in pride ali od kake koshe, ki matrne usta sapira, ali od sarafhenja. Hudi nastopki, ki is tuga is-hajajo, se sazhnejo s' saostavo mesezhne kervi, ali zhe se je sadelanje she le v noshenji sazhelo, s' sadershanjom poroda. Ta popaka se nakljuzhi rada per shenfkih, ki so she kak teshek porod prestale, ali ktere niso mogle drugazhi poroditi, kakor skos perpomozh sdravnishkiga orodja, per kateri so se matrne usta vtergale, potim pa ne gladko, ampak s' obrastkom (brastotino, krafto, Karbe) sazeliile; vender samorejo pa tudi bolesni te ustne popake krive biti. Pa she tudi sna biti, da matrne usta niso sarafhene ali vterpnjene, ampak se le sato slo terde ino nekrevne ofhlatajo, in per

prejiskanju shensko hudo vternejo, ker so se skerzheno vkup svlekle.

Zhe so materne ufta med noshenjom sara-fhene, ali se skos oterdenje ino rakaste slege tako pokasile (pokvarile), da se tudi per dobrih popadkih ali zelo nemorejo odpreti, ali se k' vezhim le filno pozhasi odpirajo, nasprot bi pa bila materniza tako slo doli istifhana, da se je bati, ona se bo rastergala, tak je delo porodniga pomozhnika, materne ufta odpreti ali rasdaljfhati. Ker pa materne ufta per nekteri porodni v' sazhetku poroda filno visoko stojijo, in se per prejiskanji le slo teshko, ali zelo ne dosezhi pufstijo, tak naj bo porodna pomozhniza slo previdna, da se v' taki okoljfhini ne golufá (vykani), ino maternizo sa zhfisto saperto ne dershi.

§. 463.

6) Prifad maternize prime ali le kar materne ufta, ali pa tudi maternizhno dnó ino drugo maternizo. Sazhne se po svunajnim stiskanju maternize, skos presarano ino premozhno predelovanje popadkov, skos zhes silo dolgo terpezhe porode, skos preveliko ino shtorasto prejiskanje, skos pofileno rastegovanje maternih uft, skos prevredno tezhenje otrozhje vode, skos velikratne skufhnje, porod s' roko ali porodnim orodjom skonzhati i. t. d. Sposnanje tiga prifada se kashe is tih snamenjov: Spodni shivot je per dotaknjenju slo bolezh, materna noshniza vrozha ino suha, materne ufta se ofhlatajo debele, sabuhle (napuhnjene), vrozhe ino suhe, ino so per dotaknjenji slo obzhudljive; popadki so redki, pa slo bolezh. Prifad maternize stori filno bolezh porod, in zhe je prifad prehud, tak se porod po naturni mozhi le s' nar vezho nevarnostjo da iskonzhati, ali she zelo ne. Tudi se vidi, da porodna pomozhniza s' klizanjem sdravnika ne more biti dosti hitra. Dokler she sdravnika ni, se naj porodna prav mirno v' posteli dershi; obena rezh se ji ne sme dati, ki greje, morajo se ji pa oljnate rezhi v' materno noshnizo vezhkrat brisgati.

§. 464.

7) Vprepad maternize je, zhe se ona globokeje v' materno noshnizo nagne. Po tim, ko se bolj alj manj nagne, se vprepad imenuje popoln ino nepopoln. Tudi se she sna sraven tiga materniza previhniti. Per nepopolnim vprepadi stopi materniza vezh ali manj v' materno noshnizo; per popolnim pa stopi zelo vun is porodnih delov,

Ob porodu se vprepad maternize nakljuzhi, zhe je medenizhno vhodishe zhes navado profstrano, zhe so maternizhne vesi zhes vezh odmekle, zhe se materne ufta le pozhasi ino teshko odpirajo, zhe so popadki prehudi, ali pa, zhe se pre slo, fosebno stojé ali na slabim porodnim stoli predelujejo, in zhe se je she pred noshenjom kak maternizhni vprepad snafhel. Spodni del maternize vpade potim s' otrozhjo glavo vred v' medenizo, in pride vzhafi noter do is-hodisha medenize, in se tam kakor temno-rudezha mesena otekljina sagleda. Nar vezhkrat pride spredna uftniza maternih uft nar naspod.

Vprepad nosezhe maternize flishi tudi med sopernaturne lege, fosebno, zhe je popolnoma s' materno noshnizo vprepadla. Per nepopolnim vprepadu maternize sna vzhafi naturni porod nastopiti, vender s' nevarnostjo, da se bo popoln vprepad naredil; v' popolnim vprepadi je vezhi del porod nemogozhen, in sploh je porod v' svojim konzi nefrezhen. K' frezhi se pa vprepad maternize, fosebno popoln, per porodu, in she zelo, zhe k' konzu noshenja pride, le malokdaj nakljuzhi; ko bi se pa vender permeril, tak naj porodna pomozhniza porodnizi kmalo od kraja herbtno lego s' povikshano ritjo narozhi, ji naj vse pertiskanje ino stiskanje prepové, in ji per povikshanim slegi uftnize maternih uft, ki vun silijo, fosebno predno, med naprej derzhanjom otroka s' dvema povolnatima perstoma nasaj dershi, da ne bodo med glavo ino framnimi kostmi stiskane.

Ko bi bil pa ves spodni del maternize tako dalezh doli istishan, da bi se she od svunaj vidil, tak se naj pa hitro po porodniga pomozhnika poshlje,

do njegoviga prihoda se imá v' mlazhno olie namozhena ruta proti framnizi dershati, da se tako naprej-stifhání deli nasaj dershijo, satorej se s' tim delom ne smé prehenjati. Ko bi se pa med tim otrok perkasal, se mora pa ruta tako nastaviti, da na fredí odpertina ostane, da bo vftani otrok skos. Zhe bi pa porod poprej nastopil, ko porodni pomozhnik pride, tak naj gleda porodna pomozhniza, hitro po porodu otroka s' vpeljanjom pol ali zele roke maternizo ravnati, kar bo storila, zhe perfte na materni vrat postavi, ino maternizo rahlo mesi, ter nakvishko tishí; odlozhenje streve pa naj naturi prepusti; ko bi se pa le drugazhi ne odlozhila, kakor skos perpomaganje, tak je velike previdnosti treba, da se nov vprepad ne stori. Tudi naj porodna pomozhniza skerbi, da bo shenska v' navadni legi she tudi po porodu, dalej kakor po navadi, oftala, ino sizer v' tisti legi, ktera je per nagnenji k' vprepadu maternize ino materne noshnize v' noshenji sa nar boljso sposnana. Per vsm tim se imá vse prepovedati, kar bi she vezhi vprepad maternize napeljati samoglo.

§. 465.

8) Kriva lega maternize je tista, zhe of maternizhne dolgosti ino peljavna zherta medenize ne greta vkup, in zhe se dno maternize spredi, sadi ali v' strani snajde. Materne ufta ne stojijo v' fredí medenize, ampak na enakoshni strani, da je dno nasproti: in zhe se skos materno noshnizo materne ufta zeló nizh ne ofhlatajo, tak se pravi, da je popolnoma kriva lega, zhe se pa ofhlatajo, tak je nepopolnoma. Per krivi legi s' navspred obernjenim maternizhnim dnom stojijo maternizhne ufta v' okoljzi krishne kosti, in vezhkrat tako visoko, da je komaj sa dosezhi, in navspred, in tak pride, da trebuch vezhkrat noter do stegnov doli vifi, odsgor je pa prasén. Vsroki tiga snajo biti: veliko nagnenje medenize, vnoter obernjena lega kosti ledniga vretenza, prenapolnenje ritniga zhrevefa, odmekli trebuchovi krovi ino oflabenje maternih yesi.

Per krivi legi navsad je pa vse timu zhifto nasprot; materni vrat se sagleda sa sklenitvo fram-

nih kosti, ino dno pod klanjzom v' isvotljavi svete kosti. Najde se poplashed in neprevezh obokan spodni shivot, isprasnjenje blata saoftaja ali je slo teshavno, krish boli, shenški se zhres vsdiguje, vse to tako dolgo, dokler od svete kosti vkup stiskana ino sagvosdena materniza v' prisad stopi. Vender se pa ta kriva lega le redko-kdaj permeri, in se le v' prvih mezih pergoditi samore, ker se posneje materniza savoljo ras-shirjene velikosti ne more vezh tako perkasati. To is tiga pride, zhe je medeniza preprostrana, zhe klanjz ni dosti vsdignjen, zhe so kosti ledniga vretenza na vun vpognjene, zhe je szavni mehír skos sadershavanje vode prerastegnjen i. t. d.

Kar lego na strani sadene, tak se rezhe, da ne shkodi sdravju nosezhe; sa sposnanje pa ni obenih drugih snamenjov, kakor kar se jih skos prejiskanje najde; oshlata se namrezh dno na eni, in maternizhne ufta na nasprotni strani. Ohernjenje maternizhniga dna na desno se pa vezhkrat najde, kakor na levo, ker se tudi v' naturnim stani savoljo na levi strani leshezhiga ritniga zhrevesa enaka lega, desiravno nekoljko manj, najde.

§. 466.

Krive lege maternize so sa porodno filno nevarne, posebno pa lega navspred. Per vkup-vlezenju maternize se spredi leshezha otrokova glava ne saganja ravno v' medenizhno vhodishe, ampak na orobje medenize, in tak ne more naprej, in se per mozhnih popadkih vezhkrat tako slo pertisne, da otroka vmori. Materne ufta se ne odprejo po redi, ampak podolgovato, otrozhji mehír ne more naprej, in se vezhi del presarano rasterga; otrozhja voda se pozhasi is-teka, in tak se porod she bolj sadershava, in popkov trak ali mali otrokovi deli she berfh vprepadejo. Skerbeti je torej, da se kriva lega, kar je nar berfh mogozhe popravi.

§. 467.

Porodna pomozhniza mora per krivih legah na eno ali drugo stran she v' sazhetku poroda porodnizi lego oskerbeti, da bo strani maternizhniga dnu

nasprot, tako bo materniza spet v' ravno stajo perihla. Zhe je pa materniza možno nagnjena, v' svojo popazheno lego nasaj stopiti, tak jo mora porodna pomozhniza s' obema plashatima rokama tako dolgo v' ravnosti obdershati, dokler ne pride glava v' malo medenizo. Nepotrebno in nevarno je pa materne ufta s' perstmi ravnati. Per krivi legi navspred ali per zhresvifezhimu trebuhu mora shenka she v' noshenji pas nositi, da ji bo trebuh podpiral, per porodu pa na herbtu leshati s' povikshano ritjo; trebuh se pa mora pa ali s' rozhnikom, ki je odspodej skos potegnjen, ali s' plashatimi rokami per vsakim popadku tako dolgo, lepo rahlo na kvishko povsdigovati, dokler glava v' medenizo ne stopi. Verh vsiga tiga pa mora porodna pomozhniza vediti, da se kriva lega maternize ne da vselaj skos samo nasprotno lego vrvnati, ker ima vezhkrat svoj vsrok v' ne naturni legi otroka, v' preveliki strevi i. t. d., ki se s' samo lego odgnati ne da. Satorej je porodna pomozhniza dolshna, po porodniga pomozhnika poslati, zhe porod prepozhafi tezhe, ali zhe se druge nenavadne okoljshine nakljuzhijo.

§. 468.

Da bo porodnizhna lega k' pridu, tak se:

1) mora hitro v' sazhetku poroda ino v' posteli sazheti;

2) se mora porodna mirno dershati, in ne smé popadkov, in she zelo s' velikim persadevanjom ne, podpirati;

3) ne smé smeraj na eni ino tifti strani leshati, ampak po okoljshinah lego premenjavati, in

4) mora po mehirjovim pozhu porodna pomozhniza vselej prejiskati, ali se v' legi maternizhnih uft ni kaj spremenilo, kar bi storilo drugo lego porodnize potrebno.

§. 469.

9) Preterganje maternize se pergodi v' dnu ali na spodnim deli maternize, ino fizer na spredni ali sadni steni, narvezhkrat pa odspodaj ali na

strani. Njeni vzéš se ravná po tim, kako in kje se je pretergala; nar nevarnišhi je, zhe se na spodni strani preterga.

§. 470.

Preterganje materniz se v' noshenji malokdaj nakljuzhi, ampak sploh she le v' porodu, zhe se porodniza slo napinja, in sosebnó, zhe je machine postave s' tesno medenizo, zhe so maternizhne itene zeló flabe ino tenke; ali zhe se porodniza zhes vezh premetuje; tudi, zhe se obrazhanje neprevidno ino she le po tim pergodi, ko je otrozhja voda she davno istekla; ali skos persadevanje, otrozhje dele, ki so she v' medenizo stopili, spet nasaj istifhati; skos kak naletek odsvunaj, kakor tepenje, suvanje, padez, in sadnizh, zhe se en poprešhni porod ni dal drugazhi iskonzhati, kakor s' pomozhjo sdravnishkiga orodja ali skos materno resanje (Kaiserschnitt).

§. 471.

Preterganje maternize se da sposnati:

1) skos pozh, ki se vzhafi tudi odsvunaj slifhi, in ki je podoben pozhu otrozhjiga mehrija;

2) zhe kervotok kar tvegama nastopi. Vender ne pride vfelaj toljko kervi na svetlo, koljkor se je vdere, ker se vezhkrat vezhi del kervi v' trebuho vo votlino raslije;

3) zhe popadki kar na enkrat saostanejo;

4) zhe otrok naprej ne derzhi, in zhe je she visoko stal, in je preterganje toljko, da otrok v' trebuho vo votljino stopi, tak se ne ofhlata vezh skos materne ufta, ampak skos trebuho ve pokrove;

5) s' prejiskavnim perstom se ofhlata namesto otrokoviga dela, ki je pred preterganjom vspred na maternih uftah leshal, kak drugi, ali tudi nobeden, zhe je otrok skos preterganje zhisto v' trebuho vo votlino slesil, in per katerim prejiskanju se pretergano mesto ino vzhafi tudi zhrevje ofhlata;

6) se sposna skos spremembe, ki se hitro po preterganji porodnize lotijo, zhe postane bleda,

zhe jo po zelim shivotu mras prepade, zhe shila po malim gré ali prenehava, zhe je omótezhna, zhe ji po ufhesih fhumi, zhe ji teshko perhaja, ali se ji zhres vsdiguje, zhe jezhi, zhe jo hudo grise, zhe omedluje, zhe jo tere (zhe je boshjastna). Kadar boshjast nastopi, tedaj tudi smert sploh ni vezh dalezh.

§. 472.

Defi ravno se je vméf pergodilo, da po popolnim rafterganji maternize ni smert nastopila, tak je vender vezhi del le nefrezhni ishod gotov, sosebno, kadar so she otrozbji deli v' trebuho vo v'otljino stopili.

§. 473.

Preterganje maternize potrebuje nar hitrejshe pomozhi, ki obstoji v' naglim skonzhnanji otrokoviga poroda, koljkor je mogozhe, in ki se potim, ali se otrok snotraj ali svunaj maternize snajde, in po zhafu, v' katerim pomozh pride, tako ali tako ispelja.

§. 474.

Ker je tedaj ta nakljuzhik toliko nevaren, in vezhi del sa smert, tak se le naj bolj hitro ko je mogozhe porodni pomozhnik poklizhe. Zhe otrok skos pretergano maternizo ni zhisto v' trebuho vo v'otljino safhel, in zhe porodna pomozhniza vupa, obrazhanje ispeljati, tak je njena dolshnost, obrazhanje sazheti, kakor bo posneje kasano, ino otroka po naturnim potu s' nogama naprej na svet ispraviti; per zhimu pa mora gledati, da raszéf maternize ne ras-fhiri, in obeden del zhrevja ali mre-she v' maternizo ne svlezhe. Zhe ji to ne is-hodi prav, tak mora na sdravnika zhakati, do tih mal pa gledati, da mozhi porodnize skos vmivanje s' vinom ali dobrim ozetom, ali skos difhave in druge take rezhi obdershi.

§. 475.

Zhe se je pa otrok she v' trebuho vo v'otljino v'grosnil, tak se bo materniza she tudi tako smanj-

shana najshla, da se otrok skos razšef ne da vezh nasaj ispeljati. Satorej mora porodna pomozhniza v' tej nakljuzhbi vsako daljno skufhanje, otroka po naturnim potu na svet spraviti, pustiti, in naglo po porodniga pomozhnika poslati.

DRUGI RASDEL.

Od porodov, ki savoljo popazhe-
niga shivota porodnize niso
po redi.

§. 476.

Tudi she per porodnizah, katerih terdi šino mehki porodni deli so vse po redi, snajo she druge popake biti, ki porod sadevajo, ga vezhkrat nevarniga delajo, ali njegov naturni pretek zelo vstavijo. Med te popadke shtejemo: Skljuzheno softavo trupla, visokostit roft porodnize, neduho (Engbrüstigkeit), nagnenje k' kervotokom, hude kerzhe ino omedlevze, pozhe, vosle kervnih shilj na bedrih ino ritnim zhrevesu, vprepad ritniga zhrevesa.

Perva Postava.

Od poroda per starih, skljuzhenih ino nedushljivih porodnizah.

§. 477.

Koljko softava zeliga porodnizniga shivota per porodih pomeni, se kmalo vidi, zhe se le nekoljko shtevilo porodov eno proti drugim dershi; in kmalo sagledamo, da per taki in taki softavi porodnizniga trupla porod po frezhi gré, nasprot pa per drugazhni softavi, defi ravno medeniza ino

naturalna lega ino softava otroka vse lepo kashe, porod teshavno ino pozhafno naprej tezhe, ino porodnizhno truplo per porodnih opravkah veliko bolj ispéha (vtrudi).

§. 478.

Porodnize vifoke starotti, fosebno zhe so she le pervizh na porodu, vezhi del pozhafi rodijo, in zelo v' drugun porodnim zhafu; in ta raslozhik med mladimi ino starimi porodnizami ne sme porodna pomozhniza ispred ozhi sgubiti, da ne bo hitro na kako posebno pomozh mislila, ampak se veliko vezh domazhjih sdravil dershala, ki fosebno per fuhih ino tefnih porodnih delih rastegnjenje polajfhajo (kakor kopela, ali polaganje gobe s' toplim besgovim ali kamiljzhnim tejom napojene). Per takim ravnanju vidimo vezhkrat, she po prav pozhafnim preteku frezhne porode starih shen, ki bi bili sna biti, prav flabo istekli, ko bi bila porodna pomozhniza kar hitro sazhela materne ufta rastegovati, ali kaj drugiga takiga rabiti.

§. 479.

Skljuzhena softava shivota se ob porodu fosebno fkos to fhkodljiva snani, da je ali tudi medeniza fkos to skljuzhenje pokvarjena, ino sopernaturno lego maternize ino otroka, kakor tudi teshek fkos-hod otroka napravi, ali pa savoljo fkle nitve s' perfi, fapo ino takó tudi predelavanje popadkov vftavlja. Zhe se pa te sopernosti ne perkashujejo, tak tudi dostikrat porod lepo naprej gré, bres da bi bilo kakih posebnih pomozhi treba.

§. 480.

Ko bi pa vender savoljo fkrivenih ino vtfijnjenih reber porod sadershavan bil, in bi porodna popadkov predeljavati ne samogla, tak naj porodna pomozhniza she od kraja poroda porodnizo v' pravo posteljno lego spravi; in ko bi porod le prekesno tekél, ali ko bi nevarne okoljshine vméf nastopile, tak pa naj hitro po porodniga pomozhnika pofhle.

§. 481.

Spazhena softava perf, neduha, gerba (Bucfel), brahor (Kropf), kratek ino debel vrat, perfna vodenika, pluzhne bolesni, velika debelost shivota i. t. d. slo dihanje (fapo) teshijo, predelavanje popadkov sadershujajo, in fhe lahko kapljo (boshji shlak) ino sadushenje per porodu napeljajo. Porodna pomozhniza naj fkerbi, da se bo vse oblazhilo per taki porodnizi le rahlo telefа dershalo, da bo porodniza s' sgornim shivotom na kvifhko v sedni legi leshala, in popadke le prav rahlo predelavala. Zhe pa fkos to obeniga polajfhanja ne bo, tak se pa po porodniga pomozhnika poslata treba.

Druga Postava.

Od poroda per nangnenju k' kervotokom, kerzhom ino omedlevzam.

§. 482.

Nekteri ljudje fo k' kervotokom is eniga ali drugiga telefna dela, postavim, nosnimu kervavenju, kervnimu pljuvanju, kervotoku na ritni shili, per poknjenih kerzhnih shilah (otrozhjih shilah na nogah) i. t. d. tako nagnjeni, da per nar manjshim napnenji kervotok nastopi, ki bi per porodnih s' tim nagnjenjom fkos napinjanje per predelavanju popadkov dolgo terpejosh fhe sa shivljenje nevaren postati samogel.

Takfhni kervotoki, ki ob porodu vezhkrat famizh od pertifkanja maternize na kervne pofodve fpodniga shivota pridejo, in se per vfkim napnenji sa predelavanje popadkov pomnoshijo, se vzhafi s' nizhefariom ne dajo vftaviti, kakor fkos isprasnjenje maternize od otroka. Per takih okoljshinah bo treba porod vmetno iskonzhati, in torej se mora hitro po porodniga pomozhnika poslata, porodnizi pa mirna lega v' posteli perporozhiti. Porodniza mora s' nekoljko povikfhanim sgornim shi-

votom leshati, hišha mora biti bolj hladna ko topla, porodna mora vezhkrat kiflašte pijazhe dobiti, ki hladi, kakor fok is limone, vodo s' ozetom i. t. d. Od kervovanja maternize se bo posneje govorilo.

§. 483.

Boshjaftni kerzhi ne primejo v'fako porodnizo ali nofezho, ktero primejo, enako. Boshjaftni kerzhi prav sa prav fo ali tifti, kterim grejo naprej glavni boli, trefhlike, herbtni boli, sdihovanje, sehanje, smefhan pogled ino sagledanje, jifkrenje pred ozhmi, majhini boshjaftni kerzhi v' ozhéh ino uftnih obkrajih, narobni odgovori, bedafto sadershanje i. t. d., ali pa tifti, ki kar na enkrat bres v'figa napovedanja, da se shenska she své, ali pa, da se nizh ne své, med fhkripanjom s' sobmi, penenjom, obledenjom obrasa i. t. d. pertifnejo.

§. 484.

Ti boshjaftni kerzhi tudi ne pridejo per v'fih (per kterih pridejo) v' lenim ino tiftim porodnim zhafu. Ene se lotijo v' drugim, druge v' tretjim, fhtertym, ali tudi v' petim porodnim zhafu, ali she tudi zelo po petim porodnim zhafu.

§. 485.

Shenske, ki fo slo kerzhom podvershene, in she per majhilih okoljshinah v' nje padejo, tudi rade per porodih na njih terpijo. Ta sleg (hudobo) perpeljajo: hude strasti ino veliko dufhno ganjenje, sgublenje veliko kervi; ali vzhafi tudi preobilnost kervi, preveliko rastegnjenje maternize, pofileno rastegnjenje maternih uft ino svunajnih porodnih delov, presarano ino prevelko predelavanje popadkov i. t. d. Verh tiga primejo tudi radi preobzhutljive shenske, ki fo pervizh na porodu, ali pa take, ki fo po v'fim shivotu oflablene.

§. 486.

Boshjaftni kerzhi flifhijo med nar nevarnishé nakljuzhbe, in perpeljajo lahko materi ino otroku smert. Nar nevarnishé fo pa, zhe v' sazhetku ali

pretezenju poroda pervokrat nastopijo, zhe so ftanovitni, popadki pa nasprot flabi, in zhe se materne ufta pozhasi odpirajo. Manj nevarni so, zhe sploh bolj od bolezhnosti poroda pridejo, in zhe okoljshine kashejo, da bi se porod dal skorej ino lahko skos umetno pomozh dodelati. Zhe pa sadenejo kervopolne porodnize, in zhe hitro eden sa drugim pridejo, tak so vezokrat sa smert nevarni.

§. 487.

Per vsih boshjastnih kerzhih, ki so filno nevarni, je porodna pomozhniza dolshna hitro po sdravnika poflati. Zhe odpertje maternih uft, in k' porodu nastopivshi otrok sht hitro ino lahko iskonzhanje poroda obétata, je vender sdravnishka pomozh potrebna, da se otrok, kar je nar hitrejshi mogozhe, skos obrazhanje na svet spravi.

§. 488.

So boshjastni kerzhi filno hudi, maternizhne ufta se pa pozhasi ino malo odpirajo, zhe porodni pomozhnik ni kar per redi, tak mora porodna pomozhniza tople pokladke zhres porodne déle pokladati, mlazhno olje v' noshnizo driflati, da se materne ufta omézhijo, ino zhe poklizani porodni pomozhnik ne pride, skos obrazhbo porod dokonzha.

§. 489.

Po porodu otroka vezhi del kerzhi sginejo, in potim porodniza malo kdaj vé, da je porodila; isgnanje streve se naj naturi prepusti. Ko bi se pa per nastopu petiga porodniga zhafa boshjastni kerzhi ípet sazveli, ali ko bi sht bili kar naprej terpeli, tak mora porodna pomozhniza, zhe sdravnika ni per rokah, strevo vmetno ispeljati.

§. 490.

Omedlevze se v' shtirih pervih porodnih zhafih ne pergodijo sa kar bodi, rajshi pridejo v' petim. Male ino hitro preletajozhe omedlevze nimajo nevarnosti v' febi, velke pa ino dolgo terpezhe potrebujejo dosti fkerbi, ker velikokrat le vidno pa

tudi refnizhno smert sa febo perpeljajo. Pridejo nar raji porodnizam, ki so she same na febi flabiga shivota, ki so se per porodu zhes vezh trudile, alj ki so kako rasranjenje ali kervotok i. t. d. prestale.

§. 491.

Per vseh omedlevzah so nar potrebnishi rezhi: mirna in ravna lega (le zhe kri proti glavi tishí, fe glava ino perfa nekoljko povsdignejo), zhisti srak (luft), fredna toplota v' hishi, odpnenje ino rasvesanje vseh saves, poves in podves, orahljenje terdo leshezhih oblék, hitra odprava vseh rezhi, ki bi snale omedlevze delati ino podpirati, poshkropljenje obrasa s' merslo vodo, s' brihtavne dufhave (sa vohati) is ozta, salmijaka ali jelenovza (Hirschhorngeist). Te rezhi nikdar niso bres dobrih nastopkov. Kakor hitro si je porodniza nekoljko smogla, ji mora porodna pomozhniza nekaj vina, juhe ali pa teja is melife ino mete podati; zhe pa le omedluje, tak je hitro porodniga pomozhnika treba.

Štreta Postava.

Trétja Postava.

Od porodov per pozhih porodnize.

§. 492.

Zhe je porodniza kjé pozhena, tak sna porod slo nevaren biti, zhe se potrebna pomozh samudi, ker se drugazhi naprej padene zhreva ino mreshe lahko uvesnejo ino takó samafhijo, da bi se vezh nasaj spraviti ne dale.

§. 493.

Pozh se sploh najde v' stegnih, ob strani, ali pa, in nar vezhkrat na popku. Zhe pozh ni perrafhen, stopi per sazhetku porodniga dela sam nasaj, in ob popadkih prav hude teshave dela. Vender je pa porodni pomozhnizi per prizhejozhih trebhovih otekljinah fkerbeti, da tako porodnizo, hitro ko se porod sazhinja, na herbno lego spravi,

in mirno leshanje ino sdershanje vsiga napinjanja perporozhi. Trebuhova otekljina, ki je naprej padla, se mora fkerbno nasaj spraviti, zhe ni fama nasaj stopila, trebuhova odpertina (shpranja) se mora pa odsvunaj sadelana dershati. To nasajspravljanje naprej padjenih delov se ima pa le tedaj skufiti, zhe niso perrafheni, zhe se namrezh trebuhova otekljina krenoti ino nasaj istifhati da. Ko bi porodniza obeniga sa pozh dofti dobriga pafa ne imela, tak se ji mora kak debel pertifek na nasaj spravljén pozh poloshiti, ino per vsakim popadku s' rokó kake pomagavke prezej slo pertifniti, da zhreva ino mreshe ne bodo mogle spet naprej stopiti ino se samafhiti (uvesniti). Ko bi pa trebuhova otekljina vender le naprej filila, ali se uvesnila, tak se mora po sdravnika poslati, da se bo porod fkos umetno pomozh dokonzhal.

.Shterta Postava.

Od poroda per kervoshiljnih voslih (shiljnih gerzhah) na nogah, porodnih delih ino ritnim zhrevesu porodnize.

§. 494.

Kervne shile se savoljo svojih gibzhinih mren filno slo dajo rastegniti, in napravijo fkos to otekljine, kterim kervnoshiljni vosli (kervoshiljne gerzhe) pravijo. Kervne shile se vezhi del slo pozhafi rastegujejo, ino od kraja zeló nobene teshave ne naredijo; le pozhafi zhedalje vezhi perhajajo, kervne shile napravljajo s' zhafama velike krivine ino sivkaste ali zhernikaste vosle (gerzhe), ki niso vse enako velike, ino sginejo, zhe se na nje pertifne, pa hitro spet postanejo, kakor pertifek nehá (henja); napravijo nekakfhen teshek pozhutek, vmes sklezhe bolezhine, ondi, kjer sedijo. Vsroki kervoshiljnih voslov so vfi sadershki, ki kri vftavljajo, da ne more mirno po shilah tezhi, kakor postavim, pertifek nosezhe maternize i. t. d.

§. 495.

Kervoshiljni vosli potrebujejo veliko previdnost porodne pomožnice, zhe so prezej veliki, in zelo, zhe se na porodne dele vfedajo, da se med popadki kaj ne preterga, ali rasleti. Takšni porodnizi je perporozhiti mirno leshanje, napraviti se ji morajo pokladki is mersle vode, ino ne preterdne prevese: prepovedati se ji mora preveliko predelavanje popadkov. Zhe se kak vosel med porodom rasleti, je hitro porodniga pomožnika poklizati treba, sa tazhal pa se mora kar tvegama ognjena goba in zhes njo debel platnen svitek na felo poloshiti, ktero kervavi, vse to pa se mora potim s' povojom prezej terdno poviti. Zhe se pa na kervavivno felo povoj ne more napraviti, kakor ko bi se bil na framnih uftnizah kak vosel rasletel, tak bi se moral pa pertifnjen pertf kakšne pomagavke tak dolgo na kervavnim feli dershati, dokler porodni pomožnik pertstopi.

§. 496.

Per porodnizah, ki so she poprej bile od voslov na ritni shili nadlegvane, ti vosli perporodu vezhi postanejo, in hudo bolezhino ino terganje naredé. Toraj takšni vosli lahko porod slo vstavljajo, ker porodnizo per predeljavanju popadkov nadlegvajo: in zhe vosel ritne shile pokne, rad kervotok vftane, da ga je hudo vstaviti. Porodna pomožnica naj prepové takšni porodnizi vse veliko stiskanje ino napinjanje med popadki, ji naj vezhkrat drifflá ovarke laneniga semena ali pa mleka ino olja, da bo terganje manjši, in da se ritno zhrevo isprasni. Tudi je dobro, zhres ritno odpertino platneno zoto, s' frovim maflom namasano, poloshiti, in jo med popadki rahlo pertifkati. Per drifflanju mora porodna pomožnica gledati, da bolezhih voslov na ritni shili ne rasrani. Ko bi pa kak takšen vosel pozhil, mora gobe gor poloshiti, in jo tak dolgo gorj pertifnjeno dershati, da porodni pomožnik pride.

Peta Postava.

Od poroda per vprepadu ritniga zhrevesa.

§. 497.

Per porodnih, ki she ritnoshiljne vosle imajo, alj so she dolgo hitrizo imele, ritno zhrevo med predelavanjom popadkov rado naprej pade. Tudi tukaj mora porodniza kmalo ko porod nastopi v' postelo, in mora na strani leshati; tudi je porodni pomozhnizi s'kerbeti, da se porodnizhno ritno zhrevo kmalo od sazhetka isprasni, kar se bo s'kos driftlanje s'godilo. Prepovedati se ji mora v'fako n'pinjanje. ritno zhrevo se mora per v'fakim popadku s' pokladkom platneniga svitka, ki je v' merslo ruzdezhno vino namozhen bil, rahlo podpreti, in to tako dolgo, da je porod s'konzhan.

§. 498.

Ko bi bilo pa ritno zhrevo s'aresi vprepadlo, tak naj v'kashe porodna pomozhniza, da se porodna na lakte ino kolena v' posteli vleshe, da bo rit povikshana, in naj istifhi s' perstnim konzom, kteriga je s' mastjo namasala, v' vprepadeni del zhrevesa pozhasi ino rahlo v' odpertino ritniga zhrevesa nasaj, in ji naj potim mirno lego na strani narozhi. Ko bi se pa vprepadeni del ne dal nasaj s'tlazhiti, se mora pa s'dravnik v' pomozh poklizati, in do njegoviga dohoda vprepad s' platnenimi svitki, ki so bili v' mleku napojeni ino dobro s' oljom pomasani, pokrit dershati.

§. 499.

Ko bi se bila porodnize kaka druga bolesen lotila, ki ni tukaj imenovana, tak porodna pomozhniza ne smé sama porodniga opravila prevseti, ampak tudi porodniga pomozhnika kmalo poklizati, ker se med porodom bolesen ne le slo puhujshati,

ampak tudi porod v' nevarnost postaviti samore. Bolana porodniza se mora she hitro v' sazhetku v' postel vlezhi, in se v'fakiga vtrudenja sdershati.

TRETJI RASDEL.

Od porodov, ki savoljo popak otroka, in kar je okolj njega, niso po redi.

§. 500.

Popake se samorejo na softavi otroka, na jajznhih mrenah, sadni vodi, popkovim traku ino ftrevi nakljuzhiti, ki porodni tek vftavljajo ali zelo vftavijo; toraj je treba pokasati, kakfhne previdnosti ali pomozhi je per njih potreba.

Perva Postava.

Od poroda per popakih otroka.

§. 501.

Popaka otroka sadene ali zeliga otroka, ali pa le nektere njegove dele, glavo, herbet ali fpodni shivot.

§. 502.

Otrok, fofebno njegova glava, samore ali sa prizhejozho medenizo preveliki, ali samorejo glavne kofti prevezh okofhene in fhivi no mezhave sara-fheni biti; glava sna vodo v' febi imeti, in tak prevelika biti; trebuh samore fkos vodo, alj fkos rasrafhenje zhrevja prevezh rastegnjen biti, alj samore otrok kako popako na febi imeti, kar potim porod vftavlja ali vftavi.

§. 503.

Kdar je glava prevelika, se is tiga sposna, da ne derzhi prav naprej, de si ravno je medeniza dobro storjena, ino popadki dosti mozni; rasen tiga se tudi po snotrajnim prejiskanji glava vezha dosdeva. Teshko je pa prav slo, in le po velikih skufhnjah mogozhe, preveliko, drugazhi pa dobro spodobljeno glavo fkos prejiskanje sposnati; nektera glava se dershi sa preveliko, ki v' refnizi ni prevelika.

§. 504.

Nastopki nenavadne velikosti glave sa tek poroda so raslozhni po tim, ko je glava velika. Zhe je glava le nekaj prevelika, se bo porod she fkos naturne mozhi isdelal, to de teshko, pozhasno ino boiezho, sosebno per porodnizah perviga poroda. Zhe je pa velikost glave she imenitnisha, in zhe glava she po frezhi ne lesi, tak se tako v' medenizo sagvosdi, da porod otroka she potim ne istezhe, alj le s' veliko nevarnostjo sa porodnizo, kdar je otrok she mertev. Sploh ima otrozhja glava zhesnavadno otekljino, pa tudi porodni deli porodnize so slo otekli, bolezhno vrozhi, suhi ino prifadni. Zhe je sadnizh glava tak nesmero velika, da she nikak v' medenizo stopiti ne more, tak se otrok po naturnim potu ne more vlezhi.

§. 505.

Porodna pomozhniza torej mora, zhe misli preveliko glavo pred sebo imeti, in se preprizha, da per mozhnih popadkih ne gre naprej, ampak obitoji, in se navspred leshezhih delih otekljina naredi, kar kmalo po sdavnika poflati.

§. 506.

Preveliko okostenje glavnih kosti ino sarafhenje shivij ino mezhav se sposna na tim, da se per prejiskanji po vodnim pozhu glavne kosti nenavadno debele ofhlatajo, da se dajo gibati, ino ena proti drugi premesiti, da se per porodu ne dadó ena zhes drugo pretifhati, ino, da se

mezhave ino shívi ali zelo ne dajo ofhlatati, ali pa le neraslozhno. Tudi glava pozhaſi derzhi ali zeló obſtoji, in koſhnih gerbanz na glavi ni ofhlatati.

§. 507.

Ta popazhena ſoftava glave ſe le redko kdaj perpeti, pa porod ſhe le bolj vſtavlja, kakor prevelika glava, ker ſe tukaj glavne koſti zhiſto nizh ena zhes drugo pretiſhati ne dajo. Vender ſe ſhe tudi v' tej nakljuzhbi, zhe glava prav leſhi, in ni prevelika, medeniza pa doſti proſtorna, porod po naturnih mozhéh dodelati da, deſi ravno teſhko ino pozhaſno. Zhe pa te okoljſhine niſo takſhne, tak ſe ſna glava tako ſagvosditi, da ſi porodna pomozhniza ne bo ſamogla ſama pomagati, ſatoraj mora po ſdravnika poſlati.

§. 508.

Glavne koſti ſnajo tudi premalo okofhéne biti, kar ſe po mehirjovim pozhu is ſhirokih ſhivov ino mezhav, in is vkrenljivosti glavnih koſti per ti-panji ſpoſná. V' ti nakljuzhbi pretezhe porod ali ſilno pozhaſi alj pa prehitro, potim ko ſo ſhe nektere druge okoljſhine, ki ſo ſ' to nakljuzhbo ſklenjene.

§. 509.

Vodenizhna glava otroka, ki ſe v' ſnotrajno ino ſvunajno raſlozhi, obſtoji v' tim, da ſe per ſnotrajni, ki ſe nar vezhkrat pergodi, veliko vode v' moshganih nabere, ino ſhive no mezhave ſlo raſtegne, tako da njena okrajna mera kje 30 pav-zov ſneſe. Vodenizhna glava ſe po mehirjovim pozhu is ſhirokih, koſhnatih in bolj mehkih ſhivov ino mezhav ſpoſná, kakor tudi is ſilno tenkih glavnih koſti, ki bolj oſtre, in vezhkrat dalezh narasen ſtojezhe robe imajo, vzhafi ſe pa ſhe prav raſlozhno mozhirnoſt ofhlata, ino pozhaſnoſt porodniga teka vodenizhno glavo oſnanuje, zhe je ſilno velika.

§. 510.

Nastopki vodenizhne glave se ravnaajo po njeni velikosti; je vodenizhna glava velika, tak s'he ne more v' malo medenizo stopiti, ampak obstoja nad vhodifhom; zhe je kaj manjša, tak sizer v' medenizo stopi, se pa tamkej uvesne, alj se pa prav slo ofhpizhi, in se potim pozhafno skos is-shene; tudi se per možnih popadkih lahko rasleti; in potim voda odtezhe, otrok pa s' raspozheuo glavo na svet pride.

§. 511.

Zhe se pa tudi otrozi s' preveliko vodenizhno glavo shivi porodijo, tak vender sploh kmalo vmerjejo, in zhe she le nekaj let doshivijo, se vender njih shivljenje komaj zhlovefko imenovati samore, ker se vezhi del malo svejo; zhe se pa tudi sve-dejo, tak se pa truplo rediti ne more. Zhe se sa-voľjo vodenizhne glave porod vftavlja ali vftavi, in se skos medenizo isgnati ne samore, tedaj ne more porodna pomozhniza drusiga pomagati, kakor da po porodniga pomozhnika poshlje.

§. 512.

Nesmerna velikost trebuha is-haja vezhi del od vodenike, le redkokdaj od rastegnjenja kakiga zhrevefa, in se s'he le da sposnati, kadar sta glava ino rame rojene, in terfh naprej ne more, alj zhe se per nognim porodu, potim ko je otrok do stegnov porojen, vftanovi. Malokdaj je trebuh toľki, da bi per nekoljki poterpeshľjivosti ino pomozhi porod ne mogel skos naturno mozh dokon-zhan biti.

§. 513.

Zhe pa terfh predolgo saofstane, in ga nekteri popadki ne istifhijo, tak naj porodna pomozhniza nad perfi roke refhi, potim otroka sa rame prime, in ga naj med tim, da ga rahlo semtertje (sam in taj) maja, med pomozhjo popadkov ino per podpi-ranju fredniga mefa po legi peljavne zherte mede-nize previdno naprej vlezhe. Ravno tako se per

nognih porodih ravnati mora, kjer otroka sa ritko vlezhe, zhe trebuch nezhe sa njo derzhati. Vender she pa le porodna pomozhniza v' tima dvema nakljuzhbama tako ravna, zhe porodniga pomozhnika ni dobiti, drugazhi naj to zelo delo njemu prepusti.

Tudi v' trebuchovi vodeniki porod prevred nastopi. Otrok se sna sizer shiv vlezhi, vmerje pa sploh kmalo po porodu.

§. 514.

Otrozhje spake, ki porod vstavljajo, alj njegov pretek nasaj dershijo, so: otrozi s' nesnano ali dvojno glavo, srafheni dvozhki, otrozi ki imajo vezh udov, kakor je po naturi, ali ki imajo velike israftke, otekljine i. t. d.

§. 515.

Takfne otrozhje popake je pa med porodom le teshko sposnati, in sploh jih le domishljujejo, zhe otrok ne gre naprej, desi ravno ni drujiga vsroka najti; v' taki nakljuzhbi se mora po sdravnika poslati. Vender take popake ne vstavljajo vselej otrozhji porod, sakaj israftki ino otekljine se vezhkrat dajo vkup stifniti, ali pa poknejo, in otrozi, ki prevezh udov imajo, ali vkup srafheni dvozhki dostokrat prevred na svet pridejo, in grejo po tim, ker so majhini, in se vkup stifniti dajo, v' vsaki legi lahko skos medenizo.

§. 516.

Zhe se spazheni otrok pred prihodom porodniga pomozhnika vleshe, tak naj porodna pomozhniza popako pred porodnizo skriva, otroka pa naj dobro ofkerbi, in naj ne perpufti, da bi se mu kaj sgodilo, alj da bi mu kaj pomanjkalo; tudi naj fkerbi, da bo berfh ko berfh kerfhen, sakaj od zhloveka je spozhet ino rojen, in torej je zhlovek.

Zhe takfni otrok vmerje, ali zhe se je mertev vlegel, tak se ne sme pokopati poprej, da se sdravnihki gosposki to na snanje da.

§. 517.

Tudi takšne popake otroka, ki poroda ne vstavljajo, kakor, zhe je glave le pol, zhe nima vsih udov, ali zhe ima matrne snamenja, manjši otekljine, pozhe, raszefnjeno sgorno uftnizo, fkrivene noge ali roke, srafhene ude i. t. d. se morajo sdravniku kmalo na snanje dati, da bo samogel prevdariti, ali se she da kaj pomagati, in kdaj ino kako bi se pomagalo.

§. 514.

Otrozhje (pake, ki porod vstavljajo, ali njegov pretk nasaj derhijo, le: otrozi s nesnajo ali drojno glavno, ali ki imajo vezi udov, kakor je po listu, ali ki imajo velike

Druga Postava.

Od poroda per popazhenih jajzhih mrenah.

§. 518.

Jajzhe mrene so ali pre tenke ino slabe, in se samorejo prevred rastergati, ali so pa predebile ino mozhne, da se preposno ali zelo ne rastergajo. Oboje vstavlja tek poroda.

§. 519.

So jajzhe mrene pretenke, tak se samorejo veliko poprej, kakor bi se smeloo prav sa prav sgoditi, to je, dolgo pred ras-shirjenjom maternih uft rastergati, in to se sgoti toljko leshje, vezhko je otrozhje vode. Sa tek poroda nima ta prehitri, od tek vode per porodnizah, ki so she kdaj rodile, in kjer se matrne ufta dajo rade krevati, ali kjer je bilo silno veliko otrozhje vode, sploh obenih hudih nastopkov; alj nasproti, kadar se matrne ufta same na sebi nerade odprejo, postavim, zhe se premalo krevajo, ali zhe so prevezhkerzhom ino vkupvlezhenju nagnjene, se pa she hudi nastopki permerijo, ki se morajo torej bolj raslozhno tukaj raskasati.

§. 520.

Med te hude nastopke slišni saostajanje drugiga porodniga zhasa; namrezh: ras-shirjenje maternih ust fe godi bolj pozhasi, in popadki so bolj bolezihi. Zhe porod prepozhasi naprej gré; otrok od vkupvlezhjenja maternize veliko terpi, ker vode vezhi okolj njega ni, da bi ga pred pertifkanjom varvala.

§. 521.

Zhe se jajzhne mrene she v' noshenji fame od feb' ali skos kako silo rastergajo, tak pride porod prevred. So jajzhne mrene enkrat rastergane, tak ni vezh drugiga storiti, kakor da se popadki puftijo pozhasi predelayati, ino gledati, da se per vezhi del dolgim teku poroda mozhi ne sgubijo, in da se per kerzhuatim vkupvlezhjenju maternih ust, kar se vzhasi pergodi, odzedki od kuhaniga lenoviga femena s' oljom noter brisgajo.

Zhe drugi porodni zhas zhes silo pozhasi tezhe, in v tretjim ino fhtertim mozhi popadkov pefhajo, tak bo sa presaranim od-tekem vode treba porodniga pomozhnika poklizati.

§. 522.

Zhe so jajzhne mrene pre debele ino mozhne, tak se she debele, usnataste ino zherstve ofhlatajo. Nastopki, ki is tiga isvirajo, so sa pretek poroda kolj nevarni. Jajzhne mrene se potim dostokrat na framno s'klad ali pa pred njo is-shenejo, to je: svunaj vhodisha materne noshnize; pa tudi se sna otrok zelo s' zelimi jajzhnimi mrenami vlezhhi.

§. 523.

Preterdne ali prevezh rastegnjene jajzhne mrene rade strevo nategnejo, da se ali prehitro odlufhi, ino velik kervotok napravi, ali pa, zhe je prevezh pertafhena, lahko napravi, da se materniza zhifto savilne.

§. 524.

Prezej debele ino terdne jajzhne mrene ne grejo drugazhi narasen, kakor fkos vmetno per-pomozh. Ali porodna pomozhniza ne sme bres filne potrebe otrozhji mehira rasgnati. Le, zhe so ma-terne ufta popolnoma isdalfhane, zhe je otrozhji mehira slo napet in noter do svunajnih spolnih de-lov istifhen, otrozhja glava pa globoko v' mede-nizi stoji, se sme otrozhji mehira vmetno rasgnati.

§. 525.

Le per popolnoma isdalfhanih maternizhnih uftah se smejo prezej debele ino terdne jajzhne mrene vmetno rasgnati. Zhe pa maternizhne ufta neso dosti isdalfhane, in neso vsroki, ki potrebu-jejo, da se porod hitro dokonzha, tak se rasgna-nje otrozhjiga mehira dopufti. Mehira vmetno ras-gnati je lahko, tak le: konez kasinza se med enim popadkom proti spred stozezhi steni napetiga otrozhjiga mehira postavi, in ga prezej slo proti framnimu oboku ino prozh od glave, da ne per naglo rasgnatih mrenah prevezh globoku kasinz pride, in naprej stozezhi del otroka poshkoduje, tak dolgo pertifne, da se rasterga ino odpertino she bolj isdalfsha. Ko bi se pa mehira ne dal s' kasinzom odpreti, tak se svunaj eniga popadka mrene s' perftmi leve roke primejo, nagerbanzhijo, in s' fhkarizi na konzu okroglo isdelanmi pre-resajo. Shpizhaftiga orodja pa ne sme porodna pomozhniza nikdar sa preresanje jajzhnih mren vseti. Porodna pomozhniza se mora pa tudi vselej dobro preprizhati, ali ima v' refnizi napeti otrozhji mehira pred sebo, sakaj lahko bi se sgodilo, da bi veliko glavno otekljino ali pa vodenizhno glavo sa otrozhji mehira sposnala, ko bi v' prejifkanji ne bila dosti previdna.

§. 526.

Vmetno se morajo she v' tih nakljuzhbah jajzh-ne mrene pretergati, da se fhkode in nevarnosti prevarjejo, namrezh:

1) zhe se jajzhne mrene savoljo flabih popadkov same ne pretergajo;

2) zhe je v' maternizi tako veliko vodé, da bi porod savoljo nje prepozhaſi naprej tekel;

3) ko bi bila medeniza preprostrana, ali ko bi bili popadki premozhni, tako, da bi snal porod prehitro nastopiti;

4) ko bi med porodom veliki kervotok vſtal, da se bo materniza po odteku otrozhje vode vkupsvlekla, in tako kervotok vſtanovila;

5) zhe mora porod savoljo ne prave otrozhje lege, ino savoljo drugih ysrokov vmetno ſkonzhán biti.

§. 527.

Tudi se samorejo jajzhne mrene ſpazheno vkup sarafſti. V' noſhenji jajzhne mrene na snotrajnim maternizhnim lizi rahlo viſijo, alj kadar se popadki sazahnajo bi se morale odlozhiti, da bi otrozhji mehſir leſhej naſtopil, in da bi ſtreva leſhej na ſvoj is-hod ſtopila. Vzhaſi ſe pa vender ſhijna ali ufnata mrena tam pa tam bolj polna kervi ino s' maternizo bolj ſklenjena najde, kakor po navadi, in ſe satoraj teſhje in med bolezhinami lozhi. To ſe na snane dava ſkos bolezhino, ki ſe v' drugim porodnim zhaſu smeraj na enim meſti maternize obzhuti, ino nizh ne prenehá, kakor tudi ſkos možno ſnamnenje (odtekanje kervi) v' tim zhaſu poroda. Sposnanje ſe pa smeraj ſhe le ſkos prejiſkanje ſtréve dobi, ki je ſhe prozli perſhla. Zhe kri le malo tezhe, kadar ſe jajzhne mrene od maternize lozhijo, tak to nima nobene nevarnoſti v' ſebi; nevarno je pa, zhe je kervotok veliki, in tedaj e doſhnoſt porodne pomozhnize, ſdravnika v' pomozh klizati.

Trétja Postava

Od poroda, per katerim otrozhja voda
ni po redi.

§. 528.

Otrozhje vode sna prevezh, ali premalo biti, alj se tudi samore tista v' noshenji alj porodu prevred rasliti, alj pa sna sama na sebi biti popazhena.

§. 529.

Zhe je sadne vode prevezh, tak je to sa pretek poroda shkødljivo, sato, ker se savoljo prevelikiga rastegnjenja materniza dosti vkup svlezhi ne more; in tak nastopijo slabi popadki, skos katerè isgnanje otroka ino tudi lozhenje matérne potize pozhasi naprej gré, ino lahko stori, da materniza vterpne, da po porodu hudi kervotoki nastopijo, ali da se materniza previhne. Tudi samore prevelika mnosha otrozhje vode lahko ne prave lege, obvijanje ino vprepad popkoviga traka ali majhnih otrozhjih delov, ali pa sadnizh she v' otrozhji posteli pozhasno ino nepopolno vkup-svlezhenje maternize napraviti.

§. 530.

Kda je prevezh otrozhje vode, se sposna na velikim rastegnjenji porodnizhniga trebuha, na velikim mesenji otroka, ki se vzhafi she v' drugim porodnim zhafu, velikokrat na vezh strani, obzhuti, na veliki mehkoti trebuha, na visoki ino mesljivi legi glave v' sazhetku poroda, na mehírju, ki je tudi svunaj popadkov slo napét, in sadnizh na kratkih ino slabih popadkih.

§. 531.

Kar pomozh sadene, ne more porodna pomozhniza v' sazhetku poroda in pred odprenjom maternih uft nizh drusiga storiti, kakor da porodnizi na pol sedejozho lego perporozhi, da savoljo

maternize, ki je s' vodo napolnjena, ino proti per-
sam pertifka, ne bo preteshko dihala; so se pa
materne ufta, she en ali $1\frac{1}{2}$ pavez s'hiroko od-
perle, in se nezhejo vezh ras-s'hiriti, tak je treba
otrozhji meh'ir vmetno odpreti, ino otrozhjo vodo
pozhasi isprasniti; alj zhe se je meh'ir she rasletel,
pa nastop glave sadoftno odtekanje vode vstavlja,
se mora glava enokoljko nakvifako vsdigniti, in
tako en del otrozhje vode, in ne na enkrat, ampak
po vezhkrat, istezhi pustiti. Po odteku vode se
mora she pokoj perporozhiti, porod ne prena-
gliti, in she po porodu s'kerbeti, da se s'kos rahlo gla-
denje (ribanje) spodniga shiyota materniza vkup
svlezhe, da kervotok ne pertifne, ki je v' ti okolj-
shini toljko rad per redi.

Zhe pa per v'fim tim povodnim odteku vender
she nastopki prevelikiga rastegnjenja maternize
ostanejo, ki se s'kos slabost popadkov v' tretjim,
s'htertim ino petim porodnim zhafu na snanje dajo,
tak je treba po porodniga pomozhnika poslati.

Voda s'izer gré she v' noshenji ali v' porodu
prav sarano prozh, zhe ni prava otrozhja, ampak
kaka druga voda. Alj to sarano vodno odtekanje
ni ne noshenju ne porodu kaj na poti, ampak she
le vezhi del dobro dojde.

§. 532.

Premala mnosha otrozhje vode. Voda bi se
morala po pravizi v' sadnim zhafu noshenja smanj-
fhati; alj vzhasi se tako pomanjsha, da je nje ob
porodu zelo malo, alj pa zhis'ito nizh. Tak porod
se imenuje suhi porod, in imá ene ino druge flabe
nastopke, kakor: odprenje maternih uft se sgodi
pozhasi in neprav, jajzhne mre'ne so slo napete,
itreva se berfh le po kos'zih odlozhi, maternizhne
stene vezhkrat otroka prevezh pertifkajo, ker pre-
terdno na njem leshijo.

§. 533.

Premajhina mnosha otrozhje vode se sposná,
na trebuhu porodnize, ki je malo rastegnjen, ino
terd, na slabim gibanju otroka, in na majhnim,
malo napoljenim otrozhjim meh'irju.

§. 534.

Porodna pomozhniza nima per premali mnoshi otrozhje vode drujiga opraviti, kakor per presaranim preterganju jajznhnih mren. Rasen tiga je pa smeraj dobro na jajzhe mrehe gledati, ktere so per naprej leshezhi glavi vezhkrat tako bliso zhres glavo prepreshane, da bi se lahko sa glavno odejo (kosho) dershale, in tako bi snalo per odpertih maternih uftah odprenje jajznhnih mren samujeno biti.

§. 535.

Vzhafi, pa vender le redkokdaj je sadna voda vfa premenjena, vzhafi je bolj gofta kakor sploh, selenkasta, sivkasta in she zelo bela ko mleko, de si ravno kak fhkodljivi nastop sa porod ali sdravje otroka savoljo tiga se ne najde. Zhe je pa voda, ki odteka, temno-selena, s' otrozhjo smolo ino veliko kervjo smeshana, in pa slo smerdljiva, tak je vse to vezhi del shaloftno snamenje, da je otrok mertev.

Shterta Postava.

Od poroda per popakih popkoviga traka.

§. 536.

Popkov trak sna ali sam na febi prekratek, alj ob ene ino druge otrokove dele ovit ino tako okrajshan, alj pa tudi odtergan biti.

Vprepad popkoviga traka bo posneji per popazhenih otrozhjih legah raskasan.

§. 537.

Redkokdaj bo popkov trak sam na febi tako kratek, da bi bil savoljo njega porod sadershavan ino vftavljen, alj da bi kako drugo nevarnost perpeljal; kjer se je pa vender tako sgodilo, so se pa tudi druge velike popake na otroku najfhle. Zhe je popkov trak tako slo kratek, tak se bo per

porodu pretergal, alj bo pa kriv, da se bo streva prevred odlozhila.

§. 538.

Vezhkrat se pa pergodi, da popkov trak savoljo ovijanja prekratek pride, in vezhi del tedaj sanjke okolj vratu lëshijo. Vzhafi je pa popkov trak tudi med bedrom, in okolj shivota, rok ino stegnov ovit. To ovijanje pride sploh od prevelike dolgosti popkoviga traka, od prevelike mnoshe otrozhje vode, alj pa od ne praviga otrokoviga mesenja, in se sazlhne sploh she v prvi polovini noshenja. Prav velikokrat je pa popkov trak tako dolg, da se savoljo ovijanja porod ne vstavlja, pa tudi kakfhne druge nevarnosti ne perpelja.

§. 539.

Vender pa samore popkov trak savoljo ovijanja tako kratek postati, da mati in otrok v nevarnost prideta. Tako, zhe se, postavim, popkov trak okolj otrokoviga vratu ovije, rad tak kratek postane, da otroka per njegovim is-stopu davi in she lahko sadushi, strevo prehitro odterga ino veliki kervotok napravi, in zhe se materna potiza terdno dershi, in popkov trak predolgo napinja, she sna otrok ymreti, popkov trak se sna pretergati ino materniza savihati.

§. 540.

Kda se je popkov trak ovil, si domishljujemo, zhe per dosti prostrani medenizi, ne preveliki glavi ino mozhnih popadkih glava naprej ne derzhi; zhe porodniza per vsakim popadku hude bolezhine v maternizhnim dnu obzhuti, in po vsakim popadku nekaj kervi ispufti. To pa, da glava po prejenjanju popadka nasaj stopi, ni obeno snamenje prekratnega popkoviga traka. Popolnoma se pa ovijanje popkoviga traka she le potim sposna, zhe je otrok she tako dalezh porojen, da se ovijanje s' prejiskavnim perftom dosezhni da, ali pa she vidi. Vzhafi se pa ovijanje nizh ne da sposnati, namrezh tedaj, kadar se per porodu popkov trak proti odvija ali nasaj smuka.

§. 541.

Kar opravik porodne pomozhnize per ti okoljshini sadene, tak je gledati, da se otrok odvij. Najde torej porodna pomozhniza po porojeni glavi popkov trak enkrat ali dvakrat okolj vratu ovit, tak ga naj ishe naprej zhres glavo islmukati. Zhe je popkov trak dvakrat okolj vratu ovit, mora gledati, da bo dva persta spod spravila, ino obe sanjke nekoljko orahljala, potim pa eno sa drugo zhres glavo spravljala, ali pa naj ondi, kjer se popkov trak narbolj vda, rahlo vlezhe, da bo sadergo toljko rastegnila, da bojo rame ino terfh skof stopiti samogle. Zhe se pa sanjka ne da dosti isdaljshati, tak jo mora, ker se tukej she konez materniga ino otrokoviga popkoviga traka dosti ne posná, dvakrat podvesati, ino med obema podvesama preresati, potim hitro otroka vun ispraviti. Zhe pa ni dosti zhafa, popkov trak pred preresanjom dvakrat prevesati, tak ga pa naj porodna pomozhniza prav naglo prereshe; ta dva konza pa mora kaka pomagavka tako dolgo dobro vkup dershati, da se otrok porodi; in med tim pa, da se to godi, mora she kaka druga sastopna pomagavka fredno mefo bres prenehanja podpirati. V nekterih okoljshinah gre pa porod tako hitro naprej, da obeniga zhafa neoftane, kaj takshniga pozheti; vezhi del je tazhaf popkov trak dolg, ino porod se bres vse nevarnosti sa mater ino otroka iskonzhá. Zhe je kak drugi del otroka v popkov trak samotán, se vezhi del leshej ovije, in kako je ravnati she um kashe.

§. 542.

Preterganje popkoviga traka se samore med porodom pergod ti, zhe je popkov trak alj she fam na febi prekratek, tenek ino flab, alj pa zhe savoljo ovijanja kratek postane; tudi, zhe porodniza stojé ali fedé bres potrebne pomozhi porodi, ali pa, zhe se per obrazhanju ali nognim porodu trak dosti previdno ne nategne. Popkov trak se samore pred porodom ali po porodu, snotraaj ali svunaj maternize, tikama otrokoviga popka ali pa dalej prozh pretergati.

§. 543.

Ko bi se med porodom otroka popkov trak is kakiga vsroka pretergal, tak je pervizh potrebno, da se porod bersh ko bersh iskonzhá, ker bi se otrok, zhe se tudi otrokov pretergani del podvesati da, vender sadufhiti moral, ker dihati ne more; drugizh je pa potrebno, da se kri vstanovi, kakor hitro se samore, ali skos podvesanje, ali ko bi se bil v' nar hujshi permeri, popkov trak tikama na shivotu odtergal, skos pertifnenje gobe, zhes ktero se platneni svitek poloshi, in tako dolgo dobro pertifnjen dershi, ali s' kakim povojom dobro preveshe, da poklizani porodni pomozhnik perfstopi. Se je popkov trak med obrazhanjom ali nognim porodom pretergal, otrok pa ne fhe savfim porojen, tak se mora njegovo porojenje hitro ispeljavati. In potim se mora popkov trak tvegama podvesati. Zhe pa oba konza is porodnih delov vun visita, tak se morata oba poprej prevesati.

Peta Postava.

Od poroda per popakih streve.

§. 544.

Med popaki per strevi, ki porodu shkodujejo, se nasledne nar vezhkrat nakljuzhijo, ino nar vezh pomenijo:

1) zhe streva na shotrajnih maternih uftah ali sraven fedi;

2) zhe se med porodom otroka streva prevred odlozhi;

3) zhe po porodu otroka streva predolgo v' maternizi oftane.

Kar fedenje streve na maternih uftah ali sraven njih ino njeno presarano lozhenje med porodom otroka sadene, od tiga bo govorjeno per porodih, ki so s' kervotoki sdrusheni, in satoraj se

tukaj le od predolge saostaje streve v' maternizi po porodu otroka potrebni nauk da.

§. 545.

Sploh gre streva hitro po porodu otroka prozh; sna se pa perpetiti, da tista s'he vezh zhafa v' maternizi saostane, in tako skonzhanje poroda sader-shava. Predolgo mudenje streve v' maternizi pride, ali od tiga, da se predolgo ni od maternize odlozhila, ali pa od tiga, da je isgnanje odlozhene streve bilo vftavljeno.

§. 546.

Nar navadnih vsroki, da se streva vftavlja in naprej ne gré; samorejo ali v' strevi fami na sebi, v' maternizi, ali pa v' nespametnim ravnanju porodne pomozhnize leshati. Tako postavim, se streva dolgo ne odlozhi, zhe so sabolezhki slabi, ali zhe jih zelo nizh ni, prehladenje, ino terdno sarafhenje streve s' maternizo; zhe se je pa odlozhila, pa naprej ne gré, tiga snajo krivi biti kerzhi, ki maternizo vkup vlezhejo, ali kriva lega maternize, ali pa fhtorasto ino presarano persadevanje, strevo odlozhiti.

§. 547.

Da so sabolezhki preflabi, ali zeló saostanejo, to pa pride od presaraniga ino prevelikiga rasshirjenja maternize, od prenagliga poroda, od kervotokov, od bolesni, od prevelike slabosti porodnize, od neprevidniga ino prenagliga vlezhenja sa popkov trak pred strevnim odlozhenjom i. t. d.

§. 548.

Ta okolshina se is tiga sposná, da porodna obenih sabolezhkov nima, ali imá le nekte, in tako nobenih bolezhin v' spodnim shivotu ne obzhti, da se materniza ne ofhlata nad framnimi koftmi kakor terda krugla, ampak da je mehka, uvela ino bolj rastegnjena, in da njeno dne noter zhes popek gori feshe, da vezhkrat kervotoki vftanejo, kakor se kak del streve lozhiti sazgne; kri

se pa ne vlije na enkrat slo, ampak tezhe le smeraj enako dobo naprej.

§. 549.

Zhe se porodna dobro pozhuti, obeniga kervotoka ni, ino spodni shivot tudi ni bolezh, tak naj iſhe porodna pomozhniza, da se bo ſkos pokoj trupla ino duſhe, ſkus snotrajne ino svuna ne perpomozhke materniza ſpet vkup-svlekla. Tudi naj vzhafi ter vzhafi okoljzo maternizhniga dna s'golo roko, ali s'ogretimi perti rahlo gladi, ino spodni shivot s' mlazhnimi pokladki is vina ino duſbezhih selifhov obloſhi, ino vezhkrat driftle is kamilzhniga teja ino ſoli da. Zhe je zelo truplo ſlabotno, ſe morajo tudi rezhi, ki snotraj okrepzhajo, v' majhinih betvih podeliti, kakor Hofmanovez, zimetova omaka (tinktura), té is mete ali melife, vino, ne prevrozhe meſene polivke i. t. d.; in potim ſe mirno zhaka, da ſe ſtreva odlozhi, ki ſe mora potim po danim nauku vun ſpraviti. Zhe pa ſtreve v' dveh ali treh urah ſhe ni, ſe mora pa po porodniga pomozhnika poſlati.

§. 550.

Kadar sabolezhkov ni, ali kadar ſo preſlabi, ni varno ſtrevo kar na ravnoſt odlozhati, ker bi iſtiga kervotok perſhel, ki bi v' ti okoljſhini ſilno nevaren bil, ker ſe po naglim lozhenju ſtreve odperte ſhile na snotrajnim lizi maternize ne morejo vkup svlezhi, ampak bi ſe ſapreti ſnale, Zhe je pa s' to okoljſhino ſhe kervotok ſklenjen, tak je treba tako hitro, ko ſe da, po sdravnika poſlati, in dokler ne pride, tako ravnati, kakor ſe ſo per kervotoku po porodu povedalo.

§. 551.

Skos prehladenje porodne, ki ſe rado pred porodom, ſhe rajſhi pa po porodu pergodi, ſkos porojenje v' ſlabih porodnih ſtolih, ſkos nepotrebno ino pregofſto odgrinjanje porodnih delov, ſkos meſlo ali mokrotno prebivalſhe i. t. d. tudi rada lozhitev ſtreve ſaofſtoji. Porodna pomozhniza v' taki okoljſhini naj porodnizo v' njeni poſteli ſredno

toplo odéne, naj na spodni shivot fredno ogrete perte poloshi, in naj ji da ene fhkodeljze mlazhniga lipoviga ali luzhnikoviga teja piti, skos kar se rada streva zhes ene ure odlozhi. Ko bi se pa le ne odlozhila, in bi she kervotok sraven perfstopil, tak se mora kmalo porodni pomozhnik poklizati.

§. 552.

Kdar je streva preterdno s' maternizo sarashena, se she le v' petim porodnim zhasu sposná. Vender to preveliko sarashenje ni vselaj enakoshno; perraste se nje namrezh le nekaj, ali pa zela. Tudi so vse streve enako terdno maternize ne dershijo, ene se le sa nekte re ali mnoge kitaste nitke maternize dershijo, druge so odsgor vse jedrafte, she druge so s' vezhimi ino manjsh mi kostenimi koszi ali apnatimi deli prepletene, in te se s'osebno terdno snotrajnih sten maternize dershijo.

§. 553.

Kdar je streva prevezh s' maternizo sarashena, se sposná is tiga: da se per velkih popadkih ino mozhnim vkup-vlezhenju maternize streva ne odlozhi, da porodniza na enim mestu maternize hudo bolezhno obzhuti, ki she bolj skli, zhe se je kdo dotakne, alj zhe se popkov trak le koljkaj potegne, in da vezh kervi gré prozh, kakor po navadi.

§. 554.

Nastopki preterdniga sarashenja streve s' maternizo so:

1) nevarnost savihanja maternize per neprevidnim vlezhenju sa popkov trak;

2) nevarnost velikiga kervotoka, zhe se eden ali drugi del streve odlozhi, streva pa vender le vun ne gré;

3) nevarnost predolge strevne saostaje.

Kar pa vsroke preterdniga sarashenja streve sadene, tak se ravno tako malo gotoviga da rezhi, kakor od vsrokov v'predi leshezhe streve.

§. 555.

Zhe se je porodna pomožnica od prizhejzke nošti preterdniga sarafhenja streve s' maternizo preprizhala, tak mora rozhno (hitro) po sdravnika poslati. Porodni mora nar vezhi mir perporozhiti; jo opominjati, da se naj vsiga tifhanja per sabolezhkih sdershi; ne sme kar vezh popkov trak natesavati, sakaj to bi snalo kervotok ali savihanje maternize ali faj odterganje popkoviga traka perpeljati. Do prihoda porodniga pomožnika sna, zhe kervotoka ni, driftlanje is kamilzhniga téja ino olja davati. Ko bi pa kervotok le hujshi perhajal, in porodni pomožnik bi she ne bil v prizho, tak se mora porodna pomožnica tako uostiti, kakor bo per kervotokih po porodu povedano.

§. 556.

Smeraj je pa sa porodnizo dobro, da, zhe se she streva skos samo naturno mozh ne da odlozhiti, se vender skos naturno mozh perpravlja, zhe kervotoka poleg ni; kar se, zhe bo posnej skos umetne opravyke odlozhena, savoljo she bolj vkupsvlezhene in od kervi isprasnjene maternize ni toljko kervotokov bati, pa tudi sklemba streve bo she bolj mertva.

§. 557.

Kerzhno vkup-vlezhenje maternize po porodu otroka vezhkrat najdemo per porodnizah, ki so tudi drugazhi kerzhom slo podvershene; posebno rado pa nastopi po neprevidnim nategovanju popkoviga traka, poprej da je materna potiza odlozhena, alj potim, zhe spodni shivot ni bil povfod enakofhno gladen, po drashenju maternih ust, po naglim sprehladenju, po teshkih, le skos sdravnihko umnost ispeljanih porodih.

§. 558.

Materniza samore tedaj ali povfod kerzhno vkup-sylezhena biti, in tedaj od vsih strani strevo vkup stiska, in je terda, zherftva ino okrogla ofhlatati; ali je pa le na enim mestih skerzheno

vkup-svlezhena, na drugih pa odmekla. Posled-
nizh imenovana okoljshina se nar raji nakljuzhi, in
fizer tako, da je materniza zhres fredo terdno pre-
fhinjena, in fkos to v' dve votljine rasdelena, v'
kterih sgorni votljini se streva snajde. To imenu-
jemo vshaklenje streve, in fizer popolno vshakle-
nje, zhe se vsa streva v' sgorni votljini snajde,
nepopolno pa, zhe je nje le nekaj v' sgorni votljini
saperte, nekaj se nje pa v' spodni votljini ali pa
v' materni noshnizi snajde.

§. 559.

Vshaklenje streve se sposna is tih le sna-
menjov: per svunajnim prejkkanji se fkos trebu-
hovo steno she visoko proti popku materniza ofhlata
kakor podolgovata, gladka krugla, vezhi del na
eni strani trebuha, ki per potipanju slo saboli;
spodna okoljza je pa nasprot mehka ino uyela;
tudi se selo prefhinjenja she na trebuhoivi steni vi-
diti da. Per snotrajnim prejkkanju se pa najdejo
materne usta prasne, ali k' vezhimu s' fterdeno
kervjo v' grudih napolnjene, mehke ino vzhafi tako
ras-fhirjene, da se nobena meja med materno nosh-
nizo ino maternizo ne raslozhi; zhe se pa sa pop-
kovim trakom naprej gre, tak se pride do odper-
tine, ki je tesno ino terdno vkup-svlezhena, ino
v' sgorni predel maternize pelja, kjer se streva
snajde. Vezhi del je s' tim možno maternizhno
kervavenje fklenjeno, in zhe sabolezhki nastopijo,
tak so filno bolezhki ino reshézhi, in vender streva
ne stopi nishje v' materno noshnizo.

§. 560.

Je s' vshaklenjom tudi hud kervotok fklenjen,
tak se mora naglo porodni pomozhnik poklizati; in
porodna pomozhniza mora do njegoviga dohoda tako
ravnati, kakor per vsakim kervotoku. Zhe pa kerva-
venje ni tako veliko, tak naj ishe kerzh smanjshati,
in potim streva rada v' materno noshnizo stopi. Po-
rodnizi se mora nar vezhi pokoj perporozhiti, se vliga
natesavanja na popkovim traku sdershati, nekaj ka-
milzhniga téja s' Hofmanovzoni piti dati, in zhe
kervotoka ni, kamilzhni té s' mlekom alistoljom

noter brigati, in trebuch s' fredno rasgretimi perti obloshiti. Zhe pa po vsim tim kerzh ne jenja, in se streva naprej ne poganja, tak mora porodni pomozhnik perfstopiti.

§. 561.

Zhe pa s' strevnim vshaklenjom sklenjeno kervavenje tako hudo postane, da ni zhafa na porodniga pomozhnika zhakati, tak je dolshnoft porodne pomozhnize, s' defnizo dobro s' mastjo namasano, ino vosko vkup slozheno gor sa popkovim trakom v' maternizo iti, od sazhetka dva, in potim s' zhafama tudi te druge perfte v' stefnjeno selo spraviti, in rahlo skufhati, tisto pozhasi rastegniti; med tim pa mora s' levizo od svunaj maternizo podpirati. Zhe je bres file defnizo skos vstefnjen kraj spravila, ino do streve perfhla, tak naj sdaj strevo, ko bi she ne bila savfim odlozhena, zhifto odlozhi, jo v' zelo roko spravi, ino potim ravno vun ispelja; in s' tim sploh kerzh ino kervotok henjata.

§. 562.

Ko bi pa savoljo krive maternizhne lege strevane mogla naprej, kar se is tiga sposna, da materniza nad framnimi kostmi slo naprej molí, ali se pa v' eni trebuchovi strani ofhlata, tak jo mora porodna pomozhniza od ene pomagavke ravno dershati pufstiti, in zhe je streva odlozhena, jo po navadno prozh vseti.

§. 563.

Ko bi se popkov trak pred strevo odtergal, kar se sgodi, zhe je slab, rahel ino gnilast, ali tikama strevniga roba sedi, she vezhkrat pa, zhe ga porodna pomozhniza neprevidno ino slo natesuje, tak se mora isgnanje streve, zhe ni filnih nakljuzhb, naturi prepufstiti. Ko bi pa neprenehajozh kervotok, kerzh ali hude bolezhine nastopile, je treba pa porodniga pomozhnika poklizati.

SHTERTI RASDEL.

Od porodov, ki savoljo napzhne
(pogrešne) lege otroka niso
po redi.

Perva Postava.

Od sapopadka, vsrokov ino snamenjov
napzhne otrokove lege.

§. 564.

Zhe otrok ne stopi na porod s' glavo, ritjo,
nogami ali koleni, ampak s' kakim drugim delom
trupla, zhe tedaj ne leshi po dolgim, ampak krivo
ali popreki v' maternizi, ali zhe sraven glave ali
riti fhe drugi otrokovi deli, kakor ena ali obé roke,
ali popkov trak naprej leshi, tak imenujemo to
napzhno lego.

§. 565.

Leshi snofhen otrok prezej krivo ali poprek v'
maternizi, taki se fkos naturno mozh ne more po-
prej poroditi, da se njegova lega fkos sdravnifko
vmetnost spreoberne. Le mertvi, ali ne snofheni
ino majhini otrozi, ki se lahko vkup stifniti dajo,
se samorejo vzhafi fkos famo naturno mozh poro-
diti, zhe ravno poprek ali slo krivo leshijo. Zhe
pa otrokova lega ni slo kriva, ali zhe fo sraven
glave ali riti tudi roke, noge, ali popkov trak na-
prej padli, tak sna fizer porod naturno nastopiti,
bo pa v' prvi okoljshini bolj teshaven, v' drugi
okoljshini pa sa otrokovo shivljenje nevaren.

§. 566.

Satoraj ni obena lega po redi, v' kateri ne stopi
glava po naturno na porod; porod fam je pa fkos

naturno možh mogozh ali nemogozh, in fizer v' prvi okoljstini bres nevarnosti sa mater ino otroka, ali nevaren sa oboje, ali nevaren sa samo mater ali sa famiga otroka.

§. 567.

Per tegah otroka, oki niso po redi, per kterih je pa vender porod skos naturno možh mogozh, slifhijo satilmikovi porodi s' obrasom navspred, temenoxi ino obrasovi porodi, krive lege glave, nogni ino ritni porodi: med lege pa, ki niso po redi, ino per kterih se skos mozhi nature porod malokdaj skonzhati da, slifhijo porodi s' enim ali drugim naprej leshezim delom terfha, poprezhne ino krive lege otroka, per kterih sadni konzi naprej leshijo, sadni konzi, ki sraven glave ali riti naprej nastopijo, ino porodi, ki savoljo lege dvojzhkov niso po redi.

§. 568.

Vsi vsroki napzhne lege otroka se dajo najti. Te okoljstine bliso narvezhkrat lege spremenijo:

- 1) nepravi fedesh streved;
- 2) prekratek ali predolg ino ovit popkov trak;
- 3) prevelika ali premajhna mnosha otrozhje vode;
- 4) po stranch skvarjena medeniza, sosebno berderne kosti, zhe so na svunajno stran fkrivene;
- 5) prezej slo kriva lega maternize;
- 6) svunajne nazhimbe, kakor preveliko mesenje trupla skos skakanje, plesanje, kashlanje, terdno reklanje (opafanje) shivota, dolgo delanje s' per-pognjenim shivotom;
- 7) prizhejozhnost vezh ko eniga otroka v' maternizi;
- 8) predelavanje popadkov v' stojezhi postavi, ino vodni pozh, ki se v' ti postavi pergodil, poprej ko se je glava popolnoma v' medenizhnim vhodilhu yterdila; shorasto, neprevidno prejisfkanje in t. d.

Te napzhnosti se pa vezhkrat pergodijo per porodnizah, ki so she vezhkrat porodile, kakor per tiftih, ki so pervizh na porodu.

§. 569.

Snamenja napzadne otrokove lege so :

1) shivot nofezhe ni proti konzuz nofhenja okrogel, obokan ino predi fhpizhaft, ampak na eni strani bolj vsdignien, ali na obeh straneh povsdignjen, in se v' sadnih tjednih nofhenja ne vgresne sadosti;

2) mesenje otroka se ne obzhuti kar na eni strani, ampak na nenavadnih felih trebuha;

3) nofezha obzhuti bolezhine na nenavadno rastegnjenim trebuha;

4) glava se vezhkrat odsvunaj na eni bederni kosti ali bliso materniga dna kakor kaka okrogla ino terda krugla ofhlata;

5) per snotrajnim prejiskanji se najde spodni del maternize ne kruglato obokan, ne tako terd, kakor per naturnih porodih, ino od vspred leshezihiga dela se ne da nizhefar, faj dobro ne raslozhiti;

6) materne ufta obftojijo visoko, se ne odpirajo povfod enakofhno, so podolgovate, otrozhji mehir ni terdno ino okroglo napét, ampak oftane odmekel, in se kakor klobafa dol navpik ftegne; sadi sa njim se ne ofhlata obeden otrokov del vezh, k' vezhim glava ali pa rit;

7) se mehir preterga, tak gré nenavadno veliko vode prozh;

8) popadki so savoljo ne enakofhniga rastegnjenja maternize bolezhni, flabi in bolj pozhafni.

§. 570.

Popolnoma se napzadna otrokova lega she le po raspozhu mehira fposná, in po sadoftnim odprenju maternih uft; lega pa, kakorfhna je v' materni votljini, po fkerbno ftorjenim snotrajnim prejiskanji, ker se she le sdaj naprej leshezhi del na ravnof ofhlatati dá. Zhe pa she per odpertih maternih uftah otrokov del sa prejiskanje s' enim per-

stom previšoko stoji, da se ne dofeshe, tak bo treba s' zelo roko prejkavati.

§. 571.

Le malokdaj leshi otrok v' maternizi zhisto poprek, tako da bi glava v' eni strani ino rit v' drugi strani stala. Najde se veliko vezh skoraj v' vsaki napzhni otrozhji legi tako, da glava ali rit v' eni strani maternizhniga vratu, in nasprotni konez otroka v' strani materniga dna stoji, ktera je prej imenovani strani navhtriz.

§. 572.

Skoraj vsaka napzhna otrokova lega mora skos obrazhanje sboljhana biti, popré ko se da porod dokonzhati. Da ne bo treba per vsakim posameshnim premerku opravik obrazhanja vnovizh kasati, tak bo v' nasledni postavi od obrazhanja sploh govorjeno; in potim the le bodo posameshne napzhne lege otroka raskasane.

Druga Postava.

Od obrazhanja.

§. 573.

Obrazhanje imenujemo tisto opravilo, skos katero se navpred leshezhi otrokovi deli, ki porod vstavljajo ali faj mudijo, od maternih ust odpravijo, in se namesto njih drugi kje vpeljajo.

§. 574.

Kakor pa otrok per naturnim porodu s' glavo, ritjo ali s' nogami naprej v' medenizo stopi, tako se tudi per tim opravku vstop otroka tako ali drugazhi vpeljati samore.

§. 575.

Obrazhanje je dvojno:

1) obrazhanje na noge, t. j. tisto opravilo, kjer se ishejo noge na medenizhno vhodishe spraviti,

alj kar se ravno toljko trezhe, kjer se ifhe nogi porod vpeljati;

2) obrazhanje na glavo, ali spremenenje prizhejozhe napzhne otrokove lege v' glavno lego.

She tretjo obrazhanje je, obrazhanje na rit. Spravlja se namrezh rit na medenizhno vhodifhe v' tistih okoljshinah, v' kterih je rit bliso maternih ust, kjer fhe otrozhja voda ni istekla, in kjer ni treba s' porodom hititi. Obrazhanje na glavo, kakor tudi na rit se sme le v' redkih okoljshinah vpeljati, in se da tudi le teshavno in ne lahko bres nevarnosti ispeljati, satoraj je porodni pomozhnizi le obrazhanje na noge perpuheno, zhe porodni pomozhnik ni prizhejozh.

§. 576.

Obrazhanje na noge se stori, ali sato, da bi se sazhetna lega v' noguo lego spreobernila; in kadar je to storjeno, se prepuhti isgnanje otroka naturi; ali se pa tudi sato stori, da bi se skos njo porod poprej dokonzhal; in v' ta namen se po storjenim obrazhanji vmetno otrok sa noge natesuje, da bi na svetlo perfhel.

§. 577.

Obrazhanje na noge te okoljshine potrebno storiyo:

1) napzhne lege otroka, ktere porod nemogozh storiyo, kakor popclno poprezhna lega, naprej leshezhi vrat, satilnik, rame, voka, perfa, trebuh ino herbet;

2) vprepadeni ino sraven glave leshezhi udje, zhe je nastopni del fhe ganljiv, ino zhe se vprepadeni udje ne dajo vezh nasaj spraviti;

3) nevarni keryotoki is porodnih ali drugih delov trupla, savoljo kterih shivljenje matere ino otroka v' nevarnost prideta;

4) zhe popadkov ni, zhe omedlevze ino trenje vezhkrat eno sa drugim nastopijo, in se skos sdravnishko pomozh pregnati ne dajo;

5) hudo zhresmetanje, fofebno kri-pljuvanje, kervni kafhel, kak sagvosden pozh, perfni fopoh, preterganje maternize ino materne noshnize;

6) dvozhkov porod, per katerim, naj fi je bilo pervo dete po natari ali fkos vmetno sdravnifhko pomozh porojeno, ftreva obeh otrokov per pervim porodu prozh pride, po katerim ne nastopi kar hud kervotok, ampak tudi fmert drugiga otroka;

7) sedenje ftreve na maternih ufтах;

8) vprepaden popkov trak sraven glave ali riti, ki fe ne da nasaj fpraviti, in kteriga shile tudi grejo;

9) vtergan popkov trak pred porodom otroka.

§. 578.

Vender je fhe dofti okoljfhin, v kterih fe otrok na noge obrniti ne sme, da bi ravno napzhna lega otroka k' timu fvetovala, med te okoljfhine flifhijo:

1) tako velika tefnoba medenize, da bi fe bilo bati, otrokova glava po obrazhanju fkos ne pojde;

2) glava ali rit, ki je v malo medenizo she ftopila, fe pa tam tako vterdila ali sagvosdila, da bi fe bilo bati, da bo otrok vmerl, ali da fe bo materniza pretergala, ko bi fe tudi fkos filno nasajfunjenje naprej leshezhiga dela obrazhanje ispeljati dalo;

3) ravno tak prepove obrazhanje otrozhja voda, ki je she davno odtekla, tako da fe je materniza terdno okolj otroka vkup-svlekla, sakaj per tim opravku bi fe snala materniza pretergati;

4) fhe negodni otrok, ki v'vfaki legi fkos medenizo gre.

§. 579.

Obrazhanje oftane smeraj teshavno ino filno nevarno opravilo, ino porodna pomozhniza, ki fe ga podftopiti hozhe, mora imeti vofko, gibzhno roko s' tenkim pozhutkom ino potrebno mozhjo, ki tudi dolgo ne opeha; mora zelo opravilo obrazhanja na tenko snati, da fi bo povfod svefta, kako je treba roko voditi; verh tiga mora biti slo

srajstljiva, frezhna domifhljiva, in v' obeni nevarnosti plafhljiva ali nepokojna.

§. 580.

Le redkokdaj so vse te lastnosti per eni porodni pomozhnizi sdrushene, torej je sploh obrazhanje le delo porodniga pomozhnika. Alj velikrat okoljshine naletijo, v' kterih je materno ino otrokovo shivljenje v' nar vezhi nevarnosti, in se le fkos hitro pomozh refhiti samore, da ni mozh' na porodniga pomozhnika, ki vezhkrat vezh ur prozh prebiva, zhakati; postavim, mozhni kervotoki, nevarnost sadushenja, kerzhenja, preterganja materize, sraven glave vprepaden pa she bijozh popkov trak. V' taki veliki fili porodni pomozhnizi ni kar perpusheno, ampak she na vest dano, se v' refhenje eniga ali dvojiga zhloveshkiga shivljenja, obrazhanja podstopti, zhe okoljshina drugazhi ne svetuje.

§. 581.

Zhe se obrazhanje s' dobro rasumnostjo in previdnostjo in pa ob pravim zhafu stori, tak ni sa mater ne ravno bolezhno pa tudi ne nevarno; smeraj pa sa otroka nevarno ostane, sato, ko njegovo shivljenje she per ofukanju trupliza v' maternizi v' nevarnost pride, ker se per pozhafnim obrazhanji popkov trak predolgo sraven glave ino per ftiska, in zhe se otrok fkos svuzheno opravilo hitro vun potegne, pa herbet ino vrat prevezh nategne, glava predolgo v' medenizi tizhi, in je s' popkovim trakom tako pertiskana, da je sa otrokovo shivljenje velika nevarnost. Ali zhe se obrazhanje preshtorasto ispelja, se sna tudi kaka kost otroka vlomiti ali uviniti i. t. d. ali pa materniza poshkodovati.

§. 582.

Manj nevarno bo obrazhanje, zhe noge ne lesihijo predalezh od maternih uft, zhe je medeniza proftrana, zhe so materne ufta dosti odperte ino krenljive, zhe otrokova voda she ni odtekla, zhe otrok ni prevelik, in zhe je medeniza mozhna in vezhkrat she na porodu bila.

§. 583.

Teshavnifhi in pa nevarnifhi je obrazhanje, zhe je shenska she le pervokrat na porodu; zhe noge dalezh prozh od maternih ust leshijo, zhe otrok s' trebuchom, vratom ali popkovim trakom naprej leshi, zhe je medeniza telna, zhe je naprej leshezhi del otroka she pregloboko v' malo medenizo stopil; zhe je otrozhja voda she davno odtekla; zhe so porodni deli otekli ino suhi, zhe se je materniza okolj otroka možno vkup-svlekla, al; zhe se obrazhanje savoljo kervotokov, boshjalniga kerzhanja i. t. d. in per malo odpertih maternih uftah mora storit.

§. 584.

Narboljsha doba (zhaf) sa obrazhanje je konez drugiga porodniga zhafa, v' kterim so materne ufta popolnoma ras-shirjene, otrozhja voda pa she ni istekla. Vzhasi se je pa treba savoljo velike file obrazhanja she pred tim dobrim zhafom podstopiti; in tedaj je she veliko nevarnifhi. Tukej se morajo she poprej materne ufta vmetno ras-shiriti. Vse hujshe pa je she, zhe se she le po pozhu mehırja sposná, da bo obrazhanja treba; sakaj, zhe je voda she vezhi del odtekla, zhe so popadki možnejji postali, zhe se je materniza terdno okolj otroka vkup svlekla, in zhe je spredi leshezhi del otroka globoko v' medanizo istihen, tak je obrazhanje tudi sa nar bolj snajdeno roko s' nar vezho teshavnostjo ino nevarnostjo sa mater ino otroka fklenjeno.

§. 585.

Kakor hitro porodna pomozhniza potrebo obrazhanja sposná, al; si ga le domishluje, tak je njena ojstra dolshnost, kar po porodniga pomozhnika poflati, da ne bo skos shkodljivo odlaganje mater ino otroka v' nevarnost postavila. Nizh ne shkodi, zhe porodni pomozhnik prevred nastopi; on si toliko leshej nar prilizhnifhi zhaf sa obrazhanje odbere. Pa tudi tedaj, kadar savoljo prevelike file porodna pomozhniza obrazhanja sazheti mora, je njena dolshnost, tudi po sdravnika poflati,

da bo saj tedaj prizhejzoh, kadar bo otrokov terfsh rojen, in se bo morda glava v' medenizi uvesnila. Tudi bi snale fhe druge sadershbe vmef pertifniti, kterih bi fama ne mogla premagati ino odpraviti. In kar je fhe vezh, tak bo vsaka shenka, per kteri se je obrazhanje moralo storiti, potim sdravnifhko pomozh potrebovala.

§. 586.

Potim, ko je porodna pomozhniza opravik obrazhanja potreben sposnala, naj to porodniza na snanje da, pa s' befedami, ki jo splafhile ne bodo. Tim drugim pa per hifhi nevarnosti, ktera je s' obrazhanjom, fofebno sa otroka, sklenjena, ne fme sakrivati.

§. 587.

Vse, kar je per naturnim porodu treba, mora tudi per obrazhanju perpravljeno biti. Posebno se ne fme posabiti, da bodo perpomozhki shivlenja sa mater ino otroka per redi. Rasen tiga je pa sa obrazhanje treba dveh sanjk, ki fo is fville (shide) ftkane ali fpletene, in nekterih rasgreth pertov sa savijanje otrokovih udov, ki bodo poprej nastopili.

§. 588.

Ne le sa obrazhanje, ampak tudi sa vse druge bolj velike opravke, je poprezhna postel nar boljsha, ktera se tako napravi: Na fredni konez navadne s' flamnizo ali aroynizo napolnjene postele se poloshi kaka dila (defka, blanja), in zhres njo terd vsglavnik, da bo rit porodnize dobro podloshena. Na to od vfih strani prosto postel se mora porodniza poprek poloshiti, in sizer tako, da porodni deli prosto zhres posteljni okraj naprej molijo, in da rit vifhje lesni, kakor herbet. Glava ino perfa se imajo s' podloshenim vsglavnikom, ali s' narobe v' postel poloshenim stolom, ki je s' glavniki pokrit, podpirati; noge pridejo pa na dva stola, ki pred poprezhno postelo stojita, in morajo od dveh pomagavk terdno ino narasen dersane biti. Dobro je fhe, zhe kak tretji zhlovek sa glavo porodnize stoji, in jo nasaj dershi, da ne bo doli isderzhala. Kak fhterti zhlovek v' roke podava, kar je treba.

Savolj snage je she potreba, da se posoda pred postel postavi, v katero se bo odtekajoča mokrota prestregla.

§. 589.

Popré, da se obrazhanje sazhe, je she treba, prevdariti, jeli bo defniza ali leviza v' ti okoljshini bolj flushila. Snajdena porodna pomozhniza bo fizer vedla s' defnizo ali levizo noge najti ino ispeljati, naj bodo, na kateri strani maternize hozhejo; pa vender se obrazhanje vselej leshej ispelja, zhe se s' roko stori, ki je sa ravno tisto okoljshino bolj pripravna. Sa navk naj bo, da je sosebno v' ti-
stih okoljshinah, v' katerih noge v' okoljzi mater-
terniga dnu leshijo, alj kjer je treba, she per pri-
zhejozhi vodi, she nekoljko dalej med maternizo
ino jajzhne mrene sezhi, popré da se bo opravik
mehirjoziga odprenja samogel stori, tista roka nar
pripravnishi, ki je strani, na kateri noge leshijo,
nar blishej, da se tedej sa noge, ki na defni strani
leshijo, leviza, in sa noge, ki na levi strani le-
shijo, defniza bolj vda. Leshijo pa noge ravno
navspred ali ravno navsad, tak se sna porodna po-
mozhniza tiste roke poslushiti, ktera je narbolj
navajena. Ko bi pa noge med framnimi kostmi v'
naprej visezhim trebuhu leshale, tak bo morda
treba, da se bo morala porodniza vlezhiti, alj pa
lakte ino kolena vpreti; in da bo she le tako mo-
gozhe, obrazhanje sazheti.

§. 590.

So vse te priprave vkup, sta ritno zhrevo ino
fzavni mehri isprasnjena, tak bo porodniza na po-
prezhno postel ipravljena, ino od pomagavk pod-
pirana, kakor je bilo she pokasano. Porodna po-
mozhniza sdaj med bedrami porodnize poklekne,
si saviha (safukne) rokavze tiste roke, s' katero
mimli obrazhati, noter zhes laket (to deno karje mo-
gozhe previdno, da porodniza ne bo sagledala),
sloshi perste okroglo-podolgim vkup, si gol del
roke dobro s' mastjo namashe, in potim, ko je po-
rodnizo opominala, da se naj mirno dershi, ino po-
magavke, da nimajo porodnize doli tifhati, pelja

roko s' podolгим vkup stfifnjenimi persti, lepo varno, da ne bo framnih uftniz ali framnih ilafov s' roko noter potegnila, v' ravnim premerniku medenizh-niga is-hodifha, ino med pozhasi sukajozhim mesenjom v' materno noshnizo, tako, da bo kasinz proti framnimu loku, ino mesinz proti sveti kósti obernjén. Roka gré pozhasi po peljavni zherti medenize naprej, in se perblishuje sgorni medenizhni odpertini; sdaj se rablo oberne, in tako postavi, da bo njena svunajna stran navsad; dlano pa navspred obernjeno. Una roka mora pa odsvunaj na okoljzi materniga dna leshati, enkrat da bo sibanje maternize prevarvala, in potim, da bo vpeljano roko s' njenim opraviu podpirala.

§. 591. Zhe porodna pomozhniza sdaj najde, da she materne ufta se ne reshijo toljko, da bi se roka v' nje vpeljati samogla, obrazhanje se pa ne da odlagati, tak mora nar pervizh materne ufta ras-shiriti, da namrezh konze kasinza ino sredniga perfta v' materne ufta vpelja, in jih s' njima toljko ras-shiriti ifhe, da bo potim she tudi te druge perfte vpeljati, in pozhasi zele materne ufta zhifto rastegniti mogozhe; vender mora vse to rahlo, bres vfiga filenja pozheti. Je roka skos materne ufta srezhno perfhila, in porodna pomozhniza se s' légo otroka dobro sesnanila, tak bo sdaj treba jajzhne mrene, zhe she nifo vskafebi, svunaj eniga popadka rastergati.

§. 592. Zhe se obrazha, ki she otrozhja voda ni odtekla, svetujejo nekteri porodni pomozhniki, da se mora med otrozhjim mehrijom ino maternizo na kvishko po noge iti, tamkej jajzhne mrene rastergati, da bo kar na enkrat mogozhe noge popasti, in jih doli vlezhi, ali to bo k' vezhim tedaj prav isteklo, kjer je otrozhje vode malo, da je tako mehri uvel; sakaj zhe so okoljshine nasprotne, bi se materniza prevézh rasdrashila, ko bi se med njo ino med napetimi jajzhnimi mrenami ta gor segalo; tukej se jajzhne mrene na tiftim mestih ras-

tergajo, ktero je nogam nar blishje, in se potim s' roko naj hitro v' jajzhno votljino poshene, da bo mezha roke matrne ufta ino materno noshnizo sa- perla, ino odtekanje otrozhje vode vftavila.

§. 593.

Zhe je pa nasprot otrozhja voda she davno odtekla, tak se mora, poprè kak se k' obrazhanju grè, napetje maternih stén, ki otroka terdno vkup tishijo, v' stran spraviti. V' ti okoljshini naj porodna pomozhniza v' materno noshnizo mlazhno mleko s' oljom brisga, ji naj hitro dristle napravi, in ji tudi naj parne kopela ofkerbi. Ji naj poma- she trebus' oljom, lirovim maflom ali maflom, in zhres' to ji naj poloshi kashizo is laneniga (le- noviga) femena ino domazhe moke, v' mleki ali vodi kuhano, alj faj suhe, rasgrete perte; vse to pa se imá le tedaj goditi, zhe se obrazhanje she odloshiti da.

§. 594.

Zhe je porodna pomozhniza s' roko v' jajzhno votljino perfhla, tak jo naj kar plashato poloshi po zherti otrokove dolgosti, in jo naj med zelim obrazhanjom rasprostreno dershi, koljkor samore. Ji pride kak vezhi del otroka, kakor glava, rame, terfh ali rit naprot, tak ga naj ishe varno na stran istifhati, ki otrokovim nogam ravno navsprot leshi, ino naj fkerbi otroka bolj v' poprezhno lego spravi- ti, tako bodo noge same od seb' bolj globoko doli perfhle. Skos kak pertiklej od odsvunaj se istifhanje naprejleshezhiga otrokoviga dela slo per- pomore. Naprej spravljeno roko sme porodna po- mozhniza tako malo, ko je mogozhe, od otroka odtegniti, drugazhi bi bila materniza k' vkup-vle- zhenju drashena, ino opravilo bi she teshavnisho postalo. Zhe kak popadek nastopi, tak naj roko zhifto mirno dershi, tak dolgo, da popadek prejde, in grè potim pozhasi zhes predno stran otroka k' kolenam, spodnim bedram ino nogam. Leshijo noge visoko v' maternizi, tak se veliko leshej poprimejo, zhe se bedre nategnejo ino v' kolenah vpognejo; in to vpognjenje se sgodi navsad, zhe herbet na-

prej lešhi, zhe pa trebuch naprej lešhi, pa navspred. Ko bi noge krishom leshale, tak se mora vselaj spodna noga poprej natesavati, ker bi se drugazhi lahko noga uvinila, ali pa kaka kost na njoj slomila.

§. 595.

Porodna pomožniza se naj per jiskanji nog vsiga možniga stiskanja trebuha ino popkoviga traka sdershi; se naj varje, da ji roka v popkovim traku ne obvisi, da ne bo tudinajzhne mreče ali streve sraven sgrabila, ali roke s' nogami spre- menila, ali per dvojzhkih od vsakiga otroka eno nogo perjela. Samore porodna pomožniza do obéh nog, takle naj hitro obé primé, med tim, da sredni perst vmeš stišhi, ino s' drugimi persti zhlenke objamev. Peljanjih potim varno po predni strani otroka doli ino mimo ene strani klanjza v' materno nošnizo.

§. 596.

Zhe pa porodna pomožniza ne more ob enim do obéh nog, tak pa naj enkrat eno varno dol ispelja, in ni eni na zhlenek sanjko napravi; sdaj pa naj od nog niga pavza po snotrajni strani noge gor do spolnih udov otroka roko pelja, in jifhe od ondet drugo nogo ravno tako doli speljati, kakor je prvo ispeljala. Zhe se pa vidi, da bi se isgnanje otroka naturi prepustiti smelo, tak se sna ispeljanje te druge noge opustiti, ker je sa otroka manjša nevarnost, zhe ena noga odsgorej ostane. Per perietju ino ispeljavanju otroka se mora porodna pomožniza slo varvati, da ne bo udov proti skle- pom (zhlenkom) ino tenha proti herbtu vpognila, sakaj s' tim bi snala otroka slo raniti ali she zelo vmeriti.

§. 597.

Kadar sta obé nogé tako globoko v' materno nošnizo vpelane, da bedre otroka v' maternih ustah stojijo, tak je obrazhanje prav sa prav do- konzhano. Sdaj se naturi zelo drugo isgnanje pre- pusti, zhe se porodnizhne možh she dosti velike, alj zhe se kaj drugiga vmeš neperkljuzhi, kar bi

porod rozhno skonzhati svetovalo. Kadar se tedaj bedre perkashejo, tak se tudi naj gleda, ali je tudi herbet otroka navspred ino trebuch navsad obernjen, in zhe ni tako, tak se naj otrokovo telo eno malo na tisto stran rahlo safukne, kamor se ga natura sukati persadeva. Drugazhi se pa otrok ravno tako sprejme, kakor je bilo per ritnim ino nognim porodu povedano.

§. 598.

Vzhafi se noge-bliso maternih uft lahko primejo, obrazhanje je pa vender teshavno, ker naprej leshezhi terfh; rit ali glava pre terdno na medenizhnim vhodishu leshi, kakor da bi se s' famim pavzom dal odtifhati; v' takshni okoljshini se okolj obéh nog sanjka dene, ktera se ima s' svunajno roko ravno tedaj potegniti, ko snotrajna roka s' vřimi perřtmi vřtavljaven del odtifhati iřhe.

§. 599.

Zhe fo pa naturne mozhi sa istifhanje otroka preflabe, ali se je obrazhanje otroka sato sazhelo, ker je velika fila, porod hitro dokonzhati, potim se mora otrok fkos sdravnishko umetnořt isvlezhi, kar je pa sa otrokovo shivljenje vse bolj nevarno, kakor zhe se fkos samo mozh popadkov na dan spravi.

§. 600.

V' ti okoljshini mora porodna pomozhniza tako ravnati: Sta fhe obé nogé v' materni noshnizi, tak se s' defnizo tako primeta, da bo řredni perřt med snotrajnimi zhlenki fkos řtihan, drugi perřti pa bodo okolj svunajnih zhlenkov leshali, in potim se varno potegnejo noter dol pred framnizo. So noge pred svunajnimi porodnimi deli, tak se naj narpervizh pogleda, jeli fo perřti navsad ali navspred obernjeni. Potim se prime s' vfako roko, in lizer s' plafhato rasprostrenimi perřtmi, tako pa, da je palez na sgorno ino svunajno stran řpodne bedre poloshen, ena noga; sdaj se sazhneta obé noge na enkrat vlezhi, in se ispeljavata, zhe fo perřti navsad obernjeni, noter do beder. So pa perřti

navspred obrnjeni, tak je treba med vlezhenjom nog otrokovo truplo eno malo s' herbtom navsgor safukniti. So enkrat spodni udje otroka porojeni, tak se v' rasgret pert ovijejo; vezh ko otroka na svetlo pride, vezh se ga ovije, porodna pomozhniza pa naj otroka smeraj vislje poprijema. Med vlezhenjom mora tudi porodniza s' sapertifkanjom pomagati, zhe samore.

§. 601.

So bedre ispeljane, tak je gledati, alj kjé otrok na popkovim traku ne jesdari; in ko bi to bilo, tak se mora tifti del popkoviga traka, ki po herbti otroka tezhe, toljko nategniti, da se sanjka zhes vkup vpognjeno bedro isfmukati da. Zhe se pa to storiti ne da, tak se mora popkov trak dvakrat prevesati, ino med obojim podvesanjom pre-resati; alj po tim je treba gledati, da bo otrok bersh ko bo mogozhe, odsvunaj.

§. 602.

Kakor hitro so se otrokove bedre perkasale, se tako obfeshejo, da pavez na krishni kosti, dlani pa nad framnimi kostmi otroka leshijo; varvati se je pa per tim dei slo, da se otrokov trebuh ali pa popkov trak ne pertifka. Zhe otrok she nima dobre lege, tak se prav varno tako saoberne, da bo herbet bolj navspred, trebuh pa bolj navsad leshal; obrazhati se pa mora na tisto stran, na ktero je she trebuh nekoljko obrnjen, alj na ktero ga popadki obrniti hozhejo. Od sdaj se mora otrok s' vfo varnostjo natesovati, da se herbet od vezh ne nategne; in treba je vezhkrat sapogledati, alj ni kjé popkov trak na trebuhu prevezh napét; in ko bi se najfhlo, da bi bil, ga je treba rahlo nategniti. Tudi terfh otrako se mora, kakor bolj naprej pride, v' ogrete rjuhe savijati.

§. 603.

Je otrok she do ram rojen, tak se terfh otroka ne smé vezh natesovati, ker bi se lahko vratov fklep syinil, ali bi se zelo glava od terfha odter-

gati samogla. Gotovo bi pa otrok v' silno nevarno lego perfhel, ker bi brada od perfa odstopil.

§. 604.

Zhe roke nifo s' terfhom vred naprej stopile, tak bi sa dober tek poroda ino zelo sa shivljenje otroka bilo nevarno, ko bi se refhile. Dobro je torej sa porod, zhe tako leshijo, da samorejo ne refhene sraven glave na dan priti, kakor se tudi vezhkrat pergodi, zhe so namrezh popadki ravno ob tim trenlji dobri ino možni, zhe glava ni prevelika, in zhe je medeniza dosti proftrana. Zhe je pa drugazhi, tak je gledati, da bodo roke kmalo refhene, drugazhi bi snal popkov trak tako perftikan biti, da bi otrok ne mogel dolgo shiv ostati.

§. 605.

Roka, ki bolj navsad proti sveti kosti leshi, se mora nar popré refhiti, ker je tukej vezh profstora; vfelaj se pa ravná s' defnizo, zhe je otrokova defniza, in s' levizo, zhe je otrokova leviza refhiti. To opravilo se godi pa tako: Terfh, ko je she odsvunaj, mora v' ogreth rjuhah savit, na eni roki pozhivati, to deno tak, da popkov trak se ne smé stfkati, s' kasinzom ino frednim perftom druge roke se pa gré po tisto roko otroka, ki je sa refhiti, ino fizer od rame do laktoviga sklepa na kvishko; tukaj se konzi perftov vstavijo, in otrokova roka se tishi s' laktom naprej doli zhres obras ino perfa, da se tako is materne noshnize ispeljati samore. Pride potim glava s' drugo she ne refheno roko kmalo fkos mozh popadkov, ali pa fkos rahlo natesanje naprej, tak se vé, da druge roke ni treba refhovati. Zhe pa le ne pride, tak se refhi, kakor ta perva, s' famim tim rasložhkom, da se v' to delo druga roka oberne. Refhene roke se sdaj doli po straneh terfha poloshijo, in v' rjuho, ki je she na trupli otroka, savijejo.

§. 606.

Sa polajshanje tiga déla se per refhovanju perve roke otrok nekoljko na kvishko ysdigne, per

refhovanju druge pa eno malo nishje ispušti. Leshi ena roka poprek pod satilnikom, in je refhenje savoljo tiga teshavnishi, tak je treba otroka rahlo in toljko nasaj istifhati, da bo mogozhe roko refhiti. Nikdar se pa per tim deli ne fimé s' filo raynati, ali pa eno roko zhres herbet otroka doli vlezhi, sakaj snala bi se vlomiti ali pa isviniti.

§. 607.

Se je porodna pomozhniza do sdaj daniga nauka dobro dershala, in na fukanje otroka dobro gledala, tak bo glava sdaj lepo lego imeia: ko bi bilo pa drugazhi, ko bi ftala glava v' poprezhnim premerniku, ali ko bi bilo treba kasinze ino sredne perfte obéh rok sraven glave noter do ufhes gori istifhati, in potim glavo lepo rahlo tako safukati, da bo perfhla s' navsad obernjenim obrasom v' eden ali drugi vogel (kotez) fklenitve svete ino bederne kosti, to je v' krivi ali tudi v' ravni premernik.

§. 608.

Sadnizh je en nar imenitnishi opravek ispeljavanje glave; in per tim se mora porodna pomozhniza velikiga vlezhenja sa rame slo varvati, kar bi se s' tim lahko vrat vtergal, kakor se je she tudi vzhafi per fhtorastim ravnanji pergodilo. Narbolj se mora per tim opraviu gledati, da se glava po frezhi v' vhodifhe medenize, in fizer v' njeni krivi premernik vpelja, in da se potim v' ravni premernik s' njeno sadno stranjo (satilnikom) proti framnimu boku fuka, kakor hitro je doli v' medenizhno votljino perfhla.

§. 609.

Je vse to po frezhi ispeljano, tak je sa ispeljanje glave nasledniga ravnanja potreba: Porodna pomozhniza vsame ovito truplo otroka med predni del svojih rok, poloshi kasinz ino sredni perft defnize na satilnikovo kost, in ravno ta dva perfta levize sraven otrokoviga nosa, in vlezhe s' tima perftoma obras doli, tako da brada blishje perf pride, s' unima perftoma pa pertifne satilnik na kvifhko, tako, da sadni del vratu pod framni

lok pride. Je po takim ravnanju truplo s' glavo vred dobro prejeta in brada na perfa pertifnjena, tak mora kaka pomagavka fredno meso dobro podpirati, in sdaj se glava med rahlim pomajavanjom odspred navsad poteguje, in to tako, da nar pre obras zhres fredno meso, in poslednizh satilnik is framniga loka stopi. In kakor se otrokov obras perkashe, se mora njegovo truplo proti framnim koftem smeraj vislje vsdigavati.

§. 610.

Silno dobro je, zhe ima porodniza popadke, da samore s' njihovim predelavanjom ispravljanje glave podpirati ino ponaglti. Se pa s' rokama otrokova glava ne da dosti hitro ispeljati, tak se morajo naglo klefhe v' pomozh vseti, ker je vezhkrat 5 do 10 minut dolgo tizhanje glave v' medenizhni votljini sadosti, da otroka ob shivljenje spravi. Torej bo porodna pomozhniza hvalena, ki je she poprej po porodniga pomozhnika poslala, da je she pre nastopil, ko je blo vse samujeno.

§. 611.

Kadar je she otrok savfim odsvunaj, se s' njim ravno tako ravna, kakor per naturnim porodu, zhe se dobro vede; ali vezhi del, sofebno zhe se refhenje rok ni dosti hitro ispeljalo, se otrok vle she na vides mertvo; in mora se tazhaf hitro vse obernti, ga oshiveti. Peti porodni zhaf se pa naturi prepusti, zhe ne pertifne vmes kaka nevarnost, ki bi sofebno pomozh potrebovala. Vsfaka shena pa, ki je tako porodila, potrebuje vselaj vezhe sferbt ino postreshbe, kakor ko bi se bil otrok po naturnih mozhéh vlegel, in porodna pomozhniza se mora v' takih okolijshinah vselaj po narozhvanju sdavnika ravnati.

Trétja Postava.

Od krive lege glave.

§. 612.

Ako glava ne stopi v' fredo medenizhne votljine, ampak se proti eni ali drugi strani medenize, ali proti robu framne kosti, ali proti klanjzu vpre, tak se imenuje to kriva lega glave. Velikrat pride kriva lega glave od krive lege maternize, velikrat se she pa le po shtorastim prejškanju, ali po nesmernim premetanju porodnize nakljuzhi. Prav lahko per krivi legi glave ena roka ali popkov trak naprej pade.

§. 613.

Kriva lega glave se is tiga sponá, da se maternizhne ufta okroglo ne odprejo, da so ondi, kjer glava sedi, bolj salipane, da otrozhji mehir ne nastopi okrogel ino napét, in da se poprej rasterga kakor po navadi; da se ne obzhuti sgorni del buzhe, ampak en stranški del glave naprej leshezh, in da popadki vse bolj vtrinjajo, kakor sploh.

§. 614.

Kakor hitro je porodna pomozhniza krivo lego glave sponála, tak naj kar rozhno (hitro) porodnizo v' postel spravi, in ji naj per krivi legi glave na desno, lego desne strani, in per krivi legi na levo, lego leve strani vkashe; stoji pa glava nad robom framne kosti, tak ji sna narozhiti lego ene ali druge strani, vender pa s' slo istegnjenimi bedrami ino navspred vpognjenim sgornim shivotom; in zhe se glava v' klanjez vpira, tak se ji narozhí lega na herbti s' mozhnim vsglavnikom pod krishom. She mehir ni pozhil, tak naj porodna pomozhniza gleda, kakor dolgo more, ohraniti, naj prepové vsako predelavanje popadkov, in se naj ne podstopi, glavo is' perftmi naravnati.

§ 615.

Mnogokrat she fami popadki krivo lego v' naturno lego spremenijo. Glava ali rit, ki je v' sazhetku poroda na eni ali drugi bederni (kuzhtovi) kósti (Hüftbein) tizhala, vidimo posneje bres teshave v' medenizhno votljino isderzhati, k' zhimu obokroglene ino krive stene velike medenize perpomorejo. Le tedaj, zhe so popadki flabi, zhe je otrozhja voda she davno odtekla, in kdar je proftor medenize pretesen, mora porodna pomozhniza hitro po sdravnika poslati; in to she hitro od sazhetka, fofebno teda, zhe je sraven krivo stojezhe glave popkov trak naprej padel, ali ena roka ali kak drugi del, ali zhe se je faj bati, da bi eden ali drugi del naprej padel.

Shterta Postava.

Od udov, ki sraven glave ali riti naprej padejo.

§ 616.

Pergodi se tudi vzhafi, da sraven glave ino riti, ki na porod stopi, tudi sgorni ali spodni udje nastopijo: le malokdaj se pa noge sraven glave perkashejo, da bi s' njo v' medenizo rila (rivale). Tako pa medenizhen proftor pretesen postane, glava ino rit otroka se rado sagvosdita, porod postane teshavnifhi, in otrokovo shivljenje pride savoljo stiskanja vezh ali manj v' nevarnost. Zhe je per v'fim tim pa medeniza slo velika, in zhe so popadki mozni, se samore tudi roka sraven glave poroditi.

§. 617.

Vsroki, da sraven glave ali riti tudi drugi udje naprej padejo, fo: krive lege maternize ino otroka, ker se skos to na eni strani medenize velik proftor naredi; preprostrana ino kriva mede-

niza: majhino ne godno ali mervto dete; predelavanje popadkov ftojé; pozh otrozhjiga mehinja v' fstanju ali fedenju i. t. d.

§. 618.

Ako porodna pomozhniza she pred vodnim pozhom kak ud sraven glave ofhlata, tak she ime vupati: da bo tifti per modrim ravnanju po mehijovim pozhu sa glavoj oftal, ker se roka vezhkrat fama nad medenizhnim vhodifhom nasaj istifhi. Naj toraj narozhi, da se porodniza kar mahoma ravno po posteli vleshe, in fizer na nasprotno ftran od tifte, na kateri kak ud naprej pafsti shuga (fili); naj ji prepové vfako natesovanje, in naj ifhe, otrozhji mehij, nar dalje ko fe da, ohraniti. Pride po mehijovim pozhu otrok ob enim s' glavo naprej, tak fe naj ifhe, naprej padeni ud s' dvema perftoma nekoljko nasaj sadershati, in famo glavo naprej derzhati pufiti.

§. 619.

Ko bi pa bila roka s' glavo vred she fkos materne ufta perfhla, in v' medenizo sderzhala, tam pa obtizhala, tak je hitro porodniga pomozhnika poklizati treba. Porodna pomozhniza nima vezh fkufti, roko nasaj fpraviti, bi jo snala sviniti, vlomiti, ali pa maternizo raniti. Ravno tako malo ime sa naprej padeno roko vlezhi, da bi porod poprék' konzu perpeljala: sakaj, nizh bi ne ftorila, lahko bi pa roko svinila ali odtergala.

§. 620.

Ko bi, kar fe pa vender redko sgodi, obe roké naprej leshale, tak naj porodna pomozhniza ifhe, faj eno roko sa glavo nasaj fpraviti. Zhe fe pa to ifpeljati ne da, in zhe she glava ne ftoji terdno na medenizhnim vhodifhu, tak bi bilo, zhe porodniga pomozhnika per redi ni, potreba, otroka na noge obernti, da se glava ne bo sagvosdila, kar je sa mater ino otroka toljko nevarno. Zhe pa glava she globoko ino terdno ftoji, tak mora porodni pomozhnik priti, da bo po sdravnifhkim snanjji otroka na fvet fpravil.

§. 621.

Le redkokdaj leshijo nogé sraven glave; vendar pa samore otrok per silno proftrani medenizi ino mozhnih popadkih tako porojen biti, da se glava ino nogé ob enim, rit pa sama poslednizh vleshe. Alj porodna pomozhniza se per takih porodih, per kterih nogé s' glavó naprej pridejo, ne smé na dober istek sanashati, ker taki porodi le redko kdaj po frezhi istezhejo. Ona mora veliko vezh dobro spregledati, alj glava per dobro stonjeni medenizi frezšno lego ima, ino nish e stoji, kakor nogé. In zhe tako najde, tak naj eno roko zhes otrokoy obras v' maternizo vpelja, naj noge nasaj istifhi, in jih tako dolgo gori dershi, dokler en popadek pride, in glavo naprej poshene; potim potegne roko nasaj is materne noshnize, in pulsi popadke predelayati. Zhe noge sadi ostanejo, tak sna porod prav frezšno istezhi; pridejo pa noge spet (snayi) naprej, tak se mora porodni pomozhnik poklizati. Stoji pa glava vishe v' medenizi, kakor nogé, tak je pa treba nogé lepo rahlo doli vlezhi. Nar bolji je, zhe se nogé v' obrazhno sanjko denejo, in se potim sa sanjko natesujejo, in zhe med tim druga roka, ki se v' materno noshnizo spravi, otrokovo glavo nekoljko nasaj tilhi. S' tim opravkom se dvojin porod v' nogni porod spremeni. Vender se pa porodna pomozhniza tiga dela drugazhi lotiti (prijeti) ne smé, ko tazhal, zhe porodniga pomozhnika dobiti ne more.

§. 622.

Sraven riti samoreta ena ali obé roke, l' she leshej pa noge naprej pasti. Padejor roke sraven riti naprej, tak se ima porodna pomozhniza sa v' tim tako sadershati, kakor je bilo v' §. 618. rezhenó. Stopijo pa noge ravno tazhal v' medenizo, kakor rit, se pa sploh ni treba veliko bati, sakaj, zhe rit kaj nish e v' medenizo stopi, rade same od feb' nasaj stopijo, ko bi pa porod nadlegovale, se pa lahko doli potegnejo, tako bo pa is ritniga poroda nogni porod.

Peta Postava.

Od popkoviga traka, ako sraven naprej leshezih otrozhjih delov naprej pade.

§. 623.

Popkov trak sam na febi poroda ne sadershuje, naj bo she dolg, kakor hozhe; vender pa savoljo tuga lahko nevarnost pernese, zhe se na njim vosli (gerzhize) naredijo, ki, ako se per vkup-vlezhenju maternize (per popadkih) stiskani, lahko otroku smert perpeljajo; alj pa savoljo tuga, da se na popkovim traku kaka sanjka naredi, ino s' naprej gredozhim delom otroka v' medenizo tilhi, kjer je hudo stiskana, da tako spet otrokovo shivljenje v' nevarnost postavi.

§. 624.

Popkov trak lahko sraven vflakiga otrokoviga dela naprej pade; nar leshe pa, zhe kak del otroka na porod pride, ki medenizhno vhodishe zhisto ne napolni, kakor noge, kolena, ali, zhe otrok poprek leshe; dalej zhe glava ali rit kriyo stoji; zhe je popkov trak zhes navado dolg; zhe je veliko otrozhje vode, in zhe je medeniza preprostrana.

§. 625.

Vprepadenje popkoviga traka se sposná, ker se she pred pozhenim otrozhjim mehrijom sanjka vprepadeniga popkoviga traka svunaj popadkov fkos jajzhne mrene kakor okrogla, tenka, mehka, zhrevetu podobna stvar ofhlata, per pasnim preiskanju se pa tudi obzhuti, okako ziple (shile) popkoviga traka bajejo. Lahko se pa s' perstmi samjenja. Po mehrijovim pozhu je pa sposnanje she leshej, fosebno, zhe globoko sraven otrokoviga dela doli stopi, alj se zelo odsvunaj sagleda; potim se ne more s' nizhem drugim samenjati.

§. 626.

Nar nevarnisthi je vprepad popkoviga traka sra-
ven otrokove glave; sakaj sploh je silno slo stiskan,
in smeraj hujshi, bolj ko otrokov del medenizo
napolni. To pa stori, da je otroku potreben shivesh
sadershan, in da sploh vmreti mora.

§. 627.

Peri vprepadu popkoviga traka je gledati, da
se trak bersh ko bersh nasaj spravi. Dolshnost po-
rodne pomozhnize je, po porodniga pomozhnika
poflati, kakor hitro vprepad popkoviga traka sapasi.
Zhe she otrozhji mehri ni pozhil, tak naj porodna
pomozhniza porodnizi hitro lego na herbti s' povik-
fhano ritjo perporozhi, naj ji tndi narozhi mirno
dershanje, in naj slo pasi, da se jajzhne mrene
zele obranijo, dokler dolgo se materne usta zhisto
ne ras-shirijo; sakaj, dokler dolgo she sanjka pop-
koviga traka v' zelim mehriji lesht, se she ni toljko
kake nevarnosti sa otroka bati; in bolj dolgo ko
mehir ne pozhi, toljko hitreji gre sploh potim otrok
fkos medenizo; in le tedaj otrok per shivlenji osta-
ne, zhe se hitro na svet spravi.

§. 628.

Zhe se jajzhne mrene pretergajo, in popkov
trak dalej naprej pade, tak naj porodna pomozh-
niza mirno na prihod sdravnika zhaka, in naj po-
rodnizo v' gori napovedani legi obdershi; pride pa
popkov trak nishje doli, tak naj porodna pomozh-
niza dva s' oljom namasana perfta proti odpertim
jajzhnim mrenam pelja, in naj jifhe trak ondi, kjer
je naprej padel, sa naprejpaden otrokov del nasaj
istifhati, dokler glava dalej naprej sderzhi, ino
popkovimu traku pot k' naprejderzhanju sapre.
Popkov trak nasaj dershati, fofebno tedaj, kadar
naprejpade, zhe je she ravno nasaj spravljen bil,
in zhe materne usta ne stojijo she tako shiroko od-
perte, da bi se fkos sdravnishko vmetnost porod
dokonzhati samogel, je majhina vodna goba prav
dobra, ki se v' toplo mleko namozhi, in sraven na-
prej deshezhiga otrokoviga dela navsgor stlazhi,

ki potim popkov trak nasaj dershi. Alj varvati fe je predolgiga in prasniga persadevanja, vprepaden popkov trak nasaj stlazhiti, ampak gledati, da fe bersh ko bersh po sdravnifliki umetnosti porod dokonzha, da fe tako nevarnosti odpravijo, ki otrokovimu shivljenju protijo.

§. 629

Ko bi bila pa velika sanjka popkoviga traka naprej padla, da bi je ne bilo ne nasaj spraviti, ne sadershati, potim fe mora porod skos obrazhanje dokonzhati, zhe fe hozhe blishina smert otroka prevarvati. Zhe ima v' tej nameri porodna pomozhniza savupanje, da bo porodni pomozhnik sdaj nastopil, tak naj obdershi porodnizo v' mirni legi na herbtu, ji naj vsako predelavanje popadkov prepove, naj spravi sanjko popkoviga traka, ko bi bila vun is materne noshnize padla, rahlo nasaj, in naj poloshi pred framno sklad gobo v' toplo mleko namozheno.

§. 630.

Zhe pa porodna pomozhniza obzhuti, da shila popkoviga traka bolj rahlo bije, alj da je she biti nehala, in porodni pomozhnik she ne nastopi, tak je porodna pomozhniza v' tej veliki sili dolshna, per naprej leshezhi glavi, riti, ali pa per poprezhni legi obrazhanje na noge vpeljati, in potim otroka s' podpiranjem popadkov vmetno vun spraviti. Per naprej leshezhi nogah in kolenih je samo vmetno vun spravljanje otroka potrebno. Le tazhal, zhe je porodna pomozhniza si svesta, da je medeniza dosti prostrana, in da naprej leshezhi del otroka krivo ne leshi, ino porodniza dosti mozhi ima, sme per otrokovi legi po dolgim naturi prepustiti, ino ga s' mozhnim predelavanjem popadkov hitro k' konzu perpeljati ifkati.

§. 631.

Najde pa tazhal porodna pomozhniza popkov trak, kjer je naprej padel, she mersel uvél, ino da shila na njem vezh ne bije, tak je nar bersh, da je otrok vmerl; in sdravnik fe ima v' tej okolj-

fhini sadershati, kakor da bi popkov trak ne bil naprej padel, ker sam na febi poroda ne nadleshuje; in tako, zhe ni kaj drugiga vmef, kar bi ne bilo po redi, je sdaj v fako vmetno opravilo nepotrebno.

Shefta Postava.

Od plezhne (ramne) lege ino vprepada naroznjuja.

§. 632.

Plezhna lega (ramna lega) se nar vezhkrat permeri med v fimi legi otroka, ki niso po redi. Rame silno bliso glave leslijo, in zhe kaj vmef pride, kar glavo od sgorne medenizhne odpertine odganja, in ji noter stopiti ne pufti, tak pride ena ali druga rama sploh na medenizhno vhodifhe, in glava se podá na eno stran medenize, nar raji proti levi bederni kofti. In tak pride ramna lega vezhi del od krive lege maternize, in nar vezhkrat od krive lege navspred. Tudi rada pride od presaraniga odtoka otrozhje vode, posebno zhe odtezhe, kadar porodna stoji ali hodi, zhe glava vifoko ino krenljivo nad medenizhnim vhodifhom ino robom iframnih kofti stoji, kjer so popadki nastopili ino se predelujejo. Per mozhnih popadkih, velikim natesavanji ali fhtorasti pomozhi tudi rada rama ob enim naprej pade; rama se s' stranjo perf sagvosdi, in fkos to pride velika nevarnost sa mater ino otroka.

§. 633.

Ramna lega se sposná is naslednih snamenj: Rama se ofhlata kakor terda otekljna, ki ni lasafsta, in je manjsha ko glava, pa vezha kakor kolena, se v' roko sdaljsha, ino v' fofefki plézh, ramne votljine, fklepne kofti ino reber leshi, ino ali v' hodifhu medenize stoji, ali je pa globoko v' njo stopila.

§. 634.

Ker per naprej leshezhi rami porod poprej ne izezhe, da se obrazhba stori, ta se pa she per zelih jajzhnih mrenah, ali faj hitro po njihovim rasfterganji storiti mora, ker je posneje filno teshavna, ko se nekoljko shpizhasta rama terdno v' medenizhno vhodishe sagvosdi, in se le prav teshko, in tam, kjer se je materniza terdno okolj otroka vkup svlekla, zelo s' nevarnostjo, jo rastergati, na kvishko vsdigniti da, tak mora porodna pomozhniza skerb imeti, per ramnim porodu bersh ko bersh po sdravnika poslati; sakaj zhe perpraven zhas sa obrazhanje nepridno odtezhe, tak je vezhi del po otrokovim shivlenji, materno pride pa v' veliko nevarnost.

§. 635.

Ko bi sdravnika ne bilo, in bi tako porodna pomozhniza fama obrazhanje storiti morala, tak mora per ramnim porodu na lego herbta, in pred v' sim na to gledati, alj rama ni pre globoko v' medenizo stopila, alj, zhe je sagvosdena. V' prvi nameri se morajo plezha s' roko, ki se bo po legi nog sa bolj pripravno sposnala, na kvishko, in nekoljko po strani (proti otrokovi glavi) potishati, potim gre roka previdno po predni strani terfha nakvishk, poprime nogo, ki je dalej, jo pozhasi doli vlezhe, in jishe potim obe noge, zhe sta she v' materno noshnizo spravljene, ispeljati; zhe se ji per doli-vlezhenju nog kaj vstavlja, tak se sanjka napravi, in plezhe se per vlezhenju nekolko na kvishko vsdignejo. V' posledni nameri mora pa n' sprot v' selaj porodni pomozhnik porod vmetno dokonzhati.

§. 636.

Narozhni porodi (narozhne lege) so tisti porodi, per kterih sgorni udje n'aropre na porod stopijo. Popoln narozhni porod se imenuje, zhe sta oba narozhja v' prepadla (naprej padla), nepopoln pa, zhe je le en sam narozh nastopil. Sploh imamo s' plezhnimi porodomi (ramnimi porodomi) opraviti, per kterih en narozh, en laket, ena roka, ali tudi

obé skos matrne ufta doli isderzhita ino naprej padeta, kaj porod she bolj samotan in teshavnifhi stori.

§. 637.

To samotanje se v' mnogih okoljshinah she le v' teku poroda narediti samore; pade namrezh per možnih popadkih, per velikim natesovanji ob popadkih lahko en narozh sraven naprej, kar se tudi tazhal rado permeri, kadar se tedaj, ko narozh she bliso maternih uft leshi, neprilizhne lege poflushi, kjé zeló per she odpertih maternih uftah popadke itojé predeluje, po hifhi sem ter tje hodi i. t. d., vezhkrat po tim takim s' mahoma odtekozhno otrozhjo vodo ob enim naprej pade; tako pa tudi nevedne babize ondi narozhno lego naredé, kjér je v' sazhetki ni bilo, zhe se namrezh per obrazhanji namesto noge en ali oba narozhja noter potegneta; posnej se ref ta sgrefhek fposná, kadar namrezi otrok ne gré vezh naprej; ali kaj? — ko je she preposno. In te okoljshine se vezhi del narajmajo, v' kterih she le potim v' pomozh poklizan porodni pomozhnik doli svlezheni narozh ves otekkel ino sivkast najde, babiza pa terdi, da je taka lega she od sazhetka. Vender se pa te okoljshine tudi per sagvosdenji plezh narajmajo (namerijo), kjer se pa tudi vprepaden narozh snajde, — lega, ki se po sprizhovanju skoraj v' fih porodnih pomozhnikov tolikrat na kmetih najde, kjer vezhi dekobene pomozhi per porodnih ni, ali se le filno posno dobiti samore.

§. 638.

Zhe porodna pomozhniza per snótrajnim prejifkanji na vsako ftvarizo pasno gleda, tak bo vprepad naprej leshezghiga narozhja kolj lahko fposnála, in ne bo sa kar bodi narozh sa bedro, ali roko sa nogo dershala. Laket se samore le s' kolenom samenjati, se pa vender v' tim lahko raslozhi, da je bolj fhpizhaft; in da se mu kost ne krega (giblje); tudi se bliso njega rébre ino plezha ofhlatajo. Roka (od lakta do pesti) se fosebno od pesti navsgor kakor fhtirvoglata ofhlata, in prav

dobro se obé njene kosti ofhlata, greshejo se pa njoj zhlenki ino mezhe. Roka ob pesti (Hand) se od noge ob stopalu (Fuß) v' tim raslozhi, da so glesheni na zhlenkih roke bolj majhini, da ni péte ofhlata, da je roka ob pesti krajsha, kakor noga ob stopalu, in da njenin nar tovfhi perst (palez, ki se na vse strani krevati da) ni med perstmi roke nar daljshi, kakor je pavz na nogi, ki se komaj nekaj kreniti da, in da 10 persti na roki dalji ino krenljivishi, kakor persti na nogi.

§. 639.

Alj je roka, ki naprej leshi, desna ali leva, se sposná is tiga, kako so dlan, palez ino laktov zhlenek obrnjeni; alj porodna pomozhniza naj skufi v' mislih, ktera njenih rok bi tako leskala, kakor otrokova roka lesht, alj pa naj dlan svoje desnize na dlan otrokove vprepadene roke poloshi, po tako, da bodo konzi njenih perstov zhes kolenze otrokove roke (blišo zhlenka roke) zhres moleli, in da bo kolenze njene roke zhres konze otrokovih perstov zhres molelo (vifilo); deshi po tim takim palez na palzu, mesinz na mesinzu, tak je vprepadena roka desniza, drugazhi pa leviza.

§. 640.

Je perfhla roka ali manozh shehkos matérne usta, alj pred svuñajne spolne dele, tak porodna pomozhniza nikar naj nikdar ne skufi, je spet v' maternizo nasaj vpeljati, sakaj rasdrashila bi maternizo she k' hujimu vkup-vlezhenju, roko bi pa snala vlomiti, ali isviniti. She bolj shkodljivo, zhes vse bedasto ino hudobno bi bilo, ko bi porodna pomozhniza sa vprepadeno roko vlezhi hotla; sakaj v' tim bi plezhe she huie v' medenizo sagvosdila, roko zelo lahko od trupla odtergala, ino posneje obrazhanje, ktero se sgoditi mora, she tesh vnishi in neyarnishi napravlja.

§. 641.

Porodna pomozhniza na veliko vezh vprepadeno roko per (miri puftic) njeni legi, naj prepové pred vsim drugim porodnizi vfako predelavanje

popadkov, ino nad zhlenkom roke naj sanjko napravi, da ji ne bo treba posnej roke rešhovati. Zhe porodna pomozhniza savoljo velike nevarnosti matere ino otroka ne more zhakati, da bi porodni pomozhnik nastopil, in vidi, da bres obrazhanja nizh ne bo, tak mora sraven vprepadene roke rahlo v' materno noshnizo sezhi, plezha varno povsdigniti, in jih na uni kraj, ki je nogam ravno nasprot, (proti glavi) istifhati, in tak pojde roka s' sanjko vred sama nasaj. Je otrok obernjen, tak se lepo rahlo sa sanjko vlezhe, da se bo roka zhedno na otrokov shivot perlegla, in ob enim s' njim doli stopila. Smé pa porodna pomozhniza sdaj s' eno roko, sdaj s' to drugo to saref teshavno delo vpravljati, da ne opésha, in si naj roko odsvunaj, posebno pa zhlenk roke s' shganjom, starinoy i. t. d. dobro omije. Sta obé roke naprej padle, tak se na vsako posebej sanjka napravi, in drugazhi pa ravno tako ravná, kakor je bilo kar ravno rezhenó.

§. 642.

Ko bi bila vprepadena roka možno otezhena, siva, in ko bi se per pozhafnim teku poroda s' mehírzi navdana perkasala, tak ni to od nikoder drugot, kakor od prehudiga sagvosdenja plezh, in se ne smé nikdar sa gotovo snamenje otrokove smerti dershati. Zhe je taka, tak se mora revna rokiza v' lenene (platnene) zotize, ki so bile prej v' toplo vino namozhene, oviti. Hudo vkup-vlezhenje maternize nekoljko pomanjshati, mora porodna pomozhniza do sdravnikoviga dohoda v' materno noshnizo odzedke od leneniga femena, jezhmena ali pa mleko ino olje vzhas ter vzhas brisgati, zhres trebuh pa mlezhne pokladke od ravno tih rezhi devati.

Sedma Postava.

Od leg s' vratom, herbtom, perli, trebuhom, bedro (kukom).

§. 643.

Te raslozhne lege otroka prav ino kmalo sposnati, je porodni pomozhnizi natenzhno snanje zele svunajne otrokove softave, bistro raslozhenje naprej leshezhiga dela, ino fosebno pa sbrihtana (sdrava) domifhlavnost potrebna, da bo is lege spredi leshezhiga otrokoviga dela lego zeliga otroka prevdariti samogla.

§. 644.

Vrat samore s' svojim sprednim, sadnim ali pa obfstranskim lizom k' porodu nastopiti.

Predno lize vratú, ali stan gerla se is tiga posná, da se vosek, mehok del ofhlata, na katerim se v' fredi gerlova gerzha ino jesikova kost najde. V' njegovi fosefski leshijo fklepne kosti, sazhetek perfne kosti, ino obokasta vokrogljena zhelust.

Sadno lize vratu, ali stan satelnika se bolj terdo ofhlata, kakor predno lize vratú, najdejo se v' fredi fhpizhasti naprej-molezhi ternjasti podaljski vratovih vretenzov; meje storijo: sgoraj naprej stozezho lasafto saglavje, dolj proti terfhu pa narasen stozezhe plezha ino njihovi robi.

Obfstransko lize vratú se ofhlata vosko ino bolj mehko, kakor predno ino sadno lize vratu; meji se pa proti glavi fkos koteze spodne zhelusti ino uho, ino proti terfhu fkos ramne dele.

§. 645.

Herbet se ofhlata shirok, plashat ino terd, najde se na njegovi fredi versta fhpizhasto vnmolezhih (vifezhih) kosti (herbtov vretenz), ob obéh stranéh se ofhlatajo rebre, bolj odsgoraj se najdejo plezha, in bolj odspodej medenizhne kosti.

§. 646.

Med legami otroka, ki niso po redi, se per porodu narvezhkrat namerijo perfne lege, plezhne ali ramne lege, ino lege perfnih strani s' naprej-padenjom ene roke; in so, ker se toljkrat perpetijo, in ker porod toljko vstavljajo, med vsimi legami, ki niso po redi, na pervim mestu tako, da dan danashni nekteri porodni pomozhniki same te lege sa take shtejejo, ki po redi niso.

§. 647.

Perfne lege so med seboj raslozhne, po lizu perf, ki naprej leshi, in se sposnajo is tih snamenjoy: Spredno lize perf je sgoraj voshje kakor spodaj, plashato, in le v' sredi, kjer se perfna kost snajde, nekoljko povsdignjeno; ob straneh tiga povsdignjenja se ofhlatajo vun-molezhe berdovize siskov.

Sadno lize perf, ali herbtovo lize je plashato, ino shirje, ko predno perfno lize, v' sredi se snajdejo krenljive kosti herbtoviga vretenza, in sgoraj se plezha obzhutijo.

Obstranfka liza nista tako shiroka, kakor sadno lize, pa bolj povsdignjena; rebre, ki obrozhafto leshijo, se s' svojimi medprostorki raslozhno tipajo, navsgor leshi popasduha, navspod leshi obstranfka okoljza trebuha pod rebri. Is delov, ki so v' sofeski, se da sposnati, ali je to obstranfko lize levo ali desno. Zhes vse to pa se pred mehirkovim pozhom naprej-padene perfa ne dajo dosti raslozhiti, vender je otrozhji mehirk velik ino vezhi del odmekel.

§. 648.

Kakor so pa perfne lege po naprejleshezhim lizu raslozhene, ravno tako so tudi trebuho ve lege po naprej leshezhim lizu raslozhene; v' porodni pomozhi se raslozhijo te le trebuho ve lege:

Trebuho va lega s' naprej leshezhim prednim lizom trebuha se le silno redko kdaj sapasi, eni zelo pravijo, da nikdar. Sposna se is tiga, da je trebuh porodne shirok, plashat ino visoko stojezh,

njegove dve strani slo naprej molézhe, v' kterih se vezhkrat debeli, okrogli deli otroka ofhlatajo. Per snotrajnim prejškanji se v' sazhetku oben naprej leshezhi del ne najde; kadar se pa v' drugim porodnim zhafu materne ufta ras-fhiri, se pa najdejo sgorni ino spodni udje otroka ob enim naprej-leshezhi, med kterimi se tudi vzhafi popkov trak najde, vender fhe prejškajozhi perft sdaj ne more do trebuhoviga liza dosezhi.

Vender pa le redko-kdaj v' preteku poroda otrokova lega smeraj enaka oftane, ampak, zhe po raspozhenim otrozhjim mehírju popadki otroka isganjati sazho, tak se en konez otroka na tisti strani, kjer se materniza nar bolj vkup-vlezhe, bolj globoko doli istifhi, kakor drugi konez, in tako se ta lega sprevershe alj v' plezhno lego s' naprej padeno roko, alj pa v' nogno lego. Po mehírjovim pozhu je predno lize trebuha pred vsemi drugimi fkos to mesto raslozhati, kjer se popkov trak vrafte, in najde se potim popkov trak, ki per shivim otroku bje, vprepaden.

Trebuhova lega s' naprej leshezhim sadnim lizom trebuha se le redko-kdaj perpeti. Sposná se na herbtifhu, na kterim obenih réber ni; mejo stori-rijo sgorej nar spodni fhi neprave rebre, spodej jo pa stori sadni del medenize.

Trebuhova lega s' naprej leshezhim obstran-fkim lizom trebuha se bo per shivim otroku pazh le komaj narajmala (namerila); per negodnih otro-zih, in po smerti isno fheniga otroka se pa sapasi. Sposná se is naprej leshezhiga mehkgiga liza, ki nasaj stopi, zhe se perft na-nj pertifne; mejo stori-rijo sgorej kratke rebre, spodej pa reberne (kuzhtove, kukove) kosti. Sposnati, jeli defna ali leva stran naprej leshi, se naj gleda, kako neprave rebre ino bederna (kukova) kost leshijo, ino, zhe je mogozhe, kjé se na prednim lizu popkov trak sazhe.

§. 649.

Bederno (kukovo) lego obzhuti prejškajozhi perft kakor kako okroglasto otekljino; ki je plezhetu nar bolj podobna. Sposná se pa na bederni

košti ino njenim sgornim robu, na sadnih vreten-
zih herbtifha, na ritnim lizu s' skladjo po sredi,
ino na spolnih delih. Bederne lege se vzhafi po-
polnoma v' ritne lege sprevershejo, in postanejo
skos to po redi, tako, da jih sama narurna mozh
dokonzhati samore.

§. 650.

Rasen tih ravno raskasanih leg, ki niso po
redi, se samorejo she druge nakljuzhiti, ki so is
tih softavljene, kterih ras-shteti palni, mogozhe.
Prepušti se toraj rasumnimu ino svestimu prejiska-
nju, in pa tudi bistrimu ras-sodku porodne pomozh-
nize, ki bi s' njimi vfelaj tisto lego prefodila, ki
se bo ravno nakljuzhila.

§. 651.

Per obeni tih nenaturnih leg se porod poprè
iskonzhati nemore, da se lega otroka popravi, dru-
gazhi ko bi otrok ne-ismoshen, filno majhin, od-
merl ino she nagnit bil; sakaj potim takim se v'
grudo vkup stifne, ino v' vsaki legi lebko skos
pride; per ismoshenim, po redi velikim ino shivim
otroku pa to mogozhe ni.

§. 652.

Kakor hitro se ena tih ne naturnih leg sposná,
ali le domishljeje, se je kar bersh po sdravniku
ogledati, in ne smé tako dolgo zhakati, da bi vsa
otrozhja voda od-tekla, kakor se toljko krat sgoti,
in da bi se materniza terdno okolj otroka vkup-
svlekla. Do sdravnikoviga dohoda mora porod-
niza s' povikshano ritjo v' posteli leshati, se ne
smé kar nizh na noge spuštiti, in she zloe ne po-
padkov predelavati. Ko bi pa otrozhja voda od-
tekla, in materniza se vkup-svlekla, se mora po-
rodna pomozhniza perpomozhkov dershati, ki so
v' 642. §. bili raspovedani.

§. 653.

Bi morala pa porodna pomozhniza v' veliki fili
in nevarnosti sa materno ino otrokovo shivljenje
obrazhanje narediti, pré ko poklizani sdravnik na-

stopi, tak se naj dershi po narozhilih, kakor so sploh od obrazhanja dani. Je popkov trak naprej padel, kakor se per legah s' trebuhom, perfi ino obstrani prav rado permeri, tak pa mora porodna pomozhniza popkov trak pred vsakim pertifkanjom okovariti, kadar je enkrat roko v' materno nosnizo spravila, in skerbeti, da ne pade pred porodne dele naprej. Per naprej leshezim trebuhu naj jifhe ob stranéh terfha do otrokovih nog priti, da se ne bo stifkal ne trebuha ne popkov trak. Dobra perkasenj je, zhe noge na trebuhu leshejo; se snajdejo pa na herbtu otroka, tak se morajo, kadar se do kolenovih skleпов pride, od herbta navdol proti trebuchovim lizu tishati, ino v' materne ufta vpeljati, tako da bodo peté navsgor obrnjene.

§. 654.

Zhe bo per glavi, ki nad vhodifhom ali v' vhodifhu medenize stoji, in se rada sem ter tje majati da, treba obrazhanje storiti, postavim sato, da bi porod savoljo kake nevarne nakljuzhbe hitreji nastopil, in bi porodna pomozhniza, sato, ki porodniga pomozhnika ni per redi, sama morala to delo na-se vseti, tak naj otrokovo glavo, naj leshe naprej s' ktero stranjó hozhe, varno navsgor, ino na tisto stran istifhi, ktera je otrokovim nogam ravno nasprot. Zhe v' tej okoljshini porodniza na strani leshe, velko pomaga, tudi se leshej roka vpelja, ki se od otrokoviga vratu na persa, ino od persi ob stranéh trebuha k' nogam peljati mora; iploh se noge s' sanjko ispeljati morajo, in ko bi se glava vstavljala, jo bo treba ob strani rahlo kvifhko vsdigniti, med tim, da se ravno na tisto stran noge sapotegnejo.

PETI RASDEL.

Od porodov, ki savoljo nepravih
popadkov niso po redi.

§. 655.

Popadki snajo biti ali premozhni, ali preflabi, ali pa tako imenovani nepravi popadki. Dvojni prvi snajo porod filno nevaren storiti, poslednjih imenovani pa porod zhisto nizz naprej ne spravljajo, ampak ga she le sadershavajo, ino vbogo porodnizo hudo vpehajo (vtrudijo).

Je isganjozha mozh maternize ismanjshana, ali vftava otroka per skos-hodu pomnoshena, tak porod veliko dalej ne bo istekel, kakor je drugazhi navada, ali pa bo mogla porodniza zhres navado hude bolezhine prenesti.

Perva Postava.

Od poroda per premozhnih popadkih.

§. 656.

Popadki, ki so preshivi ino premozhni, se is tiga rasodevajo, da vezhkrat porodnizo nizz ne popustijo, truplu zelo nobeniga pokoja ne pervahtijo, in tako mater filno slo oflabijo, poverh tiga pa istek poroda tako nesmerno prehitrijo, da sta mati ino otrok v nevarnosti; materniza se med tim terda ofhlata, porodniza je pa filena; smeraj navdol tifhati ino sapertiskovati. Vzhafi so popadki she od sazhetka poroda premozhni; she vezhkrat pa she le po mehirjovim pozhu premozhni postanejo. Rasen tiga se ta stan sposna is preobilnosti kervi, sofebno per is prerudezhiga obrasa porodnize, is

polne, ali tihe, pa smeraj terdkaste shile, is obzhutnosti trebuha per pokladanju roke, is nenavadne vrozhine v' materni noshnizi, is kervoshiljnih voslov, sofebno bliso porodnih delov ino riti i. t. d.

§. 657.

Porod s' premozhnimi popadki je vfelaj sa mater ino otroka vezh ali manj nevaren, defi jih ravno dosti méni, da ni. Po ti shivi delavnosti porodne mozhi nastopijo vezhi del: preveliko vtudenje ino oslabenje ali zelo vfahnjenje maternize, preposno odlozhenje materne potize, hudi kervotoki, ino per dosti veliki medenizi ino ne ravno velikim otroku prehiter porod s' vfimi njegovimi nevarnostmi. Zhes vse to se she per vstavljanju medenize ali otroka lahko materniza ali materna noshniza preterga, spodni del maternize ali materne noshnize ob enim naprej istishi, ino otrok hudo tuzhka.

§. 658.

Imenovana preshiva porodna delavnost se nakljuzhi nar raji per mladih, kervopolnih, in sraven tuga obzhutljivih porodnizah. Nimamo pa nobene vrazhitve, ki bi urnost maternize kar na ravnost ismanjshala, torej samoremo le pokasati, kako se nevarnost odganja, ki is takih porodov is-haja.

§. 659.

Porodna pomozhniza naj porodnizo she hitro od kraja po strani v' postel spravi, ji naj nar vezhi pokoj perporozhi, predelavanje popadkov prepové ino vkashe, da bo pertiskanje popadkov koljkor mogozhe, sadershavalala. Naj da porodnizi pijazh, ki hladijo ino tolashijo, kakor postavim, mandelnoviga mleka, vode s' ozetom, limonado, in ker so flabi nastopki premozhnih popadkov per porodu ravno takshni, kakor tisti, ki se per preprostani medenizi nakljuzhijo, tak bo, jih prevarvati, she ravno to storiti, kar je bilo per §. 438 od preprostrane medenize vkasano. Tudi snotrajne sdravila, pufhanje shile i. t. d. se morajo v' prevarvanje obrazhati; porodna pomozhniza mora torej hitro po-

rodnizo s' sdravnikom preskerbeti. Po porodu se mora porodniza she smeraj mirno dershati, in porodna pomozhniza mora istifhanje streve fami naturi zhitto prepustiti, in ne sme nizhesar sazheti, da bi jo hitrej naprej spravila.

Druga Postava.

Od poroda per preflabih popadkih.

§. 660.

Slabost maternize se rasodeva skos popadke, ki redko nastopijo, ino malo opravijo, skos mehkozho maternize, ki se per svunajnim prejiskanju med popadki sagleda, in tako skos lenobo porodniga preteka. Per snotrajnim prejiskanju se najde materna noshniza odmekla (uvéla), materne usta mehke, in zhe glava naprej leshi, je filno gibzhna ino bres vse glavne otekljine. Ta slabost se pa sna alj she hitro v' sazhetku perkasati, ali pa sna she le v' posnejih zhafih poroda nastopiti.

§. 661.

Vsroki te slabosti snajo ali she v' sploshnim obzhutenji, ali pa v' fami maternizi leshati, ali pa v' otroku ino njegovih delih svoj isvirk imeti.

§. 662.

K' vsrokom sploshniga obzhutenja flifhijo: sploshno pomanjkanje mozhi, ki is-haja is bolesni, sgube (sgubitka) kervi, shkodljivih okoljshin shivlenja, prevelike mladosti, ali prevelike starosti i. t. v, K' vsrokom maternize shtejemo: kervotoke, oterdenje, njeno oflabenje savoljo mnogiga popreshniga noshenja in mnogih porodov, dolgo ino veliko trudenje per porodu, ki vse mozhi maternize vflabi. K' vsrokom otroka shtejemo: filno veliko dete, dvojzhke ali trojzhke, ino sadnizh k' vsrokom delov, ki k' otroku flifhijo, filno velika mnosha otrozhje vode. V' vsih tih imenovanih okoljshinah se savoljo prevelikiga

rastegnjenja maternize njeno vkup-vlezhenje po-
manjšha.

§. 663.

Naftopi slabost popadkov v' pervim ali drugim
porodnim zhafu, tak she ni ravno nevarna, saj se
she porod prav sa prav ni sazhel, ampak sdaj se
she le porodni deli sato vpravnavajo, torej ne terpi
sraven ne mati ne otrok. Nedelavnost maternize
med tretjim ino shtertim porodnim zhafom pa she
imá vezh v' sebi, in je lofebno polna nevarnosti
sa otroka.

§. 664.

So popadki v' pervim ino drugim porodnim
zhafu, v' kterih she obene nevarnosti ni, slabi,
slabeji, kakor jih je v' tih zhafih potreba, tak je
poterpeshljivo zhakanje nar bolshe. So pa v' tretjim
ino shtertim porodnim zhafu slabi, ali zhe zhisto
prenehajo, tak sta mati ino dete v' nevarnosti.
V' tej okoljshini bo treba popadke podpirati, da bo
natura she samogla porod dokonzhati, in da se ne-
varnosti prevarjejo. Porodna pomozhniza naj sfer-
bi, da bo porodniza potrebni pokoj imela, ino da
bo dobro leshala: vsako predelavanje popadkov se
ji naj prepové. She dobro je, zhe samore porod-
niza kake ure saspati, potim bodo popadki s' oshivlje-
no mozhjo spet nastopili. Med tim pa naj vzhafi
ino vzhafi trebuh s' golo roko rahlo gladi (rible),
ga naj s' toplimi pokladki is dishezhih selish ino
vina obloshi, tudi ji ga sme s' toplim vinom, me-
lifovzom ribati, ino ji dristle s' nekoljko soli davati.
Zhe po tim popadki she niso mozhneji, tak se naj
porodnizi vezhkrat da shkodelza (shaliza) dobre juhe
(polivke, shupe), vinfke juhe, ali pa nekoljko vina,
shkodeljzo (shalizo) kamilzhniga ali metniga teja.

§. 665.

Vezhkrat bo s' to mozhjo porod srezhno dokon-
zhan; varvati se je vsake svuzhene pomozhi, dokler
otrok le koljkaj, zhe she tak pozhafi, naprej gré,
in dokler kake druge nevarne nakljuzhbe ni, ki bi
hitro isdelanje poroda svetovala i. t. d. Zhe pa

otrok zhes nekaj zhasa zhisto obstoji, in obeden sgorej imenovanih pomozhkov ne pomaga, tak se vmetna pomozh ne sme odlagati, ampak nastop porodniga pomozhnika je potreben.

§. 666.

Zhe so pa per pozhasnih porodih jajzhne mreze, zele, materne ufta mehke, odmekle ino dobro odperete, ino zhe tudi otrok ima naturno lego, tak bo dobro jajzhne mreze (mehir) odpreti, in to je sosebnno potrebno, zhe je materniza nenavadno slo rastegnjena; po odteku otrozhje vode se materniza veliko mozhe e vkup-vlezhe; vender pa mora biti porodna pomozhniza preprizhana, da slabost popadkov le v' prevelikim rastegenjenji svoj isvirik ima.

§. 667.

Zhe otrok nima kake neprave lege, zhe ni nobenih drugih popak vmef, in zhe ni slabost popadkov od preobilne kervi ali prehladenja perfhla, tak per takih porodih, ki so savoljo slabosti popadkov sadershani, v' dvema pervima porodnima zhasoma ni bres isvsetja potrebno, porodnizo v' posteli, ali smeraj v' eni ino tifti legi obdershati, sme se ji dovoljiti, da sedi, leshi ali hodi, kakor ji je ljubo; porodna pomozhniza je ne sme filiti, da bi morala dolgo stati ali se sprehajati, da bi s' tim porod hitreje istekel; gleda pa naj, da bo szavna voda po redi od nje fhla.

§. 668.

Veliko huje je pa, zhe popadki v' tretjim ali zhetertim porodnim zhasu preflabi postanejo ali saostanejo, sosebnno zhe je otrokova glava she v' malo medenizo stopila, sakaj zhe tukaj dolgo tizhi, tak postane otrok filno slab, ali zelo vmerje. She bolj nevarna je slabost popadkov v' tih porodnih zhasih, zhe ima otrok kako nenavadno lego, postavim zhe je perfhel naprej obras, ali pa rit ali noge.

§. 669.

Sosebnno je pa v' petim porodnim zhasu treba gledati na nastopke maternizhne slabosti ino nevar-

nosti odganjati, ki so posebno sdaj sa mater nar vezhe; sakaj sdaj streva saostaja, ali se kervotoki vlijejo, in materniza nepravo lego dobi. Da streva savoljo maternizhne slabosti saostaja, se sposna is pomanjkanja sabolezhkov, enakofhne slabosti in nenavadne velikosti maternize, ino kervavenja, ki nastopi, in vzhafi prav obilno, kakor se en del streve lozhiti sazhe.

§. 670.

Porodna pomozhniza se mora v' tej okoljshini filno previdno nositi, in dokler se streva ne odlozhi, in kri prozh ne gré, pa se tudi snotraj v' maternizhno votljino ne odteka, naj perporozha porodnizi prav veliki pokoj, in varje se naj, le koljkaj sa popkov trak potegniti, ker bi kaj vezho vlezhenje kervotok ali pa savihanje maternize filno lahko perpeljalo. Velokrat se v' enih urah porodna mozh spet nabere, in istifhi potim strevo po redi. Zhe je mozh filno oflabela, tak se tista pomozh podeli, ki je bila v' §. 664 pokasana. Posebno je pa rahlo ribanje na maternim dnu, ali kar s' kakim shganjom dobro, kakor tudi, zhe se ene ure po porodu otrok na perfa poloshi, kar sila rado pomaga. Porodna pomozhniza se bo per tih perpomozhkih toljko leshej tolashila, ker se saostava streve, ki le od prevelike slabosti maternize pride, ali fkoraj nikdar zhes 10 — 12 ur ne pomudi, in pa tudi, ker, dokler kakiga kervotoka ni, nizhefar vméf ne pride, kar bi porodnizi bilo nevarno, in bi rozhno odlozhenje streve osnanilo; veliko vezh bi se bilo nar nevarnistih kervotokov bati, ko bi se streva poprej vmetno odlozhila, kakor materniza spet mozh dobi, se dobro vkup-vlezhi.

§. 671.

Je slabost popadkov od prehladenja perfhla, kar se rado permeri, zhe se svunajni porodni deli ino spodni shivot prehladijo, zhe oblazhilo ni dosti toplo, zhe sukne niso dosti dolge i. t. d., tak se to is tiga sposná, da popadki po redko nastopijo, kratko terpijo, nizh ne opravijo pa filno hudo fklijo, da se porodniza tudi zhes bolezhno natesovanje po

drugih udih pertoshi, in da je materniza per potipanju bolezhna, vzhafi tudi materne usta. V' tih okoljshinah se spravi porodniza v' postel, se dobro odene, na spodni shivot se ji ogrete rjuhe naloshijo, da se ji piti ene shkodelze lipoviga, besgoviga ali luzhnikoviga teja s' vodo ali mlekom, da se bo nekoljko spotila, potim se navadno bolezhine manjshajo, popadki pa mozhneji postanejo.

Trétja Postava.

Od tako imenovanih nepravih popadkov.

§. 672.

Nepravim popadkom se prav sa prav ne more rezhi, da so popadki; sakaj bolezhina, ktero naredijo, ne pride od vkup-vlezhenja maternize, ampak od kakshniga kerzhenja v' trebuhu; lahko se pa, zhe ob zhafu naffopijo, v' katerim se porod po pravizi perzhakuje, ali se je she sazhel, sa prave popadke dershati samorejo.

§. 673.

Nepravi popadki ne pridejo is maternize, so le kerzhne bolezhine, kér se spodniga shivota lotijo. Sposnajo se, da ne pridejo od krisha do framniga sela, in se na mnogih selah spodniga shivota ne perkashejo, da maternizhne usta nizh ne raftegnejo, mehira ne postavijo ino da nimajo nizh gotoviga v' tim, kak dolgo terpijo.

§. 674.

Nepravi popadki snajo is enih ino drugih rezhi priti, kakor, zhe se vetrov prevezh nabere, zhe se blato ali szavna voda sadershava, fosebno od kerzhov, dalej zhe dufhne mozhi porodnize kaka rezh prevezh gane, alj zhe porodnizo kaka trefhlika poprime, tudi, zhe se otrok prevezh sem tje mesi, ali zhe se deli trupla bliso maternize prevezh rasdrashijo i. t. d.

§. 675.

Zhe se pa maternizhne ufta odprejo, she ni vfelaj gotovo snamenje, da bi bili pravi popadki prizhejozhi, sakaj odprejo se vzhafi nekoljko she pred zhafom ino bres vse bolezhine. Nepravi popadki porodu nizh ne pomagajo, skos prave perpomozhke ne pertifikajo tak hudo, ali tudi zelo henjajo.

§. 676.

So nepravi popadki perfhli sato, ko so se vetrovi nabrali, ali ko se blato saperlo, tak bo mlazhna driftla is kamilzhniga teja s' nekoljko oljom ino soljo, ki se zhes kake ure spet prenoviti smé, narvezh pomagala. Per napihovanji tudi té is metniga perja, bérniga ali janeshoviga semena filno dobro ftori. Zhe se pa s' tim teshava kmalo ne odshene, tak se mora pa hitro po sdravnika poslati.

§. 677.

So perfhli nepravi popadki is sadershanja szavne vode, tak pride to sadershanje is tiga, da je naprej leshezhi otrokov del s' spodnim delom maternize v' sazhetku poroda terdneje proti medenizhnimu vhodishu pertifkan, to pa vzhafi tudi szavno zevko vkup tishu, in tako odtekanje szavnize vftavi. Ta teshava se s' tim odshene, da porodna pomozhniza porodnizi s' nekoljko perpognjenim sgornim shivotom v' posteli poklekniti vkashe, potim s' dvema s' oljom namasanima perftoma v' materno noshnizo seshe, materni vrat in naprej leshezhe otrokove dele rahlo kvishko vsdigniti ifhe, in sdaj porodnizi szavno vodo ispushati fvetuje. Bi bilo vse to sastonj storjeno, se mora pa szavni vodi s' pipzo (kattrom) pot narediti.

§. 678.

So neprave popadke kerzhi naredili, ki so sebnobno per flabih porodnizah, ki so drugazhi kerzhom ino griseljzi slo podvershene, radi nastopijo, tak se to is tiga sposná, da je bolezhina po navadi veliko huja ino stanovitnisha, kakor per pra-

vih popadkih, da se shila majhina, vkup-potegnjena ino terda ofhlata; da je kosha suha, svavniza pa vezhi del zhistá kakor naturna voda. Porodna pomozhniza naj sper takih kerzhkih porodnizi mirno lego v' posteli narozhi, ino povfod benako toplo odejo, naj ji vezhkrat teja is kamilz piti da, in tudi dristlo, tudi zhe so materne ufta vkup skerzhene, brisganje v' maternizo is ravno te mokrote s' oljom, naj naredi zhres trebuá tolasbljive tople pokladke, in jih naj prenovi, kadar se ohladijo. Dostokrat nastopi po takim ravnanju toplo potenje, kerzh henja, popadki pridejo po redi, in porod tezhe naprej, kakor mora biti. Ko bi pa ti perpomozhki ne pomagali prezej, tak je sdravnika poklizati treba.

§. 679.

V' vfih drugih nakljuzhbah she vezhi del pomaga, da se porodniza mirno dershi, in da se ji shivot s' dristlanjom odpre, zhe je sapert; so pa nepravi popadki s' kako treshliko sklenjeni, ali so she po nozhi pred porodom filno hudi, tak bo treba kri pufhati, toraj mora porodna pomozhniza v' taki nakljuzhbi kmalo sdravnishko pomozh jiskati.

SHE STI RASDEL.

Od porodov, ki so s' kervotoki maternize sklenjeni.

§. 680.

Porodi, ki so s' kervotoki maternize sklenjeni, so sa porodno pomozhnizo filno imenitni, in potrebujejo njeno posebno skerb, sato, ker so vezhi del filno nevarni, in ker se hitro pomagati mora. V' tih okolishinah ne mora porodna pomozhniza, kakor per drugih porodih, ki po redi niso, na prihod po-

rodniga pomožnika zhakati, ampak serzhno ino filno rasumno mora vse to hitro prijeti, kar samore ino sna, da bi mater ino otroka is ozhitne smertne nevarnosti reshila; vse drugo pa prepušti sdravniku, ki med tim nastopi. Da porodna pomožniza v' tej okoljshini serzhno ravna, je toljko potrebnishi, ker nima shive dushe per sebi v' perpomozh, ko prizhejozhim vezhi del serze vpade, zhe hud kervotok sagledajo, ino savoljo njihove nesmerne strahovitnosti she sato niso, da bi faj to storili, kar se jim rezhe ino vkashe.

§. 681.

Pod maternizhnim kervotokom saštopymo tisto nakljuzhbo, zhe shenska ob ne navadnim zhasu, in ne po redi kri is maternize sgubi. Tezhe kri s' zurkama, ali se je tudi le od zhasa do zhasa veliko sashene, tak imenujemo to kervozurk. Tako se tedaj kervotok ino kervozurk po velikosti njihove mozhi med feboj raslozhita. Semkje pa ne flifhijo: mesezhno zhifhenje, naturno odtokanje kervi per lozhenju streve she po porodu, ino otrozhnizhno zhifhenje.

§. 682.

Ti kervotoki so dvojni:

1) Kri tezhe, da se vidi, in vezhkrat k' strahu porodne pomožnize ino drugih prizhejozhih s' zurkama is porodnih delov, to imenujemo, da je svunajni ali viden kervotok; ali

2) kri tezhe fizer is posodov, najde pa v' maternih uftah ali v' materni noshnizi takfhne sadershke, da ne more is porodnih delov vun tezhi, in torej v' maternizi, ali per preterganju maternize v' trebhovi votljini saostaja, in se potim snotrajin ali neviden kervotok imenuje.

§. 683.

Per shenski lahko v' vfih zhasih maternizhni kervotok nastopi, ino fizer:

1) v' noshenji;

2) med porodom otroka, in pride tazhal vezhi del od ne prave lege ali prevezh sreliha lozhenja

streve, ino redkokdaj tudi od preterganja maternize ali popkoviga traka;

3) po porodu otroka, ino pred lozhenjom streve. Streva, naj se odlozhi savfim, ali nekoljko, vezhi del kervotok naredi;

4) po lozhenju streve; zhe ni kak del streve sadi ostal, ki kervotok naredi, ali faj brani, da kervotok ne neha, tak je vezhi del slabost ali kerzhnato ali nepopolno vkup-vlezhenje maternize, ki kervotok dela; ino

5) svunaj noshenja, in takshni kervotoki svunaj noshenja flishijo savfim med opravila sdravnika, in ne opravila porodne pomozhnize.

§. 684.

Kda je kervotok prizhejosh, sploh nasledne rezhí kashejo: Zhe shenfka veliko kervi is maternize sgubi, tak ji postanejo obras ino uftnize blede, shila flaba, komaj obzhutna, zelo telo postane merslo, obras ino perfa s' merslim potom pokrite, po ufhesih ji svoni, pred ozhmi ji je temno, seha se ji pogosto, pade v' omedlevze, zhres se ji vsdiguje, in zhe pomozh kmalo ne pride, jo sazhe trefati, in potim vmerje. Te okoljshine pridejo hitreji ino hujshe ena sa drugo, zhe veliko kervi v' kratkim istezhe.

§. 685.

Med noshenjom, porodom ino kmalo potim sna kervotok nastopiti:

- 1) per negodnim porodu;
- 2) per porodu snetja;
- 3) per sedenju streve na maternih uftah, ali sra-ven maternih uft;
- 4) per prevsgodnim lozhenji streve med porodom;
- 5) per nepravim vedenju (peljavanju) maternize po porodu.

Perva Postava.

Od negodniga poroda.

§. 686.

Pod negodnim porodom saštopimo vsak porod, ki pred istekom sedem ino tridesetiga tjedna nošhenja nastopi, in ga rasdelimo v' te tri forte:

1) spazheni porod, ki pride od perviga do šhtertiga mešza;

2) negodni porod, ki pride od petiga do sedmiga mešza;

3) sgodni porod, ki pride v' sedmim ali devetim mešzu.

§. 687.

K' nastopu negodniga poroda slišhita dvé rezhi, namrezh odterganje jajzeta ino njegovo isgnanje; te dvé rezhi se pa po svoji stopnji ne deršhita enakšhno ena proti drugi. Odterganje naredi kervotok, isgnanje bolezhine; odterganje je fklenjeno s' preterganjom kervnih pošodov, isgnanje s' vkupvlezhenjom maternize: kervotok sna nastopiti, bres da bi se materniza vkup-svlekla; vkupvlezhenje maternize pa smeraj kervotok pomnoshi, in perpelja pošlednizh porod k' dokonzhanju.

§. 688.

Vsroki negodniga poroda ali she v' maternim telefi leshijo, ali se she le od svunaj pernesejo. Med pervizh imenovane vsroke, ki negodni porod perpeljajo, rajtamo: splošhno slabost matere, preveliko mladost, previšoko starost per njenim pervim nošhenji, predolgo dojenje per novim nošhenju, preobilnost kervi, nasaj-vpogčenje maternize, nagnenje k' spazhenim ali prevsgodnim porodom. Dalej israftke, snetje, ali zeló vezh otrokov v' maternizi, mertvo dete i. t. d.

Med pošlednizh imenovane vsroke, ali perloshne vsroke rajtamo: vsako silo ino stréf, ki

trebuh nosezhe sadene, kakor padez, pertifek ali mahlej na spodni shivot, ali njegovo strefenje skos skakanje, plefanje, tekanje (letanje), voshnjo po slabo narejenih stesah, vsdigavanje teshkih pes, teshko delo, pogosto, pofiljeno telefno sdrushenje, hud kashelj, zhresmetanje, tifhanje per potrebi (prashenje blata), preterdno pafanje (reklanje), hude strasti ino veliki poprimki dushnih mozhi, kakor postavim: jesa, nevolja, strah, bojezhnost, stanovitna shalost; veliko vshivanje jedi ino pijazhe, ki grejejo, dolgo terpezhe hitrize, kervotoki, veliko pufhanje shile, mozhi perpomozhki sa shivot odpreti ali zhresmetati, ranjenje jajzhnih mren skos materne ufta, hude treshlikaste bolesni i. t. d.

§. 689.

Nastop ino pretek sgodnih porodov se tako le iskashujeta: Sploh se sgodni porodi v' prvih mez-zih noshenja savoljo she premalo narasheniga jajzeta vezhkrat permერიო, kakor v' posnejih mez-zih, v' katerih so bolj poredki, pa savoljo she vezhe ino bolj kervopolne maternize nevarnih. Pretek sgodniga poroda se od svojiga sazhetka noter do svojiga konza ne raslozhi zhes vezh od preteka naturniga poroda. Le prvi ino drugi porodni zhas sta ponavadi savoljo terdobe ino dolgofti maternih uft bolj bolezhia ino vezhkrat filno dolgo terpezha. V' posnejih zhasih poroda se per sgodnih porodih v' poprefhnih mez-zih ta raslozhek pokashe, na eni strani, da se ne porodijo deli jajzeta, kakor voda, dete ino streva, v'fak posebej ino po samim, ampak, da zelo zhloveshko jajze na enkrat (ker she streva ni dosti rasrashena) naprej vdari, na drugi strani, da se sam otrok savoljo svoje majhinosti nedershi navadne poti, ampak, da sploh hitro (in zhe je she filno majhin) v' v'faki legi skos medenizo isderkne. V' posnejih mez-zih noshenja pa nasprot narpre otrozhji mehira pozhi, potem otrok s' enim ali drugim delom, narvezhkrat s' nogami ali ritjo k' porodu nastopi, in se bres teshave, she zelo v' poprezhni legi porodi. Streva se pa per negodnim porodu sploh dalej mudi, kakor po godnim.

§. 690.

Popazheni ino sgodni porodi pridejo ali prav hitro, zhe jih kaka možna rezhi poganja, ali pa le szhafama, zhe kakšne bolehnosti naprej grejo, ino jih napovedujejo. Negodnimu porodu grejo vzhafite le okoljšhine naprej: Nosezha toshuje vezhkrat, da jo mrasi, da so ji udje teshki, da je vsa vtrudena, vzhafi, da jo vlezhe ino nateguje v' krishu ino okolj krila, da jo teshi ino sebe v' trebuhu; vzhafi se tudi sapasi she vezh zhafa pred popazhenim porodom odtekanje vodene, shlesaste, kervave mokrote, tudi prave zhiste kervi. Pride popazheni porod blishej, tak je kervotok sploh she huji ino stanovitnihi, pravi popadki nastopijo, materni vrat postane krajshi ino rahleji, matrne usta se sazhnejo odpirati, in deli jajzeta, jajzhne mrene, streva, ali en del otroka se dajo ofhlatati.

Se je jajze skos kak vsrok, ki truplo hudo pretrese, kakor skos kak padez, suvanje, skakanje i. t. d. od maternize odtergalo, tak se kri hitro is maternize vlije. Per vsm tim pa vender otrok ne vmerje vselj v' tih okoljšhinah, in tudi ne kmalo potim, ampak vezhkrat she prezej zhafa per shivlenju oftane; tudi po tim odlozhenju streve porod otroka ne nastopi kar na enkrat, ampak vzhafi pretezhe 8 do 15 dni, she zelo 3 ali 4 tjedne in she zhres, poprej ko je jajze vun isgnano. Do tih mal pa vezh ali manj kervi tezhe, in ne oflabi kar shenkiga trupa, ampak nje vezhkrat tudi v' smertno nevarnost spravi. Vmes pa prehenja kervotok maternize na ene dni savfim, se pa vselaj she vmes nasaj poverne, dokler poslednih prevsgodni porod nastopi. Se je jajze lozhilo savoljo straha, skerbi, shalosti, bolesni i. t. d. tak od kraja kri ne tezhe is maternize, ker she jajze smeraj s' maternizo sarafheno oftane, kakor v fahnjena jabelka she nekaj zhafa na drevesu obvisi; in le skos snamenja otrokove smerti svemo, kaj se je v' maternizi pergodilo. Tudi v' tih okoljšhinah pretezhe vzhafi 3, 4 ino 6 tjednoy in she zhres, poprè da prevsgodni porod nastopi.

§. 691.

Popazheni porod pa ne nastopi yfelaj, zhe so se she tudi njegove napovedovavke, ino zelo kervotoki perkasali, s' dobrim ravnanjom se dajo vtolashiti, in jajze she sna v' maternizi oftati, in tam naprej rafti. Le kadar resnizhni popadki nastopijo, se materne usta odprejo, in se deli jajzeta noter ofhlatajo, ali zhe je otrok vmerl, mora gotovo popazhen porod nastopiti.

§. 692.

Kervotok v' noshenji she ni vfelaj gotovi napovedovavez popazheniga poroda; sakaj sna se she tudi mesezhno zhishenje v' noshenji ene kratu poverniti. To zhishenje se pa od praviga kervotoka v' tim raslozhi, da pride ob navadnim zhasu zhisshenja, da kri pozhasi pride in se ne sterdi (vsede) ravno lahko, da je temnikafta ino shlesafta, da nosezha nobenih bolezhin ne obzhuti, in da od tiga nizh ne oflabi. Ker pa tudi per odtekanju mesezhniga zhisshenja kervotok lahko huji postati in popazhen porod perpeljati samore, tak je takshni nosezhi svetovati, da se naj prav mirno dershi, vsfiga telesniga vtrudenja, pa tudi vsih takshnih misli sferbno varje, ki prevezh zhloveka poprimejo, in da se naj takshnih jedi ino pijazh sdershi, ki prevezh vgrejejo.

§. 693.

Nastopki prevsgodnih porodov se po okoljshtinah roslozhijo. Kar otroka sadene, tak sploh per obenim porodu ne oftane per shivlenju, ki se pred ofsim meszom noshenja pergodi. Po tim zhasu samore otrok le tedaj vzhasi shiv oftati, zhe ni bil s' preveliko silo odtergan, ali zhe ga je samo vkupvlezhenje maternize, ki se je prevred sbudilo, isgnalo; in toljko bershi per shivlenji oftane, koljkor tezhnisthi je bil njegov popreshni preshivitek, in blishje ko je godnosti bil.

§. 694.

Sa mater so prevsgodni porodi v' prvih 4 do 8 tjednov noshenja sploh nar'leshji savoljo majhine

maternize. Prevsgodni porodi v' posnejih mesjih pa nasprot sdravje bolj primejo, in so sosebno sato tihkodljivi, ker po njih rado nagnjenje fhe k' prihodnim prevsgodnim porodom ostane. Rasen tiga se ravnajo nastopki prevsgodniga poroda tudi po vsroku, is kteriga takfhn porodi is-hajajo. Prevsgodni porodi, per kterih se je otrok she popré, kak je vmerl, od maternize odlozhl, vezhi del grejo leshej naprej, kervavenje je majhino, ino materniza kmalo sazeli. Prevsgodni porodi, ki od naglih popadkov pridejo, so she sami na sebi teshavnifhi, in v' otrozhji posteli lahko bolesni napravijo. Narnevarnifhi so pa tplöh tifti prevsgodni porodi, v' kterih se streva po fili odfergati mora, ker tukaj kervavitev s' naglo nevarnostjo shuga (fili, ali faj nastopne bolesni (kakor shlesne toké, slatenize, vodenike i. t. d.) rada sa sebo pufti.

§. 695.

Kakor hitro porodna pomozhniza per porodnizi tifte napovedovavze sapasi, ki so bili v' §. 690 raskasani, mora naglo po sdravnika poslati, sosebno, ko bi se she bila kaka kervavitev sazela. Do nje-goviga prihoda mora gledati, kak bi kervotok vftavila, in prevsgodni porod prevarjala; ko bi vse to ne bilo vezh mogozhe, faj naj skerbi, da bo kervotok, kar se bo dalo, pomanjshala.

§. 696.

Porodna pomozhniza naj toraj nosezho v' fredno topli hifhi v' mirno lego spravi, tako, da bo bedre vkup-tifhala, naj jo le lahko odene, ji naj v' stran spravi vse tefne oblazhila, ino na odpravi vse ljudi is hifhe, ji naj prepové vfako mesenje ino trudenje, in naj jifhe skos tolashlive besede ves strah ino bojezhnost od nje odpraviti. Je nosezha slo kervipolna, v' obrasi rudezha, slo shejna, in ji slo shila bije, tak se ji naj dajo hladljive pijazhe, kakor limonada, mandeljnovno mleko, voda s' jefihom. Vezhkrat se so skos te perpomozhke in pa skos stanovitni pokoj trupla ino dufhe da kervotok vftaviti, ki je she morda nastopil, ino zhlovezhjo jajze v' maternizi obdershati.

§. 697.

Ko bi per vsih tih perpomozhkkih she vnder kervotok ne saostal, ampak she mozhnej perhajal, in ko bi se per varno vpeljanim snotrajnim pre- jiskanji materne ufta she saperte najfhle, tak je she vselaj vupanje, otroka per materi obdershati; ne sme se toraj nizhesar sazheti, da bi se otrok na- prej spravit. Kervotok vtolashiti, se pa morajo po- kladki is sheftkrat pergernjene rjuhe, ki je bila poprej v' merslo vodo ino jefih namozhena in spet dobro oshmita, na trebuh djati. Takshno oohlade- nje ima silno veliko mozh, kri vstaviti, sakaj fkos to se materniza nekoljko smanjsha, keryne posodve se vkup potegnejo, in kri, ki she tezhe, se leshej vfelei. Dolgo se pa ti mersli pokladki ne smejo polagati, ker njih dobri nastopki radi she po per- vim pokladanju henjajo, in ker bi se snala po dol- gim pokladanju materniza tako smanjshati, da bi ravno savoljo tiga prevsgodni porod nastopil, ki se je prevarvati jiskal, alj bi se pa nosezha prevezh prehladiti snala. Je kri nehala tezhi, se mora trebuh s' fuhim, le nekoljko toplim pertom pokriti.

§. 698.

Ko bi zelo po tih dobro napravljenih merslih pokladkih kri le naprej tekla, po tim je malo vu- panja, otroka per materi obdershati, ino porodna pomozhniza mora hitro porodniga pomozhnika kli- zati, ker she shivljenje nosezhe po dolgo terpezhim sgubitku kervi v' veliko nevarnost pride, da bo fkos prave perpomozhke kervotok vstavljati, presgodni porod prevarvati, ali faj per tim prizhejozhe po- pake odverniti jiskal.

§. 699.

So pa pravi popadki prizhejozhi, dno zhe se najde, da so maternizhne ufta odperte, ali, da so she deli poroda v' nje nastopili, tak bo prevsgodni porod skoraj nastopil; per tih okoljshinah porodna pomozhniza iskonzhanje poroda sami naturi per- pusti.

§. 700.

Porodna pomožnica pa v' tej okoljshini le tedaj materno noshnizo satekniti smé, zhe je nosezha savoljo sgube kervi v' preveliki nevarnosti, pokli-
zan porodni pomožnik she pa perstopil ni. Je prevsgodni porod she na potu, tak se mora vse tako strezhi, kakor per naturnim porodu, vse tishanje ino stiskanje se pa mora prepovedati. Terpi porod dolgo, in kervotok neprejenja, tak je pomagati, da se bo materniza poprej vkup-svlekla, k' zhimu se perpomore, zhe se shlizhiza zimetove omake ispije, in zhe se na trebuh mersli pokladki denejo. Nikdar pa ne smé porodna pomožnica sa del jajzeta, ki je she svunaj, vlezhi, bi se snalo odtergati, ma-
terniza bi se snala sferzhafsto vkup vlezhi, in po-
rod bi se tako she snal muditi. Drugazhi pa tudi naj porodna pomožnica per v'fakim prevsgodnim porodu na narvezho snashnost gleda, naj spregleda dobro kervne grude, ki prozh grejo, da bo pre-
prizhana, alj je majhin sad alj kak del jajzeta, ki je lahko med sferdeno kervjo skrit, she prozh per-
shel, ali ne. Najde porodna pomožnica v' kervni grudi kako rezh, ki bi snala od jajzeta is-hajati, tak jo naj zhifto omije, ino hrani do sdravnikoviga nastopa. Tudi ko bi bilo zelo jajze, ali zelo dete pred nastopom sdravnika prozh perfhlo, se mu mora potim pokasati.

§. 701.

Zhe prevsgodni porod v' poprejshnih mezih noshenja, v' kterih je she streva storjena, nastopi, tak se mora njenin odhod naturi prepustiti, in le potim, zhe je she v' materno noshnizo doli isgnana, jo smé porodna pomožnica s' perstmi perjeti ino prozh spraviti. Mora se pa varvati, sa popkov trak potegovati, ker se savoljo s'voje tenjkosti lahko od-
terga. Zhe pa kervotok vezh ali manj le naprej terpi, pa naj sdravnifhko pomozh ishe. Med tim, da se ta pomozh podeliti samore, je edino ino samo, kar porodna pomožnica storiti samore, da mater-
nizo skos snotrajne in svunajne perpomozhke k' vkup-vlezhenu nagniti ishe, da streva na svetlo pride. Mersli pokladki na trebuh, merslo vbris-

ganje v' maternizo ino rahlo ribanje ino vkup-stifkanje tiste svunaj na trebuhu naprej njeno isgnanje perpeljajo.

§. 702.

Bi bil prevsgodni porod, t. j. tak, ki pred ofem ino dvadesetim tjednom pride, s' kakim kervotokom sdrushen, ki ne pride od sedenja streve bliso maternih uft, tak imá porodna pomozhniza vse tako storiti, kakor per negodnih porodih. Le materna noshniza se sdaj satekniti ne smé, ker materniza savoljo svojiga velikiga rastegnjenja prevezh kervi v' svojo votlino sprejeti samore, in bi se porodniza od snotraj iskervaviti snala. Ni se pa tudi prevsgodniga poroda toljko bati, ker she sna otrok shiv biti, ino toraj se mora, kadar nizhefar ne pomaga, da bi se kri vstavila, obrazhanje na noge storiti.

§. 703.

Vzhafi tudi sna negoden ino prevsgoden porod bres kervotoka nastopiti, namrezh, zhe se jajze savoljo slabosti ino bolehnosti nosezhe ne more vezh preshiveti ino odmerje. Sploh potim ob zhafu porod nastopi, ob katerim bi bilo svunaj noshenja mesezhno zhishenje nastopilo. S' porodnizo se mora sdaj vse tako ravnati, kakor per naturnim porodu, le mirno se mora v' posteli ravnati, ino porodna pomozhniza mora na prizhejozho slabost fosebno gledati.

§. 704.

Po porodu se s' prevsgodno otrozhnizo vse ravno tako ravná, kakor s' vsako drugo. Zhe pa prevsgodni porod nastopi, da se ne vé, is kakih vsrokov, in zhe se veliko kervi v' njem sgubi, tak naj porodna pomozhniza skerbi, da kmalo sdravnik perstopi, da ji bo povedal, kako imá ravnati, da per prihodnim noshenji prevsgodni porod prevarje. Pred v'fim je pa potrebno, da po prestanim prevsgodnim porodu prekmalo spet nosezha ne postane, ko bi bila pa vender le postala, tak se mora fosebno ob zhafu, ob katerim je pervokrat prevsgodni porod prestala, slo varvati, ino se vsjiga sdershati, kar

bi le koljkaj k' enaki nefrezhi perpomozhi samogle. Satoraj ji naj porodna pomozhniza sa en zhiat perporozhi, da se ima mirno vediti (peljati), da se vsakiga vtrudenja per deli varje, vsako telefno sdrushenje opusti, ino od vsih jedi ino pijazh sdershi, ki prevezh gorkote podelijo.

Druga Postava.

Od snetniga poroda.

§. 705.

(Snetje (mola) se imenuje vsaka stvar, ki se v maternizi snajde, in ki sizer od spozhjetja pride, pa je taklhna, da ni na njoj najti ne podoba zhloveshkiga jajzeta, pa tudi ne podobe sadu ali otroka. Na snetji ni najti ne streve, ne jajzhnih mren, ne sadne vode, ne sadu samiga.

§. 706.

So she pa tudi drugazhni rastki v maternizi, ino svunaj maternize, ki bres popreshniga rodovitniga telefniga sdrushenja postanejo, in so vender tim podobni, ki is spozhjetja is-hajajo. Tim rastkom se pravi, da je nepravo snetje, unim pa, da je pravo snetje.

§. 707.

Po raslozhku vsrokov, ki vmes pridejo, in po delih jajzeta ino sadu, ki so v rasti vstavljani ali vstavljani, ali so se s ptujimi rezhmi sdrushili ino sostavili, se tudi snetje samo raslozhi. In tako se je she najshlo kervno snetje, vodno snetje, srazhno (luftovo) snetje, kjer so namrezh jajzhne mreene na mesto s sadom, le s kervjo, vodo ali luftom napolnjene bile; dalej mesno, kamneno ali apneno snetje i. t. d.

§. 708.

Pred porodom se je vezhkrat teshko od prizhejzhniga snetja preprizhati, le potim je kolj fkle-

niti, da je snetje prizhejozhe, zhe po snamenjali
 sazhetiga nošhenja trebuh hitro narasen rafte, (ker
 namrezn snetje veliko hitreje rafte, kakor dobro
 spodobljeno jajze, in toraj spodni shivot v' kratkim
 slo ras-shiri), zhe se sraven oben del ino mesenje
 otroka ne sapasi, zhe se flabo pozhutenje po zelim
 shivotu, vmes tudi odtekanje kervi she v' pervih
 tjednih nošhenja, odtekanje shlese is materne noš-
 nize, vodenizhna oteklina nog per shenfski najde
 i. t. d. Vezhkrat bodo te nakljuzhbe dofsi prepri-
 zhale; prevsgodni porod, ki bres snanih vsrokov
 nastopi, kervavenje, ki se per sazhetju popadkov
 perkashe, vzhasi perkasanje vodnih mehizov, in
 sadnih podoba snetnih delov, ki v' materne ufta
 doli nastopijo.

§. 709.

Snetje po navadi v' tretjim, shtertim ali v' pe-
 tim mezzi prozh gré, le redkokdaj se dalej nofi.
 Kadar prozh gre, je vezhi del tudi kervotok sra-
 ven. Porod snetja se ravno tak, kakor porod de-
 teta skos vkup-vlezhenje maternize isdeluje. Ker
 je snetje popolnoma s' fteno maternize sklenjeno,
 in nima ne jajzhnih mren ne sadne vode (rasen
 mehizoviga snetja), tak pred njegovim porodom
 tudi obeniga mehizoviga pozhenja ni, shene se v'
 odperte materne ufta, in potim se na enkrat skos
 medenizo istifhi, tudi se zhifto nizh ne safukuje,
 kakor se otrok skos medenizo is-fukati mora. Ne-
 pravo snetje nima nizh na sebi, kar bi se s' natur-
 nim nošhenjom kaj verstilo, in torej samore tudi
 dalej v' maternizi saoftati. Se najde snetjel ino
 en prav spodobljen otrok na enkrat v' maternizi
 (smeshano nošhenje), kar je filno teshko sposnati,
 tak pride vezhi del prevsgodni porod, ino snetje
 she le prozh gré po porodu otroka.

§. 710.

Porodna pomozhniza mora tudi vediti, da vezho
 ko je snetje, vezha tudi nevarnost kervotoka, to-
 raj mora hitro po sdravnika poslati, kakor sapasi
 kervotok, ki bi snal od snetniga kervotoka priti;
 dokler pa sdravnik ne nastopi, pa naj tako le ravna:

fkerbeti imá, da bo porodniza ravno v' posteli le-
shala, in da popadkov kar nizh ne bo predelavala;
porodna pomozhniza mora pa per sprejetju snetja
na svunajnih porodnih delih ravno tako ravhati,
kakor tedaj, kadar streva prozh gré; ino gledati,
da se nizh ne preterga ino ne saoftane, in dasto,
kar je she prozh perihlo, v' posodvo pride, ki she
mora perpravljena biti. Podpiranje sredniga mesa
je le velikim mesnim snetji potrebno. Kervotokom
naj do sdravnikoviga nastopa nasprot ravna, kakor
je bilo per negodnih porodih vuzheno. Je snetje
mehko, tak se lahko rafterga, med tim, da gré
fkos materne ufta, in tedaj je porod bolj pozhafen
ino bolj bolezh. Satoraj se je sraven vfiga pote-
govanja sdershati.

Trétja Postava.

Od sedenja streve na maternih uftah ali
sraven (poleg) tistih.

§. 711.

Prav nevarna neporednost postane, zhe fe
streva roba ali frede maternih uft dershí, namesto,
da bi se, kakor ie navadno, v' dne (dno) mater-
nize bila saterdila. Pravimo torej, da je popolno
sedenje streve, zhe streva v' sredi na snotrajnih
maternih uftah sedi, in jih zhisto pokrije; zhe je
pa le nekaj na maternih uftah sedi, pa pravimo,
da je nepopolno sedenje streve na maternih uftah.

§. 712.

Vsroki, is kterih to tako nenavadno sedenje
streve is-haja, so she zhisto nesnani; to popazheno
sedenje streve se najde sdaj per porodnizah, ki so
pervizh na porodu, sdaj per takih, ki so vezhkrat
she rodile, per sdravih ino bolesthnih shenskah.
Kar je posebniga, je pa to, da se skorej per vfa-
kim sedenju streve na maternih uftah poprezhna
lega otroka najde.

§. 713.

Hudi nastopki sedenja streve na maternih uftah se nekoliko she v' nofhenji, nekoliko pa per sazhetku poroda rasodevajo.

V' nofhenju napravi to smeraj vezho fkrajshanje maternizhniga vratu, in smeraj vezho rastegnjenje spodniga dela maternize, da se streva na posamefnih felih od maternize lozhiti sazhne, kjer se is rasranjenih kervnih posodov kri vlije. To se po navadi she le pergodi, kadar je she pol nofhenja per kraji, in narvezhkrat v' sedmim, ofmim ali devetim mefzi. Zhe ta kervavitev ni zhes vezh velika, tak se vftanovi s' zhafama, ker se v' kervne grude sterdi; nofhenje gré naprej, dokler se zhes nekaj zhafa fpet kervotok ponovi. Skos preveliki takofhni sgubitek kervi sna tudi nofhenje prevred dokonzhano biti, ino prevsgodni porod perpeljati.

§. 714.

Silno nevarno je pa to sedenje streve, kadar popadki nastopijo; ker se namrezh materne ufta raftegnejo, se tako vé, da se mora streva zhedalje bolj prozh lozhiti, ino tako mora tudi kervavitev, ki she navadno ob pervim popadku nastopi, smeraj huja perhajati, in zhe streva v' fredi na maternih uftah sedi, se sna zelo sgoditi, da je pred otrokom isgnana; in potim se saftopi, da mora kervotok toljki postati, da mati ino otrok teshko smerti odletita.

§. 715.

Snamenja tiga neporedniga sedenja streve na maternih uftah se v' nofhenji dajo sposnati skos tiste kervavitve od zhafa do zhafa, kakor so bile v' §. 713 imenovane, ki se sposnajo, da nifo mefezhno zhifhenje skos to, da ne nastopijo ob pravim zhafu, in se vezhi del le v' posnejih mefzih nofhenja perkashejo, in, da nifo od kakfniga svunajniga pretrefa i. t. d. perfhle, se vidi is tiga, ker ni obenih drugih fhkodljivih nakljuzhb vméf.

Bo savoljo takfniga kervavenja potrebno, nofezho snotraj prejkfpati, tak se fpodni del mater-

nize ofhlata, kakor bi is testá bil, do otrokovih delov se teshko ali zelo ne dofeshe, in per tistih, ki so she vezhkrat rodile, se per odpertih maternih uftah testeno, gobnato lize streve lahko ofhlata, kjer se pa ni varno dolgo ali zelo ravsafto muditi, drugazhi se bo kri kmalo spet vderla. Se je porod she sazhel, tak bodo kervavitev, ktera bo she hu'a, in ki se bo fosebno s' v'flakim popadkom fzurkama vderla, in pa svunajno lize streve, ki se bo v' maternih uftah sazhelo ofhlatati dati, ali sraven kteriga se bodo she jajzhne mreene ofhlatale, zeli stan dosti rasodele.

§ 716.

Zhe kervavitve v' noshenji niso prehude, tak ráde vftanovijo same od seb', zhe se nosezha mirno dershi, kér se kri v'fede ino posodve samashi; noshenje samore potim od svojiga praviga dokonzhanja, ali faj bliso konza priti, in zhe sedenje streve na maternih uftah ni popolno, tak she samore sam porod v' tej okoljshini vezhkrat bres posebne fhkode nastopiti, zhe le glava naprej leshi ali pa rit, in zhe so popadki mozhni; naprej leshezhi del otroka se potim proti tistimu mestu maternih uft terdno pertifne, kjer se je streva she nekoljko odlozhila, in tak bo kervavitev nehala.

§ 717.

Bo porodna pomozhniza poklizana k' porodnizi, ki na kervavitvi maternize terpi, in zhe se is zhafa ino okoljshine kervavitve kakor tudi skos snotrajno prejiskanje preprizhala, da ta kervavitev od sedenja streve na maternih uftah pride, tak naj ishe hitro porodniga pomozhnika v' pomozh. Zhe she noshenje ni zhisto per konzu, in she niso popadki nastopili, tak naj sa sda) ishe, kervavitev vftaviti, ino otroka she per materi obdershati; sakaj bolj godni ko bo, bersh bo shiv na svet pershel, in bersh per shivlenju oftal, in bersh bo tudi porod po frezhi. Satoraj se tukaj ravno tako, kakor per nevarnim prevsgodnim porodu svetuje, da se naj porodniza v' hladnim hrámu v' ravni herbtnei legi mirno dershi; mora tudi biti le lahko odeta, ino

mirnih misli, potrebuje hladjive pijazhe ino mers-
lih pokladkov na spodni shivot. Se po tim rav-
nanju kri vstanovi, tak je she porodnizi svetovati,
da she naj ene dni v' posteli v' herbtu legi ostane,
in se vsakiga velikiga mesenja, vshivanja grejo-
zhih jedi ino pijazh in pa telefniga sdrushenja zeló
ino zhisto sdershi.

§. 718.

Zhe je pa vse to bilo storjeno, kakor gré in
je prav, kri pa le, in she morebiti huje tezhe,
tak, da je sa mater ino otroka velika nevarnost,
porodniga pomocznika pa she le ni, tak mora po-
rodna pomoczniza, zhe she matrne ufta niso dosti
odperte, materno noshnizo noter do maternih uft
po nauku §. 698 samashiti, in potim sdravnika
perzhakovati. Vender pa tiga ne sme drugazhi
storiti, kakor, zhe je kervavitev zhes silo huda,
ino zhe fo popadki nastopili; sakaj ko bi to prevred
storila, bi lahko popadke sbudila, in porod otroka,
kteriga she sadershavati sheli, bi le toljko poprej
nastopil. Pridejo pa med tim popadki, in je satik
doli isgnan, tak ga naj porodna pomoczniza vstran
dene, in naj gleda, alj se je kri vstanovila, ino,
ali fo kjé matrne ufta sdaj tako narasen, da bi
se roka fkos spraviti dala. Zhe she niso, kervavi-
tev pa le naprej terpi, se mora satik spet nasaj
vpoloshiti.

§. 719.

Je pa kervavitev velika, kakor je per popol-
nim sedenju streve na maternih uftah navajena,
tak je treba gledati, da bo porod skoraj dokon-
zhan, ker bi rezhi, ki kri vstavljajo, ino mater-
nizo k' vkup-vlezhenju budijo, in tako drugazhi
veliko pomagajo, v' tej okoljshini she le kervavi-
tev pomnoshile, sato, ker se streva toljko bolj lo-
zhi, koljkor se materniza bolj ino mozhneje vkup
vlezhe. Kri se torej ne bo vstanovila, dokler ne
bo materniza isprashjena.

§. 720.

Porodna pomoczniza je v' tej fili savesana,
matrne ufta, ko bi she ne bile dosti odperte,

umetno ras-fhiriti, otroka oberniti, ino ga po pofifanim nauku s' nogami naprej na svét fpraviti.

§. 721.

Porodna pomozhniza se naj narpoprej prepri- zha fkos svefto svunajno prejkfkanje ino fkos is- prafhovanje od otrokoviga mesenja, v' kateri strani trebuha noge otroka lefhijo, da bo samogla prevda- riti, ktera roka bo boljsha sa obrazhanje. Potim naj fpravi odbrano roko v' materno noshnizo, ino vpelja od sazhetka dva, potim tri, in fzhafama tudi te druge perfte v' materno ufta, in jih naj ifhe fkos previdno rafproftrenje perftov fzhafama tako ras- perftreti, da bo samogla roko fkos peljati. Per tim deli imá pa na to le gledati: da ftrevo, ako jo v' fredi na maternih uftah fedeti najde, varno s' konzi perftov od materniga vratu toljko odlozhi, da bo samogla roko gori do otrokovih nog vpeljati; ino fizer na tiftim mefti, kjer s' roko mora v' ma- terno votljino iti, jo naj ifhe odlozhiti, potim naj gré navsgor svunaj jajzhnih mren noter do okoljze otrokovih nog, tam naj jajzhne mre ne odpre, in otroka po snanim nauku oberne. Sedi pa le en del ftreve na maternih uftah, tak naj gré porodna pomozhniza na tiftim mefti maternih uft, ktere fo od ftreve profte, in kjer se jajzhne mre ne ofhla- tajo, v' materno votljino, in naj ravná, kakor je sgorej bilo rezhenó.

§. 722.

Po porodu otroka je vezhi del treba ftrevo, ki je nekoljko odlozhena, od kraja odlozhiti, ino vun vseti, ker je fkos velik sgubitek kervi materniza she tako flaba, da se ne more dofti hitro vkup svlezhi, in odlozhenje ftreve dokonzhati, in ker- vavitev pred ispeljanjom ftreve ne neha.

§. 723.

Nikdar in nikolj pa ne smé porodna pomozh- niza, kadar gré na obrazhanje, fpredi leshezho ftrevo v' fredi prevertati; kervavitev bi tako she huja postala, in opráviló bi se vender le nizh. Ravno tako ne smé nikdar in nikolj fpredi leshezho

strevo, zhe se ni she fama odlozhila 'ino dolj v' materni noshnizo istifhala, poprej prozh vseti, da je otrok svunaj. Ko bi bila pa streva od nature poprej isgnana, tako jo mora porodna pomozhniza, bres da bi popkov trak prerresala, v' posodvo tople vode djati, to posodvo bliso porodnih delov porodnize postaviti, in tam tak dolgo dershati, da je tudi otrok odsvunaj. Ko bi se pa bila streva s' otrokom vred ob enim porodila, in zhe je otrok na vides mertev, tak se otrok ino streva she s' nepreresanim popkovim trakom v' toplo kopel deneta, in potim se ifhe otrok oshiveti po nauku oshivenja.

Shterta Postava.

Od prevsgodniga odlozhenja streve med porodom.

§. 724.

Zhe se je streva malo poprej ali v' sazhetku poroda do maternize le nekoljko ali zhifto odlozhila, tak se bo sploh svunaj kri perkasala, se je pa ta lozhitev she le med porodom pergodila, potim ko je glava ali rit otroka she v' materne ufta ino v' medenizo stopila, tak bo pa snotrajin kervotok savoljo sadershaniga odtekanja kervi nastopil. Ta kervotok bo le majhin alj pa velik, potim, ko se je majhin ali velik del streve odlozhil. Zhe se streva ino materniza le rahlo vkup dershita, tak se vzhafizela streva odlozhi, pride v' materne ufta, ali zelo doli v' materni noshnizo, poprej ko glava otroka nastopi.

§. 725.

Odlozhenje streve v' sazhetku ali preteku poroda pride sploh od svunajnih nakljuzhb, kakor so: veliko ganenje duhá, vshivanje mozhnih jedi ino pijazh, fosebno toljko fhkodljivo vshivanje shganja, flivovize v' sazhetku poroda, sdravila, ki gorkoto naredijo, alj slo shivot odprejo, velika vrozhina

od pežnih velikih pretres trupla fkos silno premeta-
nje porodnice, ali fkos kak padez, pertifek ali
mahlej na trebali, nesmerno predelavanje popadkov
i. t. d. Redkokdaj pa vendar tudi premozhne jajzhe
ne mrene, ino savoljo samotanja prekratek popkovi
trak strevo potesavati ino tako prevsgodno odlo-
zhenje tiste perpeljati samorejo.

§. 726.

Prevsgodno odlozhenje streve se da le is ker-
votoka sposnati, ki med porodom nastopi. Kerva-
venje preneha med popadki, pa spet nastopi, kakor
hitro popadek vtihne. Per snotrajnim preiskvanji
se najdejo matrne ufta nekoljko odperte, in sadi
sa tiftimi se jajzhe mrene otroka ofhlatajo, streva
pa ne.

§. 727.

Per tim lozhenju streve od maternize pred do-
konzhanim porodom otroka, ki se ne pergodi savfim
na enkrat, je skerbeti, da se vsrok odpravi, ki je
tiga lozhenja kriv, potim pa zna velikost kervotoka
gledati, saj tiga se bo sposnalo, kako je treba
ravnati.

§. 728.

Prevsgodno odlozhenje streve od maternize
med porodom pride, zhe so v' prvih zhafih poroda
popadki mozni in hudi, zhe porodniza truplo silno
premetuje, popadke nesmerno predelava i. t. d. Je
kervotok, ki v' sazhetku ali v' preteku poroda od
nekoljkiga lozhenja streve od maternize pride, le
majhin, je porodniza per mozhi, so popadki dobri,
tak bo kervotok fkos mirno lego porodnice, in
fkos ravnanje, kakor je per prevsgodnih porodih
popifano bilo, dofti krat kmalo jenjal, ino porod
ihe sama natura srezhno dokonzha.

§. 729.

Ko bi s' tim ravnanjom kervotok ne jenjal, tak
naj porodna pomozhniza otrozhji mehir umetno ras-
kadi, in naj gleda, da bo otrozhja voda odtekla.
To bo storilo, da se bo materniza vkup svlekla, in

da bo streva med maternizo ino otrokom tako terdno stiskana, da vezhkrat kri ne bo mogla naprej, ampak bo ostala, in se med porodom ne bo vezh povernila.

§. 730.

Zhe pa po rasgnanji otrozhjiga mehirja ta dober naftopik ne pride, ampak nasprot kervavitev le naprej terpi, tak mora porodna pomozhniza obrazhanje narediti, in otroka na svet spraviti, zhe she porodniga pomozhnika ni. Je she pa glava ali rit otroka v materne ufta ino medenizo tako globoko doli sgnana, da se vezh nasaj istifhati ne da, tak se mora hitro porodniga pomozhnika perzhakvati.

§. 731.

Sna se tudi nakljuzhiti, da glava ali rit, ki je doli sderzhala, kakor je bilo v §. 724 rezhenno, materne ufta sapre, tako, da kri ne more naprej, ampak da se per stanovitni kervavitvi v maternizi nabira, to se imenuje snotrajni kervotok, in se sposna is tiga, da trebuh porodnize zhedalje bolj oteka, se mehok ofhlata, da se navadna toplota v spodnim shivotu obzhuti, da porodniza s' vsakim trenljejom bolj blede, mersla ino slaba perhaja, da je shile komaj kaj obzhutiti, da porodniza sdihuje, seha, se merslo poti, da ji je slabo, da zhresmezhe, da ji v' ufhesah svoni, da jo omedlevze ino potrefski primejo, vun pa malo kervi tezhe ali zeló nizh. V' tej veliki sili je treba hitro porod fkos obrazhanje dokonzhati, ali ko bi bila glava ali rit she tako globoko doli pershla, da bi to ne bilo vezh mogozhe, se ima pa s' kleshi dodelati, da se bo samogla materniza skoraj zhisto vkup svlezhi, kar bo kervavitev vstanovilo.

§. 732.

Med prve varoke kervotoka po porodu shishjo se vezhi: Saostjanje vkup-vlexhenja maternize, ki pride od prevetike labosti porodnize, od prevetike labosti porodnize ali prevetike labosti porodnize.

Peta Postava.

Od maternizhniga kervotoka po porodu.

§. 732.

Per naturnim porodu se po porodu materniza tako slo vkup potegne, kakor je potrebno, da strevo in jajzhne mreže od sebe lozhi, ino posneje oboje is-shene. Ta godba je vselaj s' odtekanjom kervi fklenjena, ktere je pa vezhi del zelo malo. To odtekanje kervi je po redi, stori, da otrozhja postel dobro pretezhe, in se ne imenuje kervotok.

§. 733.

Zhe se pa po porodu otroka materniza ne svle-zhe prav ino dosti slo fkupej, sraven pa tudi svoje stene ino tiste dele satilne ino sapre, ki so she v' njoj nasajdershani, tako bodo po tim, zhe so streva ino jajzhne mreže zhisto ali nekoljko odlozhene, posodve, ki od maternize k' jajzetu grejo, odperte in tak rekozh same sebi prepufshene ostale, in po takim svojo kri s' veliko mozhjo isprasnile, ki bo toljko vezha, vezhe ko so posodve, in bolj urni ko je krogotek kervi. Satoraj so kervotoki is porodnih delov po porodu vselaj filno hudi, in dostokrat s' narvezho smertno navarnostjo tudi po nar frezhnifhim porodu fklenjeni.

§. 734.

Kervotok po porodu je, ali svunajin, zhe kri is maternizhne noshnize tezhe, ali snotrajin, zhe je kri ali savoljo kerzhnatiga sapiranja maternih ust, sterdene kervi, streve ali she eniga otroka sadershana, da ne more odtekati, in se tako v' maternizhni votljini nabira.

§. 735.

Med perve vsroke kervotoka po porodu flifhijo te rezhi: Saostajanje vkup-vlezhjenja maternize, ki pride od prevelike slabosti porodnize, od presaraniga, premozhniga ali predolgo terpezhiga tru-

denja per porodu, od prehitriga poroda, od prevelikiga rastegnjenja maternize; dalej ne povfod enak ali kerzhnato vkup-vlezhenje maternize, ktera se na enih mestih vkup-vlezhe, na drugih pa rastegnjena ostane. Ta nakljuzhik pride od prenagliga in ne povfod enakiga ribanja maternize; od neprevidniga natesovanja na popkovim traku, od sarashenja streve na maternizi tam pa tam, od teshkih in le skos svuzheno pomozh dodelanih porodov i. t. d. Med te vsroke she flishijo: saosttjanje odlozhene streve ali nekterih njenih kofzov, kake kervne grude ali kofza jajzhne mrehe v' maternizi, kar vse stori, da se materniza prav vkup potegniti ne more, dalej vshitje grejozhnih pijazh ali sdravilov med porodom, velika vrozhina v' hifhi, preobilnost kervi, veliko ganjenje duha i. t. d.

§. 736.

Porodna pomozhniza bo kervotok po porodu is tih le snamenjov sposnala:

Porodniza kar na ravnost govori, da ji nenavadno kri odteka, in zhe se prejifhe, se v' refnizi tako najde, vender je od kraja shila she dobra, in obras she ni zhres vezh spremenjen. Kje zhes eno minuto bo she morebiti shila slaba, obras bléd, roke mersle, dihanje sdihajozho; in po nekoljkim kratkim pozhitku bolana dolgi sdihlej sashene, in se pomoja, kakor da bi se hotla is spanja sbrihtati; klizhe, da ji je hudo, in kmalo po tim se ji zhres vsdigne; rasprosti roke, dene odejo od sebe, ino sdi se, da hozhe vfa splashena luft loviti (hlipati), toshi zhes mersloto, je tudi nepokojna, in profi, jo per miri pustiti; ali tudi leshi slo tak kakor v' omedlevzi, ali ozhi divjo okolj mezhe, in ni sa en trenljej v' pokoju, teshko in pozhal sapo v' sebe vlezhe, in jo spet naglo is sebe sashene.

Nevarnost tiga kervozurka je dosti in sploh snana, in strah, kteriga per prizhejozhnih naredi, vezhkrat zhes silo velik; eden vpije: mertva je; drugi: vmira; eden previja roke, drugi sem ter tje divja, in ifhe, s' zhim bi jo sbrihtal; in treba je porodnizi vezhe terdnosti ferza ino previdnosti duha, kakor se sploh per ljudeh najde, da se bo samogla

fhkodljivimu ravnanju splafhenih prizhejozhnih ljudi vftavljati, in rasumno pomozh podeliti. Slabost maternize je vzhafi toljka, in tako splofna, da fe roka, zhe fe v' njo vpelja, lahko gorido shelodza spravi. En drugi krat fe zhes frede kerzbnato vkup potegne, ino strevo, ki zhes deshi, v' febe sadergne, in ta premerik imenujemo savoljo nje-gove podobe dofti prav, urni glash (tudi ribji meh).

§. 737.

Zhe po porodu nenavadno hud kervotok nastopi, tak naj porodna pomozhniza, kakor hitro samore, po sdravnika poshle; naj ofkerbi porodnizi na naglim ravno lego na herbti s' vkup dershanimi bedri, naj ima fkerb, da bo hifha hladna dershana, in naj ji perporozhi nar vezhi pokoj. Pride kervotok od odmerjenja maternize, kar fe is tiga sposna, da fe ne ofhlata kakor terda krugla nad framnimi kostmi, ampak da je zeli spodni shivot mehek ino rastegnjen, da fe materniza per snotrajnim prejiskanji kakor kak uvel shakel ofhlata, in da obenih sabolezhkov (vkup-vlezhenja) ni. V tej posledni nakljuzhbi mora porodna pomozhniza vse fkufiti, da spravi maternizo, kakor hitro bo mogozhe, k' vkup-vlezhenju; sakaj, kakor hitro fe bo to sgodilo, bo kervotok fam od feb' nehal, ker fe bodo odpertine kervavivnih posodev fkos vkup-vlezhenje maternize saperle.

§. 738.

To dosezhi naj porodna pomozhniza okoljzo materniga dnú s' plafhato roko rible, kjer jo odsgor navspod pertifka, od kraja rahlo, pa zhedalje mozhneje, vmes pa naj kake kaplize shganja, flivo-vize, melifniga ali metniga shganja na trebuh (lamp) vliva. Vzhafi she po famih tih perpomozhkih kervotok jenja; fe pa to ne sgodi, tak naj porodna pomozhniza majhino driftlo s' merslo vodo napolni, in jo naj prezej s' mozhjo proti tiftimu mestu trebuha vfikne, kjer fe materniza snajde. Zhe she tudi sdaj kervotok ne saoftane, tak fe bodo mogli pokladki is mersle vode ino ozta zhres zeli spodni shivot nadevati, sraven tiga pa ravno ta mokrota

ovaj maternizhno notljino driflati. Vender pa naj
ne posabi porodna pomozhniza otrozhnizo hitro
lotreti (suhó obrifati) ino suhó poloshiti, kakor hitro
kervotok nehá. Vsnotraj se ji pa po velikosti ker-
votoka, ino po velikosti nevarnosti po kafevni shli-
zihizi kjé v fako shtertizo ali polovizo ure zimetova
ómaka dava, ko bi

§. 739.

Zhe pa vse to nize ne vershe, kervotok le
naprej terpi, streva she pa ni odsvunaj, tak se
kervotok malokdaj drugazhi vstaviti da, kakor da
se streva savfim odlozhi, ino odpravi. To storiti,
naj napolni porodna pomozhniza drifto s' merslo
vodo, naj spravi zevko tiste v kervno shilo pop-
koviga traka, ki pa kar nizh safukan ne sme biti,
in fkos tisto naj isdriftla toljko mersle vode v
strevo, koljkor je le noter gré. Skos to bo streva
bolj rastegnjena ino tesnika postala, in se bo ravno
sato leshej odlozila, in fkos perpomozh merslote
bo tudi bersh kervotok vtolashen.

§. 740.

Bi pa porodna pomozhniza tudi s' tim nizh ne
bila opravila, bi kervotok she naprej terpel, sdrav-
nik se pa she ne perkasal, tak mora v' tej veliki
fili lozhitvo streve fkos svuzheno umetnost s' roko
opraviti. Gré pozhalí sa majhino napetim popko-
vim trakom s' vosko vkup slosheno ino s' mastjo
namasano levizo v' maternizo, nastavi palez prav
ondi, kjér popkov trak v' strevo gré, in gré s'
konzi perstov k' robu streve, da bi najshla, na kte-
rim mestu je she kaj odlozhena. Na najdenim me-
sti sdaj naj strevo, (pa tako, da se bo jajzhnih
mren sogibala) s' rahlim sem ter tje mesenjom per-
stov varno od maternize prozh lufhi. Per tim delu
veliko pomaga, zhe porodna pomozhniza na dnu
maternize defnizo poloshi, da jo bo rahlo dolj ti-
shala ino terdno dershala. Odlushena streva se po-
tim s' zelo roko oprime, pozhalí isvlezhe, potim
pa dobro spregleda, alj nje ni kje kak kofez sa-
oftalo, ino do nastopa porodniga pomozhnika is-
hrami. Najde porodna pomozhniza strevo na pe-

famešnih mestih s' shilastimi nitki fofebno možno s' maternizo sarafhenó, tak ne smé na tih mestih kar nizh s' filo pozheti, ampak bi morala tisti del streve s' perftmi stuzhkati, ino vlahne kite v' maternizi puftiti. Vender se vse to ne smé telebafto, ali zeló s' ranjenjom maternize sgoditi. Po odpravi streve sploh kervotok vfahne, ko bi pa ne, tak se morajo perpomozhki v' §. 738 raskasani, ponoviti.

§. 741.

Pride kervotok po porodu od ne povfod enakiga ali kerzhnatiga vkup-vlezhenja maternize, tak se materniza ofhlata, terda, robafta, ino roglata, shila flabo bije ino je terda, in spodni shivot je per dotikanju obzhuten. Porodna pomozhniza mora tudi v' tej okolshini do nastopa poklizaniga sdravnika okoljzo maternizhniga dna rahlo ino povfod enako slo ribati, na spodni shivot pa mlaznih pokladkov is kamilzhniga teja ino mleka narejenih, naloshiti, ino kamilzhniga teja piti dayati. Se potim materniza ne potegne, povfod enako fkupej, je kervotok she hud, sdravnik she pa ne prizhejzh, tak se mora tudi roka bres odlashka v' maternizo spraviti, ino njeno vkup potegnjeno selo rahlo ino varno rastegniti, tako, da bo mozh' s' roko v' sgorno votljino kakor urni glash spodobljene maternize priti, in tako splofhno in povfod enako vkup-vlezhenje fkos mesenje perftov narediti. Med tim pa, da se to godi, bo dobro, svunaj nad trebuhom v³ merslo vodo namozhen ino moker pert oshemati, da bo voda na-nj padala. Je streva she sadi, tak jo bo treba lepo varno odlozhiti, in potim, ko se je nekaj zhafa s' roko vred v' spodnim deli maternize pordershavala, bo treba vse fkupaj pozhasi vun potegniti ino v' ftran spraviti.

§. 742.

Ako kervotok savoljo kervnih grund, ftrevnih kofzov ali jajzhnih mren, ki so saoftale, ne vfahne, tak jih naj ifhe porodna pomozhniza, zhe bliso leshijo, s' perfti odpraviti, ali pa fkos nekoljko briganje v' maternizo ispeljati. Ko bi bili vezhi kofzi ftreve saoftali, in se terdno dershali, tak naj porodnimu pomozhniku prepufsti, da jih odlozhi.

§. 743.

Ko bi pa tudi po odpravljeni strevi ino po rasumnim ravnanji s' perpomozhki, ki so bili v' §. 738 perporozheni, kervotok s'he naprej terpel, tak mora porodna pomozhniza s' eno roko v' maternizhno votljino iti, da jo bo rahlo drashila, s' drugo pa naj od svunaj maternizo rahlo vkup stifka; in zhe obzhuti, da se vkup vlezhe, tak fi naj roko v' pest vkup sloshi, in jo naj pufi od maternize vun istifkati.

§. 744.

Med perpomozhke, na ktere se ni toljko sanesti, in ki so s'he vmef' shkodljivi, fhtejemo:

1) S'he od starih perporozheno prevesanje sgor-nih ino spodnih udov, da bi ne samogla kri is po-verhnih kervnih shilj nasaj tezhi;

2) samafhenje materne noshnize ino eniga dela maternize s' vkup-safukanim, mehkim, popré s' je-fihom napojenim platnom, ali s' vmivavno gobo; alj to lahko naredi, da bi snotrajn kervotok na-ftopil, ino

3) uvelo maternizo odsvunaj s' obema rokama prav mozžno vkup stifkati, ino tako dolgo na sadno medenizhno steno ino herbtifhe tifhati, dokler se sazhne vkup vlezhi, kar bi se is bolezhiga ob-zhutenja v' spodnim shivotu ino is terdobe mater-nize sposnalo.

§. 745.

Porodna pomozhniza naj s'he tudi po v'fahnje-nji kervotoka fkerbno na sheno gleda, ker bi se lahko materniza spet rastegnila, in kervotok po-novila. Mora torej fkerbeti, da bo shenfka s'he nekaj zhafa ravno ino tako, da bo glava mishje, leshala, in se kar nizh mesila; treba je vezhkrat pogledati, kakshin je kaj njenin obras, ino pa vezhkrat spodni shivot otipati, da se bo rozhno sposnalo, ko bi se kjé materniza sazhela rastego-vati. Po tim s'he le, kadar otrozhniza na zelim shi-votu enako topla postane, in se po zelim shivotu enako toplo poti, se je sanesti, da se bres kakiga

posebniga permérka kervotok ne bo povernil. Potim se spodni shivot s' l'hirokim povojom povije, tak da jo bo eno malo tilhal.

§. 746.

Po vstanovljenim kervotoku toshi otrozhniza sploh zhres mersloto, porodna pomozhniza le mora slo varvati, da bi jo ne hotla ogreti. Vfelaj je pa gledati, da svoje sgublene mozhi skos tezhne jedi ino piazhe, ktere se tudi lahko prekuhajo, kakor mleko, mesene shupe s' rajshom, kashizo s' jajzhnim romenjacom i. t. d., spet nasaj dobi. Posneje se i tudi perporozhi shivesh od mesa, kter se lahko prekuha, kakor: mlado kure, telétina, dobre ino tenko sdelane jedi s' moke, in zhe je navajena, tudi nekoljko vina ali ola (piva). Vendar se juhe (shupe) v' pervih dneih po porodu ne smejo vrozhe, ampak le hladne jesti.

Shefta Postava.

Od porodov, ki so s' boshjastmi, ali strefenjom tklenjeni.

§. 747.

Boshjasti ali trefenje porodnize pridejo le med porodom, ali kmalo po porodu, in se perkashejo kakor hudi, splofni kerzhi, ki savfim sveft ino pozhutek ovsamejo, in se skos to od drugih kerzhov raslozhijo.

§. 748.

Boshjasti ali strefenje porodnize pridejo vezhi del v' sazhetku poroda, in so ali take, da kmalo prejdejo, ali paftanovitne; in postanejo vezhkrat kar na naglim, vezhkrat jih pa ene ino druge permére napovedujejo; postavim: nenavadna nesmenljivost (da se sa njih ne smeni), odgovori vse na robe, hudo terganje po glavi, posebno v' satilniku, vertenje po glavi, smoteno sagledanje, ifkre pred

ozhmi, dremota, tam potam po obrasu potrefavno mesenje. Kadar ima pa sama bolesen nastopiti, te porodniza, ktera je dosdaj kakor spala, kar na enkrat po konzuz vsdigne, lomasti (tere) s' rokami pred seboj, odpre široko ozhi, vpre ozhi, ino strahno pred se naprej gleda, in potim se ozhi ino glava na eno stran, vezhi del na levo sashenejo. Obras postane ves sabuhel (napuhnjen), vezhkrat zherno-siv, od kerzhnatiga mesenja slo sapotegnjen ino nesnan, ozhi divjajo povfod okolj, sobje shkriplejo, usta se terdno vkup tishijo, in vezhkrat mnogo pen ynn stopi, ki so vzhafi od rasgrisaniga jesika okeryavene. Ves terfh ino vfi udje so od boshjastniga strefenja poprijeti; voda ino blato grefta sama od sebi prozha; shila med tim popadom malo bije, je vkup-potegnjena, in vezhkrat komaj kaj posnati.

§. 749.

Ti popadi ne terpijo zhes pet do deset minut, redkokdaj zhres shertizo ure, in potim nastopi veliko oflablenje ino obzhutik, kakor da bi vfi udje bili stolzheni, glavni bol ali dremotnost med hitrim, ne-enakim, hrepozhim sopihanjom, ino omedlevza. Tako oftane porodna spet kje shertizo ali polovizo ure, malokdaj dalej, in potim jo spet boshjast, poprime, ki zhes nekaj zhafa spet pozhitek pufti; in to spremijanjanje tako dolgo terpi, da ali bolesen neha, ali pa, kar se shalibog vezhkrat pergodi, da smert revzo refhi.

§. 750.

Vsrokov boshjastniga strefenja je toljko, da vsako porodnizo sna prijeti. Vender pa vezhi del le tolj flabe ino slo obzhutljive porodnize na prvim porodu bersh primejo, in pa tiste porodnize, ki na sploshni slabosti terpijo ino so shed same na sebi bolj kerzhom podvershene. Boshjast pa perpeljajo vezhi del: hude strasti ino ganljivost duha (jesa, strah, togota i. t. d.); veliki sgubitek kervi, nasprot pa tudi vzhafi preobilnost kervi, preveliko rastegnjenje maternize od premnoge otrozhje vode, od prevelikiga otroka ali dvojzhkov, posileniga rastegnjenja maternih ust ino svunajnih porodnih

delov, prenadevanja shelodza, slo. boleznih popadekov, prevsgodniga ino prevelikiga vtrudenja per predelavanju popadkov i. t. d.

§. 751.

Boshjafti ne škodijo le materi, ampak tudi otroku, in vezhi del otrok vmerje, zhe so zhes filo hude. Pa tudi se pergodi, da to hudo strefenje strevo odlozhi, hude kervotoke napravi, prevsgodne porode perpeljá, ino zeló maternizo preterga. She nevarnihi so boshjafti, zhe se popadi velikokrat in po kratkim prenehanji ponovijo, in dolgo terpijo; sakaj, zhe se tedaj hitro in rasumno nepomaga, bota mati ino otrok teshko smerti odhlá.

§. 752.

Kakor hitro porodna pomozhniza nastop boshjafti sapasi, ali zhe se ji le vidi, da bi snala priti, se mora hitro po porodnim pomozhniku gledati, do tih mal pa fkerbeti, da se tefne oblazhila ino podvese odprejo ino odveshejo, ino da hifha ne bo pretopla. Porodnizi naj ofkerbí dobro legó v' posteli, in pa tak, da bo s' glavo ino sgornim shivotom nekaj vifhji lëshala. Kadar boshjafti nastopijo, naj varje, da porodniza is postele ne pade, ali da se ne bo v' glavo ali v' kak ud sadéla ino vdarila. Slo nevarno je pa, porodnizo terdno der-shati, jo svesati ali ji pavze raskleniti hteti, ker se potim boshjafti she le raj pohujfhajo.

§. 753.

Porodna pomozhniza per boshjaftih ne smé snotrajniga prejiskanja opuštiti, da se bo preprizhala, alj she kjé porod hozhe nastopiti, in zhe boshjafti prevezh ne pertifnejo ino predolgo ne terpijo, se maternizhne ufta zhedalje bolj rastegnejo, in otrok naprej gré, tak se samore po sgorej raskasanim ravnanju porod she vselej fkos naturno mozh dokonzhati. Pertifnejo pa boshjafti s' vfo filo, tak mora porodni pomozhnik fkos obrazhanje porod dokonzhati. Zhe je pa glava ali rit otroka she globoko doli v' medenizo isgnana, in se oberniti ne da, tak nemore nihzher pomagati, ko sam porodni

pomožnik. Vezhi del po porodu otroka boshjasti vtihnajo, in potim shenska malokdaj vé, da je porodila.

§. 754.

So boshjasti po porodu otroka sginile (minole), tak se isgnanje streve naturi prepusti. Ko bi pa v petim porodnim zhafu boshjasti spet pertifnile, ali bi se she le po porodu otroka sazhele, ino kjé zelo naprej terpele, tak mora porodna pomožniza hitro po sdravnika poslati, ali pa v' fili sama strevo na svetlo ispeljati.

SEDMI RASDEL.

Od navadnih bolesni nofezhih.

§. 755.

Porodna pomožniza fizer nikdar ne smé v' bolesnih nofezhe sdraviti, to je opravilo sdravnikov, in se mora njim prepustiti. Vender pa mora bolesni posnati, v' ktere narvezhkrat nofezhe padejo, da bo vftani nofezho ali njene svojze (domazhe) na nevarnost naverniti, in tako tudi na ifkanje sdravniške pomozhi nagniti, ali v' fili sama s' tiftimi sdravili pomagati, ki so ji prepufheni.

Perva Postava.

Od premnogiga zhresmetanja.

§. 756.

Zhresmetanje je nofezhim slo navadno; in se sazhe vezhkrat kmalo po spozhetju; vezhi del se le sjutrej sgodi, in fizer kmalo po vftajenji, ven-

der pride tudi druge zhafe. Terpi vezhi del tako dolgo, da se otrok sazhe mesiti, potim gré smeraj na manjši, ali zeló sgine, vender pa tudi vzhafi skos zelo nošhenje shensko nadleguje. Nekte-re nofezhe nikdar zhres ne mezhejo, in jim redkokdaj ali nikolj hudó ne pride, druge so, ki fhe le po shtertim mezu nekak teshko per shelodzu obzhtijo, fhe druge ostanejo profte, da jim nikolj teshko ni noter do konza nošhenja, kjer rastegnjenje maternize shelodez poprime (rasdrashi).

Eni terdijo, da je zhresmetanje sdravo; pa vzhafi je le zhres silo, ino prestanovitno, se po vsaki jedi poverne, ali fhe zeló pride, zhe se nofezha jestvine sdershi, in jo zele dni, tudi zele tjedne tak neprenehama dershi, da je nofezha v nevarnosti, prevsgodaj poroditi. Kar je sa zhuditi, je to, da se pa vender le redko kdaj is te nadlege prevsgodni porod nakljuzhi, desi ravno filno rad nastopi, zhe se drugazhi nofezhi kaj vsdigniti noter da.

§. 757.

Zhe zhresmetanje ni zhes vezh hudo, in ne terpi predolgo, tak ni nofezhi ravno fhkodljivo, in ni treba drugiga sa odvrazhanje storiti, kakor smérnost (v jedi ino pijazhi) nofezhi prepórozhiti.

Druga Postava.

Od kervnoshiljnih voslov (gerzh) [otrozhjih shilj] na nogah, bedrah ino porodnih delih.

§. 758.

Kervnoshiljne vosle, ali otrozhje shile imenujemo tisto otezenje kervnih shilj, ki postane, zhe se njihove (shiljne) mrene ne naturno rastegnajo; in snajo biti velike kakor grah; pa tudi velikost kokofhjiga jajzeta dofeshejo.

§. 759.

V prvih meszih noshenja se napravijo sploh le malo ismolezbe, temno-sivkaste maroge (shmajnge), posneje postanejo vezhe. Storiijo krog in krog samejeno, mehko, in sploh ne bolezhjo otekljino, ki se ismolezha ofhlata, ino temno-sivkasta, vezhkrat ruzehkasto lishezha vidi, in ki se po svunajnim pertifku sploh vkrene, pa spet nasaj stopi, kakor pertifek nehá. Stari kervoshiljni vosli so bolj krog in krog samejeni, in se potim ne dajo vezh zhisto, vzhasi zelo nizh smanjhati, in se ofhlatajo kakor gerzhe. So potim vzhasi bolj bolezhji, alj nosezha saj obzhuti neko teshavno serbenje, sklénje ino nategovanje, sofebno kadar gré ali stoji, ki se pa sgubi ali pomanjsha, zhe se nosezha na herbet vlešhe.

§. 760.

Ti kervoshiljni vosli se perkashejo ali tam pa tam po famim; ali jih je pa na enim felj veliko vkup, da jih je fkoraj viditi kakor vinfki grosd. Navadno pridejo v sadnih meszih noshenja, sofebno per shenfkih, ki so she vezhkrat nosile, vzhasi pa tudi she od kraja noshenja. Po redi postanejo famo po bedrah ino nogah, vzhasi pa tudi po porodnih delih, po framnih uftnizah, in grejo naprej noter v maternizhno noshuizo, in zelo do maternizlniga vratu. Vzhasi so s vodeno otekljino sklenjeni. Sploh se sgubijo po porodu; se pa v kterim prihodnim noshenji ponovijo, ali se pa v otekljine sprevershejo.

§. 761.

Vse, kar samore mrene kervnih shilj slabeti, ino njih rastegnjenje perpeljati, se smé sa vsrok kervoshiljnih voslov iméti. Nosezhe slabiga, odmekliga trupla so rasteghjenju kervnih shilj narbolj podvershene, dalej take, ki so shé veliko otrokov porodile, ali ki morajo v noshenji veliko stati ali hoditi. Dalej sna tiga krivo biti preterdno prevesavanje (reklanje) spodniga shivota, mnogo sedenje, nabrano ino vterdeno blato v ritnim zhrevesu, mnogo delanje, per kterim nosezha stoji, t. d.

§. 762.

Po mestu, kjer se kervoshiljni vosli napravijo, po njihovi velikosti, ino vsrokih, is kterih is-hajajo i. t. d., se tudi njihova nevarnost raslozhi. Narnevarnisthi so bolj veliki kervnoshiljni vosli na framnih uftnizah, ker radi pozhijo, kadar porod nastopi, in lahko tak kervotok naredijo, da je shivljenje v nevarnosti. Na bedrah ino nogah tudi snajo pozhiti, zhe se prevezh truplo pretegne, ali zhe se ne sferbno s' perftmi po njih prafka, pa takej se vender s'he leshej kervavitev vstrahuje.

§. 763.

Kaj je s' kervoshiljnimi vosli pozheti, je po vsrokih i. t. d. raslozheno. Je nosezha mlada, dobro rojena ino kervopolna, tak se ji naj perporozhijo pijazhe, ki hladijo, ne toljko tezhna jed, ino shivot se ji naj odpert obdershi. Se pa kervnoshiljni vosli slabotnih nosezhih lotijo, tak se ji naj shivesh perporozha, ki je bolj tezhen, pa se lahko prekuha, bolj toplo obleko posebno na spodnim shivotu, ovitje nog i. t. d. Takó se naj ravna zhišto po okolishinah, in dostokrat se bo bolesen prevarvala, ali faj pomanishala, zhe se pravo ravnanje s'he ob pravim zhasu vpelja. Zelo odverniti se kervnoshiljni vosli v' noshenji malokdaj dajo, in toljko manj, bolj kakor od vsrokov is-hajajo, ki od noshenja pridejo, kakor postavim, pertisek nosezhe maternize na kervne shile.

§. 764.

Sdravila, ki se odsvunaj napravijo, imajo vse ta namen, pertifkanje kervi vstaviti, ino kervnoshiljne mreene skup vlezhi ino krepzhati. Perporozhi se sa to, mersla voda sa vmivanje ino okladanje, ali sama na sebi, ali pa s' shganjom, ino ne preterdno ovitje udov s' pafom, kake tri perste fhirokim. Ker se pa paf rad premekne, tak je sa nosezhe, ki se mirno sdershati ne morejo, veliko boljše, zhe se jim nalash sato is platna tak povoj naredi, ki ravno komaj ud sa poviti obfeshe, in se s' odspod naysgor vpeljanimi traki ne preterdno sategne. Se

snajdejo kervnoshiljni vosli na framnih uftah ino v' materni noshnizi, tak se morajo ti deli v' nofhenji ravno tako s' vodo ino shganjom vmivati; zhe pa en tak vosel pozhi, tak mora porodna pomozhniza hitro po porodniga pomozhnika poslati, do njegoviga dohoda pa kervavijozho mesto naj s' kofom krefavne gobe pokrije, zhres njo naj platnen, vezhkrat sloshen ovitek poloshi, in ga naj dobro na gobo pertifne, na bedrih ino nogah ga sna pa s' kakim povojom vterditi.

Trétja Postava.

Od vprepada (naprejpada, tróta) maternize v' nofhenji.

§. 765.

Pod vprepadom (trótom) maternize saftopimo njeno globokeje doli padanje, tako, da se, ali snotraj medenizhne votline, globokeje ko po navadi ofhlata, in se nepopolni vprepad imenuje, ali pa is nje vun stopi, in se med svunajnimi porodnimi deli viditi dá, in se popolni vprepad sove.

§. 766.

Vprepad maternize se sna nakljuzhiti v' nenofezhim ftanu, dalej v' tréh pervih mefzih nofhenja, med porodom ino po porodu. Po tretjim mefzu nofhenja se vprepad maternize ne samore vezh nakljuzhiti, ker se savoljo svoje velikosti ne samore vezh fkos malo medenizo doli pogresniti.

§. 767.

Ta perméra se lahko sposná, ker se doli vgronjena materniza ali she vezhkrat viditi dá, ali pa per snotrajnim prejkkanji, ki se per stojezhi shenfski ftori, kakor obzhutljiva otekljina na spodnim konzu maternize ofhlata. Porodna pomozhniza pa tudi mora vediti, da se per tih vprepadih materne ufta

ne finéjo smeraj v' fređi naprej padene otekljine
ifkati, ampak da se vzhafi dalezh sadi najdejo,
tako, da se tudi tazhaf, zhe maternizhno truplo
med framnimi uftnizi vun moli, sadi sa vesmi
framnih uft fkrite dershijo, itako, da se na prvi
pogled zela rezh sa zhiſto kaj drugiga ſposnati,
ino sa kako drugazhno otekljino dershati samore.

§. 768.

Vprepad maternize v' noſhenji pride od pro-
ſtrane ino malo nagnjene medenize, oflabenja ma-
ternizhnih veſi, od flaboſti porodnih delov po mno-
gih porodih, velikim kervavenji, dolgo naprej ter-
pezhim belim tóku (belim zvetu), per kaſhlanju,
per vsdigvanji teſhkih pés, ſkos veliko napinjanje
per zhresmetanju, ali isprasnenju blata i. t. d.
S' vprepadom maternize fe rado sdruſhi pogofito
terganje po ſhivotu, ſtid nad jedjó, zhresmetanje,
vſtavljano odtékanje ſzavne vode, sadershanje blata,
ino priſad naprej padenih delov, in zhe fe ne po-
maga, ſna ſhe tudi prevsgodni porod is tiga priti.

§. 769.

Deſi ravno materniza ne more lahko med no-
ſhenjom naprej paſti, ker ſhe vprepad, ki fe je
poprej naredil, v' prvih meſzih noſhenja ſavoljo
vsdigovanja maternize ſgine, tak fe je ſhe pa ven-
der tudi narajmalo (namérilo), da je materniza v'
noſhenju ino zelo med porodom vprepadla, vender
pa ta nelrezha nemore drugazhi priti, kakor po
prehudim napinjanji, in zhe je premernik medenize
ſlo velik.

§. 770.

Per vprepadu maternize, ki v' popreſhnih meſ-
zih noſhenja, ali ſhe le po porodu pride, fe vpre-
padena materniza mora naſaj ſpraviti, ino okova-
riti, da vezhi ne bo vprepadla, kar je tukaj lahko
i ſpeljati. Noſezhi naj porodna pomožhniza vkaſhe,
da ſe s' povikfhano ſadnizo (ritjo) ino ſtegnjenimi
bedri v' poſtel vleſhe, in potim naj gleda s' dvema
ſ' maſtjó namasanima perítoma vprepad po ravna-
nju medenizhne ofi lepo rahlo na kvifhko ſtiſhati.

Po nasaj spravljеним vprepadu mora nofezha she nekaj zhasa lepo mirno na herbti v' posteli leshati, ino se savoljo prevarvanja she kakiga ponovljenja tiga vprepada s' kakim sdravnikom posvetovati. Zhe pa porodna pomozhniza vprepadene maternize ne more nasaj spraviti, tak naj nofezhi poprej imenovano herbtно lego v' posteli vkashe, naj vprepadene dele s' zotizami, ki so bile v' olji napojene, pokrije, ino zelo zhes spolne dele naj mlazhne pokladke is ovarkov (odzedkov) lenoviga semena ino mleka deva, in to tako dolgo, dokler poklizan sdravnik pride, ino nofezho sdraviti sazhne.

Shterta Postava.

Od opognjenja maternize.

§. 771.

Opognjenje maternize je dvojno, namrezh navspred ino navsad; se najde dno maternize navsad proti sveti kosti obernjeno, materne usta pa navspred proti framnim kostem, tak imenujemo to nasaj-opognjenje maternize; se opogne pa njeno dno proti framnim kostem, materne usta pa proti sveti kosti, tak imenujemo to njeno naspred-opognjenje.

§. 772.

Navsad-opognjenje maternize se nar vezhkrat med noshenjom, sofebno v' drugim, tretjim ino shtertim mezju nakljuzhi, kakor per ne nofezhih, vender se je pa she svunaj noshenja vezhkrat kakor v' noshenji najshlo.

§. 773.

Sa vsroke, kateri nasaj-opognjenje maternize perpravljajo, se dershijo: veliki medenizhni protor, globoki stan zhrevja, oflabenje shirokih ino okroglih maternih vesl. Vsroki pa, ki timu opognjenju perloshnosti dati samorejo, so: prenapolnenje szavniga mehirja, redko ali s' mnogim tifha-

njom sklenjeno isprasnjenje blata, stanovitna herbtna lega in t. d.

§. 774.

Navsad-opognjenje maternize se sposná is naslednih snamiň, ki s' vstavljanim ali zhiſto vstavljenim isprasnjenjom ſzavenize in blata, in pa s' kerzhatimi spremembi, ki se v' vpognjeni maternizi nakljuzhijo, sklenjeni. Te nakljuzhbe pridejo per nasaj-opognjenju v' noſhenju na naglim, alj vzhafi le pomalim, isprasnjenje blata ino ſzavnize je slo vstavljano, vzhafi zhiſto ſaofſtane; naſtopi hudo, vzhafi ſilno bolezhó tiſhanje, obzhutiti kakor popadki, neka teſha ino polnoſt v' ſpodnim ſhivotu, ki je napihnjén ino bolezh, nagnjenje k' zhresmetanju, zhresmetanje, treſhlika, nar vezhi nepokoj, prevsgodni porod ino zelo ſmert, zhe ſe mehír raspózhi, ino otezhenje ino priſad zhrevja v' ſpodnim ſhivotu. Per prejiſkanju s' perſtom v' materni noſhnizi ſe najdejo materne uſta ſa ſramnimi koſtmi ali pa nad njimi, ki ſe vzhafi komaj doſezhi dajo, vzhafi pa zelo né, in na ſadni ſteni materne noſhnize maternizhno dno, ki je proti ſveti koſti doli ſlészilo, kakor terda krugla, ki ſe tudi per prejiſkanju ſkos ritno zhrevó ofhlata.

§. 775.

Sdravivno ravnanje per navsad-opognjenju maternize obſtoji v' isprasnjenju ſzavniga mehírja ino ritniga zhrevesa, ino v' popravi na naturno lego maternize.

§. 776.

Vender pa mora porodna pomozhniza per navsad-opognjenju maternize bres odlashka sdravnishko perpomozh iſkati, in do njegoviga naſtopa noſezho v' mirni legi na poſteli obdershati. Je pa bolezhina slo huda, trebuh slo napihnjén, in zhe ſe vidi, da sdravnika ſhe kmalo ne bo, tak pa naj gleda, da bo opognjeno maternizo ſpet poravnala. Narpré ſe morata ſzavniza ino blato isprasniti; ſakaj velikokrat ſe je ſhe po ſamim tim isprasnjenju navsad-opognjena materniza ſama v' ſvojo pravo

lego poravnala. Torej nekteri terdijo, da ni obeniga poravnavanja potreba, in da je prenapolnenje szavniga mehira in pa ritniga zhrevesa sam ino edini vsrok opognjenja maternize.

§. 777.

Je porodna pomozhniza opognjenje maternize sposnala, ter kar hitro po porodniga pomozhnika poslata mora. Dokler poklizan sdravnik ne pride, naj porodna pomozhniza nosezhi pravo lego da, ritno zhrevo in szavni mehira isprasni, da se bol lahko poravnanje sgoditi samore.

§. 778.

Je materniza spet poravnana, tak mora nosezha sbe dober zhas v posteli ostati, in porodna pomozhniza mora skos vezh dni dobro na njo gledati, ino jo vezhkrat prejiskati, ko bi se neprava lega ne bila spet povernila. Med tim zhasom je morda materniza toljko sraftla, da se vezh nasaj-opogniti ne more.

§. 779.

Navspred-opognjenje maternize je bolj redko kakor navsad-opognjenje. Naredi pa vedno tishanje k' isprasnenji vode, bolezhnost v szavnim mehira, ino per doteknenju spodniga shivota nad framnimi kostmi; nosezhi se sdi, zhe prestopi, kakor da bi ji kaj teshkiga na mehira padlo, in jo spet tishi k' isprasnenju vode, in zhe se na herbet vléshe, se ji sdi, kakor da bi ta teshka rezh bila spet nasaj padla. Spodni shivot je silno velik, ino spredi doli vifi, ino maternizhno dno se odsvunaj bolj sposna, kakor drugazhi. Per prejiskanju s' persti se najde maternizhno dno v' materni noshnizi spredi nad framnimi kostmi, materne ufta proti sveti kosti obrnjenje, in vzhasi tako visoko, da jih ni dosezhi.

§. 780.

Vsroki navspred-opognjene maternize snajo biti: veliko nagnenje medenize, notervpogčenje lednih vretenzov, prenapolnenje ritniga zhrevesa,

oslabenje trebuškovih krovov, slabost maternizh-
nih vesi.

§. 781.

Tudi v' tej nakljuzhbi mora porodna pomozh-
niza sdravnishko pomozh iskati, in le tedaj se sme
naravnjanja sama lotiti, zhe je sila velika, porodni
pomozhnik pa nij per redi. Nosezhi se perporo-
zhi herbtna lega s' povikshano ritjo, in potim se
ishejo s' dyema v' materno noshnizo spravjenima
perstoma materne ufta doli ispeljati, med tim da se
s' drugo roko nad framnimi kostmi maternizhno dno
nasaj ino kvishko potishati ishe. Nosezha mora
dolgo zhafa v' herbtne legi ostati, in s' pasom, ki
je zhres spodni shivot nad framnimi kostmi naprave-
len, se ishe materniza v' svoji naturni legi vterditi.

OSMI RASDEL.

Od narnavadnishkih bolehnost per
otrozhnizah.

§. 782.

Kakor noshenje ino porod, tak ima tudi otrozhja
postela svoje lastivne bolehnosti, ki pridejo ali od
nesrezniga poroda, ali se she pa posneje v' otrozhji
posteli sazhejo, in so vezhkrat slo nevarne sa
otrozhnizo. Porodna pomozhniza jih mora posnati,
enkrat sa to, da bo she ob pravim zhafu sdravnika
iskati, in potim pa tudi sa to, da bo v' fili tudi
sama sa en zhal perpomozh vedla.

Perva Postava.

Od savihnjenja ali obernjenja maternize.

§. 783.

Pod savihnjenjom (obernjenjom) maternize se saftopi doli-islesénje dna maternize v' njeno votljino, ino doli-vgresnjenje dna ino trupla v' materne ufta. v' materno noshnizo ino zeló pred svunajne porodne dele.

§. 784.

Raslozhi se torej tudi nepopolno ino popolno savihnjenje. Per nepopolnim savihnjenji stopi dno maternize vezh alj manj skos materne ufta, ino napravi otekljino, kakor plat okroglo, ki je od maternih uft obsinjena; per popolnim savihnjenji je pa zela materniza od dna noter do vratu skos materne ufta vprepadla, in lesi pred svunajnimi porodnimi deli tako, da njeno snotrajno lize svunajno lize stori.

§. 785.

Savihnjenje maternize postane ali na naglim ali szhafama. Na naglim je le per porodu mogozhe, zhe shenfka po konzi stoji, in tedaj, ki se otrok vlega, prevezh tifi; zhe je otrok s' zelimi jajzhnimi mrenami naprej gnan, streva pa s' maternizhnim dnom vred doli vlezhená; dalej skos neprevidno natesavanje popkoviga traka, is tiga naména, da bi se she terdno fedezha streva odlozhila, skos prekratki ali samotani popkov trak, in zeló, zhe je medeniza preprostrana. Szhafama se savihanje napravi skos mefnate orastke na dnu maternize i. t. d.

§. 786.

Savihnjenje maternize, ki na naglim pride, je sploh s' hudimi bolezhinami, kervotokom, prifadom ino otezhenjom vprepadeniga dela, in zhe je popolno savihnjenje, s' zhresmetanjom, omedlevzami, vkup-vlezhenjom, oflablenimi mozhmi, majhino

komaj obzhtljivo shilo ino s' nevarnostjo vshganja ino smerti sklenjeno.

§. 787.

Popolno savihnjenje maternize se sposná na tim, da se sploh terda, ruzehza, gladka, lishezha, obzhtljiva in vezhi del kervavna otekljina pred svunajnimi porodnimi deli sagleda, ktére se she vezhkrat streva terdno dershi, alj na kteri se she mesto, kjer je s' maternizo sklenjena bila, dobro raslozhi; materne usta se ne dajo ofhlataiti. Spodni shivot je nekoljko skup-vpaden, in nad framnimi kostmi se ne ofhlata ta terda krugla, skos ktero se drugazhi materniza sposnati da.

Nepopolno savihnjenje maternize je sploh teshje sposnati; tukej se fizer tudi terda krugla nad framnimi kostmi ne najde, alj per snotrajnim prejiskanjí se najde neka gobasta, gladka ino slo kervavivna rezh obsinjena, in ktére se she morda streva dershi.

§. 788.

Naglo savihnjenje maternize je po §. (odstavku) 786 smeraj silno nevarno, in zhe potrebna pomozh kmalo ne pride, kervotok, ki se sploh sraven perdrushi, vstaviti, tudi vezhi del le s' smertjo nehá (henja); alj pa prisad ino vshganje maternize nastopi, kar tudi v' nekterih dneih smert perpeljá. Per vřim tim se je pa per tih nakljuzhbah skasalo, da se je materniza szhafama na to lego tako navadila, da je zeló mesezhno zhishenje naprej terpélo, in da sdravje ni bilo nizh bolj vstavljano, kakor skos kak drugi navadni maternizhni vprepád.

§. 789.

Pervo vkasilo per savihnjenju maternize je, tisto bersh ko bersh v' njeno poprěhno lego nasaj poravnati, sato ker se prisad ino otekljine rade hitro sraven perfadijo, tako je po tim nasajporavanje teshko ali zeló ne mogozhe. Ker se v' tim nevarnim porodu nikdar prehitro pomagati ne more, da bi she vse po frezhi seřhlo, tak mora porodna pomozhniza kar na enkrat jiskati, maternizo v' njeno

naturno lego nasaj spraviti, in med tim pa sdravnika v' pomozh poklizati pufiti.

§. 790.

Zhe je savihnjenje maternize nepopolno, in se je she le nakljuzhilo, tak bo sadosti, da se, potim ko se je porodna na herbet s' nekoljko bolj povikfhano ritjo kakor perfmi vlégla, s' fhpizhafto vkup-sloshenimi perftmi defnize ali levize vprepadeno dno maternize rahlo fkos materne ufta na kvifhko istifhati ifhe, in da se porodni sapové, per zelim tim delu, se ne napinjati ino navspod pertifkati, ne slo dihati. Je savihnjenje popolno, in she kake ure ali dni terpi, tak se prime dno maternize s' zelo roko, in med tim, da se tisto rahlo vkup ftifne, se pozhasi po potu medenizhne ofi (peljavne zherte) fkos materne ufta na kvifhko tifhi. V' teshavnih namerih sna vse frezhno is-hoditi, zhe se dva perfta na strani savihnjeniga maternizhniga dna v' materne ufta vpeljata, da se s' shnjima materne ufta rafkrenejo, in potim narpré materniza ob strani bliso maternih uft, ino potim njeno dno nasaj tifhi. Je materniza spet v' svojo lego nasaj spravljena, tak se mora roka tako dolgo v' njoj pufiti, dokler se vkup ne svlezhe, in ko bi se kmalo vkup ne svlekla, tak je treba s' drugo roko odsvunaj materno dno ribati, s' roko pa, ki se v' maternizi snajde, fkos mesenje perftov maternizhne ftene rahlo drashiti, ino ravno ob tim zhasu pokladke is mersle vode od svunaj na fpodni shivot polagati pufiti, da se bo bersh materniza savfim vkup svlekla; in po tim she le, kadar se je svlekla, se roka is porodnih delov is-potegne.

§. 791.

Porodna pomozhniza mora zhres to naravnavanji v' naturno lego savihnjene maternize, kar strevo sadene, tako ravnati, da bo, zhe je savihnjenje she zhisto novo, in streva she terdno na maternizi fedi, strevo s' savihnjeno maternizo vréd ob enim nasaj spravljala; to je nar bolj she, she vezho ranjenje maternize ino huje kervotoke prozh

dershati. Ako se pa najde, da se je vezhi del streve she odlufhil, kar se veliko vezhkrat naméri, tak je pa smeraj boljše, pred poravnavanjem savihnjene maternize strevo zelo odlozhiti ino is poti sprayiti. Po storjeni popravi mora otrozhniza she nekaj zhafa mirno na herbtu leshati, in dalej ko navadno, poleshavati, in se vfiga telesniga vbi-
janja (trudenja) sdershati, da se sleg ne poverne.

§. 792.

Ko bi savoljo prifada ino otekljine na savih-
njeni maternizi poravnavanje ne bilo mogozhe, ali savoljo pomnoshenja nevarnih nakljuzhb, fofebno vkup-vlezhenja, nevarno, tak porodna pomozhniza v' tih nakljuzhbah ne smé nikak s' silo ravnati, ampak naj pokrije savihnjen del s' tenkimi perti, ki so bili v' toplo mleko ino olje namozheni, naj tudi skerbi sa isprasnjenje szavniga mehírja ino ritniga zhrevesa, in naj pohlevno zhaka, dokler da porodni pomozhnik nastopi.

Druga Postava.

Od otóka ino prifada na svunajnih
porodnih delih.

§. 793.

Otók ino prifad na svunajnih porodnih delih rada nastopita po teshavnih porodih, kjer je glava dober zhal v' medenizhni votljini tizhala, ali po mnogim ino shtoraftim prejiskanji, po porodih, ki so se s' sdravnishkimi zevmi dodelati morali i. t. d.

§. 794.

Porodni pomozhnizi je tukaj nar bolj na to gledati, jeli je otekljina bolj vodena ali v' refnizi prifadna. Zhe je vodena, tak je bolj téftnata, bleđa, ino malo obzhutljiva; zhe je pa prifadna, je pa bolezhá, napeta ino slo rudezhá. Tudi rada kaka trefhlika sraven stopi, ktero pa babiza, ki porod-

nih delov ne posná, ali níz neprejškuje, rada
 kár na ravnost sa mlezno trefhliko obfódi.

§. 795.

Obojno otezenje se da sploh she v' nekterih
 dneih s' tim odpraviti, da se otrozhniza slo snashno
 dershi, in da se ji mlazhni pokladki is vina ali di-
 fhezhih selishov s' vinom kuhanih zhres, otezhene
 porodne dele denejo, in da se ji per velikim,
 smradljivim in savoljo otoka le nepopolno odteka-
 jozhim zhifhenju otrozhje postele materna noshniza
 vezhkrat na dan s' mlazhno vodo dobro is-fika.
 Per prisadnim otoku pa vinski pokladki ne storijo
 dobro; per tih je boljše, pokladke is aljbeshoviga
 selisha ino kamilz, ali ovarkov lenoviga semena v'
 mleko polagati. Ko bi se pa po tej perpomozhi
 otok she níz ne opravljal, ampak na velikosti ino
 bolezhnosti she le rafel, se imá pa sdravniška
 pomozh ifkati.

Trétja Postava.

Od preterganja sredniga mesa.

§. 796.

Ena nar neprijetnih nakljuzhb per porodu,
 ki she tudi potim v' otrozhji posteli veliko naganja
 (kljubje), in se teshko pufti od nature osdraviti,
 ali pa zeló ne, smeraj preterganje sredniga mesa
 ostane, ki, zhe je veliko, t. j. zhe do riti alj pa
 zeló v' njo féshe, gotovo stori, da vetróvi ali blato
 fami od feb' prozh grejo, da materna noshniza na-
 prej pade i. t. d. Dosti je vsrokov, ki porodno po-
 mozhnizo siliti morajo, si is vse mozhi persadjati,
 da bo to preterganje prevarvala, kar se bo pa tudi
 fkoraj vfelaj dalo, zhe se bo she spredi danih
 naukov svefto dershalá.

§. 797.

Sredno mesó se per porodu lahko preterga,
 zhe je framna sklád pretefna, zhe medeniza ni

prav nagnjena, zhe je porod prenegel, zhe so otrokova glava, plezha ali rit prevelike, zhe je shenška v' porodu stala, zhe so bili stegni prevezh narasen vlezeni ali svunajni porodni deli prevezh rastegovani, ali zhe fredno mesó ni bilo prav podpirano.

§. 798.

Se je fredno mesó v' reznizi pretergalo, tak se ta nefrezha kmalo na snanje dava skos hudo fklenje, kervavitev, otekljino ino pezhenje per ispuhanju fzavne vode, skos nemogozhnost, se vfešti, ino skos treshhliko od ran.

§. 799.

Je preterganje majhino, t. j. da s'he ni pretifnilo do polovize fredniga mesá, tak ne napravi ravno toljke nefrezhe, in se da vupati, da se bo rado spet sazélilo. Kar rabo (vrazhitvo) sadéne, tak je tudi takej nar vezha snaga zhres vse potrebna, ker ravno vedno ogerdenje rane skos otrozhnizni tok sazelenje nar bolj vstavlja. Otrozhniza mora torej stanovitno na eni strani, pa ne na herbti leshati, pred porodne dele se ji pa imá mehka goba poloshiti, s' tim se bo prevarvalo, da otrozhnizni tok ino fzavna voda ne bota v' rano vhajala. Bedre (stegni) se ji morajo s' shirokim pertom rahlo vkup svesati, ino med kolena se ji mora debel ovitek is mehkgiga platna poloshiti. S' lehkim ino redkim shiveshom, in zhe drugazhi ni, tudi s' driftlanjom se ji mora lehkó isprašnenje blata ofkerbeti. Rana se ji imá vfaki dan trikrat s' mehko, v' mlazhno vodo namozheno gobo varno ozhediti, in tako samore bres vfiga masanja ino slashtrov i. t. d. ne preveliko preterganje v' kakih 14 — 21 dneh popolnoma sazéliti.

§. 800.

Se je pa fredno mesó noter zhres polovizo, ali zeló noter do riti pretergalo, tak je pa sazelenje veliko teshje, in ni drugazhi mogozhe, kakor da se narasen, pretergani deli spet prav sklenejo, kar nihzher ne ispeljá, kakor sbrihtan sdravník (ranozelnik), in torej je sa porodno pomozhnizo ojstra

dolshnost, hitro po eniga takiga poflati; in hude kashtige bi se vredna fforila, ko bi fkos sakrivanje rane, ktera fe je snabiti savoljo njene nefkerbnosti naredila, ali fkos dolgo odlaganje, pomozh ifkati, nar bolifhi zhaf osdravlenja potratila.

Shterta Postava.

Od fzavnih teshav po porodu.

§. 801.

Szavne teshave fe mnogokrat permerijo po teshkih, tudi vmef po lehkich porodih, in obftojijo v' tim, da voda saoftaja, alj pa, da fama od feb' odteka.

§. 802.

Vsrok fzavnizhniga sadershavanja je otezhenje shrela fzavne zevke, ki naftopi, zhe otrokova glava predolgo in slo te dele pertifka, in fzavniza drugazhi naprej ne more, kakor le po kaplizah ino pa med velikimi bolezhinami, ali pa, da fe zelo nizh isprasniti ne da.

§. 803.

Per tim sadershanji vode fe naj s' tiftimi rezhmi pomaga, ki fo bile v' §. 795 proti otezhenji svunajnih porodnih delov perporozhene. V' leshjih nakljuzhbah fe bo s' njimi otekljina v' kratkim zhafu rasdelila, in fzavniza spet bres sadershka odtekala. Zhe pa sadershana voda velike bolezhine naredi, in fe po legi s' povikfhano ritjo, ino s' pipizo (katetrom) od porodne pomozhnize nafstavleno, isprasniti ne da, tak fe mora kmalo sdravnifhka pomozh ifkati.

§. 804.

Szavniza fama od feb' fpot' gré po teshkim porodu ali pertifku s' sdravnifhkimi zevmi, ker mehirjov vrat odreveni ali pa prifaden ino prevertan

postane, in v' sadni nakljuzhbi szavniza le fkos materno noshnizo istekati samore. Odrevenenje mehira sna tedaj priti od tiga, zhe je otrokova glava terdo ino dolgo na framnim oboku (obodu) itala, zhe se je isprasnjenje szavnize pred porodom samudilo, ali, zhe je szavni mehira sam na sebi slab; in tako sna szavniza fama od feb' spot' iti, desi ravno mehira zeló nizh ne ranjen. Zhe szavniza fama od feb' spot' gré, se mora kmalo sdravnik v' pomozh poklizati; sakaj, zhe se v' pervih dneih po porodu ne pomaga, tak je posnej sploh vse sastonj, in vboga shenfka bo ravno tak nefrezhna, kakor da bi blato samo od feb' spot' shlo. Satoraj nikar posabiti, v' pervih dneih po porodu otrozhnizo poprafhovati (pobarati, popitati), ali gré voda, kakor mora biti, ino bres teshave od nje.

Peta Postava.

Od isvinjenja ino poknjenja kukovize.

§. 805.

Kukoviza se sna sviniti, ali zeló odlomiti per starih shenfkah, ki so na pervim porodu, zhe je medenizhno is-hodishe pretelno, ali zhe je kukoviza prevezh noter vpognjena, tudi kadar se kaka velika otrozhja glava fkos ispeljava, ali pa, zhe kaka prenagla, nevedna ino shorklasta babiza kukovizo prehudo nasaj tishi. Ta hudi nakljuzhek se na snanje dava fkos hudo fklezho bolezhino, ktero otrozhniza v' okoljzi odpertine ritniga zhrevesa obzhuti, ki she huje saboli, zhe bedre smesi, k' potrebi gré, sakafhla ali kihne i. t. d.; potim se pa tudi sposnati da fkos moljavo osti (shpize) kukovize, ki se odsvunaj nenavadno krenljiva ofhlata.

§. 806.

Ko bi se ne bi pomagalo, bi snali slo nevarni nastopki is tiga priti, ki bi v' prifadu, gnójenji, piávkih (odpertih ranah) i. t. d. obftali. Kakor

hitro porodna pomozhniza to per otrozhnizi sapasi, tak jo naj hitro po strani poloshi, ino po sdravnika poshle.

Shefta Postava.

Od otrozhnifhke trefhlike (merslize).

§. 807.

Otrozhnifhka mersliza (trefhlika) je trefhlihka prifadjozha bolesen, ki sadene ne le shenfke na pervim porodu, ampak tudi take, ki so she vezhkrat porodile, stare ino mlade, fosebno pa take, ki so na persih ino drobovini (zhrevji) bolane, tudi takfhne, ki so shaloftnih misli, ali odsvunaj kaj poshkodvane, ki so hude porode prestale, ki same otrokov ne dojijo i. t. d.

§. 808.

Otrozhnifhka trefhlika flifhi med narnevarnishe bolesni otrozhnize, ino perpelja, zhe se hitro ino modro ne pomaga, fkos vshganje ali ispotenje mokrot v' trebuho, persno ali glavno votljino, k' smerti.

§. 809.

Porodna pomozhniza mora torej s' snamenji otrozhnifhke trefhlike snana biti, ki se, shalibog! velikokrat od same otrozhnize ino od drugih ljudi sa kaj majhniga dershi, in otrozhnize, ker obene pomozhi nimajo, konez vsedi morajo. Toraj je porodne pomozhnize velika dolshnost, na to gledati, da se per pervim snamenji otrozhnifhke trefhlike hitro sdravnik v' pomozh poklizhe.

§. 810.

Otrozhnifhka trefhlika nastopi sploh perve dni po porodu, vzhafi pa tudi posneje, deseti ali shtirnajsti dan; in se sazhe s' majhino groso (dregetanjom), ki se pa v' hudo mersloto preyershe, sa ktero pa suha vrozhina, velik nepokoj, zhudna

sheja, in pa bolezhina v' spodnim shivotu nastopi, ki je stanovitna, hudo skli ino réshe, in tako obzhitljiva postane, da otrozhniza nar rahlišhiga dotika ne prenese, in ki je per preobernjenji, vstajenjenji ino kashlanji zhres vse huda. K' timu se perdrushi hitra sabuhlinost zeliga spodniga shivota, hitriza ali sadelanje, grenek okuf (shmah) in nagnenje k' zhresmetanju. Ob enim tudi vsahne mleko v' siszihi, ino otrozhnifhki tok tezhe bolj po malim ali tudi savfim sgine; obras ali faj lize vzhafi od kraja neka rudezhiza obleti, vezhi del je pa obras bléd, ozhi bres lifha, ino uftnize (zhube, shnabli) ino ozhesni kotizhi beli. Na zelim obrasi se ji plashnost ino slabost vidi, sadnizh postane silno flaba, sazhe narobe govoriti, po koshi maróge nastopijo, sraven strefenje, tam pa tam dergetanje udov strefenje po zelim shivotu ino smert.

§. 811.

Otrozhnifhka treshlika nastopi sploh drugi, vzhafi tudi tretji dan po porodu, ali pa tudi, kakor je bilo she popré rezheno, she le osmi, deseti ali shtirnajsti dan. Pré ko nastopi, vezha je nevarnost, ino malo otrozhniz osdravi, zhe trebuh prevezh otezhe; torej mora porodna pomozhniza, kakor le nekoljke perkasne otrozhnifhke treshlike sagleda, bres odlashka sdravnika poklizati puftiti, in sa ta zhaf otrozhnizi nar vezhi pokoj na dufhi ino telefi perporozhiti, jo prezej toplo dershati, ji otroka vezhkrat k' siszu djati, ino vshivanje grejozhnih rezhi ojfthro prepovedati.

§. 812.

Porodne pomozhnize so otrozhnifhko treshliko she velikokrat sa kako drugo bolesen dershale. Torej je potrebno, da se tiste bolesni ino njih raslozhne snamenja dobro raskashejo, is kterih je ta smota nar vezhkrat perfhla.

1) Otrozhnifhka treshlika se od kraja vezhkrat sa mlezhno treshliko dershi, se pa od njé v' tim raslozhi, da per mlezhni treshliki tiga velikiga oflabenja, hudiga trefenja, fklenja ino te velike obzhitnosti spodniga shivota ni, da se siszi zhedalje

bolj s' mlekom napolnijo, in da otrozhnize neko bodenje ino vlezhenje v' siszih, pod pasduhi, vezkrat neko preletenje zhres zeli shivot obzhutijo, kterih vsih namér per mlezni treshliki ni.

2) Tudi s' sabolezhki se otrozhnifhka treshlika pogosto spremenja. Se pa raslozhi od njih v' tim, da per sabolezhkih ni nobene treshlike, in da bolezhina v' trebuhu ne terp v' eno naprej, ampak da prenehava, in da per doteknjenji trebuha ne postane huje; ino

3) se otrozhnifhka treshlika rada s' treshliko od ran spremeni. Treshlika od ran se perkashe po ranenji kteriga truploviga dela. Sploh je le ranenje tiftih delov, ki so per porodu nar hujshi poperjeti, ki nastopik treshlike od ran per otrozhnizah nakljuzhijo, kakor preterganje sredniga mesá, maternizhniga vratu, tuzhkanje maternize ino materne noshnize, preterganje njenih pofameshnih delov; toraj pridejo ti slegi skoraj vfelaj od shtorkljaste pomozhi s' roko ali sdravnifhkimi zevmi, od samujeniga ali ne po svúzhenji storereniga podpiranja sredniga mesá, od shtorastiga, nevmileniga prejiskavanja, od presileniga isvlazheuja she ne dofti odlozhene streve i. t. d. Porodna pomozhniza is tiga lahko vidi, da treshlika od ran vezhi del lahko s' tim prevarje, da porodni tek fkerbno ino módro naprej peljá, in da se varje, v' tisto babjo smoto pasti, kakor da bi naturni porod vfelaj prav hitro moral naprej iti, in da bi se moral naprej gnati, s' zhim se bolj hitro more, kar stori, da s' vie forte neumnimi ino shkodlivimi perpomozhki ravnarijo, in pred vsim, bersh ko morajo, mehri odprejo. Modra porodna pomozhniza bo pa hitro, kako ranenje porodnih delov sagleda, sdravnifhko pomozh iskala, in dokler je ne dobi, sa lepo snago otrozhnize fkerbela, in gledala, da se shenfka ne prehladi, in da je mirnih pokojnih misli.

Sedma Postava.

Od mosolov otrozhnize.

§. 813.

Mosoli (Striesel) otrozhniz se perkashejo v² mnogih majhnih, rudezkih ispuhkkih, kakor da bi s' profom posejal, ki se is' koshe molezhi s' perftmi ofhlatajo. Zhres ene ure se na njihovih narvifbjih moljavah napravijo mehrizi, ki od kraja zhisto, posneje pa belo ali rumeno mokroto v' sebi imajo. Zhres ene dni se tam pa tam lufkine naredijo, in odpadejo. Polotijo se narpre' vratu, perf' ino podpasduhov se ras-shirijo po drugim shivotu ino udih, redkokdaj pa na obras stopijo. Mosolova treshlika se sazhe s' mrasenjom, zhresmetanjom ino oflabenjom, nekaj poprej, ko se mosolzi ispuhnejo, se obzhuti bolana v' bridkostih vneta, in sdi se ji, kakor da bi kako veliko peso na perfih imela, je ysa otoshna ino shalofna, in mnogi pot se ji ispufti, ki kifilo difhi; ozhí so ji vezhkrat kalne ino vodene, ali prifadne. Otrozhnistki tok je pomanjshan ali zhisto vstavljen, in poprej kakor se ispuhkki perkashejo, je she kosha hribzhafta kakor gosja kosha.

§. 814.

Ta bolesen prime nar raji takfhne otrozhnize, ki so od istrudenja ino isprasnjenja oflabljene; sna tudi od pretople odeje ino obléke, ali pa od prevrozhiga hrama, in tudi od mnogiga vshivanja takfhnih pijazh priti, ki pot delajo, ino slo grejejo.

§. 815.

Se mosoli prav ne vrazhijo, tak snajo smertno nevarnost nakljuzhiti; toraj je porodna pomozhniza savesana, kmalo, ko se perkashejo, po sdraavnika poslati, sa sdaj pa naj skerbi, da bo hisha prostrana ino ne pre temna, in da po otrozhnizi veter ne vlezhe, in da se ne bo sprehladila. Ji naj spremlenja ob pravim zhafu ino lepo previdno ruhe, ino

pertneno obleko, ino jih naj nekoljko pogreje, popré kakor jo preoblezhe ali ji postéle, to deno ne, da bi jih zhrés, vezh pregrela ali prekadila; tudi ne, da bi bolnizo s' blasinami odéla, in sploh je ne smé prevezh toplo dershati, ji zelo obene pijazhe dati, ki slo greje, oskerbi ji pa naj hladljive pijazhe, kakor limonado, vodo s' malino (malovno), ali vodo s' mlekom; in naj ji bodo takshne rezhi sadosti, ki otrozhnizo v' majhnim ino lehkim pótu obdershijo.

Ofma Postava.

Od nekterih bolesni siszov v' otrozhji posteli.

§. 816.

Siski so sa otrozhnize silno imenitni deli, in toraj ni obena sferb prevelika, jih v' dobrim stanu ohraniti. Ali kaj? da mnogokrat obene sferbi sa njé ni, in da se v' otrozhji posteli ravno tako slabó s' njimi ravná, kakor popré! kako samogo potim mleko, kakor gré, predelati, in otroku tezhno jed deliti? Od slabiga ravnanja s' njimi tudi njihove mnogotere bolehnosti pridejo, od kterih so otrozhnize toljkrat objifkane.

§. 817.

Opravik siskov po porodu je, mleko predelati, ino vezh zhafa v' lebi ohraniti, in toraj siskom silno slabó dene, zhe otrozhniza v' pervih dnéh po porodu prevezh tezhnih jedi vshiva, zhe otroka ne dene kmalo po porodu na perfa, ali posneje ne toljkrat gré, in zhe siszov toplo ne dershi; is tiga pride premnogo pertifkanje mleka, in da siski ne le famo otezhejo, ampak da se jih tudi prisad ino ino hudo terganje loti.

§. 818.

Otekljina oteshi dojenje, ker otezhene mlezhne posodve mleko teshko fkos ispuhajo. Majhina ru-
dezhiza, sabolenje per dotiku, ino otekljina sis-
zov, ki je veliko vezha, kakor, da se drugazhi
mleko nabere, rasodevajo ta nakljuzhek, ki vezhi
del tretji ali fhterti dan po porodu nastopi, in kake
4, 6 ali 8 dni terpi, dokler se mlezhne posodve
na drashenje mleka ino sisanje navadijo, in mleku
spet njegov tok raji dopuftijo.

§. 819.

Zhe otrozhniza per prenapolnjemh siskih ino
prifadnim drashenju pridno ino stanovitno otroka
ne doji, tak mleko v' posodvih saostane, in is tiga
se naredijo ali mlezhne gerzhe (otezhenje nekterih
ali mnogih mlezhnih posodvov na eni strani), ali se
pa oterdi zel sisek, prifad filno slo rase, ino na-
pravi gnojenje, ki vzhafi zel sisek, vzhafi pa le
eno ali drugo mesto na njem prime. Zhe se prifad
in gnojenje le eniga mesta na sisku lotita, tak gre
po drugih sdravih delih mlezhna lozhitev sploh svoj
naturen pot, tako, da se otrok s'he smeraj da dojeti;
zhe pa zel sisek prime, tak se mora pa dojenje is
njega zelo opuftiti.

§. 820.

Ko bi mati, is kteriga vsroka she ne samogla
sama svojiga otroka dojeti, ali bi bila permorana,
ga ob zhasu odstaviti, v' kterim s'he mleko dobro
perteka, tak ji naj porodna pomozhniza vpizhli (red-
ki) ino malo tezhni shivesh perporozhi, naj jo s'
vfakdanjim odpiranjem shivota, ino s' fuhim toplim
pokrivanjom siskov ofkerbi: predivo ali vuna je sa
to narbolje, ki pa mora v' kaki tenki ruti savito
biti, drugazhi bi siske slo vtrinjala ino drashilo.
Porodna pomozhniza se pa naj slo varje, takfhe
masila ali slajfhtre dati ali sveivovati, ki mleko na-
saj shenejo, sakaj is tiga bi se snali hudi nastopki
sa siske nakljuzhiti.

§. 821.

Slo navadno teshavo naredijo dojezhim otrozhnizam ranjene berdovize, sato, ker jih med dojenjom slo fklijo. Tensha ko je kosha berdoviz, in mozhneje ko otrok vlezhe, toljko leshje se berdovize ranijo. Ker se dosti shensfk bolezhine, ktero ranjena berdoviza per dojenji naredi, prevezh boji, tak vezhkrat s' dojenjom prenehajo, s' tim se pa v' siske otok, prisad ino gnojenje napeljajo, in tak jim ranjene berdovize velikrat isvirk mnogiga terplenja postanejo.

§. 822.

Porodna pomozhniza mora ranjene berdovize vezhkrat s' vodo, med ktero je nekaj shganja omozhiti, pa jih vender spet hitro s' mlazhno vodo ino mlekom ozhediti ino splahniti, ker bi drugazhi po shganji difhale, in se otroku perstudile. Otrozhniza mora smeraj otroku pridno sisez davati, sdajeniga sdaj drugiga, desi ravno jo to nadleguje ino teshi, poprè pa, da mu ga podá, ranjeno berdovizo s' prahom, ki se is sphane arabike smole (gumi) ino zakra, vsakiga pol, nare en, potrositi, kar bolezhino veliko smanjsha. Potim, ko se je otrok nasisal, se berdoviza opere, kakor je bilo poprè rezhenó, ino se s' berdovishkim klobuzhkom pokrije, da se ne bo pertenina na-nj perjela. Ta sleg se da vezhkrat prevarvati, zhe se berdoviza v' sadnih meszih noshenja vezhkrat s' rudezhim vinom, ali s' vodo ino shganjom opere.

Prva Postava.

Od doševne Imeti (Ghaint) novoroje-
nih otrokov.

§. 824.

Vxhali se otrok, zhe porod the tako vle sa-
pored pretexhe, v' tehni, ali le kar na vides,

DEVETI RASDEL.

Od narnavadnihh boleſtnoſt novo-
rojenih otrokov, ki porodni po-
možnizi snane biti morajo, in od
njihoviga vrazhenja.

§. 823.

Bolesni novorojenih otrokov lahko porodna po-
možniza prevarje, zhe tim rahlim stvarém lepo-
ſtreshe, jih ſkerbno ſnashi, pred ſprehladenjom
okovari, pa tudi ne pretoplo derſhi, zhe ſkerbi,
da je truplize smeraj prav odperto, zhe jim pra-
vizhno mero shivesha podelt, in gleda, da prevezh
ne ſpijo ali budijo. Is sanemarjenja tiga podvu-
zhenja ſkoraj vſe otrozhje bolesni isvirajo, ki snajo
tudi ſmertne biti, zhe ſe kmalo ſkos sdravnihko
pomozh ne vſtavijo. Naj ſe toraj podvuzhenja,
kako je s' novorojenimi otrozi ravnati, ſveſto der-
ſhi, da bo njihove boleſnoſti prevarvala, koljkor
bo mogozhe. Ko bi per yſim tim otrok vender le
sbolel, tak je treba hitro sdravnihko pomozh iſkati,
ne pa s' tiſto smoto ſe tolashiti, ktera jih ſhe tam
pa tam nekaj vnema, kakor da bi ſe take majhine
revze sdraviti ne dale. Le tedaj, kadar sdrav-
nihke pomozhi ni doſti hitro, ji je perpuſheno,
po naſlednih podvukih sdravnihka nameſtniza biti

Perva Postava.

Od doſdevne ſmerti (Scheintod) novoroje-
nih otrokov.

§. 824.

Vzhafi ſe otrok, zhe porod ſhe tako vſe sa-
pored pretezhe, v' reſnizi, ali le kar na vides,

mertev vleshe. Tih dveh naključij pa porodna pomozhniza ne more raslozbiti, dokler se trehnoba (perhnenje, gniloba) ne sazgne perkasovati, to je, dokler snamenja trehnobe, siva ali selena varba (farba, boja), odlozhenje poverhne koshe in mertvefki duh i. t. d. sraven ne nastopijo, vsaki mertvi porojeni otrok, od kteriga smerti ni savfim preprižhana, le sa na vides mertvo dershati, ino je dolshna, na vsakim otroku, ki obeniga shivljenja ne rasodeva, potrebno oshivljenje dolgo zhafa stanovitno tkufhati.

§. 825.

Raslozhitia se dve poglavitne forte dosdévne smerti, namrezh:

1) dosdévna smert is prenapolnenja kervi (siva dosdévna smert), ino

2) dosdévna smert is flabosti ((bela dosdévna smert).

§. 826.

Dosdévna smert is prenapolnenja kervi pride od preterdniga sadernjenja popkoviga traka okolj otrokoviga vratu, od sagvosdenja, ali le tndi od dolgiga mudenja otrokove glave v mali medenizi, od satifnjenja otrokoviga vratu po fkerzheno vkupvlezhenih ustah, od vtifka buzhe (hubanje), is kteriga velika glavna otekljina is-haja, ali od rastegnjenja herbtoviga mósga, dalej od preobilniga vshivanja slo grejozhih pijazh, ktere si je porodniza med porodom dovoljila, od samashenja ust s' shleso, kervjo, ali koszi jajzhnih mren, od dima, vogloviga sopoha, velike foparze v' hifhi i. t. d.

§. 827.

Dosdévno smert is preobilnjenja s' kervjó je is tih snamenjov fposnati: otrokov obras je slo rudedzh, sivkafsto rjav, ozhi naprej isgnane, s' eno befedo, obrasu sadavleniga podoben, uftnize so five, otekle, truplo se ofhlata toplo, je rudedzho, imá tam pa tam kako sivo marogo (shmajugo); kosha je napéta, fame snamenja preobilne kervi; popkove pofodve so prenadéte s' kervjó, ino njih shila vezh-

krat bije, da se vidi, ino sam otrok je vezhi del velik, mozhen ino dobro sobrashen.

§. 828.

Dosdévna smert is slabosti pride od poprěfhne bolesni, od fkerbi sa preshivitek, stanovitne shalosti, od kervotokov v' noshenji ino ob porodu, od pertifkanja zeliga otroka fkos maternizo po odtezheni otrozhji vodi, od naprejpada ino stiskanja popkoviga traka, ali njegoviga prehitriga prevesanja, sprehladenja ali preterganja, od bolesni otroka v' maternim telef, ali od njegove negodnosti.

§. 829.

Dosdévna smert is slabosti se sposná: da na ferzi ino na posodvah popkoviga traka shila ne bije, zelo truplo je blede, uvélo, odmeklo, slabo, ne prav isobrasheno, obras je bled ino vpaden, uftnize so sive, spodna zheljust vifi dol, udje (zhleni) so mersli, kosha uvéla, rit stoji odperta, in ispušha sama od seb' blato.

§. 830.

Per dosdévni smerti is prenapolnenja se tako ravná: nar potrebnishi ino imenitnishhi perpomozhek je hitro preresanje popkoviga traka bres poprefhniga prevesanja, ino, da se kri istékati pufti, iskonza, ki se otroka dershi. Kolko kervi ima istezhi, se sploh ne more rezhi, in to se ravná po okoljshinah; ena ali dve shlize, kakor so per jedi v' navadi, bo pa sploh sadofti, in sa otroka ne majhina mnoga; potim se popkov trak podveshe, ino otrok na zhifti luft bliso odpertiga okna, ali pa v' blishni hram (hisho), ki ni premersel, ino v' kterim luft ni prevrozh ali popazhen. Zhe per tim ravnani otrok ne oshivi, tak se je tolko fkerbnishi na druge perpomozhke oshivlenja obrniti.

Med te slifhi, da se ufta od vlazhne shlese ozhiftijo, da se gertanez drashi, in se s' tim zhresetanje obuditi ifhe, ki bo gertanez ino gergutez savfim od shlese opralo, ino fkos strefenje pluzhe k' potrebni delavnosti spodbodilo; drifljanje s' mlazh-

no vodo ino jefihom ali soljó, ribanje trupla, so-
 febno perš s' fuknom, rahlo kertazhenje podplatov
 ino dlanov, previdno pihanje sapa skos ufta v'
 pluzhe, ki se pa naj takó pozhne: poloshijo se ufta
 na otrokove ufta, se satisfnejo nosnize otrokove od
 obeh strani, ino se spušta sapa pozhafi ino po
 majhinih prenehlejih v' pluzhe, in potim se stifnejo
 perša otroka rahlo od obeh strani vkup, da se tako
 sapa spet v' svoj tek perpravi.

Eden nar mozhnejših perpomozhkov je poli-
 vanje ino poshkroplenje otroka s' merslo vodo, so-
 febno pa njegove serzhne jamize (shlizhize); to
 se sgodi nar boljshi s' majhino brisglo, ali pa, ker
 takšne vselaj per roki ni, s' majhino steklenizo
 (flafho), ker se njena odpertina s' predi dershanim
 perštom nekoljko satékne, in potim voda v' kapli-
 zah kaka dva lakta visoko doli na shelodzhovo
 okoljzo ispušta. Otrok se spravi v' mlazhno kopel
 is vode, ali pa s' nekoljim pervershkóm vinfkiga
 jefiha, ino ko je otrok v' kopeli, se ravno imeno-
 vano oshivljenje sh' njim naprej peljá, zhres glavo
 se mu mersli pokladki naredijo, pa nikar, da bi
 se mu kjé slo dufhezhe stvari pred nos dershale.
 Da se kopel, zhe se med oshivljenjom ohladi, s'
 toplejo vodo prenoviti mora, se tako saftopi.

§. 831.

Per dosdévni smerti is slabosti se pa tako
 ravná: tukaj se popkov trak ne smé rozhno pod-
 vesati ino prerესati. Le filno dobro je, da je otrok
 she nekaj zhafa s' strevo skos popkov trak skle-
 njen, in da materna kri she dober zhaf po popko-
 vim traku k' otroku dotéka. Tukej je treba, da se
 otrok pozhafi potrefava, da se mu ufta ino nos s'
 tenko rutizo, ki je okolj peršta ovita, ofnashijo,
 in da se mu zelo truplize s' ogretim fuknom ali pa
 flanelom rible. Se med tim streva sama od seb'
 odlozhi, ino pride na svetlo, tak se spravi s' otro-
 kom vréd v' toplo kopel, bres da bi se popkov trak
 podvesal, sato, da bi she kri enzhaf med otrokom
 ino strevo svoj tek obdershala. Zhe pa shila na
 popkovim traku zhifto obfstoji, bres da bi se bila
 streva porodila, tak se popkov trak podveshe, pre-

rèshe, otrok pa hitro v' toplo kopel spravi, v' katero se nekaj vina ali shganja do-djati sna. V' tej kopeli se gloda zelo truplo otroka s' flanelom, se mu saganja vzhaf pa vzhaf mersla voda prezej možno v' obras, se mu is vifokiga mersla voda ali vino na serzhno jamizo kaple, se vsame enekrat is kopele, in se na rokih semterije gogle (siblje). Tudi se mu mora sapa v' ufta dihati, kakor je bilo poprej rezhenò.

Zhe se, potim, ko se je kratek zhaf zhakalo, obeno snamenje shivlenja ne perkashe, tak se da otroku driffta is topliga kamilzhniga teja, ali pa tudi is tople vode s' jefihom, njegov gertanz se mu drashi s' kosmuli (musli) gofjiga peresa, pred nos se mudershijo slo difhezhe rezhi, kakor jelenovez, salmijakovez, v' fili nashgano perje, ali stuzhkan zhebul (luk); in da se nizm ne opufti, se mu sna na posledno she nekaj gorezhiga pezhatniga volka na serzhno jamizo ino na podplate kaniti, ali tifte sela s' rashelena nogovizhno iglo (Stricknadel) shgati. Zhe pa porodna pomozhniza najde, da otrok v' pervih minutah po porodu ne oshivi, tak naj po nar blishnifhiga sdravnika poshle. Ravno to je storiti, zhe otrok fizer spet oshivi, pa dolgo slab ostane. In zhe je to posledno, tak se oshivlenje tako dolgo naprej shene, dokler ni vupati, da je otrok is vse nevarnosti. In ko bi she 5 ali 6 ur preteklo ali she vezh, in tudi she tazhaf, ko bi po v'fim persadevanji otrok le ne oshivel, se she vender le mora na-nj gledati, se toplo ovije in poloshi na eno mesto, ki ni ne pretoplo, ne premersio, obras mu ostane odkrit, in vezhkrat se pogleda, ko bi se vender kako snamenje poverthjeniga shivlenja perkasalo, in ko bi to bilo, tak se oshivlenje spet ponovi.

§. 832.

Porodna pomozhniza se per oshivlenju ne smé prenagliti, ampak mora pozhati, premishleno ino paterpeshljivo ravnati. Perpomozhkoy, ki so bili ravno raskasani, se naj en dober zhaf stanovitno dershi, in fizer po verfti, kakor so v' tih bukayah eden sa drugim napovedani, in ne vezh ko eniga na enkrat.

Ne smé se prehitro navelizhati, in ko bi she ravno bila per mnogih otrokih saftonj oshivljenje fkufila, tak vnder, kadar se spet taka perloshnost nakljuzhi, naj ravno to fkerbnost rasodeva, kakor vfelaj; sakaj ko bi se she toljkrat saftonj bila trudila, in bi poslednizh she le eno samo zhlovezhjo shivljenje fkos svojo kerfhanfko fkerb bila reffhila, tak je obilno plazhana sa vse svoje trudenje.

§. 833.

Snamenja pa, ki nam per oshivlenji vupanje dajo, so te le: siva ali bleda varba se spremeni v' rudezho varbo mefa, odmekli udje postanejo bolj terdi, glava ne vifi vezh, in spodna zheljust, ki doli vifi, se spet k' sgorni zhelusti nasaj vsdiguje, shila ferza ino popkoviga traka (zhe she od streve ni odlozhen) smeraj bolj raslozhno ino možno bife, otrok na enkrat hropezhno sdihne, in kjé zhes en zhaf spet, potim mesi trepetavnize (trepavnize) ino uftnize, sapotegne roke ino noge, odpré poslednizh ozhi, in sazhne na vef glaf vikati (krizhati). In sdaj je treba s' oshivlenjom she toljko fkerbnifhi naprej ravnati, to, da smeraj bolj po malim; sakaj ko bi se to na enkrat opuftilo, tak bi snal otrok spet v' svoj prvi ftan nasaj pafsti. Pride otrok spet k' sebi, tak se mu vzhaf ino vzhaf nekolkjo topliga téja da, se rible she nekaj zhafa s' toplim fuknom, in se ne smé terdno poviti, ampak se imá s' ogretimi vunatimi odejami ogernjen k' materi v' postel poloshiti.

Druga Postava.

Od premaknjenja glave, — glavne otekljine.

§. 834.

Po pozhafnih ino teshkih porodih se vezhkrat najde, da je otrokova glava od pertifkanja pofhkodvana. In to se toljko rajfhi nakljuzhi, manj-fhi ko je medeniza matere proti glavi otroka, in dalej, ko je potim takim porod saftajal.

Po premaknjenju glavnih kosti ene zhrés drugo, ki se nakljuzhi, zhe glava skos prav tesno medenizo iti mora, postane glava podolgovata, sphizhafta, vzhafi na eno stran samaknjena.

Glavna otekljina je otezhenje svunajne glavne koshe, ki od te preftane file pride; vzhafi je bolj na prednim delu glave, ino ni vfelaj enako velika. Ravno tako se vezhkrat na obrasu, ali na riti take otekljine najdejo, zhe so ti deli naprej leshali.

§. 835.

Nasaj poravnanje glavnih kosti je narboljsi, naturi prepustiti, ki savolj notrajniga mesenja moshganov pozhafi ino nar bolj gotovo glavi spet pravo podobo podeli. Navada nekih babiz, s' stiskanjom glavi spet pravo podobo dati, je slo shkodljiva, in lahko stori, da se moshgani vshgejo, da v' zhelufti kerzh stopi, ali se kaka druga nevarna bolezen nakljuzhi.

§. 836.

Je glavna otekljina majhina, tak se njeno rasdelenje savfim naturi prepusti. Je pa otekljina vezha, tak jo je treba s' lenovimi ovitki obloshiti, ki so bili s' vinom ino vodo, ali s' ovarki duhfih selifhov, kakor postavim, melife ali babje duhfize napo eni; in kadar suhi postanejo, se morajo spet prenoviti. Vsi ti perpomozhki morajo topli biti, in vliga sprehladenja se je varvati. Tudi mora porodna pomozhniza vediti, da je možno vino ali shganje sa novorojene kakor pokladek premozhno sdravilo, ker jih kmalo vpijani. Se ta otekljina v' dvema dnevoma ne smanjsa, ampak se she le kjé pomnoshi, ino postane na njoj pozhafi kako mehko selo, otrok pa, ali veliko vezh spi, kakor po navadi, alj je pa bolj nepokojni, vedno shaloftno jezhi, in piti no spati nezhe, tak je gotovo, da se je v' otekljini ali kri rasilila, alj da se je otekljina vshgala, ki se bo, ne zhrés dolgo rasgnojila. Oboja ta slaba nakljuzhba na glavi, bliso moshganov, je slo nevarna sa otrokovo shivljenje, toraj mora porodna pomozhniza bres vliga odlaganja sdravnika v' pomozh poklizati.

§. 837.

S' glavno otekljino se lahko kervna otekljina na glavi saminja, ki se ravno tako, ali na naprej gredožhim, ali na kakim drugim deli glave, nar rajšhi pa na eni ali drugi temenovi košti narediti samore, in ki she vzhafi med porodom, vzhafi pa she le po porodu svojo zelo velikost dofeshe.

§. 838.

Kervna otekljina se samore na vsakim seli glave, kjer je glava stiskana, narediti; ker na vsakim takim seli skos pertifek ene ali druga shila pözhati samore; is pözhene shile se potim kri pod glavno kosho ino glavne košti istezhe, in tak se kervna otekljina naredi.

§. 839.

Kervna otekljina na glavi se sposná is tiga, da je otekljina bolj ismolézha ino samejéna, kakor glavna otekljina, in da se semtertje premikati da, da se pa per pertifku ne ismanjšha in tudi ne skrije, in da per pertifkanji ne bolezhine pa tudi saspnosti ne obzhuti; tudi imá ta otekljina farbo safe-dene kervi.

§. 840.

Porodna pomozhniza se imá, zhe je kervná otekljina majhina, pokladkov poslushiti, kakor so bili v' §. (odstavku) 838 raskasani, sakaj oni krepzhajo, ino naturo podpirajo, da bo saftana kri spet is-sisana. Je pa kervna otekljina velika, tak se je bati, da se bo vshgala ino gnojila, ino na spo-dej leshezhih kostéh trohnoba (gniloba) košti naredila. V' tej nevarni nakljuzhbi gori imenovani pokladki nemorejo vezh kervne otekljine rasdeliti, ino sdravnifhka pomozh se mora bres odlashka ifkati.

Trétja Postava.

Od otežhenja siskov per novorojenih otrokih.

§. 841.

Siski fe per novorojenih otrokih, in ne le per deklizhjih, otekli, ino s' mokroto mleku podobno, ki je vezh ali manj gošta, napolnjeni najdejo. Siski fo per tim napéti, terdi, vzhafi prezej prifadni, in in fe is tiga she gnojiti snajo.

Ta bolesen pa navadno le tedaj nastopi, zhe babiza po porodu otroku siske is-shmika, da bi mleko is njih spravila; sakaj dosti nemnih bab je she, ki bedafto menijo, da se morajo otrokovi siski od mleka isprasniti, in per tim deli tako zhudno ravnarijo, da se prifad perdrushiti mora, kar je per deklizhjih she toljko bolj shkodljivo, ker potim nikdar ne bodo vftani otroka dojiti. Porodna pomozhniza mora to nerodnost opustiti, ino siske novorojenih otrokov per miru pustiti.

§. 842.

Zhe pa per vřim tim siske prifad prime, tak je treba pokladkov, ki omehzhajo, ali naj se obzhutljivi siski s' lenovimi zotizi, ki fo s' frovim mafflom, lenovim ali lařhkim oljom pomasane, obloshijo, ino s' nekoljko ogreto ruto (zapo) ali s' lařhko vuno pokrijejo. Ko bi prifad hud bil, in bi fe otrok she sraven flabo pozhutil, tak je potrebno, fe s' sdravnikom posvetovati.

Shterta Postava.

Od slatenze novorojenih otrokov.

§. 843.

Ena od bolesni, ki novorojene otroke nar bersh prime, je slateniza, ki tretji, shterti dan, ali do sedmiga dneva, malokdaj pa posneje nastopi.

Nar nevarnišči vsroki so sprehladenje, ki vezhi del od mokrih pelniz ino postelj, ali pa po simi od hladniga hrana (hische, fobe) pride, kjer se po nozhi v' pezh ne kuri. Dalej sfiskanje jeterne okoljze od terdniga povijanja spodniga shivota, od teshkih jedi, sadelanja zhrev i. t. d.

§. 844.

Bolj rumeno ko je novorojeno dete, bolj ga slateniza sdeluje, ki se is tih snamenjov sposna: rasodéva se na zelim shivotu, na udih, fosebno pa na obrasu fkos rumeno farbo koshe ino belote v' ozhéfih, fkos temno szavnizo, ki pelnize rumeno farba, fkos terdo selenkasto blato. Otrozi se redijo, nizh na truplu ne rastejo, in fhe berfh manjshi perhajajo, vender pa vezhi del po pravi meri sisajo, dobro spijo, vender pa vezhkrat kar na enkrat sakriknejo, ino tako kak bolezhni obzhutik rasodenejo.

§. 845.

Slateniza sploh ni nevarna, in vezhkrat bres vse sdavnishke pomozhi sgine, in se sgubi sploh v' fhtirih, petih ali sedmih dneh. Porodna pomozhniza pa naj ne misli, da bi vsak otrok moral slatenizo dobiti, ali da bodo otrozi, ki so to bolesen prestali, posneje veliko lepshi otrozi.

§. 846.

Porodna pomozhniza naj per slatenizi novorojenih fkerbi, da vsroke slatenize odpravi, in da naturno delaynost koshe fpet vravna; zhe samore obojo frezhno ispeljati, tak se naj savupljivo sanese, da bo rumena farba kmalo is otrokove koshe isginila. Da bo kosha fpet delavna postala, je treba otroka vsaki dan dvakrat, srutraj ino svezher, v' fami mlazhni vodi iskopati, ino fkerbeti, ne le da bo od koshne shlese v' kopeli popolnama ozhifhen, ampak da bo tudi kje pol ure po zelim shivotu ino vsih udih smeraj naprej povfod enako toplo dershan. Rasen mlazhnih kopelj, driftlanje, zhe je otrok sapert, ino tople odeje, ni nobene druge

stvari potreba, slatenizo odpraviti. Ko bi pa porodna pomozhniza vidila, da farba le smeraj bolj rumena perhaja, otrok veliko jezhi, in shivot napihnjen postaja, tak naj sdravnika svetuje.

Peta Postava.

Od zhresmetanja ino sapretja novorojenih otrokov.

§. 847.

Zhresmetanje se per novorojenih otrokih tako navadno permeri, da porodne pomozhnize v refnizi verjejo, da je to sa otroka dobro. Zhresmetanje pa per novorojenih otrokih ref ne obstoji v' tistim teshkim isprasnjenju shelodza, kakor per odraslenih, ki je s' hudim gnusenjom sdrusheno, ampak per njih je bolj riganju podobno, s' katerim se preobilnost is shelodza vershe. Otrok se ne davi per zhresmetanju, kakor odrasleni, tudi ne sgubi skos to veselja do jestvine, kakor odraslen, ampak kmalo na snanje da, da sisati shel.

§. 848.

Otrokov shelodez se skos to riganje refhi preobilnosti mleka, ktero is sdravih ino polnih siszov smeraj dobiti mora, ker ni mogozhe, da bi per sanjanji otrok vezh mleka ne dobil, kakor kar mu ga je potreba. Zhe toraj otrozi veliko ino pogofto zhres vershejo, tak se jim ne sme pustiti prevelikokrat ino prenaglo sisati.

§. 849.

Sapertje ino terd shivot se per otrokih velikokrat nakljuzhi, vezhi del pa per takih otrokih, ki se ne preshivijo na perfih; satoraj se sna terd ino teshek shivesh, s' katerim take otroke velikokrat prenapolnijo, kakor postavim fuhar (zvipak), bel kruh, kafhe is moke ali grisa, sa vsroke tiga slega dershati.

§. 850.

Proti terdi shivot ino sapertje se obrazhajo vezhi del rezhi, ki shivot odprejo; pa to ni prav. Porodna pomožniza se mora tukaj rezhi, ktere lakfirajo, varvati, kakor postavim: mane, rabarbare. Vsrok leshi v' slabosti zhreves, ki skos rezhi, ki lakfirajo, sbe se vezhe postanejo, veliko vezh naj ima lkerb, da bo otrok boljši shivesh dobil, naj gleda, da shelodez ne bo prenapoljen, in da se otroku ne da obedn preterd shivesh, kakor postavim: gošta kasha is shemelj ali moke, in naj ihhe s' drifljanjom ritno zhrevo nekoljko isprasniti. Ko bi si otrok od maternih ali dojkinih perf ta sleg nalesil, tak mora mati ali dojka svoj shivesh spremeniti, in otrok, ki je snabiti prenatelno povit, se mora od njegovih pelniz rešhiti.

Shefta Postava.

Ou štrefenja (mikanja) ino zhelustniga kerzha novorojenih otrokov.

§. 851.

Zhe je porodna pomožniza štrefenje ino zhelustni kerzh per otroku sposnala, tak mora kmalo sdravnika poklizati, kakor hitro se ti sli (hudobe) perkashejo, med tim pa otroka v' toplo kopel poloshiti, in ga kjed do desetih minut noter pustiti, mu po tim drifto is kamilzhniga teja dati, tudi fkufiti, mu kamilzhniga teja nekaj v' ufta spraviti, potim ga pa raspovitiga v' ogreto postel poloshiti. Per zhelustnim kerzhu naj porodna pomožniza otroka slo toplo dershi, sakar ta sleg vezhi del is sprehladenja pride. Ker pa otrok bres shivesha ne more dolgo shiveti, tak naj ihhe, da mu nekaj kravjiga mleka s' bernim tejom, ali pa lamiga materniga mleka v' ufta spravi. Kadar kerzh popufi in otrok spet sisati samore, tak se ima otrok k' sisku vseti.

stvari potreba, slastno opraviti. Ko bi pa po-
rodna pomočnica videla, da se farba le smeraj bolj
rumena, perš se, da se odpravi.

Sedma Postava:

Od prišada (vnetja) na trepavnizah novo-
rojenih otrokov.

§. 852.

Narbolj To otrozi v prvih štirih do šestih
tjednov po porodu temu vnetju podversheni, in prime
sploš le trepavnize; vzhali pa tudi samo ozhefovo
jederze (punzhizo), ino postane tako sa oko silno
nevarno.

§. 853.

Trepavnizhniga vnetja, so ene ino druge okolj-
shine krive, kakor postavim, presvetla luzh, ne-
snashna, s' perštjō ali drugimi rezhmi navseta kopel,
vmivanje otroka s' shajfo po obrasu ino okolj ozhi,
dim, prah, sosebno prah od blasine, in takshno
pokrivanje glave, ki s' svojim robom predalezh
zhres zhelo doli pride, ino ozhi drashi. Dalej spre-
hladenje od vetrove vleke, mokra platnina, mokra
postel, in tudi zhe otrokove ozhi niso dosti snashne;
zhe imā mati kako gerdo kushno bolesen, ali hu-
doben beli tek (beli zvet); in da jo otrok ob po-
rodu od nje dobi. Vredniga gre ta bolesen od
eniga ozhefa k' drugima, ino od eniga otroka k' dru-
gimu skos nalesenje, zhe se namrezh odlozhena
shlesa od eniga ozhefa k' drugimu prenese, kakor
se to vezhkrat godi, zhe se ozhefa v fih otrokov
s' eno ino tisto gobo ismivajo.

§. 854.

Ta sleg se is tih snamenjov Iposna: vnete
trepavnize eniga ali obeh ozhefov slo otezhejo,
saprejo oko, tako, da ga otrok ne samore odpreti.
Satorej leshijo takshni otrozi, dokler otrok terpi,
smeraj s' sapertimi ozhmi, in si zelo ne persade-
vajo, jih odpreti, ampak she le trepavnize bolj
vkup tiskajo; in zhe se s' nekoliko silo vsak sebi
rastegnejo, tak je njihova snotrajna stran silno ru-
dezha, in is njih tezhe veliko gostiga belkastiga-

rumeniga gnojá, in kdor s'he tiga nikolj ni vidil, bo komaj verjél, da bi toljko gnoja v kratkih urah is ozhi samoglo istézhi.

§. 855.

Vfako vnetje ozhef je per novorojenih otrokih nevarno, ker filno hitro naprejgré, in zhe se pomozh samudi, v kratkim zhasu ozhi popolnoma pokonzhati samore. Porodna pomozhniza mora tedaj hitro sdravnihko pomozh iskati, toda sdravnikoviga dohoda pa naj ikuli v faki dan shtirkrat do os'emkrat, ali s'he vezhkrat (bolane ozhi s' mlaznim mlekom ali tejom is kumne (kuna, kumna, Feldkümmel) ofnashiti; tofnashenje se mora pavender le s' veliko previdnostjo opravljati, ino trepavnize se zelo niz ne smejo glodati. Satoraj je kolezavinivavne gobe nar boljshi sa to. Zhe pa gobe ni, se sna tudi staro mehko platno sa to oberniti. Nikdar se pa ne smé ta goba ali to platno safnashenje sdraviga ozhefa oberniti, ker bi se s' tim vnetje od eniga ozhefa k' drugimu preneslo. Tudi se otrok poloshi s' vifokim vsglávjom, se skerbi, da bo shivot dobro odpért, in ko bi drugazhime bil, se k' timu s' drifljanjom pomaga.

Osma Postava.

Od oranjenja.

§. 856.

Oranjenje se per otrokih perkashe narnavadnishi okolj riti ino na framnih delih, ino potim itakim ondi, kjer od isprasnjenja ritniga zbrevesa ino szavniga méhtrja mokri postanejo, ali pa ondi, kjer je kosha nagerbanzhena, postavim: pod pasduhom, na vratu ino na ushefih.

§. 857.

Narnavadnishi vsroki so: dolgo leshanje na mokrim, nefnaga, terda ino ne dosti poravnana

pertenina, opelnize, ino frajzlike (robazhize) s' no-
viga idebeliga pilatna, kopol, slv' kteri je veliko
shajfe, zhe se s' njo kosha slo rible, napzho pre-
shivenje otroka, prenapolnenje shelodza i. t. d.

§. 858.

Vrazhenje tigarslega obstoji fosebno v odpravi
vsrokov ino vsak danjima kopianju v mlahni vodi
s' mlekom ali motrabi, ino rahlim obufhenji bres glo-
danja. Po fkerbnim obufhenji (otrenji) de otrokove
ranes' rumenim prahom potrosijo, kterim se seben-
meht (zoperkalubajanska moka) pravkevali pails'
drobno pfhenizho moko. Potrosenje s' tim prahom
ali s' to moko se pa naj opustijo, ko bi bila na ra-
njenim mestih kosha prejedena. V tej okoljshini se
najsranjeno telo obloshi s' masilom, s' jajzhniga ru-
menjaka ino dobriga lashkiga ali pa lenoviga olja,
afakiga pol. Drug prah potrositi, ali druge masila,
fosebno svinzhova beliza (Bleimais) so filno shkodljive;
ino porodna pomozhniza morado zhe prej ime-
novane rezhi nizhe ne pomagajo, in oranjenje s'he
pomnoshijo, otrokopa bolehnati ino bolj s'ulobiti
sazhne, kmalo po sdravnika poslati.

Deveta Postava.

Od gobiz novorojenih.

§. 859.

Gobize (ustna gnijoba) so drobni, okrogli, beli
mehurzi, ali majbni turi (otekljine), ki se v ustnih
kotiznih snotia, na strani ustniz, na sobjim mesu, na
nebu ino jesku napravijo, in se izvzha s' kos gerlo,
shelodez ino izhrevo noter do riti ras-shirijo.

§. 860.

Vsroki, ki gobize per novorojenih napravijo,
so: spazheno mleko, ki sna prestara, premastno
ine preteshko sa otroka biti, pregrshenje matere
ali dojke v' shiveshu, ali pa veliko ganjenje duha

per njih, neshnashen, spazhen Luft, sprehladenje, sanemarijeno sveshenje uft, saspanje otroka per siszu, ker se potim mleku v' uftih skifa (sterdi) dojenje is neshnashnih, olgnojnih, gali pa s' možno, sherezho mastjo namasanih siszov, dalej, tako imenovani otrozhji foki, s' kterimi v' mestih novorojene otroke pitajo (kermijo), jih potim s' mlekom ino tejom pojijo, ino spet s' suharjom (zvipakom) ino moko v' mleku kuhano, mashijo, hitro potim siselo podajo, ali zelo dudlizh (dulez) v' ufta vteknejo, in tako bi se zhuditi bilo, da bi se otroku gobize po uftih ne naredile.

§. 861.

Od gobiz otroka skli ino boli, ga vstavlja per sisani, nezhe siza, je nepokojni, ino sline se mu zedijo. Zhe bolesen rafe, tak fo ufta smeraj bolj unete (prifadne) vrozhe ino suhe, otrok dobi vrozhino, bole v' trebuhu, ino kifelo smradljivo, seleno, nafeklano blato ino mnoga szavniza gré od njega. Od sazhetka se gobize perkashejo bolj bele (kakor plesnoba na kruhu), posnej pa postanejo vmasano bele, in kadar se she lushiti hozhejo, fo pa romenkasto-sive. Gobe grejo silno rade naprej, da tudi druge sdrave otroke primejo, zhe jim do uftnih kotizhov pridejo. Narnayadnishi se pa skos nalesenje shirijo, zhe sdravi otrok s' tiftiga siza siza, na kterim tudi gobasti otrok yzhaf ter vzhaf siza.

§. 862.

Gobize ne oftanejo bres shkode sa otrozhjo sdravje, vezhkrat se sraven slo posufhijo. Vezh ko se jih napravi, in bolj ko vkup stekajo, in vezhkrat ko po odlushenju se v' novizh napravijo, bolj ko sivkaste, ali zhernkaste postanejo, sisanje, dihanje ino poshiranje vstavljajo, v' vezho nevarnost pride otrokovo shivljenje, in vezhkrat fo tudi krive, da otrok vmerje.

§. 863.

Porodna pomozhniza samore otroka pred gobizami prevarvati, zhe fkerbi ne le, da fo luft obleka ino shivesh fnashni ino bres popake, da

mati ali dojka sisez ino berdovizo snashno dershi, ampak tudi snashenje uft per otroku s' zotizo, ki se v' novo sajeto hladno vodo namozhi, vezhkrat na dan prenovi, pa tudi zelo otrokovo truplo pridno snashi, koljkrat je potrebno, snashenja per otrokih pa tak ni nikdar preveliko.

Kakor hitro se gobize sazhejo delati, tak naj bo porodna pomozhniza fkerbna, vsroke, ki to uftno bolesen naredijo, ino dershijo, odpraviti; naj torej otroku vsaki drugi shivesh odvsame, ino mu famo materno ali dojkino mleko prepustí, naj tudi potrebno rejo otroka, kakor vsakdanje kopanje i. t. d. napové, in naj do gobiz take rezhi spravi, ki jih vstanovijo ino k' odlushenji perpravijo, kar se med 7 ino 9 dni sgodi. Naj torej velikokrat, pa vselj rahlo otrokove ufta s' tejom od shalbeja, babje dufhize ino kumne ismije. Neke babize pa drugazhi delajo, ino otrokove ufta s' roshnim medom opazajo, ino gobize s' kako pertneno zoto, ki je s' zukrom potroshena, ali pa s' radezhim vinom ino s'he zelo s' limoninim fokom omokrena, glodajo. Alj s' to fholobardijo (kvarijo, fushajo), ino otroku velike bolezhine napravijo, tako da reviza vezh ur ni vstani sisati. Varje se naj pametna porodna pomozhniza tuga neumniga mefarjenja, sakaj s' tilo ponovljeno prozhbrisanje storí, da se spet nove gobize naredijo, ali pa, da s'he bolj nevarne postanejo; ampak zhevidi, da se s' ravnanjom gori pokasanih nedolshnih rezhi gobize ne is-manjshajo, ampak s'he bersh mnoshijo, mehizzi bolj temnikasti perhajajo, ino otrok bolj bolehni postaja, tak imá rozhno sdravnishko perpomozh ikati.

Defeta Postava.

Od perrojenih popak otroka.

§. 864.

Pergodi se tudi, in ne ravno redko, da otrozi vsrafhene popake s' seboj na svet pernesó, ki jih vezh ali manj pazhijo, pa tudi vzhafi k' navadnim

opravkom ino she zelo k naprejšeljanju shivljenja nesmoshne storijo. Naravada ino med tih popakami so: rafklana sgorna uftniza, sarafhene ozhi, gerzhe na glavi, neprava softava rok ino nog sarafhenja spolnih delov, tak da se ne posná, ali je otrok fantizh (al je moshkiga al shenškiga spola) ali deklizh i. t. d. Porodna pomozhniza mora ta zhal vřak perrojen pogrefhek otroka materi samolzhati, ozhetu pa ino shlahiti na snanje dati, in zhe je pogrefhek tak, da je vupati, da se samore s' sdravnifhko pomozhjo odpraviti, tak se je treba bersh ko je mogoche, sdravnik sa svét (rat) vprafhati.

§. 865.

Per novorojenih so spolni deli vzraři tako sarafheni, da porodna pomozhniza ne more sa gotovo skleniti, ali je dete fantizh ali je deklizh; v' takim dvomenju mora sdravnika sa svét vprafhati; sakaj na sprou se je she vezh ko enkrat sgodilo, da je bil otrok sa deklizha kerher, posneje je pa rasodelo, da je fantizh. Se porodna pomozhniza v' sklenitvi spola sarajta, tak ne pride kar ob vse savupanje ino v' safmehovanje, ampak she sna v' toshbe priti.

Ednajřta Postava.

Od perrafhenja jesika.

§. 866.

Ne prav storjena jesikova vés se per otrokih tudi vezhkrat nakljuzhi, zhe ravno ne toljkrat, kakor stare babe ino babize terdijo. Zhe je namrezh jesikova vés fama na sebi prekratka ali pa prefhiroka, tak to stori, da se jesik dofti ne mesi, in da otrok sisati ne more. Ta pogrefhik je, ki mu sarafhen jesik pravijo, kteriga odvesati, so babize vse urne ino hitre. Odvesanje jesika se pa vezhkrat stori, ki ga zelo nizh treba ni. Samore otrok sisati, tak ga nikjer treba ni; pa tudi zhe

sisati ne more, se je treba poprej preprizhati, da je perrafhen jesik tiga kriv.

§. 867.

Perrafhenje jesika se sposna, zhe je jesikov konez navdol potegnjen, globoko doli v' spodni zheluſti leshi, in se nakviſhko vsdigniti ne da, zhe otrok berdovize ne vsame, ali, ker si saltonj persadeva, jesik na nebo pertuſiti, berdovizo ſpet iſpuſti, in da se per vekami (krizhanji) predalezh naprej israfhena jesikova vés viditi da. Porodni pomožniki je odvesanje jesika oſtro prepovedano; sakaj ona ne vé, v' kakſhno nevarnoſt se podá, in kakſhno ſhkodo sna otroku narediti. V' ſofeski jesikove vesi leshi veliko shlij, in sna se jih vezh preresai, kar bi hud kervotok naredilo. Dalej je na odvesanji jesika prihodno govorjenje otroka leſhezho, in ſlabo raynanje per preresanji samore per tim veliko popazhiti; satoraj mora v' ſlabo takſhno opravylo sdrayniku prepufſtiti.

Ednina Postava.

§. 868.

Ne prav ſtorjena jesikova vés se per otroki tudi vevkrat nakluzhi, zhe ravno ne tojkrat, kakor ſtare babe ino babe terdijo. Zhe je nam-ſteh jesikova vés sama na lepi prekratka ſhi pa preſhuka, tak to ſtori, da se jesik doli ne mesi, in da otrok ſiſati ne more. Ta pogreſhik je, ki mu sarafhen jesik pravjo, keriga odvesati, lo badike vſe vne ino hſte. Odvesanje jesika se pa vevkrat ſtori, ki ga zelo nish treba ni. Samore otrok ſiſati, tak ga nisher treba ni; pa tudi zhe

PERVI RASDEL

Od opravkov, O d

Porodne pomozhi.

TRETJI DEL.

*Od opravkov, ki so porodni pomozh-
nizi per ispolnovanji njeniga pokliza
potrebni, ino od njenih dolshnost v'
zerkvenih ino s'odnih okoljshinah.*

PERVI RASDEL.

Od opravek, ki so porodni pomožniki per ispolnovanji njeniga pokliza potrebni.

Perva Postava.

Od vdristlanja v' ritno zhrevo.

§. 868.

Pod vdristlanjom se saftopi vsikanje kake mokrote skos ritno odpertino v' ritno zhrevo, ktero porodna pomožnica per nosezhnih, porodnicah, otrozhnicah ino novorojenih otrokih is tiga namena pozhne, da ali blato bolj naprej ispravlja, ali porodne dele omehzhava, kerzhe, hitrize ali maternizhne kervotoke vstavlja, ali pa tudi, da truplo preredi, zhe se obeden shivesh skos usta noter fpraviti ne more.

§. 869.

Sa isprasnenje blata se vsame mlazhna voda, ovarik od pshenizhnih otrobov ali albeshoviga selifha in k' tim se dve shlize, kakor so sa jesti, olja, eno kafetno shlizo pa kuhinske soli perdene; zhe je kar sa omehzhati, tak se sol prozh pufti, zhe ima kerzhe vtolashiti, tak se kamilzhni té s' oljom vsame. Sa hitrizo vstaviti, se dristlanje is redko kuhane shterke perpravi, sa maternizhno kervavitev vstaviti, se mersla voda v' ritno zhrevo dristla, ino sa preshivenje (prerejenje) skos ritno zhrevo

je driftnanje is mefene shupe, jezhmenoviga, ovfeniga foka s' jajzhnim rumenjakom ali mlekom. Vezhkrat pa sdravnik s' posebnih namenov she drugo driftnanje narozhi, ki se potim po njegovim vkasilu napraviti mora. Sa otrozhje driftnanje se tudi mlazhna voda, albeshovi ali ovarki is pfhenizhnih otrobov s' oljom vsémejo, in zhe bi moralo shivot odpreti, tak se ima namesto foli, ki je sa otrokov shivot premozhna, nekaj beliga zukra perdjati.

§. 870.

Porodna pomozhniza mora per tih opravkih fosebno na starost matere ali otroka gledati; tako postavim léta star otrok ne more vezh kakor kofetno shkodelizo mokrote s' driftnanjom v' sebe vseti, sa take se vsame derfkla, ki ravno toljko dershi, otrok od dveh do shtirih lét, pol maffliza (Seidel), od shtirih do osmih lét polovizo navadne fredne derfkle, od osmih do petnajstih lét en maffliz, in sadnizh polna derfkla, ali en veliki maffliz sa odraffeniga zhloveka.

2. 868.

§. 871.

Sa driftnanje se ima vseti kofitrafta (zinjasta) derfkla. Mehirnate derfkle, kakor jih ne svuzhene babize imajo, so zelo sa nizh, sato ker se s' njimi silno teshko driftna, in potim she s' mokroto veliko sraka (lufta) v' ritno zhrevó pride, tudi se s' mehijovo derfkle mokrota ne da tako visoko vlikati, kakor s' zinafto, in zhres vse to se mehij tudi lahko preterga, in tako bi porodna pomozhniza sama sebe ino postel gerdo obongavila (spomasala). Zinafta derfkla mora biti snótraj lepo gladko isdelana, in mora tako phalo (rameshelj) imeti, ki rado gor in dol gre, pa vender dobro sapira, tako, da mokrota ne more mimo skos. Narboljhe je, zhe phalo ni s' predivom ali s' niti ovito, ampak s' nekterimi oblogami klobuzhine dobro povito, tako sapira bolj gotovo, in rajfhi gor in dol derzhi. Predivo ino niti se v' mokroti rade vsmerdijo, ino to smrad tudi driftni podelijo, tudi se rade prevezh vflushijo, potim spet prevezh napnejo.

§. 872.

Se ovarki od selifhov sa drifljanje vsemejo, tak morajo biti popré zhiftó prezejeni, da se derfkla ne samafhi, in potim se fhe le olje, sól ali zucker vméf déne. V' fredno toplo ino dobro premeshano mokrota se spodni konez derfkle, na kateri mora phalo (zhapez) noter do kraja stifhano biti, namózhi, in potim phalo nasaj potegne, in tak se bo derfkla napolnila. Redkokdaj se pa derfkla na pervo potegnjenje povfod enako napolni, sato, kó je fhe luft v' njoj, satoraj se vpotegnjena mokrota spet v' posodvo nasaj sdrifla, in potim vnovizh vphalo potegne, tak bo derfkla povfod enako rasgreta, ino mokrota bolj rasmeshana.

§. 873.

Jé derfkla dobro napolnjena, ino mokrota v' nji ne prevrozha ne premersla, ka se is tiga sposná, da, zhe se k' lizu pertifne, prijeten obzhutek toplote podeli, tak se vkashe shenfki, ktera bo drifljana, da se v' posteli na defno ffran vleshe, rit proti kraju postele nastavi, kolena pa k' sebi potegne. Pod rit se ji sa varvanje postele kak stari pert poloshi, zevka derfkle s' oljom ali maslóm nekoljko pomashe, potim se s' pavzom ino kasinzom ritno lize narasen raspné, in zevka derfkle rahlo po nagibu svete kosti dva ali tri pavza globoko fkos ritno odpertno v' ritno zhrévó vpelja. Se per nastavi zevke kaj vstavlja, tak se zevka nasaj potegne, in se mora na drugo stran vpeljati skufiti, dokler se rada ino bres file vpeljati da. Napolnjena derfkla se sdaj na zevko vstavi, s' levizo s' zevko vred terdno dershi, s' defnizo se pa phalo pozhasi doli tifhi, tak dolgo, da se zela derfkla isprasni. Potim se derfkla s' zevko vred varno is riti spravi, ino nadrifjlana shenfka mora tako dolgo mirno na strani obleshati, da jo k' isprasnjenju blata tifhati sazhe. Vediti pa mora porodna pomozhniza, da so ljudje, ki komaj polovizo te mokrote v' sebe sprejeti samorejo, ki jim je namenjena; ne jih siliti, da bi vezh sprejeli, ampak mora se kar od tifhanna vphala prehenjati, kakor hitro se potoshijo, da

nemorejo vezh sprejeti. Majhinim otrokom se driftna nar leshej da, zhe na krilu matere ali kake druge shenške leshejo, in ritna odpertina se jim poprè prav dobro s' oljom namashe.

§. 874. Neporedne babize po driftnanji derfkle vezh nepogledajo, ampak jo v' kak kot vershejo, in jo pustijo tam leshati, dokler je ni spet treba. Is tiga pa ne pride le, da se per prihodnim opravku teshko s' njo ravná, ampak derfkla se tudi popazhi, da se tudi v' veliki sili ne da kmalo ravnati; takshne teleshne derfkle so tudi, s' kterim se ritno zhreyo nar leshej rani, ker se vphalo le s' filo gnati samore. Stara neshashna derfkla je rezh sa gabiti, posebno, zhe se bolnik spomni, da se je vezhkrat per mnogih ljudèh s' njo postreglo; verh tiga se s' njo she lahko nalesljive bolesni naprej shirijo.

§. 875. Spashenje derfkle se opravi s' mlazhno vodo, ki se vezhkrat gor potegne in spet isbrisga; potom se vphalo ispotegne, skerbno ofulhi, derfkla odverti (odshrajfa), in se snotraj ino svunaj dobro obrishe, in vse v' kraj poloshi, tak dolgo, da je vsa popolnoma suha. In kadar se je tudi to sgodilo, tak se verteni (shrajfi) s' oljom pomashejo, derfkla vkup sestavi, in taka na kakvim suhim mestu lepo hrani. Rayno tako je ravnati s' vsako drugo brisgavnizo, kadar je opravik s' njo dodelan.

Druga Postava.

Od ritnih satizhkov.

§. 876.

Ritni satizhki so terdne, pa vender nekaj krenljive rezhi, ki so kakor kegel narejene, in so tak debele, kakor kak perft na roki, in se sa drashilo v' rit vtaknejo ali spravijo, da se saperti shivot spet odpre.

§. 877.

Saperti shivot odpreti, se satizhki naredejo is shajfe, in fizer tako debeli ino dolgi, kakor je mesinz tiftiga zhloveka, sa kteriga se delajo. Se hozhe ritni satizhek v' zhloveka správiti, tak se more ravno tako vlèzhi, kakor da bi se mu imélo drifflati, satizhek se pomashe s' lenovim oljom, ritno lize se s' perftmi levize raskréne, in satizhek se mu kjé en pavez globoko pozhafi v' ritno zhrevó vtifht, kjer imá tako dolgo tizhati, da ga per isprasnjenju blato ispahne. Vezhkrat je velika v' olji napojena rosina (ziveba), is ktere se jederze islufti, ali pa suha na robe obernjena fliva (zhefhpla) sadoftr dobro namesto vsake druge rezhi, zhe se shéli shivot odpreti.

Tréja Postava.

Od vbrisanja (fikanja) v' shenske porodne dele.

§. 878.

Vbrisanje v' shenske porodne dele mora porodna pomozhniza ravno tako umno, varno ino zhedno opravljati, kakor drifflanje; in sofebno tedaj zhres vse previdno ino pohlevno, zhefo slo fklezhe bolesni prizhejozhe, kakor postavim materni rak.

§. 879.

Vbrisanje v' shenske porodne dele se opravlja is mnogoterih namenov, torej se mokrota tudi is mnogoterih rezhi napravi. Narvezhkrat se brisga sato, da se porodni deli ozhedijo (ozhifitjo), in sato je mlazhna voda. Materne kervavitve vftaviti, se bsika mersla voda, ki se po okoljshinah s' jefihom ali shganjom domésha. Kerzh vkrotiti ali porodne dele omehzhati, se brisga kamilzhni té s' mlekom ali oljom, ovarki is lenoviga femena, ovfov (ovfeni) fok i. t. d. Tudi se sdravila (arznije), ki is apo-

teke pridejo, ali fame na sebi, ali pa oredkane fikajo, kakor sdravnik vkaše; ali pa tudi napové seliſha, is kterih porodna pomozhniza po njegovim poveljenji, té sa vbrisganje napraviti mora.

§. 880.

Sa vbrisganje v shenfke porodne dele so nalih sato ſtorjene brisgle, kterim se materna brisgla pravi. Ta brisgla je is kofitra (zinja), in nekaj manjſha, kakor derikla sa otroke. Ima zinjaſto, slo vpognjeno zevko, nar manj dva perſta dolgo, ki na ſvojim prednim konzú podolgovato glavizo ima, ki je okolj in okolj ljuknjata, tako, da se samore mokrota na vſe ſtrani istekati; tudi se pa sna na navadno materno brisglo ravna, perſt dolga, in meſinz debela zevka is flonove koſti s' eno ali mnogimi odpertini napraviti, to veliko rajſhi noter sderzhi, kakor ſhpizhaſta glaviza krive, zinjaſte zevke, ki je veliko predolga, in lahko pregloboko pride. Vender je pa materna brisgla s' dolgo, floko (vosko) zevko veliko boljſha; zhe ſi hozhe shenfka ſama poſtrezhi.

§. 881.

Per brisganji v' shenfke porodne dele se tako le ravna: Shenfka se vſleſhe v' poſteli ali ſofi na herbet s' nekoljko povikſhano ritjo, ino nekoljko narafen raſproſtrenim bedrami (ſtegnj). Srajsa ali oblazhila se ji navsad savihajo, ino pod rit se ji debela podloga is vezhkrat sloshemiga perta, ali pa majhina prasna ſklela poddene, da to, kar od brisganja isleti, poſtel ne vmáſhe. Tudi se sna pred porodne dele mehka vmivavna goba ravno is tiga naména djati. Potim se brisgla s' zhiſto mokroto zhiſto napolni s' kaſinjom ino frednim perſtom deſnize se gré v' porodne dele, in potim se zevka materne brisgle v' materno noſhnizo ypelja. Ima mokrota noter do maternize priti; tak se perſti noter do maternih uſt ſpravijo, ino zevkina glaviza nad uſtmi v' maternizo iſtiſhi potim se brisgla isbrisga, in kmalo zevka varno narſaj isvlezhe. Ima mokrota ſhe en zhal v' materni noſhnizi oſtati; tak naj shenfka ſhe nekaj zhaſa

na herbtu oftane; zhe imá pa mokrota, ki je v' matérni noshnizi saoftala, nistezhi, tak mora shenška vstati, in dershí se jí goba naprej, porodni deli se pa s' tenko rjuhó oteréjo (obrishejo).

Shterta Postava.

Od umetniga ispuhjanja (szavnize s' pipizo) (katetrom) §. 882.

Vzhafi je med pretekom poroda, ki je po redi, szavniza porodnize skos to sadershana, da otrokova glava, ki v' medenizi stoji, szavno zevko, ali vrat szavniga meh rja prevezh stifka. Porodna pomozhniza mora torej med porodnim zhasom dobro na odtekanje szavnize gledati, da ne bo perpuftila, da bi se strahni sleg sadershane szavnize nakljuzhil. Ko bi vender le bila szavniza sadershana, in bi je porodniza nikak sama od seb' ispuhhati ne samogla, tak jí njo mora porodna pomozhniza, zhe porodniga pomozhnika ni, umetno odvseti. Satoraj mora smeraj taka zev [nar perlosnifhi sa njo je zevka is frebra, kateter (pipiza) imenovan] per sebi imeti, zhe k' kaki porodni v' pomozh gré.

§. 883.

Zhe je treba s' katetrom ravnati, tak se mora porodniza, kateri se szavniza odvseti imá, na herbtu s' stegni narasen leshezha snaji. Porodna pomozhniza se vstavi na desno stran postele, in dershí v' desnizi pipizo, ki se imá v' toplo vodo namozhiti, da se ogreje, ino na konzú s' oljom ali maltjo dobro namasati; dershí naj s' pavzom ino srednim perftom levize dve syunajne framne ustnize porodnize narasen, da si pot v' szavno zevko s' pipizo naredi. Odpertina szavne zevke se pod shegetavzom tikama pred vhodishom v' materno noshnizo, raslozhno s' samim ozhesom vidi. V' to odpertino vpelja pipizo s' shpizo naprej, in ko je kjé

en pavez globoko perfhla, grés s' rozhnikom pipize pozhafi navdol, in jo s'he nekaj naprej potifhí, tako dolgo, da jo do treh pavzov globoko spravi. Potim naj potegne svilo (drot), ki se v' pipizi snajde, s' defnizo vun, med tim, da s' levizo pipizo terdno dershi, in szavnizo v' podstavljeno pošodvo odtekati pufti. Je szavniza odtekla, tak se pipiza spet ravno tako vun spravi, kakor je bila noter spravljena. Nikdar ne sme porodna pomozhniza pipizo s' silo noter spravljati, ker bi s' tim lahko szavno zevko ino szavni mehír slo ranila. Ko bi se ji pa ne dalo pipizo noter spraviti, tak naj hitro po porodniga pomozhnika pošhle, ker vsako sadershanje szavnize med porodom lahko smertno nevarnost perpeljá.

DRUGI RASDEL.

Od dolshnost porodne pomozhnize v' zirkvenih okoljshinah.

Perva Postava.

Od kersta v' fili.

§. 884.

Porodna pomozhniza je dolshna, ne le kar porodnizi ino otrozhnizi strezhi, ino sa telesno raft novorojeniga otroka fkerbeti, ampak tudi gledati, da otrok, kteriga ob porodu sprejme, ob pravim zhafu svetí kerst prejme. Sosebno naj bo njena fkerb, da, zhe novorojeniga otroka vidi v' slabost ali bolesen pasti, na to starishe opómni, in zhe nevarnost vidi, kerst v' fili svetuje.

§. 885.

Zhe se torej otrok vleshe, ki je na vides mer-tev, ali le flabe snamenja shivljenja rasodeva, ali

je tako popazhen, da je v' nevarnosti shivlenja, in se je bati, da bo poprej odmerl, kakor sa podelenje svetiga kersta poklizan duhoven perstopiti samore, tak sapové postava vére ne le per katoljskih kristjanih, ampak tudi per Luteranah, otroku kmalo kerst v' fili podeliti. Le per Shidóvih (Judih) je to drugazhi, ker obeni kersthanfski porodni pomozhnizi ni perpusheno, otroka judovskih starshov, ki niso k' kersthanfski véri perstopili, bres njihoviga vedenja ino pervolenja kerstiti; in zhe je porodna pomozhniza, ki kersthanfski porodnizi streshe Shidovkinja (Judinja), tak se sveti kerst ne smé od nje podeliti, ampak od eniga prizhijozhiga kerstheniga zhloveka.

§. 886.

Ko bi pa otrokovo shivlenje she med porodom v' nevarnost perfhlo, kakor se per teshkih ino pozhafnih porodih, ino tistih, ki se le fkos umetno perpomozh dodelati dajo, vezhkrat pergodi, tak se mora sveti kerst tudi she ne rojenimu otroku podeliti. Ker se pa tudi sveti kerst vselaj na kakim pravim udu ali delu otrokoviga trupla opraviti mora, tak mora porodna pomozhniza, zhe bo treba, otroka she v' maternim telesu kerstiti, po snotrajnim prejiskanji dobro sposnati, da je naprej leshezhi del pravi del otrokoviga telesa, ki se kerstiti samore, ne pa popkov trak ali napréshezha streva; dalej, jeli se snotraj materne noshnize ali v' maternih ustih snajde, ino ali je otrozhji mehír saref she pozhen, ker se kerst v' fili ne smé na tistih delih podeliti, ki niso udje trupla, ampak ki se le otroka dershijo, ali tishijo.

§. 887.

Je porodna pomozhniza od tiga preprizhana, tak napolni kerstno brisglo s' naturno toplo vodo, ino peljá zevko brisgle v' materno noshnizo, in ravno na naprej leshezhi del otroka, ino med tim, da vodo istifka, ino otroka trikrat sh' njo brisgne, sgovori poboshno te le besede: *Otrok! jas te kerstim po naredbi svete kotoljskhe zirkve v' imenu Boga Ozheta, ino Sina, ino svetiga Duha.*

Zhe si pa porodna pomozhniza ni svesta, da she otrok shivi, in bi se tako she kerstili samogel, tak se mu sveti kerst podeli s' tim perstavkom; *Otrok! ako she shivish, tak te kerstim v' imeni Boga, Ozheta, ino Sina ino svetiga Duha.*

§. 888.

Zhe je pa en del otroka, postavim; roka ali noga is materne noshnize naprej isgnana, tak vsame porodna pomozhniza kosarz naturne tople vode, ino oblije trikrat naprej leshezhi porojen del s' perstavkom poprefhnih besed. She tudi sdaj gotovo ne vé, jeli she otrok shivi, tak se mora tudi tukaj perstavik isgovoriti: *Zhe she shivish i. t. d.* In ko bi se moral kerst v' fili per popolnoma porojenim otroku podeliti, tak se njegova glava trikrat med isgovarjanjom poprefhnih besedi oblije. Po takshnim kerstu mora pa porodna pomozhniza duhovnimu raslozhno povedati, tako ino v' takih okoljshinah je otrok kersthen bil.

Druga Postava.

Od sferbí porodne pomozhnize, kar prvi pot otrozhnize v' zirkev sadene.

§. 889.

V mnogih krajih je tudi shega, da porodna pomozhniza otrozhnizo na prvim potu po porodu v' zirkev spremi, da na njo gleda. Od tiga pota, ki se per mnogih she le v' konzi sheftiga tjedna po porodu stori, se ni lahko kake nevarnosti bati, da se le v' merslim zhafu léta ne pergodi. Vezhkrat pa tudi otrozhnize she deveti, deseti dan po porodu zirkev objifhejo, ino to jim sna pa slo shkodljivo biti. Porodna pomozhniza mora gledati, da ta prevsgodna pot v' zirkev otrozhnizam odsvetuje ino vbrani. Nar boljshi zhaf sa ta pot je tedaj, zhe she otrozhniskhi tok jenja, ino se otrozhniza dobro pozhuti. Per veliki simi je pa she tudi tazhaf velike pre-

vidnosti potreba, da se otrožniza ne premrasi. Potrebno je ali, da se pot v zirkev na drugi zhaš odloši, ali da se pomuda v' zirkyi skrajša, ali da se molitve vpeljavanja v' porodnižni hišhi od duhovniiga opravijo. Zhres vse to porodni pomozhnizi ni famo sa dušno isvelizhanje matere fkerbeti. Ko bi tedaj shivljenje matere she ob porodu v' nevarnost perfhlo, tak naj porodna pomozhniza fkerbi, da bo shenška she ob pravim zhašu previdena.

TRETJI RASDEL

Od dolshnost porodne pomozhnize v' sodnih okoljšhinah.

Perva Postava.

Od dolshnost porodne pomozhnize v' sodnim prejškanji.

§. 890.

Porodna pomozhniza vzhafi dobi povelje od gospodfke, telefni stan kake shenške prejškati. Sodnik postavim hozhe vediti, ali je takšna shenška nofezha, ali je she porodila, ali se je porod she ne dolgo sgodil, jeli se na njenih porodnih delih kako ranjenje ali otekljine snajdejo, ali ne i. t. d. Tudi se vzhafi vprašha, jeli je pokasan otrok pred pravim zhašom, ali ob pravim zhašu porojen bil; jeli je she porojen, ali je she nekaj zhaša na svéti, jeli se kako ranjenje ali kako snamenje storzene file na njem najde i. t. d.

§. 891.

V' vsih takih okoljšhinah mora biti porodna pomozhniza svoji gospodfki pokorna, mora pre-

prejiskanje s' nar vezho premišlenostjo storiti, in per odgovoru le to povedati, kar je v' refnizi najšhla. Zhe škos prejiskanje ne šposna došti stanu, sa kteriga je vprašhana, da bi samogla povedati, da je ena shenška nosezha ali ne nosezha, da je, ali da ni porodila, tak mora to tudi gospodski na ravnošt ino odkritoserzhno obštati. Ko bi v' eni taki perloshnosti ne govorila refnize, in bi kaj povedala, kar ni tako, tak jo zhaka sanizhavanje, sramota ino pokaranje (šhtrajfinga), ino zhres vse to šhe sna shenško v' nefrezho spraviti. Nihzher jo pa ne bo ozhital, zhe odkritoserzhno rezhe: Mojo snanje ne šeshe tako dalezh, in satoraj nišem vřtan' kaj gotoviga rezhi. Je pa porodna pomozhniza zhifto preprizhana, kakřhna je shenška, tak ne smé gospodski nizz sakriti, ino mora bres vřiga gledanja na perjasnošt ali sovrashtvo, plazhilo ali pretenje, vse raslozhno povedati.

§. 892.

Sapasi porodna pomozhniza, da kaka nesa-konška shenška nosezhtvo sakriva, tak mora na tihama gospodski ali domazhimu duhovnimu to povedati, in potim ravnati, kakor se ji vřkashe; sakaj zhe taka shenška svoje nořhenje sakriva, tak miřli gotovo tudi porod ino otroka sakriti; in vezhkrat to drugazhi ne more, kakor da otroka v' kraj spravi; zhe pa vé, da je njeno nořhenje she snano, tak ji ne bo napadlo, da bi porod ino otroka sakrivati hotla. Ravno tak mora porodna pomozhniza gospodski na snanje dati, ko bi bila sapasila, da je ktera shenška otroka odgnala (spravila), ali odgnati škusihala. Poslednizz mora tudi gospodski na snanje dati, ko bi se ji slo dosdevalo, da je bil kak otrok vmorjen. Porodna pomozhniza mora, kar to sadene, na vse dobro pasiti, ino ne smé obene perloshnosti samuditi, tudi to dolshnošt nje-niga pokliza svesto dopolniti.

Druga Postava.

Od dolshnosti porodne pomožnice per nagli smerti nosezhe, porodnice, otroznize ali novorojeniga otroka.

§. 893.

Slisla porodna pomožnica, da je v' njenim okrogu (kotaru, okraju) shenska she zhres ofem ino dvajset tjednov nosezha, vmerla, tak mora, koljkor se da, hitro po nar blishnifhiga porodniga pomožnika poslati, da bo skos umetno porodno pomozh, k' zhimu bo vezhi del materniga reska potreba, she kje otrok refhen. Sakaj, kaka grosa, ko bi otrok she v' maternizi shivel, ko bo njegova mati pokopana! Alj she ne strese zhloveka tudi sam spomin na pozhalno vmiranje otroka v' mertvim maternim telefi? Bi bili pa domazhi te rajne (pokojne) nasprot, po porodniga pomožnika poslati, tak mora porodna pomožnica gospodfki ali duhovnimu hitro to povedati. Do sdravnikoviga nastopa mora mertva v' posteli leshati, ino s' toplo odejo pokrita ostati. Ko bi se pa porodni pomožnici vidilo, da je shenska le na vides mertva, tak mora vse skufiti, jo spet oshiviti. K' timu namenu flushi: rahlo glodanje zeliga shivota, s' suknom, kertazhenje dlanov ino podplatov, hlidenje zhiftiga lufta, shkropljenje s' merslo vodo, vmivanje s' toplim vinom; pod nos nastavljenje jelenovza ali salmiakovza, drifljanje is mlazhne vode ino jesiha i. t. d.

§. 894.

Vmerje zhres ofem ino dvajseti teden nosezha shenska med porodom, in poprej, ko je shivi otrok od nje, tak mora porodna pomožnica na naglim po porodniga pomožnika poslati, da bo porod dokonzal; sakaj tudi taka shenska se neme s' otrokom pokopati, ker je she tudi takaj vupanje, otroka refhiti. Se sdravnik mudi, tak mora porodna pomožnica, zhe naprej leshezi del otroka she gibzhen nad medenizhnim vhodifhom stoji, ino shenska

prezej prostrano medenizo imá, obrazhanje na noge ftoriti, in tak otroka na svet spraviti. Je pa glava ali rit she globoko v medenizo ftopila, tak se mora nastop porodniga pomozhnika dozhakati.

§. 895.

V' tej sadni okoljshini mora porodna pomozhniza, dokler porodni pomozhnik ne nastopi, ravno tako per mertvi porodnizi oftati, kakor per shivi, in od zhafa do zhafa snotrajno prejkkanje ftoriti; sakaj vzhafi materniza mertve shenske vender she otroka is-shene. Se je she vezh ko enkrat sgo dilo, da so se mertve porodnize she s' otrokom v telefi na voder (nofila, Bahre) poloshile, in da se je potim, ki so bile k' pokopanju vsdignjene, otrok med njihovimi sgornimi bedri leshezhi mo vleshen najshel. Da takshni otrok konza ne vsame, ko bi kje shiv na svet pershel, tak mora porodna pomozhniza tudi na mertvo porodnizo dobro gledati, in jo vzhafi ter vzhafi prejkhati. Savoljo tiga se pa tudi porodniza, ki je med porodom vmerla, ne sme hitro po smerti is postele predjati, ampak mora tako dolgo v' njoj oftati, da jo porodni pomozhnik od otroka réfhi. In sploh se obena nosezha mo otrozhniza ne sme hitro po smerti is postele, v' kateri je vmerla, potegniti, ampak mora se pervih 6 do 8 ur per miru v' posteli puftiti. Mora pa kdo per mertvi oftati, sato, ko bi snala spet preshiveti, in ker bi nevmileno bilo, jo samo puftiti.

§. 896.

Ko bi shenska kmalo po porodu ali v' otrozhji posteli na nagloma na kervotoku, kapu (boshjim shlaku), mikanji, omedlevzi i. t. d. vmerla, tak se, ker so v' tih okoljshinah snamenja prav slo negotove, takshna shenska ne sme rozhno sa mertvo dershati, ampak mora se hitro sdraynik poklizati, in do njegoviga dohoda se jo mora oshiveti fkufiti, kakor je bilo v' §. 919 vuzheno. Ko bi kdo porodno pomozhnizo dolshil, da je ona smerti otrozhnize kuiva, tak pa naj pufti, da se bo k' spri zhanju njene nedolshnosti truplo rasdjalo (gori djalo).

§. 897.

Zhe kaki novorojeni otrok, ki je per porodu sdrav bil, nanagloma vmerje, ino porodna pomozhniza vsroka smerti ne vé, tak mora spet hitro posdravnika pollati, ino sa ta zhas vse perpomozhke oshivlenja poskusiti. Otroka mora v' tej nakljuzhbi, fosebno, zhe je od nesakonfke matere, dobro spregledati, in ko bi snamenja posilene smerti na njem najfhla, to hitro gospodski na snanje dati.

ŠTERTI RASDEL.

Od snamenjov nepokasheniga (zéliga) ino sdraviga divishstva, ino popreshniga poroda v' sódnih okoljshinah.

§. 898.

Vezhkrat je potrebno, da mora porodna pomozhniza sódniku povedati, kako je shenfko najdla, ktera je obdolshena bila, da je noshenje ino porod satajila, ali zeló otroka sapravila i. t. d.; satoraj je silno potrebno porodni pomozhnizi sposnati, ali je kaka shenfka she porodila ali ne.

§. 899.

Popolnama nepokasheno ino sdravo divishstvo se sposná is she zele ino shive divishke mreéne (divizhje koshize), is mesnatih, vlazhnih svunajnih framnih uftniz, ki se terdno vkup sklepaajo, ino te male rudezhkaste framne uftnize zhisto pokrijejo; is shegetavza, ki je vezhi del od svoje spredne koshe fkrit, is majhiniga shrela fzavne zevke, ki je slo mesnato; is tesnobe vhodisha materne nosh-

nize, ki je tudi sama tesna ino s' mnogimi popreznimi gerbanzi previdena; is' gladkih uftniz maternih uft, ki eno poprežno fklad med febo imajo, vender fo ob zhafu mesezniga zhiſhenja materne ufta bolj okrogle; in' poſlednih ſe ſpoſná is' nepokashene ſramne veſi ino ſredniga meſa. Siski fo vlažni, berdovize ne ſtojijo prevezh vun, ino fo s' obftertjom vred ruzehze; ſpodni ſhivot je gladek, in' nima ne gerbanz ne maróg.

§. 900.

Vender ſe na té ſnamenja ni ſaneſti, vzhafi eniga ali vezh tih ſnamenjov ni, ali fo v' drugi redi, bres da bi ſe ſmeó ſkleniti na teleſno pokashenje (pokvarjenje) diviſhtva. Perrojene popake, kakor: da ſe je ſhenfka bres diviſhke mrenize vlegla, bolesni, beli zvet, vnetje ino rane (otekljne), pregreha laſtniga omadeſhovanja ſnajo velike ſpremembe v' ſpolnih delih narediti, ki fo tim od teleſniga ſdruſhenja podobne. Le zhe ſe vſe v' popreſhnim §. (odſtavku) nakasane ſnamenja greſhajo, in' vmeſ tudi ſlab ſluf (nedober oglas ſadershanja), puſtijo ſkleniti, da je diviſhtvo narberſh pokasheno (pokvarjeno).

§. 901.

Snamenja gotoviga teleſniga ſdruſhenja fo vezhi del tém naſprotno, ktere fo bile v' popreſhnih §§. (odſtavkih) povedane, kakor: odmekla diviſhja koſhiza, ki je vzhafi zelo vezh ni, zunjaſte, vmaſane-ſarbane, narafen ſtojezhe velike ino dalezh dolj viſezhe, rjavkaſte male ſramne uftnize; odpertina ſzavne zevke ni ſtiſnjena, materna noſhiza je daljſha ino manj gerbanzhaſta, in' materne ufta bolj globoko dolj ſtojijo. Tudi tukaj, kakor per diviſhtvi, ſe ne dá is' ſamo eniga ali drugiga ſnamenja na reſnizo ſkleniti.

§. 902.

Je ſhenfka enkrat ali ſhe vezhkrat porodila, tak ſe najdejo ſiski uveli, odmekli, in' zhe je dojila, berdovize vezhe, ino bolj iſpotegnjene; mlezhne ſhile bolj napéte, kakor v' diviſhjim ſtanu. Tre-

buh ostane sploh bolj debel, kosha na njem je nagerbanzhena ino s' rumenimi, rjavkastimi ali sivkastimi marogi obdana. Na nogah se vezhkrat flédi poprěšnih kervoshiljnih gerzh vidiyo. Velike framne uftnize so bolj uvele, odmekle, kakor v' divishkim stanu, in se vezh terdno ne sklepaajo, tak, da se male framne uftnize viditi dajo, bres, da bi bilo treba te vezhe odgerniti. Naprej molezhi del malih framnih uftniz nima vezh prave ruzehine, ampak vmasano-rjavo farbo. Vés framnih uftniz je raftergana, in vzhafi se she obraftki (shrenfi, krafte, Narben) od poprejshniga preterganja na srednim mesu sagledajo. Struga matrne noshnize je bolj prostrana, pa krajsha, in gerbanz je manje kakor per divizah. Maternizhni vrat ni vezh hrustanzhaft, terd ino gladek, ampak bolj debel, gobast (vrapav) ino mafenast. Med uftnizami maternih uft ni vezh tiste majhine poprězhne skladi, ampak se le ena podolgovato-okroglasta odpertina s' mnogimi brasgotini ofhlata.

§. 903.

Vender se, zhe je she vezh zhafa preteklo, is tih snamenjov na kak poprěshni porod ne da s' popolno gotovostjo skleniti, ker nektere bolesni, kakor postavim israftki (polipi) v' maternizi, sgnonjenje na maternih uftah, nemarna bolesen (franzosi), vodenika maternize, vodenika v' trebuhu i. t. d. porodne dele tak spremeniti samorejo, da so taki, kakor da bi bila shenfka she porodila.

§. 904.

Je bil porod she le pred enim dnevi, tak je sposnanje lajsho, ker she nekaj snamenjov k' poprěshnim pride, namrezh: v' siskih je she mleko, ki se s' stiskanjom, ali vlezhenjom s' mleshkim glashom nekoljko isprasniti da; trebuhoiva stena je uvela, ino po njoj se semtertje krishama ruzehzhe rajde (shreme) vlezhejo; materniza se she snabiti gor nad framnimi kostmi kakor krugla ofhlata, is porodnih delov she tezhe manj ali vezh ruzezho mesezhno zhifhenje, ino sled od njega se she da v' pertenini is postele ino shivota najti; ma-

terna noshniza je she slo ras-shirjena ino uvela, maternizhni vrat stoji globokeje in bolj navsad, kakor sploh, materne usta so she odperte, vezhkrat tako, da se perst v' nje vpeljati da, in so per dotiku bolj obzhutljive kakor sploh, in vezhkrat se she ranjene sledi pokashene vesi uftniz ali preterganiga fredniga mela vidijo.

PETI RASDEL.

Od podvuzhenja sa porodne pomozhnize.

§. 905.

Pervizh.

Porodne pomozhnize stojijo na ravnoft pod krajfijo, domazho gospodfko ino krajfijfkimi sdavniki.

Drugizh.

Le take porodne pomozhnize, ki so s' pifmom (s' pifano pravizo, diplomom), ki je od eniga zefarfko-kraljeviga vsevuzhelisha (Univerfität, universite), ali od eniga zefarfko-kraljeviga visokosholjstva (lizeuma) podpifan ino podpezhaten, smejo v' zefarfko-kraljevih efterajfskih deshelah dela porodnih pomozhniz opravljati.

Tretjizh.

Stanovanje porodnih pomozhniz mora s' snamenjom njihoviga pokliza (shildom) sasnamvano biti.

Shtertizh.

Porodne pomozhnize se morajo spodobno, poshteno ino tresno sadershati, molzhezhe biti, ino po dne ino po nozhi porodnizam, ki njih pomozh po-

trebujejo, s' narvezho perpravnostjo ino pridnostjo postrezhi.

Petizh.

Per teshkih ino nevarnih porodih, ker je pomozh s' sdravnishkim orodjom potrebna, so porodne pomozhnize pod ojstrim sagovorom savesane, the ob pravim zhafu porodniga pomozhnika ali sdravnika poklizati pustiti.

Shestizh.

Je shivljenje otroka v' refnizhni nevarnosti, tak ne smejo nikdar opustiti, ga v' fili kerstiti.

Sedmizh.

Per otrozih, na vides mertvih ino godnih, ki so bres ozhitnih snamenjov gnjilosti, bojo s' pridnostjo ino dosti dolgo zhafa vse potrebne perpomozhke poskufile, ga spet oshiveti.

Ofmizh.

Obena porodna pomozhniza ne sme poprej otrozhnize sapustiti, kakor kadar si je shé popolnoma svesta, da se per njoj obeniga kervniga vterganja (kervozurka), ki se lahko pergodi, ni vezhhati.

Devetizh.

Porodnim pomozhnizam je pod shtrajingo prepovedano, shenfkan ali otrokam kake sdravila, rasen navadnih fokov sa novorojene otroke, davati, ali svetovati, ali otrokom jesik odvesati (podresati), ampak, zhe je posledno potrebno, v'felaj sdravnika sa to poklizati.

Defetizh.

Prevelike pregrehe ino praviga (djanskiga) ymorjenja se tista porodna pomozhniza kriva stori, ki k' odgnanju telefniga sadu svetuje ali perpomore.

Ednajstizh.

Shenfke, ki porodnim pomozhnizam k' timu grosovitnemu namenu kaj natolzujajo (pominjajo), ino ed njih perpomozhke sa odgnanje telefniga

fadu hozhejo, se imajo poliziji ali komifiji na snanje dati.

Dvanajstizh.

Bo porodni pomozhnizi od gospodfke ali kakiga sodniga stola prejiskanje sapovedano, tak bo po svojim nar boljsim vedenju ino snanju refnizhno ino raslozhno tistim to povedala, kar je skos prejiskanje najshla.

SHE, STI RASDEL.

Od persege sa porodne pomozhnize.

§. 906.

Dobro svuzhena ino sbrihtana porodna pomozhniza samore velika dobrotniza zhlovezhftva biti. Ta misel jo samore v' njenim teshavnim poklizu podpirati, ino sa njo vezho plazhilo biti, kakor dobizhek zhafniga blaga. Ker pa flushba porodne pomozhnize veliko dobriga pernesti, zhe se prav opravlja, pa tudi skos lenost ino sanemarjenje danih vkasilov nesmerno shkodo ras-shiriti samore, tak vfaka modra dershava vladanje) porodne pomozhnize podojstro skerb gospodfke postavi. Porodna pomozhniza se mora s' nasledno persego tim dolshnostam savesati.

§. 907.

Jas (ime, perimik) perfeshem, mo oblubim Bogu vfligamogozhnimu, da bom svojo dolshnost v' tej meni savupani flushbi kakor poshtena ino bogabojezha kristjanka vselej ino skerbno ispolnovala, in da sraven ne bom obeniga spazheniga (hudobniga) namena (zilja in konza) ali kakiga zhloveka shkode jiskala; oblubim veliko vezh po-

rodnim po vseh straneh (na vsako visho) postrezhi ino pomagati, ino meni dano podvuzhenje, koljkor bom vedila ino snala, po svoji vesti na tenko dopolniti, ker se saveshem, da bom vbogim ravno tako sferbno ino voljno, kakor bogatim v' pomozh stala, in da jih ne bom nikdar sanemarila, samudila ali sapustila.

Tudi se saveshem, s' nar natenzhno véstnostjo ino refnizo, duhovnim, kakor pelavzom rojstvenih bukev (knjig), to, kar mi bo od otrokove matere ali njeniga omoshenja snano, povedati, ino dufhnim pastirjom, zhe jim ne bom snana, svojo pisano pravizo (diplom) pokasati. Tako refnizhno, kakor mi naj Bog pomaga, ino njegova sveta beseda — Jesus Kristus, moj Odreshenik. Amen.

§. 908.

Skos ravno imenovano perlego se saveshe porodna pomozhniza pred Bogom ino svetom, svojo pokliz na tenko ino po vesti ispolnovati. Kadar je to skos velizhafstno perlego oblubila, mora tudi sferbeti, da bo svoje dolshnosti prav svefto ino na tenko ispolnovala. Zhe to pusti, ino eno ali drugo rezh v' svoji flushbi sanemari, tak je k' s'fhkodi tim, ki so se njeni sferbi savupali, poverh pa tudi perlego prelomi; s' tim poslednim si ne nakopá samo kar ojfstro s'fhtrajingo pred Bogom ino pred gospodfko, ampak tudi splofshno sanizhavanje pred svetom. To naj porodna pomozhniza smeraj pred ozhmi imá, naj vselaj premisli, da ne smé ravnati po svoji lastni volji, ampak da je skos perlego savesana.

SEDMI RASDEL.

Soštava okoljſhin, v' katerih je porodna pomozhniza dolſhna, sdravnika v' pomozh poklizati.

§. 909.

Defi ravno ſo v' vſaki poſtavi poſebej okoljſhine raslozhno raskasane, v' katerih porodna pomozhniza sdravnifhko ſvetovanje ali pomozh potrebuje, tak hozhemo ſhe vender k' prilofhnimu ſpregledu ino leſhji ſpombi te okoljſhine ſhe enkrat ſoſtaviti.

§. 910.

Perpomozh sdravnika ali porodniga pomozhnikana v' noſhenji, med porodom ino po porodu potrebna biti, zhe ſe kak ponaturni nakluzhek ſapasi ali perpeti, kteriga natura ali zelo ne, alj ſaj bres nevarnoſti ne more odpraviti; ſnanje ino praviza porodne pomozhnize pa tudi tako dalezh ne ſeſheta, da bi ſe odpraviti ſamogel.

§. 911.

V' noſhenji je sdravnika ali porodniga pomozhnikana v' pomozh poklizati potrebno:

1) Per vſih popakih na terdih ino mehkih porodnih delih. Te ſlege ſamore sdravnik, ali ſhe pred naſtopom poroda odpraviti, ali kadar to ni mogozhe, vender velikrat eno ali drugo ſtoriti, da porod ſa mater ino otroka ne bo toljko ſhkodljiv ino nevaren.

2) Per vſih kaj imenitniſhkih ſnotrajnih ino ſvunajnih bolesnah, kakor tudi per vſakim ranjenju noſezhe. Tukaj je sdravnifhka pomozh toljko potrebnifha, ker ni le kar sdravje ino ſhivljenje matere, ampak tudi ſadu v' nevarnoſti, in ker verh

tiga bolesni v nošenji mnogokrat tudi hude nasledke sa porod ino otroško postel puštijo.

3) Per dosdevnim ali ne pravim nošenji, ker je to smeraj taka bolehot, ki se od sdravnika v kraj spraviti mora.

4) Per dosdevnim ali najdenim nošenji svunaj maternize. Otrok v tej okoljshini ne more po naturalnim potu na svet priti, in sdravnik mora prehoditi, jeli se mu ima umetna pot napraviti ali ne.

5) Per vsih kervotokih med nošenjom. Vlak kervotok je v nošenji slo sa premistiti, zhe drugazhi od menezhniga zhishenja ne pride, ki se vzhaji poverne; vsak samore negodni ali prevsgodni porod nakljuzhiti, ino spravi shvilenje sadu ino tudi matere v nevarnost, tosebnno tedaj, zhe je streva nad snotrajnimi maternimi astmi perrashena. Satoraj se mora v tim nakljuzhku sdravnika perpomozh nagloma iskati.

6) Per nagli smeri nosezhe. Zhe se she se po osem ino dvajstim tjednu nošenja sgodi, tak je she mogozhe per nagli pomozhi otroku shvilenje oteti.

§ 912.

Med porodom je pomozhi sdravnika ali porodniga pomozhnika potreba:

1) Per vsih bolesnih porodnize bres isvsetja. Zhe porodniza ni drugazhi sdrava, tak porod ne more ponaturno istezhi, bo velikokrat s velikimi nevarnostmi sdrushen, in bolesen se bo rada she v otrozhjo postel pretegnila.

2) Per vsaki kaj vezhi oteklini svunajnih porodnih delov, kakor tudi per vstnjenji ino sarsahenji framne skladi, materne noshnize ino maternih ust. Porod se bo savoljso tih popak na porodnih delih ali mudil, ali bo zelo sadershan, in zhe porod pride, tak se na tih delih hudo tuzhkanje ali preterganje sna nakljuzhiti.

3) Per vprepadu matrne noshnize ali mater-
nize med porodom.

4) Per pretelni medenizi ali prevelikim otroku.
Zhe so popadki možni, naprej leshezhi otrokov
del pa vender savoljo medenizhne tefnobe naprej
ne more, tak pride otrok v' veliko nevarnost shivle-
nja, in mati svoje mozhi saftonj sgrablja.

5) Per preflabih popadkih, ali zhe jih zelo ni
v' tretjim ino shtertim porodnim zhasu. Ker je tukej
otrok she vezhi del v' malo medenizo doli sder-
zhal, in je hudo stiskan, tak se je spet sa njegovo
shivljenje bati.

6) Ako porodniza fizer popadke ima, se pa sa-
voljo velike flabofti ali drugih bolehot, postavim:
kervniga pljuvanja, nosniga kervavenja, zhres-
metanja, kerzha, pozha, velikiga brahorja (krofa),
naduhe, debelofti i. t. d. napinjati ne sme. Tukej
vezhi del porod drugazhi ne istezhe, da ga po-
rodni pomozhnik umetno ispelja.

7) Per vsih krivih ino poprezhnih legah otroka,
naj si je she kaki otrokov del v' matrne ufta
stopil, ali ne. Tukaj se porod vezhi del ne da
drugazhi dokonzhati, kakor skos obrazhbo, ktera se
pa sploh od porodniga pomozhnika storiti mora.

8) Per vprepadenim popkovim traku. Savoljo
velike nevarnosti, v' kteri se otrokovo shivljenje
snajde, se mora tukaj porod vezhi del hitro ino
umetno skonzhati.

9) Per vsakim nastopnim porodu s' obrasom?
ritjo, koleni ino nogami. Porodna pomozhniza ne
more nikdar gotovo prevdariti, ali bo sa is-
hodivshim otrokovim truplom tudi glava dosti hitro skos
isderzhati samogla. Ko bi se pa glava uvesnila,
in bi obeniga porodniga pomozhnika ne bilo, tak
bi ji otrok pred ozhmi vgalnil.

10) Per vsih maternizhnih kervotokih med po-
rodom. Ker je tukaj shivljenje matere ino otroka
v' veliki nevarnosti, tak se mora kervotok hitro
vftaviti, kar se pa sploh le skos umetno dodelanje
poroda sgoditi samore.

11) Per hudi boshjafti ino mikanju (strefenju) porodnize. Tudi tukaj je shivljenje matere ino otroka v veliki nevarnosti, ino zhe se kerzhi ponovijo, tak mora porod umetno dokonzhan biti.

12) Per nagli smerti porodnize. Tudi tukaj se she sná vzhafi ikos hitro sdravnifhko pomozli otrok per shivljenji obdershati.

§. 913.

Po porodu ino v otrozhji posteli je pomozli sdravnika ali porodniga pomozhnika potrebna:

1) Per vsakim ranjenji matere, ki se med porodom nakljuzhi; postavim per velikim tuzhkanji porodnih delov, per preterganji sredniga mesa, per stuzhkanji ali preterganji izayne zevke ino izavniga mehrija, per pozhu ino svinjenju kukovize, per vprepadu ali preterganju materne nosnize, per vprepadu, sterzanji ino savihnjenji maternize i. t. d. Zhe se v' tih nakljuzhbah hitro ino prav ne pomaga, tak bo mati lahko sa vfelaj reva ostala, ali she vmreti sna.

2) Per vsakim ranjenji, ki je otroka med porodom sadelo, kakor postavim per velikim tuzhkanji glave, veliki glavni otekljini, per vterganim popku, per pozhu ino svinenju kakiga uda, per kakim drugim ranjenji otroka i. t. d.

3) Per vsih popakih otroka; per takih popakih, ki shivljenje otroka v nevarnost devajo, kakor so postavim: sklenjene usta, saperti nos, stishnjena rit, velike otekljine, raklano herbtifhe i. t. d.

4) Per vsakim maternizhnim kervotoku, naj si je streva she ispot perfhla, ali ne. Ne bo tukaj nagle ino modre pomozhi, tak bo otrozhniza po hudim kervotoku kmalo vgasnila.

5) Per nenavadno dolgim mudenji streve v' maternizi, kakor tudi per sadershanih kozjih streve, naj si bo sraven kaka kervavitev, ali ne. Perkli-zan porodni pomozhnik ima prevdariti, jeli she ima streva dalej saostati, ali se ispeljati.

(6) Per vsaki bolesni otroznize bres vliga is-
vsetja. Tudi bolesni otroznize, ki od kraja nizeh
nepomenijo, izhafama slo nevarne postanejo, zhe
se v' pravim zhafu ne vstavijo. Torej je dolshnost
porodne pomozhnize, she hitro od kraja bolnizi
sdravnika svetovati. Sosebno nevarne so tiste bo-
lesni, v' kterih mesezhno zhlhenje po redi ne gre
naprej.

7) Per vsih bolj imenitnih bolesnih novorojeniga
otroka. Bolesni novorojenih otrokov se dajo slo teshko
sposnati, in so lahko sa smert satoraj mora po-
rodna pomozhniza kmalo sdravnika svetovati, kakor
se ktera pokashe.

§. 914.

Tudi v' vsih drugih, tukaj ne imenovanih na-
kluzhbah, v' kterih porodna pomozhniza na no-
sezhi, porodnizi, otroznizi ali novorojenim otro-
u kaj bolezniga najde, kar sposnati ne more, je
dolshna, se hitro s' sdravnikom posvetovati. Po-
rodna pomozhniza ni nikolj v'itani vediti, jeli ni
prizhejzha bolehoti nevarna, ali saj nevarna po-
stati samore, ona hi toraj snala mater ino otroka
hudo poshkodvati, in si po vsi pravizi shtrajngob
nakopala, ko bi bolj gotove pomozhi ne jiskala.

§. 915.

Zhe je porodna pomozhniza preprizhana, da
je savoljo ene ali druge rezhi sdravnikika perpo-
mozh potrebna, tak ne sme s' poklizanjom odlagati,
in s' tim se tolashiti, da she hozhe en zhaf zha-
kati, da bo vidila, kako se bo kaj ta rezh nare-
dila, sakaj sdravje ino shiyenje vezhkrat sa eno
minuto v'itita.

§. 916.

Zhloyeku, kteriga po sdravnika ali porodniga
pomozhnika poshlje, naj porodna pomozhniza prav
raslozhno napove, sakaj je porodni pomozhnik po-
treben, ali sa vrazhenje ene bolesni, sa umetno
dodelanje poroda, sa ispeljanje streve, sa vstavla-

nje kervotoka, sa sazelenje ene rane i. t. di, da bo sdravnik vedel, potrebno orodje ali tudi sdravila kar si febo vseti.

§. 917.

Kakor hitro sdravnik ali porodni pomozhnik nastopi, mu mora porodna pomozhniza na isprafhanje vse na tenko povedati, kar se je she dosdaj pergödilo, tudi mu ne samolzhati, kaj sa ene sdravila je she fama sa osdravljenje obrazhala, ali s' katerim so she ljudje fama sdraviti fkuhfali, da se bo sdravnik v svojih nastopnih vkasilih ravhati vedel.

§. 918.

Sdravnikove narozhila mora porodna pomozhniza na tenko ispolniti, in pa tudi fkerbeti, da se bo s' napovedanimi sdravili ravno tako ravnalo, kakor je vkasano. Sploh mora persadevanje sdravnika is vse mozhi podpirati ifkati.

OSMI RASDEL.

Od ravnanja s' perlosheno kalendro nofhenja.

§. 919.

Pazh ne bo lahko mladim shenam, ki so pervokrat nofezhe, kaj drujiga na serzu leshalo, kakor pravi zhaf njihoviga poroda vediti; nizhefar jim toljko nepokoja ne dela, in v' obeni rezhi se toljkrat ne lajhajo (vkanijo), kakor ravno v' rajtanji zhafa nofhenja. Rajtanje zhafa se ne godi fkoraj per nobeni nofezhi prav po redi, ino marfkaka mlada shena tako vse krishom rajta, da se sadnizh fama ne své. Porodna pomozhniza bo nekaj

is tukaj perdjane Kalendre nošenja svedila, v kateri je v prvi shpranji dan spozhetja, ali zhe ta ni gotovo snan, sadno mefezhno zhišhenje; v drugi poloviza nošenja, ali 140. dan; ino v' tretji shpranji konez nošenja, to je: defeti zhaš po shtir tjedne rajtati od sadniga perkashenja mefezhniga zhišhenja, ali dan poroda pokasan.

Lehko se je pa tudi v' tim motiti, ker ne terpi vsako nošenje po tej rajtingi ravno 10 mezov ali 40 tjednov; in nekte (med njimi vezhi del ino sosebno shenške perviga poroda) snajo, kakor je snano, poprej, nekte posnej poroditi, bres da bi se bile ravno v' svoji rajtingi motile.

§. 918.

Sbravnike nošenja mora porodna pomoxh- nica na tenko izpolniti, in pa tudi lkebeti, da se do s' napovedanimi sbravili ravno tako ravna, kakor je vkasno. Sphoh mora persadevaje sbrav- nika is vie moxh bodniti lkebeti.

OSMI RASDEL.

Od ravnania s' perlosheno kalendro

nošenja.

§. 919.

Pazh ne bo tenko mladim shenam, ki so per- vekat nolexhe, kaj drugja na lerau leshalo, kakor prvi xhal njihoviga poroda vediti; nishelar jim toliko nepokoja ne dela, in v' obeni rexhi se tolikrat ne lajhajo (vkasnjo), kakor ravno v' rajta- nju xhala nošenja. Rajtanje xhala se ne godi lkeraj per nobeni nolexhi prav po redi, ino marlkaka mlada shena tako vie kishom rajta, da se sad- nish lama nesedi. Porodna pomoxhnia do nekaj

P o p r a v k i.

Stran	Versta	Namesto	,Shtej (béri)
7	9 odspod	fe	fe
14	20 odsgoraj	jo	je
17	21 „	teho	tesho
49	12 „	bol	boli
49	15 „	njeni	njenim
49	4 odspod	pervetri	perve tri
41	2 odsgoraj	ki v' popki	ki fe v' popki
61	12 odspod	dvajstimu	v' dvajstim
76	15 odspod	fi	fe
80	11 „	sdsvunaj	odsvunaj
80	16 „	pomezhjo	pomozhjo
112	8 „	samoge	samogó
112	11 „	pomozhnizi	pomozhniza
121	12 „	zke	zhe
141	18 odsgoraj	enakafhne	enakofhne
141	2 odspod	manj	na-nj
142	4 „	fe	je
156		§. 290.	§. 422.
156		§. 263.	§. 423.
229	9 oofpod	mertvo	mertev
234	4 „	fe	fo
240	16 „	po tako	pa tako
245	8 odspod	zloe ne	zelo ne
273	18 „	do maternize	od maternize
292	4 odsgoraj	ki s' vstavljenim	ki fo s' vstavljenim

